

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1958:28

Finansdepartementet

SOU
1958:28

A

REVIDERAD
NATIONALBUDGET
FÖR ÅR 1958

WITH A SUMMARY IN ENGLISH

Stockholm 1958

Statens offentliga utredningar 1958

Kronologisk förteckning

1. Vägplan för Sverige. 1. Riktlinjer och förslag samt kartbilagor. Idun. 226 s. **K.**
2. Vägplan för Sverige. 2. Expertutredningar och övriga textbilagor. Idun. 243 s. **K.**
3. Utredning om vissa förhållanden vid konserveringsforskningsinstitutet. Marcus. 270 s. **H.**
4. Promemoria med förslag om fondförvaltning m. m. i samband med en utbyggd pensionering. Idun. 91 s. **S.**
5. Permanent skördeskadeskydd. Idun. 547 s. **Jo.**
6. Författningsutredningen. 1. Kandidatnominering vid andrakammarval. Av L. Sköld. Idun. 355 s. **Ju.**
7. Småbrukarsödet. Marcus. 120 s. **Jo.**
8. Gemensam nordisk hälsovårdsutbildning. Norstedt. 96 s. **I.**
9. Häradsrätts sammansättning i brottmål. Idun. 24 s. **Ju.**
10. Förslag till varumärkeslag. Idun. 464 s. **Ju.**
11. Reserverna för högre utbildning. Idun. 124 s. **E.**
12. Civilförsvarsutbildningen. Idun. 176 s. **I.**
13. Civilförsvarets organisation. Idun. 465 s. **I.**
14. Regeringsarbetet. Idun. 164 s. **Ju.**
15. Hälsovård och öppen sjukvård i landstingsområdena. Idun. 429 s. **I.**
16. Betänkande med förslag till allmän tjänstepliktslag m. m. Idun. 154 s. **S.**
17. Socialförsäkring och rehabilitering. Kihlström. 87 s. **S.**
18. Gotland. Idun. 195 s. **S.**
19. Supplement nr 9 till Sveriges familjenamn 1920. Statens Reproduktionsanstalt. 95 s. **Fi.**
20. Behandlingsshem och mentalsjukhem för barn och ungdomar. Idun. 78 s. **I.**
21. Lärarbrist och läraröverskott. Idun. 110 s. **E.**
22. Tornedalsutredningen. Idun. 234 s. **S.**
23. Sjukreseersättningar. Kihlström. 128 s. **S.**
24. Bättre matpotatis. Idun. 91 s. **Jo.**
25. Ändrad utbildning av tandtekniker. Idun. 56 s. **E.**
26. Regionsjukvården. Idun 338 s. 7 st. bilagor. **I.**
27. Förslag till örenklingar i vissa delar av aktiebolagslagen. Norstedt. 205 s. **Ju.**
28. Reviderad nationalbudget för år 1958. Marcus. I—VII + 157 s. **Fi.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1958:28

Finansdepartementet

REVIDERAD
NATIONALBUDGET
FÖR ÅR 1958

WITH A SUMMARY IN ENGLISH

STOCKHOLM 1958

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

Innehåll

<i>Table of Contents in English</i>	v
<i>Förord</i>	VII
<i>Reviderad nationalbudget för år 1958</i>	
I. <i>Inledning</i>	1
II. <i>Sveriges ekonomi 1957</i>	3
1. <i>Inhemska bruttoutgifter</i>	3
2. <i>Utrikeshandel och lagerutveckling</i>	9
3. <i>Bruttonationalprodukt och sparande</i>	12
4. <i>Konjunkturutvecklingen</i>	14
III. <i>Den internationella utvecklingen</i>	18
1. <i>Sverige och utlandskonjunkturen</i>	19
2. <i>Förenata staterna</i>	22
3. <i>Utvecklingen i Västeuropa</i>	26
4. <i>Råvarupriser och fraktmarknad</i>	35
5. <i>Sammanfattande synpunkter</i>	37
IV. <i>Utrikeshandeln</i>	41
1. <i>Sammandrag av beräkningsresultaten för utrikeshandeln och valutautvecklingen under 1958</i>	42
2. <i>Detaljkommentar till utrikeshandelns utveckling 1957 och 1958</i> ..	45
V. <i>Produktionen</i>	52
VI. <i>Arbetsmarknaden och löneutvecklingen</i>	62
1. <i>Arbetskraftsresurserna</i>	62
2. <i>Arbetsmarknadsläget</i>	62
3. <i>Löneutvecklingen</i>	67
VII. <i>De privata konsumenternas ekonomi</i>	69
1. <i>Utvecklingen av de disponibla inkomsterna</i>	69
2. <i>Sparande, konsumtion och konsumentpriser</i>	70
VIII. <i>De offentliga finanserna</i>	75
1. <i>Staten</i>	75
2. <i>Kommunerna</i>	81
3. <i>Den offentliga konsumtionen</i>	82
IX. <i>Investeringarna</i>	83
X. <i>Kreditmarknaden</i>	94
1. <i>Det finansiella sparandet 1955—1957</i>	94
2. <i>Statens utlåning och upplåning</i>	98

3. Kommunernas utlåning och upplåning	101
4. Den privata sektorn	102
5. Synpunkter på kreditmarknaden 1958.....	110
XI. <i>Sammanfattande bedömning</i>	112
1. Den ekonomiska utvecklingen i Sverige 1956—1957	112
2. 1955 års långtidsutredning och den faktiska utvecklingen 1955— 1957	114
3. Den internationella bakgrunden	119
4. Den svenska ekonomin under 1958	123
<i>Bilaga. Kreditmarknadsmatris för Sverige 1955—1957</i>	131
<i>Summary in English</i>	140
<i>Tabellförteckning</i>	154
<i>Diagramförteckning</i>	155
<i>List of Tables in English</i>	156
<i>List of Charts in English</i>	157

Contents

<i>Table of Contents in Swedish</i>	III
<i>Preface</i>	VII
<i>Revised National Budget for 1958</i>	
I. <i>Introduction</i>	1
II. <i>The Swedish Economy in 1957</i>	3
1. Domestic gross expenditure	4
2. Foreign trade and inventories	10
3. Gross national product and savings	12
4. Economic fluctuations	14
III. <i>The International Economic Situation</i>	18
1. Sweden and the economic situation abroad	19
2. United States	22
3. Western Europe	26
4. Prices on raw materials and the freight market	35
5. Conclusions	37
IV. <i>Foreign trade</i>	41
1. Summary of the calculations on the development of foreign trade and foreign exchange during 1958	42
2. Detailed commentary on the development of foreign trade in 1957 and 1958	45
V. <i>Production</i>	52
VI. <i>Labour Market and Wage Development</i>	62
1. The supply of manpower	62
2. The situation on the labour market	62
3. The development of wages	67
VII. <i>Incomes and Expenditures of Private Households</i>	69
1. Disposable income	69
2. Savings, consumption and consumer prices	70
VIII. <i>Public Finances</i>	75
1. The central government	75
2. The local government authorities	81
3. The public consumption	82
IX. <i>Investment</i>	83
X. <i>Credit Market</i>	94
1. The financial saving 1955—1957	94
2. Borrowing and lending by the central government	98
3. Borrowing and lending by the local governments	101
4. The private sector	102
5. Aspects on the 1958 credit market	110

XI. <i>Conclusions</i>	112
1. The economic development in Sweden 1956—1957	112
2. The long term economic survey of 1955 and the actual development 1955—1957	114
3. The international background	119
4. The Swedish economy in 1958	123
<i>Appendix: Credit Market Matrix for Sweden 1955—1957</i>	131
<i>Summary in English</i>	140
<i>List of Tables in Swedish</i>	154
<i>List of Charts in Swedish</i>	155
<i>List of Tables in English</i>	156
<i>List of Charts in English</i>	157

Förord

Den reviderade nationalbudgeten för 1958 har tidigare publicerats i statsverkspropositionen B (bihang 3 till Bilaga 1: Inkomsterna). Såväl den preliminära som den reviderade nationalbudgeten har tidigare år även publicerats i konjunkturinstitutets meddelanden serie B. I fortsättningen kommer nationalbudgeten att i stället publiceras i serien Statens Offentliga Utredningar. Den reviderade nationalbudgeten för 1958 har därvid liksom sina föregångare försetts med en sammanfattning på engelska.

Nationalbudgeten har utarbetats inom finansdepartementets ekonomiska avdelning under ledning av dess t.f. chef, fil. lic. Krister Wickman. Vid utarbetandet har följande utomstående författare medverkat, nämligen aktuarien B. Pettersson (kap. II), sakkunnigen B. Kragh (kap. III) samt t.f. byråchefen L. Fastbom (kap. IX), samtliga från konjunkturinstitutet. Vidare har utredningsrådet hörts. Rådets ledamöter bär dock inget ansvar för nationalbudgetens utformning och bedömningar.

Reviderad nationalbudget för år 1958

I. Inledning

Föreliggande nationalbudget utgör en reviderad version av den preliminära nationalbudget som presenterades vid årsskiftet i samband med statsverkspropositionen. Det är därmed fjärde året i följd som en dylik revision av de vid årsskiftet redovisade planerna och prognoserna genomförs. En sådan ordning framstår som naturlig redan med hänsyn till att den statistiska informationen om det förflutna året är i hög grad ofullständig vid årsskiftet. Nationalbudgeten för 1958 var preliminär också till följd därav att något förslag om försvarskostnaderna för budgetåret 1958/59 inte kunde framläggas i statsverkspropositionen. I båda dessa avseenden har situationen numera klarat. Tillförlitligare beräkningar över utvecklingen av den svenska ekonomin under 1957 har sålunda nu utförts inom konjunkturinstitutet; enighet har uppnåtts i försvarsfrågan och i samband därmed har också höjningar av vissa indirekta skatter beslutats.

Den preliminära nationalbudgeten präglades i hög grad av ovissheten om den internationella utvecklingen. Denna ovisshet består alltså. I den reviderade nationalbudget, som här presenteras, har därför det internationella konjunkturläget diskuterats utförligare än som brukar vara fallet. Intresset knyter sig härvid framför allt till utvecklingen i de länder som spelar den största rollen för efterfrågan på svenska exportvaror. Den avmattning i exportefterfrågan, som kunde förutses redan vid årsskiftet, har nu blivit ännu något mera markant, även om det inte är frågan om någon dramatisk omsvängning. För övrigt följer denna nationalbudget i stort den sedvanliga uppläggnings och bygger som vanligt på information, som erhållits från olika verk och myndigheter. Kommerskollegium har sålunda utfört en reviderad kalkyl över den svenska utrikeshandeln under 1958 liksom en ny enkätundersökning av industrins planerade kapitalinvesteringar. Även andra myndigheter har bidragit med statistiska sammanställningar och analyser.

I avslutningskapitlet presenteras en försörjningsbalans för innevarande år. Försörjningsbalansen representerar en sammanfattande prognos för den reala utvecklingen i den svenska ekonomin såsom denna bedöms utifrån de förutsättningar som förelegat under första delen av 1958. Den utgör sålunda ett försök, som ofrånkomligen bygger på en ganska osäker grund, att bedöma den sannolika utvecklingen av de olika delposterna i försörjningsbalansen under beaktande av de ömsesidiga samband som råder dem emellan.

De osäkerhetsfaktorer som det kan vara skäl att redan inledningsvis peka på gäller för det första styrkan i den internationella konjunkturförsvagningen och dennas inverkan på svensk export och för det andra den svenska ekonomins reaktion på en exportminskning (alternativt upphörande exportökning). Av denna reaktion beror bl. a. i vilken omfattning de primära störningarna kommer att träffa produktion och sysselsättning eller betalningsbalansen. Det bör emellertid redan här förutskickas, att dessa problem ej i större omfattning syns bli aktuella under innevarande år utan först något längre framöver.

II. Sveriges ekonomi 1957

I nationalbudgeten för 1958 presenterades preliminära uppgifter över försörjningsbalansen för 1957. I de reviderade beräkningar, som nedan framläggs, har nytillkommen statistik kunnat utnyttjas beträffande främst industrins och statens investeringar, detaljhandelns omsättning under fjärde kvartalet samt lagerförändringarna under året. Den bild av utvecklingen 1956—1957, som härigenom framkommit skiljer sig i viktiga avseenden från den i nationalbudgeten presenterade (se tabell 1 och 2). I första hand gäller detta lager och produktion som ökade väsentligt mer än tidigare beräknat; detsamma gäller den privata konsumtionen. Däremot syns investeringarna i stort sett ha utvecklats i enlighet med de preliminära beräkningarna.

1. Inhemska bruttoutgifter

De totala bruttoinvesteringarna (inkl. reparationer och underhåll) beräknas från 1956 till 1957 ha ökat med omkring 8 procent i löpande priser

Tabell II: 1. Försörjningsbalansen 1954—1957 i löpande priser

Miljoner kronor

	1954	1955	1956	1957 prel.	Förändring 1956—1957	
					Miljoner kronor	Procent
<i>Tillgång</i>						
1. Bruttonationalprodukt till marknadspris	45 070	48 850	52 970	57 100	+ 4 130	+ 8
2. Import av varor, cif	9 190	10 340	11 430	12 550	+ 1 120	+ 10
3. Minskning av lager m. m.	80	—	—	—	—	.
4. Summa tillgång	54 340	59 190	64 400	69 650	+ 5 250	+ 8
<i>Användning</i>						
5. Privat inhemsk bruttoinvestering	7 960	8 440	9 220	9 750	+ 530	+ 6
6. Offentlig inhemsk bruttoinvestering	5 910	6 160	6 690	7 410	+ 720	+ 11
7. Ökning av lager m. m.	—	970	700	1 240	+ 540	.
8. Export av varor, fob, och nettot av tjänster	9 030	9 920	11 310	12 480	+ 1 170	+ 10
9. Privat konsumtion	26 180	27 930	30 140	31 680	+ 1 540	+ 5
10. Offentlig konsumtion	5 260	5 770	6 340	7 090	+ 750	+ 12
11. Summa användning	54 340	59 190	64 400	69 650	+ 5 250	+ 8
Bruttonationalproduktens förändring sedan föregående år	—	+ 8,5 %	+ 8,5 %	+ 8,0 %		

Tabell II: 2. Försörjningsbalansen 1954—1957 i 1954 års priser

Miljoner kronor

	1954	1955	1956	1957 prel.	Förändring 1956—1957	
					Miljoner kronor	Procent
<i>Tillgång</i>						
1. Bruttonationalprodukt till marknadspris	45 070	46 890	48 610	50 300	+ 1 690	+ 3
2. Import av varor, cif	9 190	10 210	10 870	11 590	+ 720	+ 7
3. Minskning av lager m. m.	80	—	—	—	—	.
4. Summa tillgång	54 340	57 100	59 480	61 890	+ 2 410	+ 4
<i>Användning</i>						
5. Privat inhemsk bruttoinvestering .	7 960	8 160	8 460	8 540	+ 80	+ 1
6. Offentlig inhemsk bruttoinvestering	5 910	5 860	6 060	6 440	+ 380	+ 6
7. Ökning av lager m. m.	—	900	600	1 020	+ 420	.
8. Export av varor, fob, och nettot av tjänster	9 030	9 580	10 620	11 460	+ 840	+ 8
9. Privat konsumtion	26 180	27 210	28 060	28 550	+ 490	+ 2
10. Offentlig konsumtion	5 260	5 390	5 680	5 880	+ 200	+ 4
11. Summa användning	54 340	57 100	59 480	61 890	+ 2 410	+ 4
Bruttonationalproduktens förändring sedan föregående år	—	+ 4 %	+ 3,5 %	+ 3,5 %		

I fasta priser uppskattas förändringen till ca 3 procent, vilket jämfört med utvecklingen 1955—1956 innebär en något minskad ökningstakt.

Bostadsbyggandet under 1957 innebar, att ca 64 500 lägenheter färdigställdes, medan igångsättningen beräknas ha uppgått till ca 65 000. Motsvarande siffror för 1956 var 57 000 resp. 59 000. Vidare torde de under byggnad 1957 varande lägenheternas storlek i genomsnitt ha varit 2 procent större än motsvarande 1956. Däremot har stocken av pågående byggen genomsnittligt varit något mindre än under 1956. Bl. a. med hänsyn till lättnaderna i tillgången på arbetskraft syns en förkortning av byggnadstiderna ej osannolik. Ovannämnda förhållanden sammantagna medför, att investeringarna i bostäder (d. v. s. de under resp. år nedlagda kostnaderna) från 1956 till 1957 i volym beräknas ha ökat med ca 2 procent.

Tabell II: 3. Inhemska bruttoutgifter 1954—1957 i löpande priser

Procenttal

	1954	1955	1956	1957 prel.
Privat inhemsk bruttoinvestering	17,6	17,5	17,6	17,4
Statlig inhemsk bruttoinvestering	7,3	7,2	7,3	7,5
Kommunal inhemsk bruttoinvestering	5,7	5,6	5,5	5,7
Privat konsumtion	57,8	57,8	57,5	56,7
Statlig konsumtion	5,0	4,9	4,9	5,1
Kommunal konsumtion	6,6	7,0	7,2	7,6
Summa bruttoutgifter	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell II: 4 a. Bruttoinvesteringar 1954—1957, uppdelade på ändamål

	Miljoner kronor i löpande priser				Förändring i procent 1954 års priser		
	1954	1955	1956	1957 prel.	1954— 1955	1955— 1956	1956— 1957
1. Bostäder	3 018	3 157	3 367	3 530	+ 2	+ 3	+ 2
2. Jordbruk, skogsbruk, fiske	1 026	970	1 012	1 060	— 8	— 2	± 0
3. Egentlig industri	2 800	2 977	3 240	3 359	+ 1	+ 3	± 0
4. Kraft- och belysningsverk	860	813	895	960	— 11	+ 5	+ 4
5. Handel	288	340	396	418	+ 15	+ 12	+ 3
6. Samfärdsl (exkl. vägar)	2 545	2 765	3 144	3 581	+ 5	+ 7	+ 7
7. Förvaltning, sociala ändamål	587	645	653	746	+ 6	— 4	+ 9
8. Skolor och kyrkor	513	519	476	523	— 3	— 13	+ 5
9 a. Väg- och gatuarbeten	684	777	903	997	+ 9	+ 11	+ 6
9 b. Vatten, avlopp m. m.	348	379	402	449	+ 3	+ 2	+ 8
10. Militära investeringar	1 196	1 262	1 421	1 532	± 0	+ 6	+ 2
Summa	13 865	14 604	15 909	17 155	+ 1	+ 4	+ 3

Som tabell 4 a visar, syns även under 1957 den ökade investeringsverksamheten i hög grad kunna tillskrivas samfärdselns område. Dess ökade investeringar var främst lokaliserade till den privata sektorn, vars investeringar i motorfordon och fartyg (inkl. reparationer och underhåll) volymmässigt ökade med 9 resp. 7 procent. Även inom statlig och kommunal samfärdsl kan man konstatera ökade investeringar, främst för statens järnvägar, statlig isbrytarverksamhet samt kommunala hamnar och slussar. Televerkets investeringar beräknas däremot ha minskat i volym.

För investeringar i industribyggnader och -anläggningar föreligger enligt kommerskollegii marsenkät en volymmässig ökning från 1956 till 1957, medan en nedgång skett i nyanskaffningen av maskiner och apparater. Emedan underhållskostnader såväl för byggnader som för maskiner har antagits öka i normal omfattning, beräknas den totala investeringsverksam-

Tabell II: 4 b. Bruttoinvesteringar 1954—1957, uppdelade i privata och offentliga

	Miljoner kronor i löpande priser				Förändring i procent i 1954 års priser		
	1954	1955	1956	1957 prel.	1954— 1955	1955— 1956	1956— 1957
Privata bruttoinvesteringar	7 959	8 442	9 217	9 749	+ 3	+ 4	+ 1
Offentliga bruttoinvesteringar	5 906	6 162	6 692	7 406	— 1	+ 3	+ 6
1. Statliga	3 308	3 454	3 840	4 213	— 1	+ 6	+ 5
därav: affärsverk	1 314	1 332	1 440	1 551	— 5	+ 3	+ 4
aktiebolag	151	173	251	262	+ 9	+ 36	+ 1
2. Kommunala	2 598	2 708	2 852	3 193	± 0	± 0	+ 8
därav: affärsverk	509	535	547	601	— 1	— 2	+ 6
aktiebolag	723	676	703	816	— 9	— 1	+ 14
Summa	13 865	14 604	15 909	17 155	+ 1	+ 4	+ 3

¹ Fr. o. m. $\frac{1}{10}$ 1957 ingår LKAB till 95 procent i statliga aktiebolags investeringar.

Tabell II: 4 c. Bruttoinvesteringar 1954—1957, uppdelade efter typ

	Miljoner kronor i löpande priser				Förändring i procent i 1954 års priser		
	1954	1955	1956	1957 prel.	1954— 1955	1955— 1956	1956— 1957
Byggnader och anläggningar	7 879	8 365	8 980	9 516	+ 2	+ 3	+ 2
därav: underhåll	2 222	2 427	2 630	2 814	+ 5	+ 1	+ 2
Maskiner och apparater	5 986	6 239	6 929	7 639	± 0	+ 4	+ 4
därav: underhåll	1 954	2 124	2 411	2 594	+ 3	+ 6	+ 2
Summa	13 865	14 604	15 909	17 155	+ 1	+ 4	+ 3
därav: underhåll	4 176	4 551	5 041	5 408	+ 4	+ 4	+ 2

heten inom industrin ha varit av ungefär samma volym som under 1956. Som framgår av tabell 5 kan ökade investeringar konstateras för stora delar av kapitalvaruindustrin, medan konsumtionsvaruindustrin kännetecknas av en jämfört med 1956 något minskad realkapitalbildning.

Bakom den från 1956 till 1957 ökade investeringsverksamheten ligger, såsom framgår av tabell 4 b, framförallt en expansion inom de kommunala och statliga sektorerna. Inom den förstnämnda har främst bostadsbyggnandet expanderat, varigenom kommunerna erhållit en något ökad andel i bostadsproduktionen. Expansionen inom den statliga sektorn syns — förutom statlig samfärdsl — främst vara att hänföra till kraftverk, vägbyggnader och försvar.

Enligt tabell 4 c, som visar investeringarnas fördelning på dels byggnader och anläggningar, dels maskiner och apparater, syns de senaste årens investeringsutveckling framförallt ha kännetecknats av ökad anskaffning av maskiner, medan byggnads- och anläggningsverksamheten relativt sett fått något minskad betydelse.

Tabell II: 5. Industrins investeringar exkl. personalbostäder och underhåll 1954—1957

Volymindex: 1954 = 100

	1955	1956	1957 prel.
Gruvindustri	98	107	118
Metall- och verkstadsindustri	101	106	109
därav: järn- och stålverk	85	100	119
verkstadsindustri (inkl. metallverk, exkl. skeppsvarv)	105	109	101
skeppsvarv	105	91	147
Jord- och stenindustri	91	73	60
Träindustri	93	71	57
Massa-, pappers- och grafisk industri	103	107	108
Livsmedelsindustri	90	107	105
Dryckesvaru- och tobaksindustri	153	144	137
Textil- och sömnadsindustri	78	73	54
Läder-, hår- och gummivaruindustri	103	105	66
Kemisk och kemisk-teknisk industri	127	135	120
Totalt	100	102	100
Totalt inkl. underhåll	101	104	104

Tabell II: 6 a. Privat konsumtion 1954—1957 i löpande priser

Miljoner kronor

	1954	1955	1956	1957 prel.	Förändring 1956—1957 i procent
Livsmedel	8 590	9 111	9 761	9 836	+ 1
Spritdrycker och viner	1 087	1 219	1 408	1 508	+ 7
Tobak	867	892	896	949	+ 6
Bostad	2 251	2 406	2 694	2 909	+ 8
Bränsle och lyse	1 223	1 363	1 616	1 619	± 0
Beklädnad	3 446	3 645	3 871	4 042	+ 4
Inventarier	1 842	1 928	2 041	2 203	+ 8
Fordon	1 724	1 896	2 100	2 494	+ 19
Resor	1 119	1 140	1 174	1 238	+ 5
Sjukvård, hygien, hemvård	1 571	1 685	1 804	1 915	+ 6
Övrigt	2 308	2 439	2 543	2 701	+ 6
Summa	26 028	27 724	29 908	31 414	+ 5
+ Banktjänster	102	110	118	124	+ 5
+ Försäkringstjänster	245	310	341	373	+ 9
— Dubbelräkning	200	210	227	227	± 0
Total privat konsumtion	26 175	27 934	30 140	31 684	+ 5
därav: Varaktiga varor	3 177	3 280	3 470	3 891	+ 12
Tjänster	6 537	6 980	7 508	8 013	+ 7
Övrigt	16 461	17 674	19 162	19 780	+ 3

Beträffande investeringsutvecklingen hänvisas även till kapitel IX.

Den *privata konsumtionen* ökade med närmare 2 procent i volym och ca 5 procent i värde från 1956 till 1957 (se tabell 6 a och 6 b). Den reala uppgången i konsumtionen hänförde sig främst till varaktiga konsumtionsvaror. Inköpen av dessa ökade med 8 procent i volym, medan förbrukningen av tjänster av olika slag steg med 2 procent och konsumtionsvolymen av de icke varaktiga varorna totalt sett förblev av samma storlek 1957 som 1956.

Konsumtionen av livsmedel ökade med knappt en procent i löpande priser och visade oförändrad storlek i volym räknat. Højningen av spritpriserna hösten 1956 visade sig leda till en avsevärd nedgång i konsumtionsvolymen av spritdrycker. Räknat på hela gruppen spritdrycker och viner sjönk konsumtionsvolymen med drygt 11 procent, vilket dock var mindre än den procentuella prisökningen, och konsumtionen i löpande priser steg med drygt 7 procent.

Den kraftiga ökningen i hushållens inköp av varaktiga varor under fjolåret kan främst återföras på att bilinköpen åter ökade betydligt samt på att inköpen av telefvisionsapparater växte kraftigt. Hushållens inköp av varor inom gruppen radio, television och övriga elektriska artiklar beräknas ha stigit med närmare 10 procent i volym, och inköpen av fabriksnya personbilar kan uppskattas ha ökat med ca 17 procent i antal räknat. Hushållens sammanlagda kostnader för nyinköp samt drift och underhåll av personbilar synes ha stigit med drygt 20 procent i löpande priser 1956—1957 och

Tabell II: 6 b. Privat konsumtion 1953—1957 i 1954 års priser

Procentuell förändring från föregående år

	1954	1955	1956	1957 prel.
Livsmedel	+ 2	+ 2	+ 1	± 0
Spritdrycker och viner	— 4	+ 5	+ 11	— 11
Tobak	+ 2	+ 4	+ 1	+ 3
Bostad	+ 4	+ 4	+ 4	+ 4
Bränsle och lyse	+ 13	+ 11	+ 5	— 7
Beklädnad	+ 1	+ 6	+ 5	+ 3
Inventarier	+ 5	+ 4	+ 4	+ 4
Fordon	+ 34	+ 6	+ 8	+ 14
Resor	— 1	± 0	— 3	— 2
Sjukvård, hygien, hemvård	+ 3	+ 5	+ 4	+ 3
Övrigt	+ 4	+ 3	— 1	+ 2
Summa	+ 4	+ 4	+ 3	+ 2
+ Banktjänster	+ 7	+ 3	+ 6	+ 4
+ Försäkringstjänster	— 3	+ 13	+ 4	+ 6
— Dubbelräkning	+ 10	+ 2	+ 1	± 0
Total privat konsumtion	+ 4	+ 4	+ 3	+ 2
därav: Varaktiga varor	+ 15	+ 1	+ 4	+ 8
Tjänster	+ 3	+ 4	+ 2	+ 2
Övrigt	+ 3	+ 5	+ 4	± 0

nådde 1957 en total utgiftssumma på i runt tal 2 miljarder kronor, vilket motsvarar 6 procent av den privata konsumtionen. I fasta priser räknat kan de sammanlagda bilutgifterna beräknas ha stigit med drygt 15 procent.

Inköpen av beklädnadsvaror steg med 3 procent i volym; av de textila beklädnadsvarorna syns inköpen ha ökat med ett par procent medan inköpen av skor steg med drygt 3 procent. Bland övriga poster i den privata konsumtionen märks en uppgång för bostadsnyttjandet med drygt 4 procent i fasta priser eller något mer än 1955—1956, vilket förklaras av att antalet färdigställda lägenheter var större under 1957 än under närmast tidigare år. Den milda väderleken under 1957 tillsammans med bränsleransöneringen återspeglas i en nedgång i bränsleförbrukningen med drygt 10 procent, vilket mer än övervägde den procentuella kostnadsökning, som prishöjningarna och energiskatten på bränslen innebar.

Ökningen i hushållens konsumtionsutgifter 1956—1957 syns ha hållits inom ramen för de sammantagna inkomstökningarna efter direkta skatter. Lönesumman kan sålunda beräknas ha ökat med drygt 7,5 procent och för inkomstöverföringarna från staten och kommunerna till hushållen registrerades en uppgång med drygt 10 procent från 1956 till 1957. Den totala inkomstsumman efter direkta skatter kan beräknas ha ökat närmare 6 procent, vilket, sammanställt med att konsumtionsutgifterna uppskattas ha stigit med 5 procent, innebär att det personliga sparandet skulle ha visat en ökning från 1956 till 1957. Beträffande den privata konsumtionen se även kapitel VII.

Den offentliga konsumtionen, som består i statens och kommunernas direkta ianspråktagande av varor och tjänster för löpande ändamål, ökade

Tabell II: 7. Offentlig konsumtion 1954—1957

Miljoner kronor

	1954	1955	1956	1957 prel.	Förändring 1956—1957 i procent
<i>Löpande priser</i>					
Kommunal konsumtion	3 007	3 392	3 751	4 236	+ 13
därav: löner	2 095	2 391	2 612	2 938	+ 12
Statlig konsumtion	2 253	2 373	2 587	2 853	+ 10
därav: löner	1 539	1 660	1 783	1 964	+ 10
Total offentlig konsumtion	5 260	5 765	6 338	7 089	+ 12
<i>1954 års priser</i>					
Total offentlig konsumtion	5 260	5 387	5 682	5 880	+ 3
därav: kommunal konsumtion	3 007	3 169	3 362	3 513	+ 4
statlig konsumtion ..	2 253	2 218	2 320	2 367	+ 2

¹ Bruttoinseglung i utländsk sjöfart med avdrag för kostnader i utlandet.

med 12 procent i löpande priser och 3 procent i volym från 1956 till 1957 (se tabell 7). Den volymmässiga uppgången hänför sig i likhet med tidigare år främst till den kommunala sektorn. De kraftigt växande kommunala utgifterna sammanhänger med urbaniseringen och med den pågående utbyggnaden av framför allt skolväsen och sjukvård.

2. Utrikeshandel och lagerutveckling

Den svenska handelsbalansen med utlandet försämrades med ca 90 miljoner kronor från 1956 till 1957. Samtidigt ökade emellertid nettoinkomsterna för den utrikes sjöfarten med hela 23 procent och bytesbalansen kom härigenom att förbättras med ca 60 miljoner kronor från 1956 till 1957 (se tabell 8). Den betydande tillväxten i sjöfartsinkomsterna från 1956 till 1957 syns till stor del ha berott på en avsevärd ökning i handelsflottans prestationsvolym; de omräkningar av handelsflottans nettoinseglung till fasta priser, som utförts i tabell 8 pekar härpå, ehuru de är osäkra. Till följd av att fraktsatserna inom sjöfarten var stigande under hela 1956 och fram till början av 1957 samt på grund av att många fraktavtal sluts på relativt lång tid kom vidare den genomsnittliga fraktnivån för 1957 att ligga högre än för 1956 trots den vikande sjöfartskonjunkturen under loppet av 1957.

Importen ökade med 10 procent i värde och 7 procent i volym. Importen av verkstadsprodukter, av järn och stål liksom av textilvaror ökade kraftigt i volym från 1956 till 1957, medan importen av livsmedel sjönk tillbaka något i förhållande till den högre nivån under 1956, då importen till följd av 1955 års dåliga skörd var ovanligt stor. Exporten steg med 10 procent i värde och 8 procent i volym. Utvecklingen under fjolåret karakteriserades av stigande export till såväl de västeuropeiska länderna som övriga länderområden. Även exporten till Förenta staterna visade fortsatt ökning, ehuru

Tabell II: 8. Bytesbalansen 1954—1957

Miljoner kronor

	1954	1955	1956	1957 prel.	Förändring 1956—1957 i procent
<i>Löpande priser</i>					
Export av varor, fob	8 196	8 933	10 067	11 091	+ 10,2
Import av varor, cif	9 192	10 337	11 434	12 547	+ 9,7
Handelsbalansens saldo	— 996	— 1 404	— 1 367	— 1 456	.
Nettoinseglings ¹	712	860	1 027	1 265	+ 23,2
Utländska fartygs utgifter i Sverige	163	165	188	175	— 6,9
Övriga tjänster m.m. netto	— 45	— 35	+ 25	— 50	.
Bytesbalansens saldo	— 166	— 414	— 127	— 66	.
<i>1954 års priser</i>					
Export av varor, fob	8 196	8 680	9 581	10 352	+ 8,0
Import av varor, cif	9 192	10 212	10 874	11 591	+ 6,6
Handelsbalansens saldo	— 996	— 1 532	— 1 293	— 1 239	.
Nettoinseglings ¹	712	776	851	1 009	+ 18,6
Utländska fartygs utgifter i Sverige	163	154	159	142	— 10,7
Övriga tjänster m.m. netto	— 45	— 35	+ 24	— 46	.
Bytesbalansens saldo	— 166	— 637	— 259	— 134	.

¹ Bruttoinseglings i utländsk sjöfart med avdrag för kostnader i utlandet.

i starkt dämpad takt jämfört med 1955—1956. Till stor del bars exportstegringen upp av den särskilt fram till förra delen av 1957 stigande internationella efterfrågan på investeringsvaror. Däremot fick massaexporten vidkännas en minskning efter de närmast tidigare årens betydande ökning. Genom de avsättningssvårigheter, som började göra sig gällande från mitten av 1957 blev utförseln av massa för hela året 1957 räknat ca 3 procent lägre i volym än 1956. Beträffande livsmedel ökade exporten med mer än 30 procent från 1956 till 1957, vilket får bedömas mot bakgrunden av att utförseln under 1956 var ovanligt låg på grund av 1955 års svaga skörd.

Under 1956 ledde den internationella prisutvecklingen till att bytesförhållandet i utrikeshandeln försämrades. Under loppet av 1957 har bytesförhållandet sedan förbättrats från kvartal till kvartal, men jämföres den genomsnittliga prisnivån 1956 och 1957 visar det sig att en försämring med ca 1 procent skett i relationen mellan export- och importpriser. Den förbättring av handelsbalansen, som skulle ha kommit till stånd om det faktiska varuutbytet 1957 ägt rum till 1956 års genomsnittspriser, kan uppskattas till i runt tal 50 miljoner kronor att jämföras med den faktiskt inträffade försämringen med 90 miljoner kronor. Beträffande utrikeshandeln se även kapitel IV.

Enligt nu föreliggande preliminära uppgifter syns *lagerökningen* under 1957 ha varit av betydande storlek. De beräkningar som redovisas i tabell 9 pekar på en lageruppbbyggnad under fjolåret som i volym överstiger även 1955 års stora lagerökning.

Tabell II: 9. Lagerförändringar för statistiskt belysta varuområden 1954—1957

Miljoner kronor i genomsnittliga återanskaffningspriser för respektive år

	1954	1955	1956	1957
1. Gruvor, järn- och stålverk, andra metallverk samt järngrossister	— 50	+ 20	+ 110	+ 190
2. Verkstads- och varvsindustri	— 30	+ 690	+ 600	+ 690
3. Jord- och stenindustri	+ 10	+ 10	+ 20	+ 30
4. Sågverk, pappersmassefabriker och trävaruhandel	+ 320	+ 230	— 10	+ 50
5. Trävaru- och pappersindustri samt grafisk industri				
6. Livsmedelsindustri och viss livsmedelshandel ¹ ..	— 130	± 0	— 10	+ 40
7. Textil- och sömnadsindustri samt textilhandel ..	+ 10	± 0	— 50	+ 80
8. Läder- och gummivaruindustri, skohandel, lädergrossister samt kemisk-teknisk industri ...	+ 40	+ 30	± 0	+ 50
9. Bränsle (utom i egentlig industri)	— 80	+ 90	+ 130	+ 110
10. Summa	+ 90	+ 1 070	+ 790	+ 1 240
11. Förändringar i kreaturskapital	— 20	— 70	— 70	— 20
12. Variationer i uttag ur skog	— 150	— 30	— 20	+ 20
13. Summa lagerförändringar	— 80	+ 970	+ 700	+ 1 240
14. Summa lagerförändringar i 1954 års priser ..	— 80	+ 900	+ 600	+ 1 020

¹ Inkl. lagerförändringar av brödsäd hos jordbrukarna.

Anm. För livsmedelsindustri, textil- och sömnadsindustri och läderindustri samt delar av träindustri gäller siffrorna exkl. varor under arbete.

Källor: Uppgifter från jordbruksnämnden (för livsmedel och kreaturskapital), från skogsstyrelsen (för skogsuttag), från vinststatistiken samt från kommerskollegium (för övriga områden).

Till en del får utan tvivel ökningen i lagren tillskrivas en avmattning i efterfrågan under 1957. Härför talar konjunkturbarometern för såväl verkstadsindustrin som textil- och beklädnadsindustrin, där företagen vid slutet av 1957 i större utsträckning än vid slutet av 1956 bedömde sina färdigvarulager som för stora. Den betydande ökningen av massaindustrins lager under 1957 är vidare en återspeglning av dämpningen i den internationella efterfrågan på massa under fjolåret. Lageruppgången vid järn- och stålverken bör likaså ses mot bakgrund av avmattningen i järn- och stålkonjunkturen under senare hälften av 1957.

Till en del förklaras sannolikt fjolårets lageruppgång av speciella faktorer. Av verkstads- och varvsindustrins totala lagerökning hänför sig mer än en tredjedel till fartyg under byggnad. Med hänsyn till att varvens produktion låg på en betydligt högre nivå under 1957 än under 1956 är det i och för sig naturligt med en ökning i mängden tonnage under arbete. Den oregelbundenhet som kännetecknar leveranserna av färdigbyggda fartyg kan emellertid ha haft till följd att varor i arbete vid varven ökat kraftigt mätt just från årsskifte till årsskifte. En bidragande orsak till att bränslelagren ökade betydligt under 1957, trots den påfyllnad av bränslelagren som ägde rum under 1956, torde ha varit att den milda väderleken vid slutet av året sannolikt resulterade i en icke planerad lagerökning hos bränsleimportörerna under senare delen av 1957.

I den totala lagerökning, som registreras i tabell 9, ingår även variationer i uttag ur skog samt förändringar i kreaturskapital. Kreaturskapitalet har minskat, medan uttagen ur skog till följd av minskad avverkningsvolym bildar en positiv post i lagerutvecklingen under 1957.

3. Bruttonationalprodukt och sparande

Bruttonationalprodukten framräknas vid sammanställningen av försörjningsbalansen direkt via övriga poster (= investering + konsumtion + lagerförändring + export — import). Av tabell 2 framgår, att en beräkning av bruttonationalprodukten via användningssidans poster ger till resultat en ökning i denna med 3,5 procent i volym. Kalkyler från näringsgrenssidan av produktionsökningen 1956—1957 pekar på en produktionsuppgång på knappt 3 procent i volym. Det är givet att båda dessa uppskattningar har betydande felmarginaler. Beträffande de olika näringsgrenarnas bidrag till bruttonationalprodukten kan nämnas, att industriproduktionen har ökat med 3,5 procent eller ungefär lika mycket som 1955—1956. Jordbrukets bidrag har ökat med närmare 6 procent, vilket innebär en fortsatt återhämtning från den kraftiga reduceringen av jordbruksproduktionen i samband med 1955 års svaga skörd. Byggnadsverksamhetens bidrag till bruttonationalprodukten beräknas ha stigit med drygt 2 procent, medan skogsbrukets bidrag endast stigit i mindre utsträckning. Den totala produktionsökningen 1956—1957 visar sig enligt här framlagda beräkningar ha motsvarat produktionsstegringen från 1955 till 1956.

Mätt i löpande marknadspriser steg bruttonationalprodukten med ca 8 procent från 1956 till 1957 (se tabell 1). Detta innebär en total genomsnittlig prisökning på drygt 4 procent för hela nationalprodukten. I nedanstående tablå visas prisstegringen från 1956 till 1957 på en halv procent när för konsumtion och investering (beträffande den privata konsumtionen bör påpekas, att här framlagda beräkningar visar något mindre prisökning än den som framräknas ur konsumentprisindex):

Privat bruttoinvestering	105
Offentlig bruttoinvestering	104
Privat konsumtion	103 1/2
Offentlig konsumtion	108

Bruttosparandet i samhället, satt i relation till bruttonationalprodukten, bildar en ganska konstant kvot över tiden. Som framgår av tabell 10, steg den från 1954 till 1955 för att sedan förbli i stort sett oförändrad 1955—1956. Från 1956 till 1957 visade den åter en uppgång av drygt samma storlek som 1954—1955. Bruttosparkvoten utvisar hur stor del av den totala produktionen som avsätts för bruttokapitalbildning (inkl. lagerökning) inom landet respektive åtgår för ökning av Sveriges finansiella sparande gentemot utlandet. Sistnämnda post utgör skillnaden mellan Sveriges export

Tabell II: 10. Sparande-investering 1954—1957 i löpande priser

Procent av bruttonationalprodukten till marknadspris

	1954	1955	1956	1957 prel.
1. Privat inhemsk bruttoinvestering ¹	17,7	17,3	17,4	17,0
2. Offentlig inhemsk bruttoinvestering ¹	13,1	12,6	12,6	13,0
3. Lagerförändring	— 0,2	2,0	1,3	2,2
4. Summa inhemsk bruttoinvestering	30,6	31,9	31,3	32,2
5. Bytesbalansens saldo	— 0,4	— 0,9	— 0,2	— 0,1
6. Summa inhemskt bruttosparande	30,2	31,0	31,1	32,1
a) statligt bruttosparande	3,6	4,9	5,3	4,3
b) kommunalt bruttosparande ..	5,2	3,5	3,1	3,9
c) övrigt bruttosparande	21,4	22,6	22,7	23,9

¹ Exkl. lagerförändring.

Anm. I offentlig inhemsk bruttoinvestering ingår dels offentliga myndigheters bruttoinvestering, dels också bruttoinvestering för affärsverk m.m. Statligt och kommunalt bruttosparande omfattar däremot endast respektive myndigheters bruttosparande. De direkta skatterna har korrekterats till att utgöra inbetalda belopp under resp. år.

och import (av såväl varor som tjänster). Ser man till bruttosparkvotens komponenter, visar det sig, att kvoten för de fasta investeringarna sjönk från 1954 till 1955 för att sedan förbli i stort sett oförändrad från 1955 till 1957. I förhållande härtil visar övriga två komponenter starka variationer. Ökningen i bruttosparkvoten från 1954 till 1955 kan sålunda återföras på att övergången från lagerminskning till stark lageruppbyggnad mer än uppvägde en avsevärd försämring i bytesbalansens saldo. I utvecklingen 1955—1956 motsvarades dämpningen i ökningstakten för lageruppbyggnaden helt av en förbättring i bytesbalansens saldo. Ökningen i bruttosparkvoten 1956—1957 slutligen, kan praktiskt taget helt återföras på en kraftig ökning i lagerhållningen.

Fördelningen av bruttosparandet på olika sektorer framgår också av tabell 10. Mot stigande bruttosparande för staten har stått fallande bruttosparande för kommunerna och omvänt. Dessa växlingar kan till stor del återföras på förändringarna i statens och kommunernas finansiella sparande. Den privata sektorns bruttosparkvot har under hela perioden varit i stigande.

Olika sektorers *finansiella* sparande, d. v. s. den del av det totala sparande

Tabell II: 11. Finansiellt sparande 1954—1957

Miljoner kronor

	1954	1955	1956	1957 prel.
Privata sektorn	— 150	— 200	— 50	+ 300
Offentliga sektorn	± 0	— 200	— 100	— 350
a) staten	— 550	+ 100	+ 350	— 300
b) kommunerna	+ 550	— 300	— 450	— 50
Utländet	+ 150	+ 400	+ 150	+ 50
Summa	± 0	± 0	± 0	± 0

det som inte motsvaras av investeringar i realltillgångar, under åren 1954—1957 redovisas i tabell 11. Ett positivt finansiellt sparande för en sektor betyder att sektorn i fråga haft överskott av löpande inkomster över utgifter för konsumtion och realinvesteringar, medan negativt finansiellt sparande visar på utgiftsöverskott. Summan av de inhemska sektorernas finansiella sparande är lika med förändringen i Sveriges nettofordringar på utlandet (= utlandets finansiella sparande i tabellen med omvänt tecken). Utvecklingen från 1955 visar ett avtagande underskott i transaktionerna med utlandet. Den privata sektorn, d. v. s. företag och hushåll, har under samma tid först minskat sitt utgiftsöverskott och under 1957 uppnått ett inkomstöverskott på 300 miljoner kronor. Samtidigt har den offentliga sektorn under 1957 erhållit ett utgiftsöverskott på 350 miljoner kronor. Utvecklingen avspeglar härmed den dämpning i efterfrågan som ägt rum inom den privata sektorn.

4. Konjunkturutvecklingen

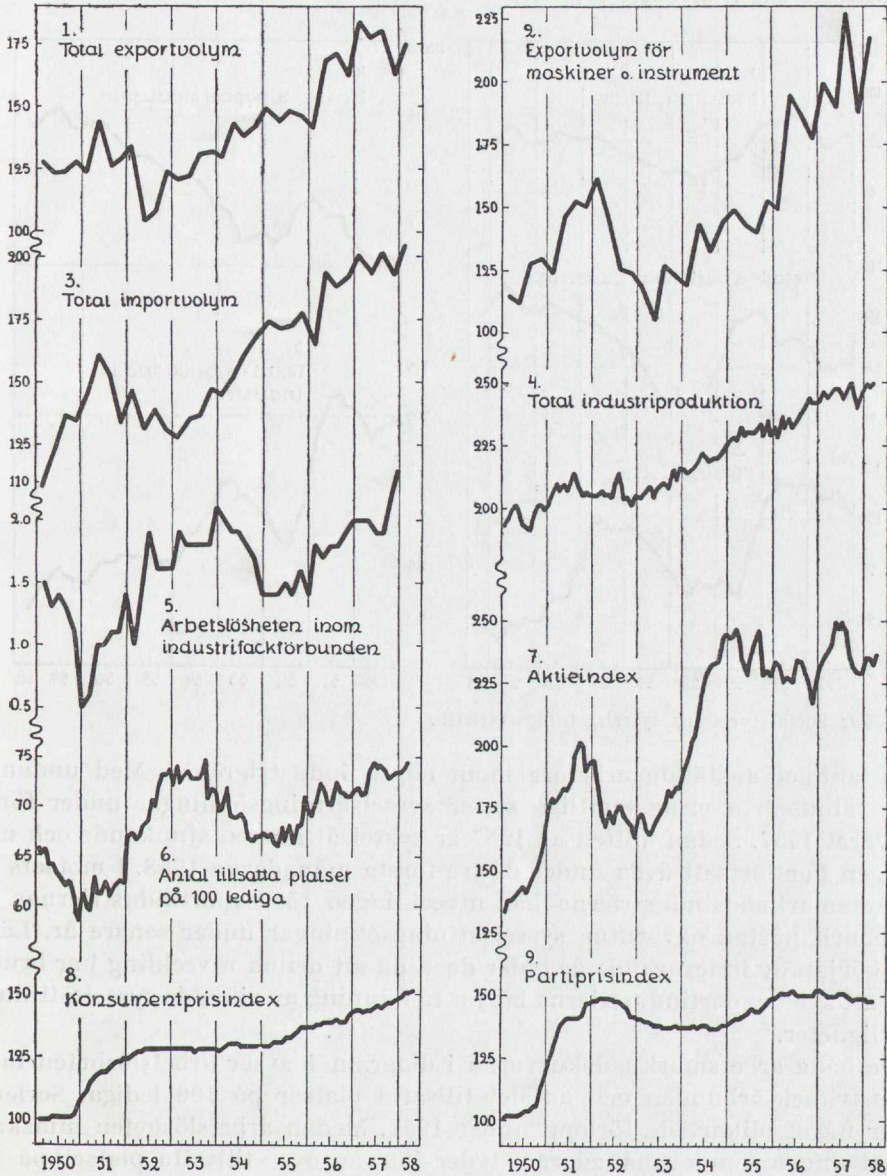
I de föregående avsnitten har utvecklingen av försörjningsbalansens olika poster belysts med helårssiffror. I syfte att något komplettera framställningen med hänsyn till konjunkturläget utveckling under loppet av de enskilda åren presenterades i den preliminära nationalbudgeten ett urval av konjunkturkänsliga serier, vilka i flertalet fall hade säsongrensats. Dessa serier återges i diagram 1 och belyser det ekonomiska läget fram till april månad innevarande år. I den följande redogörelsen läggs huvudvikten vid den senaste utvecklingen.

Kurvorna 1, 2 och 3 åskådliggör utrikeshandelns volymmässiga utveckling. Dessa säsongrensade serier visar, att de relativt kraftiga ökningar på årsbasis som noterats för utrikeshandeln från 1956 till 1957 hänför sig till en uppgång som upphört efter första kvartalet 1957. Under de följande kvartalen i fjol visade importvolymen endast mindre fluktuationer, medan exportvolymens utveckling särskilt under årets sista kvartal kännetecknades av en något vikande tendens. Volymsiffrorna för första kvartalet 1958 innebar en viss återhämtning för exportens del. Även importen steg något och nådde en ny rekordhöjd, vilken dock endast obetydligt överstiger fjolårsnivån.

Den fjärde kurvan i diagram 1 visar industriproduktionens utveckling. Även här hänför sig produktionsökningen från 1956 till 1957 i huvudsak till en uppgång under höstmånaderna 1956 och i betydligt mera dämpad takt även under första halvåret 1957. Utvecklingen under tredje kvartalet i fjol kännetecknades av stagnation och under sista kvartalet av en klart nedåtriktad tendens. Denna utveckling syns dock ha brutits vid årsskiftet och en mindre återhämtning ha ägt rum, varefter produktionen åter stagnerat på en hög nivå.

Sysselsättningen inom industrin var enligt socialstyrelsens index under 1957 oförändrad i förhållande till 1956. Diagram 2 visar säsongrensade serier

Diagram II: 1. Konjunkturindikatorer

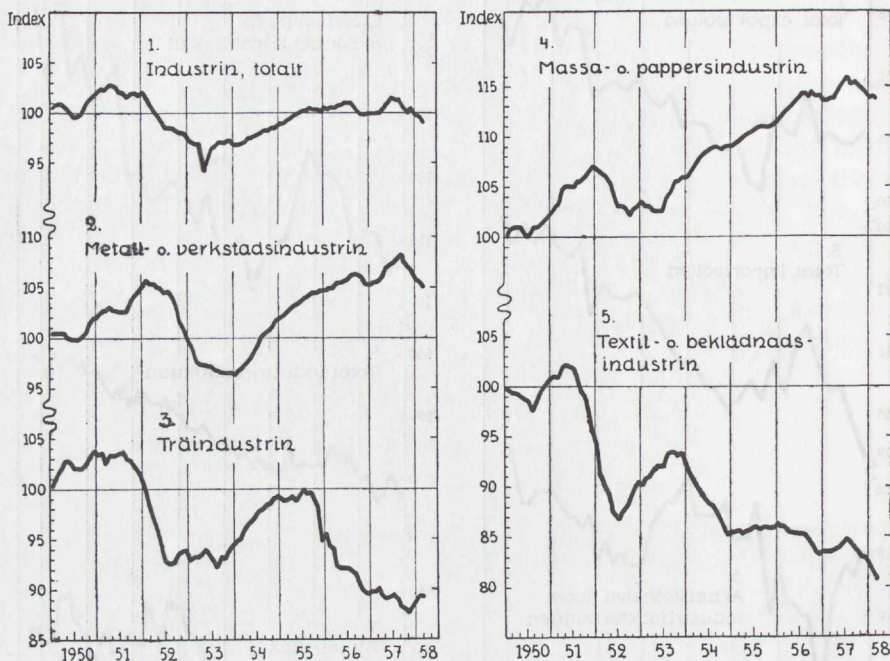

Anm. Måttenheterna för de olika serierna är:

1. 2. 3. Säsongrensad volymindex: 1949=100
4. Säsongrensad volymindex: 1935=100
5. Procent av medlemsantalet, säsongrensat
6. Antal tillsatta platser på 100 lediga, säsongrensat
7. Index: 1937=100 (Affärsvärldens aktieindex)
8. Socialstyrelsens konsumtionsindex: 1949=100
9. Kommerskollegii partiprisindex: 1949=100

Diagram II: 2. Antal arbetare inom industrin

Säsongrensad index: december 1949=100

Källa: Socialstyrelsens sysselsättningsstatistik.

över antalet anställda arbetare inom några industrigrenar. Med undantag för träindustrin visar samtliga serier sysselsättningsökningar under första halvåret 1957. Sedan mitten av 1957 är sysselsättningen sjunkande och nedgången har fortsatt även under de tre första månaderna 1958. I motsats till hemmamarknadsindustrierna har utvecklingen för exportindustriernas del inneburit nästan oavbrutna sysselsättningsökningar under senare år. Läget vid början av innevarande år tyder dock på att denna utveckling har brutits och att även exportindustrierna börjat få känning av vikande sysselsättningsmöjligheter.

De båda arbetsmarknadskurvorna i diagram 1 avser arbetslösheten inom industrifackförbunden och antalet tillsatta platser på 100 lediga. Serierna visar något olikartade förlopp under 1957. Medan arbetslösheten minskade något under sommarmånaderna, tyder kurvan över tillsatta platser på 100 lediga på en konjunkturdämpning under andra kvartalet och en åtstramning av arbetsmarknadsläget under höstmånaderna 1957. Mot årets slut visar dock båda kurvorna ytterligare avmattning på arbetsmarknaden, denna framträder tydligast i den stigande arbetslösheten. Kurvan över tillsättningsprocenten visar att denna tendens har bestått även i början av 1958.

Den sjunde kurvan i diagram 1 visar, hur aktieindex varierat. Nedgången under höstmånaderna 1957 avstannade vid årets slut och en mindre åter-

hämtning ägde rum i januari 1958. Under de följande månaderna undergick aktieindex endast mindre fluktuationer.

De två sista kurvorna i diagram 1 hänför sig till prisutvecklingen. Det framgår att medan partipriserna i stort sett legat stilla, har konsumentprisindex fortsatt att röra sig uppåt. En väsentlig del av denna stegring utlöstes av höjningar av de indirekta skatterna.

Sammanfattningsvis kan sägas att efter vissa stegringar under 1956 och första kvartalet 1957 tyder utvecklingen under de två följande kvartalen på en viss stagnation av den ekonomiska aktiviteten. Mot årets slut framträdde emellertid en allmänt nedåtriktad tendens, denna antyddes redan i den preliminära nationalbudgeten för 1958. De nya siffrorna förstärker intrycket av en avmattning i slutet av 1957. Nedgången kan avläsas i samtliga här anförda serier. Konjunkturläget i början av innevarande år syns emellertid vara mera svårbedömbart. Medan industriproduktionen, aktieindex och volymsiffrorna över utrikeshandeln tyder på en mindre återhämtning, har industrins sysselsättning fortsatt att sjunka. Även serien över antalet tillsatta platser på 100 lediga och den ökade arbetslösheten (se kap. VI) tyder på en fortsatt avmattning på arbetsmarknaden. Detta kan emellertid bero på vissa tidsförskjutningar mellan arbetsmarknadsserierna och de övriga konjunkturindikatorerna samt den kalla väderleken under vintermånaderna.

III. Den internationella utvecklingen

I den preliminära nationalbudgeten för 1958 underströks särskilt, att det rådde stor osäkerhet beträffande den internationella utvecklingen under innevarande år. Man måste därför, framhölls det, hålla en viss ekonomisk-politisk beredskap med hänsyn till risken för en konjunkturedgång i utlandet och en därav betingad försämring av vår exportkonjunktur. Att döma av de informationer om den ekonomiska utvecklingen, som blivit tillgängliga sedan den preliminära nationalbudgeten skrevs, kan man säga, att den där påpekade risken i alla händelser inte ter sig mindre nu än då. Läget i Förenta staterna förefaller tvärtom i dag vara allvarligare än för ett par månader sedan, och i en rad västeuropeiska länder har en fortsatt avmattning i konjunkturläget kommit till stånd. Fastän produktionsstegringen överlag bedöms bli relativt blygsam under 1958 jämfört med tidigare år eller t. o. m. helt stanna upp, syns man dock i allmänhet i de olika länderna vara obenägen att med den ekonomiska politikens hjälp driva fram en sådan expansion, som produktionsresurserna i och för sig skulle tillåta — riskerna för försvagad valuta och omsorgerna om penningvärdet har här fått fälla utslaget. Härigenom har emellertid risken för en stagnation och successiv hopkrympning av den internationella handeln ökat i styrka, vilket för Sveriges del kan betyda ett betydligt kärvare klimat för exportnäringarna än de närmast föregående åren.

Det är alltså ur synpunkten av vår export, som utlandskonjunkturen för oss i första hand är av intresse. För att belysa detta samband skall i det följande ges en kortfattad beskrivning av hur den ekonomiska aktiviteten i våra viktigaste avnämarländer gestaltat sig under de allra senaste åren och hur vår export till dessa länder samtidigt förändrats. De länder som medtagits i redovisningen är Storbritannien, Västtyskland, Norge, Nederländerna, Danmark, Frankrike och Förenta staterna, vilka sammanlagt svarar för omkring två tredjedelar av vårt totala exportvärde. Storbritanniens andel är nära 20 procent, Västtysklands nära 15 procent och Norges omkring 10 procent. Procenttalen för de fyra övriga länderna håller sig mellan 6 och 5 med den rangordning mellan länderna, som ovan angetts.

Efter denna översikt följer en ländervis beskrivning av det aktuella läget och av konjunkturutsikterna, som främst bygger på det material, som framkommit under de allra senaste månaderna och därigenom får ses som ett komplement till motsvarande avsnitt i den preliminära nationalbudgeten. Avslutningsvis ges några sammanfattande synpunkter på de problem, vilka i dagens läge är aktuella för den ekonomiska politiken i de länder som här behandlats.

1. Sverige och utlandskonjunkturen

Det kan till en början vara av intresse att konstatera, i vad mån svensk export lyckats upprätthålla sina positioner på olika avsättningsområden. Detta framgår av förändringarna i Sveriges andel av olika länders importvärden. En beräkning ger för de inledningsvis nämnda sju viktigaste avnämmländerna vid handen, att den svenska importandelen under de tre senaste åren i så gott som samtliga fall varierat inom mycket trånga gränser. Det enda undantaget utgörs av Norge, vars import från Sverige särskilt påverkas av stora engångsleveranser av fartyg. Stabiliteten i vår andel av de sex övriga ländernas importvärden är nästan förbluffande, eftersom dessa andelar kan påverkas både av förskjutningar i de olika ländernas importstruktur och av förändringar i konkurrensläget på våra exportprodukter. Antingen har dessa faktorer ej spelat någon nämnvärd roll under de här observerade åren, eller också har deras verkningar tagit ut varandra.

Stabiliteten i vår exports andel av avnämmländernas totala importvärden säger emellertid ingenting om det sätt på vilket förändringar i den ekonomiska aktiviteten i dessa länder påverkat vår export. En förändring av den ekonomiska aktiviteten i ett visst land leder ofta till en motsvarande förändring i samma riktning av dess totalimport. Vår export till detta land följer då förmodligen med i utvecklingen och vår andel av landets import förblir oförändrad. Skillnader i den ekonomiska utvecklingen i olika länder bör då komma till uttryck i det sätt på vilket vår export fördelas *mellan* dessa länder. En tendens till omfördelning bör uppkomma i riktning från de länder, som relativt sett uppvisar en försvagning i konjunkturen, till de länder, vars ekonomi har mer expansionistisk prägel. Tendenser till omfördelning kan givetvis också uppkomma, exempelvis i den mån en svensk »exportdrive» på ett särskilt land har speciell framgång. Men efter vad som förut sagts med hänsyn till stabiliteten av den svenska andelen av *varje lands* importvärde, syns de konkurrensen påverkande faktorerna ej ha spelat större roll under senare år. Vissa förskjutningar har däremot ägt rum beträffande den svenska exportens fördelning *mellan* länderna, vilka man alltså i första hand kan försöka förklara med skiljaktigheter i olika länders konjunkturutveckling.

Går vi nu tillbaka till den inledningsvis omnämnda fördelningen av vår export mellan våra viktigaste avnämmländer finner vi, att de under 1955—1957 uppkomna förändringarna ej varit av den storleken att de rubbat ländernas rangordning: Storbritannien har hela tiden legat som etta, Västtyskland som tvåa etc. Vissa förändringar är dock värda att noteras och dessa gäller just i första hand våra två största avnämmländer: Storbritannien och Västtyskland. Sålunda minskade Storbritanniens andel från 19,6 procent 1955 till 17,7 procent 1956, varefter andelen under 1957 åter ökade något. Den största relativa uppgången noteras å andra sidan av Västtyskland med serien 13,2—13,7—14,2 för de tre aktuella åren. Den enda övriga förändringen av en storlek på minst en procent avser Frankrike, vars andel i svensk

Tabell III: 1. Bruttonationalprodukt och varuimport 1955—1957

Procentuell volymökning från närmast föregående år

	Bruttonationalprodukt			Varuimport		
	1955	1956	1957	1955	1956	1957
Storbritannien	4,0	0,5	1,5	11,5	— 0,5	3,5
Västtyskland	12,0	6,0	4,5	24,0	12,5	12,0
Norge	3,0	4,0	3,0	3,5	5,0	3,0
Nederländerna	7,5	3,5	2,0	12,0	11,0	2,5
Danmark	0	1,5	4,5	— 1,0	7,0	2,0
Frankrike	7,0	4,0	6,5	14,0	15,5	8,0
Förenta staterna	7,0	3,0	1,0	11,0	8,0	1,5

Källor: För bruttonationalprodukten senaste ekonomiska översikter från respektive länder. För importvolymerna OEEC, Foreign Trade. Siffrorna har avrundats till halva enheter. Uppgifterna för 1957 är preliminära.

export 1955—1956 steg från 5,2 till 6,2 för att under 1957 återgå till 1955 års läge. För Frankrike liksom för de övriga fyra här diskuterade länderna är procentalen praktiskt taget identiska 1955 och 1957.

I första hand är tillväxten av de olika ländernas totalimport av intresse som eventuell förklaring till förskjutningar i deras andel av vår export. En i förhållande till övriga länder stark ökning av importen i ett visst land t. ex. under 1956 bör rimligen föra med sig en ökning av detta lands andel av vår export under 1956 jämfört med 1955. Man finner för Storbritanniens del en absolut tillbakagång 1956, samtidigt som Västtysklands import steg mycket kraftigt. Detta stämmer med den ovan påtalade förskjutningen av dessa länders andelar av vår export från 1955 till 1956. En snabbare importökning än den västtyska registreras blott för Frankrike, som ju också mycket riktigt ökade sin andel av vår export under 1956. Under 1957 uppvisar Västtyskland den utan jämförelse största tillväxten av totalimporten och som nämnts fortsatte också detta år ökningen av dess andel av det svenska exportvärdet. Liknande samband, ehuru mindre iögonenfallande, kan påvisas även för flertalet övriga länder.

Förändringarna i varuimporten kan sedan i sin tur föras tillbaka på förändringarna i den ekonomiska aktiviteten mätt t. ex. med nationalprodukten. Av tabell 1 framgår att sambandet mellan nationalprodukt och import varit mycket intimt i de flesta länderna. Danmark och Frankrike representerar i viss mån undantag, men i dessa fall har valutapolitiken spelat en särskilt framträdande roll.

Skiljaktigheterna i utvecklingstakten mellan olika länder skulle alltså åtminstone i någon mån kunna visas ha varit av betydelse för länder-fördelningen av den svenska exporten. På samma sätt borde de *gemensamma dragen* i utvecklingen av aktiviteten, som är märkbar trots de individuella skiljaktigheterna länderna emellan, ha lett till en motsvarande utveckling av vår *totalexport*. I tabell 1 avtecknar sig mycket tydligt de sista åren en successiv nedgång av bruttonationalproduktens tillväxt i de flesta länderna. Särskilt gäller detta Storbritannien, Västtyskland, Nederländerna och För-

Tabell III: 2. Industriproduktionen i vissa länder samt den svenska exporten

Säsongrensad index, 1953 = 100

	1956		1957				1958
	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.
Storbritannien	114	112	113	116	116	114	114
Västtyskland	141	138	147	148	146	146	152
Norge	123	127	123	128	128	126	120
Nederländerna	123	124	130	127	126	122	¹ 127
Danmark	112	118	118	116	113	112	116
Frankrike	136	139	142	143	145	153	157
Förenta staterna	105	109	108	108	108	103	97
Sverige, exportvolym	136	129	146	141	142	128	138

¹ Januari—februari.

Källa: OEEC, General Statistics.

enta staterna, och det är också för dessa länder som sambandet mellan aktivitetsutveckling och importförändringar är påtagligast. Totalsiffror är emellertid alltför grova för att kunna ange tendenserna i den aktuella situationen. Det hade varit önskvärt med kvartalssiffror för bruttonationalprodukt och import, men de förra är i regel ej tillgängliga och åt de senare ger störningarna på grund av Suez-krisen en skevhet, som är svår att eliminera. Vi måste därför nöja oss med att som indikator på den ekonomiska aktiviteten använda industriproduktionens förändringar i de olika länderna. I tabell 2 redovisas säsongrensade kvartalssiffror för sista halvåret 1956 och för hela 1957 samt dessutom de senast tillgängliga siffrorna för 1958. Dessa siffror har jämförts med utvecklingen av den svenska exporten.

Tabell 2 visar, att industriproduktionen växte första eller andra kvartalet 1957 men att därefter under resten av året, med undantag endast av Frankrike, en stagnation eller absolut sett en tillbakagång ägde rum. Vid tolkningen av siffrorna bör man dock erinra sig, att de två första kvartalen i följd här hemma såväl som på de flesta håll i utlandet karakteriserades av en verkligt hög aktivitetsnivå, till vilket bl. a. den ovanligt milda vintern bidrog. Avmattningen under senare halvåret framstår med hänsyn härtill i viss mån som naturlig.

Ser man enbart till de tillgängliga siffrorna för 1958, understryks nedgången i Förenta staterna under det att man i övrigt inte kan tala om någon egentlig aktivitetsminskning. En stagnation skulle emellertid i och för sig vara tillräcklig för att åstadkomma en för varje land besvärande ytterligare dämpning av den redan nedskurna takten i alla andra länders importutveckling. Av betydelse blir härvidlag också utvecklingen i råvaruländerna, som var för sig spelar mindre roll, men som tillsammans och speciellt på grund av sin betydelse för sterlingområdet och därmed Storbritanniens valutaposition blir av stor vikt även för oss. Rent allmänt kan man säga, att råvarupriserna har visat en successiv tillbakagång och att därigenom råvaruländernas ställning avsevärt försvagats. Avgörande för den fortsatta utvecklingen blir framför allt konjunkturerna i Förenta staterna, vars för-

Tabell III: 3. Förenta staternas bruttonationalprodukt och dess användning: förändringarna under 1957 och första kvartalet 1958

	1956—1957 (1957 års priser)		4 kv. 1957—1 kv. 1958 (löpande priser)	
	Miljarder dollar	Procent	Miljarder dollar	Procent
<i>Bruttonationalprodukt</i>	+ 4,1	+ 1,0	— 10,6	— 2,5
<i>Privat konsumtion</i>	+ 4,8	+ 1,7	— 1,2	— 0,4
därav: varaktiga varor	0	0	— 2,9	— 8,4
icke varaktiga varor	+ 2,4	+ 1,7	+ 0,7	+ 0,5
tjänster	+ 2,4	+ 2,3	+ 1,0	+ 0,9
<i>Privata inhemska bruttoinvesteringar</i>	— 4,5	— 6,5	— 9,5	— 15,5
därav: lagerförändring	— 4,1		— 6,3	
bostadsbyggande	— 1,4	— 9,0	— 0,2	— 1,4
företagsinvesteringar (exkl. lager) ..	+ 1,7	+ 4,8	— 2,2	— 6,0
<i>Utlandsnettot</i>	+ 1,3		— 0,5	
<i>Offentliga utgifter för varor och tjänster</i>	+ 2,5	+ 3,0	+ 0,5	+ 0,6
därav: säkerhetsprogrammet	+ 1,5	+ 3,4	— 0,2	— 0,4

Källor: Survey of Current Business och Economic Report of the President.

brukning och upplagring av råvaror är den viktigaste faktorn på detta område. Även med hänsyn till sin betydelse för bedömningen på olika håll av läget över huvud taget — graden av optimism eller pessimism — spelar läget i Förenta staterna en stor, fast ovägbart roll.

Den svenska exportutvecklingen speglar i stort sett den ekonomiska aktiviteten utomlands. Det är ganska klart, att vi inte kan räkna med förnyat uppsving i exporthandeln förrän utlandskonjunkturen vänt. Som ett underlag för bedömningen av utsikterna härför skall fortsättningsvis konjunkturen i våra viktigaste avnämamländer upptas till närmare granskning.

2. Förenta staterna

De avmattningstendenser, som framträdde i Förenta staterna i början av 1957, har successivt förstärkts och medfört en allmän nedgång i aktiviteten. För 1957 i dess helhet begränsades ökningen i bruttonationalprodukten till 1 procent. Av tabell 3 (första kolumnen) framgår att lagerförändringarna under detta år spelat en stor roll som konjunkturdämpande faktor: dämpningen av lagrens tillväxt från 1956 till 1957 var, räknat i fasta priser, av samma storlek som ökningen i bruttonationalprodukten (4,1 miljarder dollar), vilken alltså skulle ha blivit dubbelt så stor om lagren stigit i samma takt som tidigare. Av intresse är också storleken av ökningen i konsumtionen av icke varaktiga varor och tjänster (4,8 miljarder), som ensam var större än bruttonationalproduktens ökning.

De två högra kolumnerna av tabell 3 avser förändringarna mellan fjärde kvartalet 1957 och första kvartalet 1958 uppräknade till årsbasis — de är

alltså såtillvida direkt jämförbara med tabellens siffror för förändringarna mellan 1956 och 1957. Kvartalssiffrorna är emellertid endast tillgängliga i löpande priser. Skillnaden mellan genomsnittspriserna för 1957 (använda i de två vänstra kolumnerna) och priserna kvartalet före och efter årsskiftet 1957 (de två högra kolumnerna) bör dock inte ha avvikit så mycket från varandra att en grov jämförelse mellan de två tabellhalvorna inte låter sig företas.

För förändringarna mellan fjärde kvartalet 1957 och första kvartalet i år dominerar minustecknen och resultatet blev en minskning av bruttonationalprodukten på 2,5 procent. Lagerminskningen representerar alltjämt absolut sett den största minusposten (6,3 miljarder) och har t. o. m. absolut sett ökat i betydelse som dämpningsfaktor. Nedgången av konsumtionen av varaktiga varor och av företagsinvesteringarna spelar emellertid nu också en stor roll. Konsumtionen av icke varaktiga varor och av tjänster har fortfarande ökat men i mycket svagare takt än 1956—1957 och ökningen är inte på långa vägar tillräcklig för att kompensera nedgången i övriga poster. De offentliga utgifterna är den enda ytterligare plusposten i balansen. Det är av intresse att notera, att även på detta område ökningen varit relativt obetydlig — den räcker inte ens till för att kompensera en fjärdedel av nedgången i företagsinvesteringarna i fast kapital.

Näringslivets anläggningsinvesteringar, som ökade med ca 12 procent från 1955 till 1956 och därmed utgjorde huvudelementet i expansionen i den amerikanska ekonomin, fortsatte att stiga fram till och med tredje kvartalet 1957. Den starka utbyggnaden av produktionskapaciteten har åtminstone i vissa fall byggt på förväntningar om bättre avsättningsförhållanden än till och med de som rådde före inkomstnedgången under senare delen av 1957. Utvecklingen därefter har inneburit en vidgning av klyftan mellan kapacitet och efterfrågan. Den direkta effekten av de kreditpolitiska åtgärder som vidtagits — förutom diskontosänkningar även en mildring av affärsbankernas kassareservbestämmelser — torde i ett sådant läge vara begränsad vad beträffar näringslivets nyinvesteringar. Åtgärderna motverkas dessutom av de krympande företagsvinsterna. Från 1956 till 1957 beräknas dessa efter skatt ha sjunkit med ca 5 procent. Denna utveckling kan antas ha fortsatt i år och har betingats både av sjunkande omsättning och krympande marginaler. Eftersom utdelningarna hållits uppe har de behållna vinsterna undergått en drastisk nedskärning. Enligt en företagsenkät verkställd under årets första månader räknar man för hela 1958 med en investeringsminskning på 13 procent jämfört med 1957, främst inom kapitalvaruindustrin (— 22 procent).

Den i tabellen redovisade nedgången i utgifterna för bostadsbyggandet 1956/57 hänför sig speciellt till första halvåret 1957. Därefter följde en stegring under andra halvåret, men under första kvartalet i år har en ny nedgång registrerats.¹ Antalet igångsatta lägenheter har varierat på ungefär

¹ Med undantag för uppgifterna om sysselsättningen, priserna samt utrikeshandeln och betalningsbalansen är alla anförda kvartals- och månadssiffror säsongrensade.

liknande sätt och låg under första kvartalet obetydligt lägre än för ett år sedan. Det är därför tvivelaktigt om utvecklingen under 1958 skall gå parallellt med uppsvinget efter 1953 års avmattning, då just bostadsbyggandet utgjorde den väsentligaste expansiva faktorn. I syfte att möjliggöra en sådan expansion har kreditvillkoren för bostadsbyggandet förbättrats. Utgångsläget syns dock denna gång vara sämre än för fyra år sedan. Såväl arbetslösheten som inkomstbortfallet har i år blivit mer markerade än 1954. Därtill kommer att den mera långsiktiga efterfrågeutvecklingen alltmer torde påverkas av den rådande relativt låga hushållsbildningen.

Efterfrågeavmattningen under förra året tog sig för industrins del uttryck i en värdemässig minskning av leveranserna från januari till september med ca 6 procent; nedgången i leveransvolymen torde med hänsyn till prisutvecklingen ha varit något större. Då produktionsvolymen samtidigt minskade med endast ca 1 procent ägde en ökning av producenternas lager av i första hand halvfabrikat och färdigvaror rum, om än i långsammare takt än under 1956. Vidare minskade under 1957 industrins orderingång från såväl de olika industribranscherna som andra sektorer. Det för företagens planering viktiga förhållandet lager—försäljning undergick därmed en påtaglig försämring. Under sista kvartalet förra året inleddes sedan en anpassning av produktionen till efterfrågesituationen. Från september till april sjönk produktionsindex med 12—13 procent. Den minskning av färdigvarulagren som registrerats sedan hösten förra året syns dock ännu inte ha varit större än att relationen till den ytterligare reducerade orderingången fortsatt att försämrats. Samtidigt föreligger emellertid tecken på att råvarulagren i några industrier blivit så små att fortsatt produktion förutsätter en viss ökning av beställningsverksamheten. Det är svårt att tänka sig, att lagerutvecklingen som depressionsfaktor skall kunna spela samma roll som hittills för en längre tid framåt. Lagerreduktionen inom handeln har emellertid varit mindre omfattande och relationen mellan lager och försäljning är här högre än för ett år sedan.

Nedskärningen av industriproduktionen sedan hösten 1957 har medfört en avsevärd ökning av arbetslösheten och en förkortning av den genomsnittliga arbetsveckans längd. Totalt sett har arbetslösheten under vintern överstigit 5 miljoner och denna siffra överskreds även under våren, trots att man då kunnat vänta en säsongmässig nedgång. I april 1958 var arbetslöshetsprocenten 7,5 mot 4 ett år tidigare. Samtidigt har arbetsveckans längd inom industrin sjunkit med ett par procent.

Denna utveckling har inte undgått att sätta spår i inkomst- och konsumtionsstatistiken. Den totala lönesumman, som för hela 1957 var ca 5 procent högre än under året dessförinnan, har från augusti i fjol till mars i år sjunkit med ca 3 procent. De totala personliga inkomsterna har dock under samma period sjunkit med endast 2 procent, vilket främst beror på den relativt starka ökningen av tranfereringsinkomsterna (i första hand ålderspensioner och arbetslöshetsunderstöd) men också i någon mån på de allttjämt relativt höga aktieutdelningarna. Konsumtionsutgifterna började

Tabell III: 4. Förenta staternas betalningbalans 1956—1957

Miljarder dollar

	1956	1957 prel.	Förändring 1956—1957
Export av varor och tjänster (exkl. militära hjälpeleveranser).....	23,5	26,3	+ 2,7
Import av varor och tjänster	19,8	20,6	+ 0,8
Bytesbalansens saldo	3,7	5,6	+ 1,9
Fel och uteslutningar.....	0,7	0,8	+ 0,1
avgår: kapitalrörelser netto	2,9	3,2	+ 0,3
ekonomisk hjälp	2,5	2,7	+ 0,3
Ökning (+) eller minskning (—) i andra länders guld- och dollarreserver genom transaktioner med Förenta staterna	+ 1,0	— 0,4	— 1,4

Källa: Survey of Current Business, mars 1958.

sjunka under förra hösten. Efterfrågebortfallet mellan tredje och fjärde kvartalet motsvarade ungefär minskningen av de disponibla inkomsterna; hushållssparandet var således då oförändrat. Under första kvartalet i år nära fördubblades nedgången av de disponibla inkomsterna, och trots en betydande minskning av hushållssparandet minskade konsumtionsutgifterna lika mycket som under föregående kvartal. Trots inkomst- och konsumtionsbegränsningen har konsumentprisindex fortsatt att stiga under hösten och vintern bl. a. till följd av en prisanpassning till tidigare kostnadsökningar inom produktions- och distributionsleden. Därtill har under vintern kommit en fördyring av livsmedlen, delvis till följd av vissa skördekadaver. Konsumentpriserna låg i april 1958 3,5 procent över nivån ett år tidigare. I denna situation med fallande personliga inkomster och svagt stigande prisnivå förefaller en spontan ökning av konsumtionsefterfrågan osannolik. En fortsatt produktionsnedgång torde via inkomstminskningen — delvis dock motverkad av arbetslöshetsunderstöd — medföra en ytterligare begränsning av konsumtionsefterfrågan, även om det personliga sparandet samtidigt reduceras ytterligare.

Utvecklingen av den amerikanska utrikeshandeln från 1956 till 1957 kännetecknades av ett kraftigt exportuppsving och en mera begränsad ökning för importen. Som framgår av tabell 4 har denna relation mellan export- och importförändringarna inneburit en avtappning av omvärldens guld- och dollarreserver på ca 400 miljoner dollar mot en ökning på ca 1 000 miljoner dollar under 1956. Nedgången utgjorde resultatet av en reservökning på omkring 1 000 miljoner dollar för Västtyskland, Venezuela och Kanada, vilka svarar för mindre än en tredjedel av den amerikanska exporten, och ett guld- och dollarutflöde på 1 400 miljoner dollar från övriga länder.

Totalt för 1957 har nettominskningen av de utomamerikanska ländernas dollartillgångar mera berott på den kraftiga stegringen av betalningarna till Förenta staterna under första delen av året än den relativt svaga nedgången i de amerikanska betalningarna. Under andra hälften av 1957 minskade betalningarna till Förenta staterna men samtidigt ägde en ännu snabbare

nedgång av de amerikanska utbetalningarna rum, vilket hade som följd ett nettoinflöde till Förenta staterna även under denna period. Någon direkt verkan av den amerikanska konsumtionsavmattningen kan dock inte utläsas ur denna utveckling. Utgifterna för den civila importen har nämligen fortsatt att stiga svagt ända fram till årsskiftet. Nedgången under andra halvåret har i stället hänfört sig till militärutgifterna och den privata kapital-exporten.

Försvarsutgifterna, som utgör omkring 90 procent av de totala federala utgifterna, sjönk från andra till fjärde kvartalet 1957 med ca 3 procent. Detta utgjorde början på en utveckling som var avsedd att innebära en reduktion av försvarsutgifterna från andra kvartalet till vinterhalvåret 1957—1958 på mer än 10 procent. Efter de ryska satellitförsöken följde en sådan omläggning av beställningspolitiken, att man kan räkna med en höjning av försvarsutgifterna från 1957 till 1958. Man har också satt igång med ett ekonomiskt stabiliseringsprogram, som emellertid till största delen ännu befinner sig på planeringsstadiet.

Den totala efterfrågan på varor och tjänster från staten (inkl. delstaternas utgifter) ligger för närvarande på blott obetydligt högre nivå än under andra halvåret 1957. Man kan räkna med ytterligare ökning under senare hälften av 1958 men, såvitt man nu kan bedöma, alltså av måttlig omfattning. Eftersom fortsatt avmattning är trolig inom den privata investeringsverksamheten och möjlig t. ex. inom exporten, kan den totala kontraktionen mycket väl fortsätta. Man kan emellertid då räkna med att omfattande skattelättnader tillgrips. Det kan i detta sammanhang observeras, att en mycket betydelsefull faktor i återhämtningen både från nedgången 1948/49 och 1953/54 var kraftiga skattelättnader, som beslutades redan före konjunkturavmattningen men som till sin verkan kom att sammanfalla med denna. I förra fallet tillkom dessutom Marshall-hjälpen, vars första stora utgiftsår var 1949. Några ekonomisk-politiska eller andra åtgärder av jämförbar omfattning är denna gång ännu ej inom synhåll, fastän nedgången på viktiga områden (sysselsättning, produktion, orderingång) nu varit snabbare än vid de båda senaste konjunkturavmattningarna.

3. Utvecklingen i Västeuropa

Storbritannien

Storbritannien är vår största handelspartner och konjunkturutvecklingen där följaktligen av särskilt intresse för oss. Rent allmänt kan man säga, att den stagnation som inträdde redan under 1955 fortsatt under 1957. Bruttonationalprodukten ökade visserligen med 1,5 procent från 1956 till 1957 mot blott 0,5 procent från 1955 till 1956, men förbättringen under 1957 hänförs sig till en engångsstegring mellan första och andra kvartalet, varefter den uppnådda nivån bibehållits ungefär oförändrad (säsongrensade siffror). Läget på arbetsmarknaden har karakteriserats av en fortsatt långsam avspän-

ning. Arbetslösheten har stigit om än i långsam takt: genomsnittligt för 1957 var arbetslöshetsprocenten 1,4 — motsvarande tal för 1956 och 1955 var 1,2 respektive 1,1. I mars i år var antalet arbetslösa 433 000 mot 363 000 ett år tidigare.

Investeringarna representerade 1957 den viktigaste expansionsfaktorn, men deras tillväxt var inte desto mindre svagare än 1956. Trenden har varit nedåtriktad: under tredje kvartalet var ökningen av den privata investeringen 10 procent (exkl. bostadsbyggandet) men under fjärde kvartalet blott 3 procent jämfört med motsvarande kvartal 1956. Under 1958 är en fortsatt avsaktnings eller t. o. m. stagnation inom detta område det mest sannolika. På grundval av en undersökning i december 1957 har Board of Trade bedömt, att industriinvesteringarna blir av ungefär samma storlek 1958 som 1957. Bostadsbyggandet var 1957 lägre än något år sedan 1952 trots att det gynnades av en särskilt mild vinter. Under andra halvåret 1957 sjönk bostadsbyggandet med omkring 7 procent jämfört med motsvarande period 1956 och utvecklingen syns gå i samma riktning 1958. Lagerökningen var 1957 betydligt starkare än 1956 — även under fjärde kvartalet — och lagren var på nästan alla områden förhållandevis stora vid slutet av förra året. Lagren av tidningspapper ökade fram t. o. m. augusti och sjönk sedan något tillbaka, men låg alltså vid årets utgång på en nivå omkring 50 procent högre än 1954—1955. Det verkar troligt, att lagren inte kommer att öka under 1958 utan att snarare en lageravveckling kommer till stånd på vissa områden.

Den privata konsumtionen ökade något mer under 1957 än under 1956 — ungefär tre fjärdedelar av ökningen hänförde sig till tjänster och varaktiga konsumtionsvaror. Liksom för nationalprodukten registrerades i absoluta tal en stagnation under de tre sista kvartalen (säsongrensade siffror). Sparkvoten ökade mycket kraftigt under 1956 och ökningen har fortsatt under 1957. De anställdas inkomster ökade under 1957 med i genomsnitt omkring 6 procent. Per enhet av nationalprodukten — som ju blott ökade med något mer än 1 procent — betyder detta en stegring på omkring 4,5 procent. Eftersom produktpriserna inte stigit mer än högst 4 procent har en från 1956 fortsatt hopkrympning av vinstmarginalerna (i vidaste bemärkelse) ägt rum. En sådan försämring av vinstläget med dess effekt på vinstförväntningar och möjligheter till självfinansiering kan, om den består under en längre period, ej annat än verka dämpande på investeringsbenägenheten. I samma riktning verkar givetvis också det alltså åtstramade läget på kreditmarknaden. Om lönestegringarna på grund av hög och stigande sparkvot ej ger upphov till en ur konjunktursynpunkt tillräckligt kompensande konsumtionseffekt, och ovanpå den inhemska dämpningen lagras verkningarna av den internationella konjunkturspridningen, kvarstår den offentliga sektorn som den enda möjliga expansionsfaktorn.

De offentliga löpande utgifterna låg volymmässigt sett i genomsnitt några procent lägre 1957 än 1956. Skillnaden accentueras därav att trenden var stigande 1956 men under 1957 karakteriserades av stagnation på en nivå, som låg under genomsnittsnivån för andra halvåret 1956 och därefter av

ytterligare nedgång under sista kvartalet. Det är framför allt minskningen av militärutgifterna, som här kommer till uttryck. De offentliga investeringarna har ökat successivt under 1957 och utgör såtillvida det enda undantaget från den allmänna stagnationen. Det har emellertid signalerats en allmän återhållsamhet på alla statliga utgiftsområden.

Varuhandeln med utlandet uppvisade under 1957 inte några större förändringar jämfört med 1956. Importvolymen ökade med omkring 4 procent och exportvolymen med 2 procent. Importökningen kan i viss utsträckning ses i samband med den betydande lageruppbbyggnad som ägde rum efter Suezkrisen. Den relativt obetydliga exportökningen under 1957 kontrasterar mot en ökningstakt på 6—7 procent under vardera åren 1955 och 1956. Exporten av bilar ökade under 1957 med 27 procent men på många exportområden är stagnationstendenserna förhärskande. Kolexporten har reducerats kraftigt. Den utländska efterfrågan har mattats överlag, och exportprisstegringen stannat av. Importpriserna har däremot sjunkit successivt under hela 1957, vilket bidragit till en gynnsam utveckling av terms of trade. Detta syns ha varit den viktigaste faktorn i den förbättring av bytes- och betalningsbalansen, som inträtt under andra halvåret 1957.

Den inträdda förbättringen i Storbritanniens betalningssituation anses emellertid varken vara av den storleksordningen eller med säkerhet av sådan varaktighet, att den ekonomiska politiken kan mjukas upp. Den i mars och maj i år genomförda nedjusteringen av diskontot från 7 till 5 1/2 procent kan uppfattas som en anpassning till räntesänkningar i utlandet mer än som en inledning till uppluckring av kreditåtstramningen och krisåtgärderna från hösten 1957. Det engelska diskontot representerar också efter den senaste sänkningen internationellt en relativt hög räntenivå, eftersom diskontot i Förenta staterna är 1 3/4 och i Västtyskland 3 1/2 procent. Det verkar troligt, att stramheten i kreditpolitiken och återhållsamheten i de offentliga utgifterna kommer att bestå även under 1958, om inte stagnationen förbyts i en (inte utesluten) nedgång i den ekonomiska aktiviteten.

Västtyskland

Expansionen i Västtyskland fortsatte under 1957 men med en avsaktnings i stegringstakten, som tydligt framträder antingen man ser till året i dess helhet jämfört med tidigare år eller håller sig till utvecklingen under året. Till skillnad mot förhållandet under 1956 har det under 1957 heller inte inom något viktigare område förelegat brist på arbetskraft eller produktionskapacitet — om efterfrågan varit större än den faktiskt blev, hade produktionsresultatet också förmodligen pressats upp avsevärt. Denna skillnad mellan 1956 och 1957 kommer också till synes på så sätt att under 1956 ökningstakten bibehölls under årets samtliga kvartal, under det att en successiv nedgång ägt rum under 1957 — under fjärde kvartalet syns tillväxten till och med ha avstannat helt och hållet.

Varuexporten ökade i volym med hela 13 procent under 1957, men tecken

till avmattning kunde skönjas under senare delen av året. Importvolymen ökade med 12 procent, d. v. s. något mindre än exporten. Importen av livsmedel och råvaror ökade mindre under 1957 än under 1956 beroende på respektive god skörd och relativt sett minskat behov för industriproduktionen. Importen av färdigvaror ökade däremot mer på grund av handelsliberalisering och tullsänkningar. Tendensen till överskott i bytesbalansen förstärktes av den förbättring av terms of trade, som kom till stånd under senare hälften av 1957 tack vare prissänkningar på råvaror och nedgången i fraktsatserna.

Den privata konsumtionen ökade omkring 6 procent jämfört med 1956. I löpande priser steg konsumtionen med omkring 8 procent under 1957 jämfört med 11 procent under 1956. Eftersom hushållens disponibla inkomster tack vare ökade skattefria avdrag steg lika mycket under 1957 som under 1956 — 10 à 11 procent — måste en betydande höjning av sparkvoten ha kommit till stånd. Timlönerna i industrin steg i genomsnitt 9 procent under 1957, samtidigt som industriproducenternas priser blott ökade 2—3 procent. Denna skillnad bör emellertid ungefär ha kompenserats av produktivtetsökningen och den gynnsamma importprisutvecklingen, så att vinstmarginalerna kan ha bibehållits ungefär oförändrade. På grund av bl. a. kraftigt stigande skatteutbetalningar beräknas emellertid för näringslivet i dess helhet de för investering disponibla vinstmedlen liksom under 1956 ha minskat absolut sett. Fortsatta kraftiga lönestegringar förväntas under 1958. Samtidigt kännetecknades läget på kapitalmarknaden trots upprepade diskontosänkningar av en viss stramhet. Därtill kommer en avmattning i ordertillförseln, som redan fr. o. m. våren kan ha börjat influera framtidsbedömningarna (jfr nedan). Resultatet har visat sig i en avmattning av investeringsutvecklingen, som påbörjades redan under 1956. Maskininvesteringarna, speciellt i de typiska hemmaindustrierna, fortsätter dock att öka. För 1958 räknar man med en nedgång av näringslivets byggnadsinvesteringar under det att den statliga och kommunala byggnadsverksamheten kan förväntas expandera kraftigt.

Stagnationen på olika områden avspeglas också i siffrorna för industriproduktionen, som föll med någon procent från första till andra halvåret 1957 (säsongrensade tal, jfr tabell 2). Det är första gången under 1950-talet, som en dylik tillbakagång har registrerats. Under första kvartalet ägde en förnyad uppgång rum, men produktionen för februari—april låg blott omkring 2 procent över motsvarande siffror 1957. Vid slutet av mars var antalet arbetslösa 0,6 miljon vilket är lika mycket som i april 1957.

På ett par varuområden har det ägt rum en ofrivillig lageruppyggnad. Man kan över lag räkna med försök att i framtiden skära ned lagren, som på de flesta håll ter sig för stora i förhållande till den stagnerande omsättningen och sjunkande orderingången. Om man jämför orderbokningarna för de tre första kvartalen 1957 med motsvarande kvartal 1956 finner man en successiv nedgång i ökningstakten från omkring 10 procent under första kvartalet till 5 procent under tredje. Under fjärde kvartalet syns någon ökning

jämfört med fjolåret över huvud taget inte ha kommit till stånd. Läget är mest gynnsamt för varaktiga konsumtionsvaror såsom radio, television och elektriska hushållsapparater, mot vilka den av ökningen i hushållens inkomster betingade efterfrågeökningen i första hand riktats. Den snabbaste avmattningen i orderingången finner man inom exportindustrin. Stålintustrin fick först kännning av orderminskningen under fjolåret och där visade sig också den första faktiska nedgången av exporten. Orderminskningen har redan spritt sig till hela exportindustrin och mars månad i år uppvisar den första (säsongrensade) nedgången i totalexporten på fem år. Av dessa tendenser kan man dock knappast dra den slutsatsen, att man skulle stå närmare en lösning av problemet om överskotten i den västtyska bytesbalansen. Vid allmän stagnation kan importen nämligen förväntas falla parallellt med exporten och vidare kan en ytterligare förbättring av terms of trade mycket väl komma till stånd. Första kvartalet i år visade sålunda förnyat överskott på bytesbalansen, samtidigt som terms of trade förbättrades hela 3 procent.

Militärutgifterna spelade alltså en relativt underordnad roll och syns ej ha ökat under 1957. Byggnadsverksamheten för försvarsändamål sjönk i själva verket avsevärt jämfört med 1956. Förskottsbetalningarna till utlandet för rustningsimport har ökat successivt, men den faktiska importen utgör tills vidare bara en mindre del härav. Statens civila konsumtion ökade, dock inte mer än att den totala statliga konsumtionen (inkl. rustningsutgifter) höll ungefär jämna steg med bruttonationalprodukten (löpande priser). På grund av betydligt ökade inkomsttransfereringar till hushållen fortsatte emellertid det statliga sparandet att minska. För budgetåret 1958/59 räknar man med en ökning av försvarsbudgeten med inte mindre än 40 procent och någon ökning även av övriga utgifter. För 1958 har också vissa skattelättnader föreslagits (bl. a. för utdelningar på aktier), fast de kan inte gärna bli av samma betydelse som stimulans för konsumtionsefterfrågan som de under 1957 vidtagna åtgärderna. Diskontot har sänkts fyra gånger med en halv procent åt gången under de senaste två åren — senast i januari 1958. Allt som allt kan den ekonomiska politiken betecknas som klart deflationistisk men knappast i så hög grad som man med hänsyn till stagnationen och det goda valutaläget kanske skulle ha väntat.

Norge

Under 1957 steg nationalprodukten med 2,9 procent och ökningstakten på olika områden — privat konsumtion, investering, offentlig konsumtion, export och import — ansluter sig i samtliga fall mycket nära till detta procenttal. För 1958 räknar man ånyo med en stegring av nationalprodukten på omkring 3 procent — liksom 1957 betingad av en produktivitetsstegring på 2 procent och en sysselsättningsökning på ca 1 procent. Denna utveckling skulle innebära, att läget på arbetsmarknaden kommer att kännetecknas av fortsatt stramhet under 1958. Under 1957 låg arbetslösheten i genomsnitt

på ungefär samma nivå som 1956 och utgjorde mindre än 1 procent av totala arbetsstyrkan.

Enligt nationalbudgeten för innevarande år väntas totala produktionsökningen under 1958 liksom fallet var under 1957 fördelas tämligen jämnt på olika områden. De militära utgifterna beräknas emellertid volymmässigt sett bli oförändrade, under det att investeringsverksamheten skulle stiga omkring 7 procent mot 3,5 procent 1957. Mer än två tredjedelar av investeringsökningen hänför sig till en ökning av handelsflottan.

Den ekonomiska politiken tar sikte på fortsatt och kanske till och med ökad stramhet. Delvis motiveras detta av det hot mot prisstabiliteten som ökningen av löntagarinkomsterna — inte minst genom löneglidningen — utgjort under 1957. Det viktigaste argumentet för åtstramningspolitiken hänför sig dock till effekten på de norska valutaintäkterna av nedgången i fraktsatserna. Dessa beräknas falla med i genomsnitt 18 procent under 1958, vilket trots en beräknad ökning av fraktvolymer på 7 procent skulle minska nettofraktintäkterna med omkring 400 miljoner norska kronor, d. v. s. mer än 5 procent av 1957 års varuimport. Den import, som beräknats vara nödvändig för att produktionsresurserna skall kunna helt utnyttjas under 1958, kan då inte komma till stånd utan en avsevärd avtappning av den valuta-reserv, som byggts upp av de senaste årens överskott.

I fråga om statsfinanserna räknar man med överskott på den totala budgeten under innevarande budgetår, vilket innebär en fortsättning av utvecklingen under de två föregående budgetåren. Bland annat har nyligen föreslagits en kraftig reduktion av subventionerna samt förhöjningar av vissa avgifter. En ökning av statens sparande ersätter den nedgång i företagssparandet, som i första hand betingas av nedgången i rederiernas fraktintäkter. Eftersom företagssparandet minskar samtidigt som den reala realinvesteringen beräknas öka, kan man förvänta ökade anspråk på lån i kreditinstitutionerna. Man är angelägen att hålla denna efterfrågan inom den givna snäva ramen och samtidigt tillförsäkra kredit åt de mest prioriterade investeringarna (statsbankernas kreditgivning samt obligationslån till kraftverk och vissa industriprojekt). Särskilda arrangemang har därför träffats rörande affärsbankernas och sparbankernas utlåning och försäkringsbolagens placeringar.

Det framgår av den norska nationalbudgeten, att läget betraktas som mera labilt än under tidigare år. Bortfallet i fraktinkomsterna har minskat handelsfriheten på utrikeshandelsområdet och ytterligare avbränningar på exportsidan kan ej bäras inom förefintliga valutamarginaler. Om den relativt optimistiska exportkalkylen skulle behöva revideras nedåt, så måste också Norge i sin tur omgående med direkta eller indirekta metoder åvägabringa en nedjustering av sin importefterfrågan i enlighet med det förändrade lägets krav.

Frankrike

Bruttonationalproduktens volym ökade med 6,5 procent från 1956 till 1957. Häremot svarade en hög och jämn ökningstakt på nästan alla områden med undantag för de offentliga investeringarna, som bibehålls ungefär oförändrade. Under de första månaderna innevarande år har expansionen fortsatt i oförminskad takt och orderingången är alltså hög. Expansionen har emellertid skett samtidigt med en snabb konsumtionsprisstegring fr. o. m. andra halvåret 1957. Efter att ha legat praktiskt taget stilla under 1956 och första halvåret 1957, steg konsumtionspriserna med 2 procent under tredje kvartalet och ytterligare 5 procent under fjärde kvartalet och låg i april i år 15 procent över genomsnittet för 1957. Denna accelererade prisstegring är ett uttryck för att man nu i Frankrike — senare än i de flesta andra länder — nått den gräns vid vilken fortsatta anspråk på produktionsresurserna på allvar aktualiserar problemet om penningvärdets bevarande. Sysselsättningen är överfull trots kraftig immigration av arbetare och steg 2,5 procent under loppet av 1957.

Prisstegringarna började efter att expansionen redan hade stött i det »tak» som bestäms av valutaanslagets storlek. Inom det västeuropeiska betalningsområdet har den tyska valutauppladdningen haft sin motsvarighet i den successiva försämringen av Frankrikes internationella likviditet. Man har sökt bemästra detta problem bl. a. genom en de facto depreciering, restriktiv importlicensiering samt en kredit- och finanspolitisk åtstramning. Frågan är nu, om man liksom i de övriga västeuropeiska länderna kan vänta sig en mer eller mindre temporär avmattning och kvarstannande vid den uppnådda nivån eller fortsatt expansion åtföljd av ytterligare försämring av penningvärde och bytesbalans.

Den officiella prognosen och planen för 1958 avspeglar tydligt ovannämnda problemställning. På grund av flaskhalsar på arbetsmarknaden och en av importsvårigheterna begränsad råvarutillförsel räknar man med en uppgång av nationalprodukten på endast 1,5 procent mot 6,5 procent under 1957. Denna avmattning beräknas komma till uttryck på alla områden. Den privata konsumtionen väntas öka i samma takt som nationalprodukten, den offentliga konsumtionen skall skäras ner med en femtedel, de offentliga investeringarna med en tiondel och bostadsbyggandet med omkring 7 procent. Förtagsinvesteringarna beräknas öka med 2—3 procent (11 procent 1957) och exporten med endast 4 procent (9 procent 1957). Med en sådan drastisk reducering av efterfrågan på alla områden skulle å andra sidan också importen kunna pressas ner 8 procent under 1957 års nivå, efter att i fjol ha ökat med ungefär samma procenttal.

Prognosen förutsätter, att den budgetmässiga restriktivitet man ålagt sig skall kunna upprätthållas, att den kreditpolitiska åtstramningen av rediskonteringsmöjligheter och utlåning skall hålla nere den privata investeringen och att konsumtionen skall begränsas av redan inträdda prisstegringar. På samtliga dessa punkter kan efterfrågan lätt nog bryta igenom och ge upp-

hov till ytterligare prisstegringar och valutaavtappning. Utvecklingen under första kvartalet i år inger farhågor i bägge dessa avseenden. Priserna har stigit kraftigt och bytesbalansen har utvecklats mindre gynnsamt än man räknat med. Det är därför möjligt att den ekonomiska politiken måste skärpas ytterligare, vilket skulle kunna medföra risker för ett snabbt och drastiskt konjunkturomslag.

Nederländerna

Den ekonomiska aktiviteten i Nederländerna ökade kraftigt under 1956 och första hälften av 1957. Detta gällde särskilt de offentliga investeringarna, bostadsbyggandet samt de privata investeringarna i maskiner och utrustning. Även den privata konsumtionen steg, stimulerad av en kraftig ökning av reallönerna.

Uppgången i den inhemska aktiviteten gav emellertid snabbt utslag på importsidan. Importökningen påskyndades av en accelererad lagerökning, delvis av spekulativ karaktär. Eftersom samtidigt tillväxten i exporten började stanna av, utsattes den holländska valutareserven för betydande påfrestningar. Utvecklingen påminner i stor utsträckning om den valutakris, som Nederländerna genomgick 1950 och som då — liksom nu — hade en förbluffande likhet med den samtidiga danska.

Under våren 1957 vidtogs åtgärder för att hålla tillbaka efterfrågan på olika områden. De offentliga utgifterna skars ner och företagets vinstbeskattning ökades. Vissa livsmedelssubventioner togs bort och avgifter samt indirekta skatter höjdes i en del fall. Diskontot höjdes till 5 procent i augusti och i september anmodades affärsbankerna begränsa sina lån till den privata sektorn — en anmodan, som underströks av höga straffräntor för rediskontering utöver vissa maximibelopp.

De vidtagna åtgärderna medförde en gradvis dämpning av aktiviteten under senare hälften av 1957. Årsresultatet ger därför uttryck för en tydlig stagnation. Bruttonationalprodukten ökade med blott 1,8 procent, de offentliga utgifterna förblev i fasta priser ungefär oförändrade, lagerökningen gick ner med omkring 10 procent och den privata konsumtionen sjönk med någon procent. Kvar som expansiva faktorer stod de privata investeringarna i fast kapital, som ökade 7 procent, och exporten, som ökade 5 procent. Importökningen begränsades till drygt 2 procent mot en mer än 10-procentig ökning under 1956.

Mot slutet av året ökade arbetslösheten mer än säsongmässigt, ordergången till industrin minskade och industriproduktionen gick tillbaka. Produktionsnedgången var särskilt markerad i metallindustrin.

Utsikterna för 1958 präglas av den allttjämt bibehållna åtstramningen i den ekonomiska politiken. Enligt bedömningen i den i mars framlagda ekonomiska planen för 1958 kommer nationalprodukten (i fasta priser) att minska med omkring 2 procent jämfört med 1957. Nedgången faller på de offentliga utgifterna (— 3 procent) och de privata investeringarna (— 23 pro-

cent). Större delen av sistnämnda minskning hänför sig till en övergång från lagerökning 1957 till lagerminskning 1958, men även företagens investeringar i fast kapital förväntas undergå en betydande reduktion (7—8 procent). Den privata konsumtionen beräknas 1958 öka ungefär lika mycket som den minskade under 1957. Exporten väntas öka, men i långsammare takt än under 1957. Importkalkylen visar en minskning för varuimporten på 5—6 procent, beräknad med hänsyn till den verkan aktivitetsdämpningen och särskilt lagerminskningen i detta avseende förväntas få. Eftersom importpriserna också beräknas falla, blir den värdemässiga nedgången än större. Varubalansen med utlandet skulle på detta sätt kunna förbättras avsevärt.

Danmark

En jämförelse mellan siffrorna för nationalproduktens förändringar i olika länder under senare år visar, att den danska utvecklingen varit särpräglad. När de flesta länder under 1955 helt övervunnit Korea-krisen och expanderade kraftigt, låg Danmark alltså kvar på 1954 års aktivitetsnivå. När sedan expansionen i övriga länder dämpades 1956—1957, sköt den tvärtom fart i Danmark (jfr tabell 2). Det är heller inte första gången, som konjunkturutvecklingen i Danmark uppvisat särdrag — en liknande försening i uppsvinget kan t. ex. noteras under Korea-boomen. Som speciella orsaker till efterkrigstidens valutakriser kan nämnas: Danmarks beroende av (en stagnerande) jordbruksexport, en till synes ovanligt stor importkänslighet för varje aktivitetsökning inom landet samt bortfallet av förkrigstidens traditionella kapitalimport.

Den försenade konjunkturuppgången satte in under andra halvåret 1956 och kännetecknades av hög byggnadsverksamhet och stigande konsumtions efterfrågan. Så gott som genast började emellertid bytesbalansens utveckling att inge farhågor. Suez-krisen och de stigande importpriserna betydde en kraftig avbränning och samtidigt började importörerna täcka in sig med lagerökningar. Eftersom den ekonomiska politikens svängrum var — och under hela efterkrigstiden varit — starkt begränsad av en otillräcklig valuta-reserv, ansåg man sig tvungen att söka dämpa en aktivitet, som i och för sig knappast kunde rubriceras som högt uppdriven. Man litade härvid till finanspolitiska ingrepp för att i första hand åstadkomma en nedskärning av konsumtionen. Ränteläget var redan högt och investeringsverksamheten har tvärtom snarast ansetts vara för låg i betraktande bl. a. av de behov som eventuellt kan komma att göra sig gällande, om dansk industriexport skall kunna hävda sig inom ett västeuropeiskt frihandelsområde. Bland de restriktiva åtgärderna kan nämnas ökningar av avgifterna på sprit och tobak och av omsättningsavgiften på motorfordon, besparingar på budgeten samt tvångssparande. Å andra sidan har möjligheterna till skattefria avskrivningar ökat och vissa lättnader genomförts på kreditmarknaden.

Den danska ekonomin reagerade snabbt för åtstramningen av den ekonomiska politiken och en tydlig dämpning har gjort sig märkbar under

andra halvåret 1957. Antalet (arbetslöshetsförsäkrade) arbetslösa var då i genomsnitt 5 000 större än under motsvarande period ett år tidigare — arbetslöshetsprocenten steg därigenom från 6,7 till 7,4. Stegringen av reallönerna på i genomsnitt 4 procent under perioden från mitten av 1956 till mitten av 1957 upphörde och därmed upphörde också stegringen av den privata konsumtionen. Byggnadsverksamheten och industriproduktionen stagnerade. Industriexporten fortsatte att stiga, men samtidigt har en minskning av orderstockarna i exportindustrierna ägt rum. Importökningen upphörde som en följd av aktivitetsdämpningen men också tack vare det goda skördeutfallet, som innebar att behovet av foderimport kraftigt minskade. Den gynnsamma effekten på valutaläget förstärktes av fallande importpriser.

Under 1958 räknar man med att en nedgång av valutaintäkterna från lantbruksexporten och sjöfarten inte helt kan kompenseras av en möjlig men oviss uppgång av industriexporten. Importutgifterna väntas emellertid också sjunka något på grund av en nedgång av råvarulagren och sjunkande importpriser. Valutaläget under andra halvåret 1957 skulle därmed kunna vidmakthållas och valutareserven därigenom ytterligare något förbättras. Man förutsätter då dels att det internationella konjunkturläget inte förvärras, dels att den strama ekonomiska politiken fortsätter. Fortsatt åtstramning betyder emellertid att stagnationen under senare hälften av 1957 förmodligen kommer att fortsätta under 1958.

Jämfört med genomsnittet för hela 1957 skulle 1958 alltså komma att karakteriseras av en uppgång på vissa områden men stagnation eller tillbakagång på andra. Netto räknat kan aktivitetsuppgången därför väntas bli obetydlig och en jämförelse med första halvåret 1957 kan komma att te sig direkt ogynnsam. Det trånga svängrummet på valutaområdet har gjort, att den expansionstakt, som skulle varit möjlig med hänsyn till tillgången på övriga resurser och som faktiskt ägde rum under det korta uppsvinget 1956—1957, ej kan upprätthållas under 1958.

4. Råvarupriser och fraktmarknad

Någon förändring av den allmänna prisfallstendensen för stapelråvaror har inte inträtt sedan slutet av 1957. I mitten av maj 1958 låg exempelvis Reuters råvaruprisindex ca 3 procent lägre än vid årsskiftet och hade därmed nått ca 20 procent under toppnivån vid årsskiftet 1956/57. Eftersom det internationella konjunkturläget närmast har oförändrad karaktär i form av bestående, närmast skärpt avmattning i Förenta staterna och tendenser till kumulativ produktionsnedgång i Västeuropa, saknas både för omsättningsbehov och andra syften anledning till ökade råvaruinköp och lagerförstärkning; lagerminskning på grund av en avvaktande inställning eller helt enkelt likviditetssvårigheter hos köpare förekommer i en del fall. Sedan slutet av 1957 har världsmarknadspriserna på stapelråvaror fortsatt att sjunka med undantag av den senaste månaden, då en stabilisering skett. I den mån rå-

Tabell III: 5. Råvaruprisförändringar juli 1957—maj 1958

	Förändring i procent	
	$^{13}/_7$ — $^{15}/_{12}$ 1957	$^{15}/_{12}$ 1957— $^{15}/_5$ 1958
Bränslen	— 2	— 8
därav oljebränslen	— 2	— 9
Järn och stål	— 10	— 14
Övriga metaller	— 10	— 3
Spånadsämnen	— 7	+ 1
Fett, oljor, gummi m. m.	— 3	— 2
Spannmål	— 4	+ 2
Socker	— 29	— 13
Kaffe, te, kakao	± 0	— 5
Totalt	— 6	— $6\frac{1}{2}$

varuprisfallet delvis varit förenat med nedskärning av lagren väntas köpkraften bli starkare sedan en viss bottennivå hos lagren uppnåtts.

Också fraktsatserna har sjunkit ytterligare under 1958 från det låga läge, som uppnåddes redan vid utgången av 1957. Tankfrakterna visar normalt en uppgång under vintermånaderna på grund av den stegrade efterfrågan; en motsvarande tendens går inte att påvisa för 1958. Uppläggningsfartyg har varit särskilt stor på grund av sjöfartskonjunkturs försämring — i förhållande till förra året var antalet upplagda svenska fartyg drygt tre gånger så stort i början av februari. Senare under våren märktes vissa tecken på att konjunkturförsämringen i sjöfartsbranschen avstannat.

Genom de nyssnämnda prisfallstendenserna har de svenska importpriserna sjunkit ytterligare från den nivå som rådde i slutet av 1957. Mellan november 1957 och april 1958 sjönk kommerskollegii index för importprisnoteringar med ca 5 procent (exportprisindex med 2 procent).

Tabell 5 visar hur olika råvarunoteringar (enligt en indexberäkning grundad på varornas andelar i den svenska importen) utvecklats under de två närmast förflutna femmånadersperioderna. En jämförelse mellan perioderna visar, att prisfallstendensen var ungefär oförändrad.

Av särskilt stor betydelse för den svenska importen har *bränsleprisutvecklingen* under början av 1958 varit. Fob-priserna på petroleumprodukter (i Mellersta Östern och Karibien) reducerades betydligt, varigenom en del noteringar gått tillbaka till en nivå under den som nåddes före Suez-blockaden (i oktober 1956). Kolnoteringarna sjönk också något under våren. Bränslena svarar för ungefär en femtedel av det totala svenska importvärdet.

Den internationella prisutvecklingen på *järn- och stålområdet* är relativt oenhetlig. Kol- och stålunionens priser reducerades under första kvartalet med inte fullt 10 procent på olika produkter. Den svenska prisutvecklingen på järnområdet är starkt beroende av bl. a. den kontinentaleuropeiska marknaden och sker vanligen ungefär parallellt med dess prISRÖRELSE.

Vad övriga viktigare metaller (*koppar, bly, zink, tenn, nickel och aluminium*) angår, fluktuerade det genomsnittliga prisläget något under första

kvartalet 1958 och var i mitten av maj något lägre än vid årsskiftet. Olika tendenser på marknaderna torde motverka varandra. Den amerikanska konjunkturedgången och återhållen efterfrågan även från europeiska länders sida har framdrivit väsentliga produktionsinskränkningar för metallernas del, som dock inte förmått skapa jämvikt. Vid 1957 års slut var producentlagren av koppar rekordhöga. Under juni månad 1958 har kopparpriset (London) visat en påtaglig stegringstendens.

Prisindexen för *textilråvaror* stabiliserades under första delen av 1958. Beträffande de viktigaste produkterna inom gruppen, bomull och ull, rådde en tendens till minskad konsumtion och importefterfrågan, varvid särskilt Japan och Förenta staterna spelat en stor roll. Priserna på ullmarknaden låg denna säsong mellan en femtedel och en fjärdedel lägre än ett år tidigare, vilket torde få ses i sammanhang med en väsentlig lagerminskning i viktigare importländer sedan mitten av förra året.

Av övriga viktigare råvarunoteringar steg de för *spannmål* något under första kvartalet, medan noteringarna för *rörsocker* sjönk och nu befinner sig på i stort sett den nivå som rådde före den kraftiga stegringen (nästan fördubbling) i slutet av 1956. Priserna på *kaffe* och *kakao* har ändrats inte oväsentligt under 1958. Läget är här det att kakaopriset nått en nivå som är hög jämfört med de närmast föregående åren, medan kaffepriset kan anses vara lågt eller mera »normalt».

Utvecklingen under fortsättningen av 1958 på råvaruområdet blir i hög grad beroende på den amerikanska konjunkturutvecklingen. Skulle denna tendera uppåt mot senare delen av 1958 och i samband därmed en allmän internationell lagerpåfyllnad äga rum, skulle detta vända råvaruprisutvecklingen uppåt igen. Inflytandet på det svenska prisläget under innevarande år från råvaruprissidan kan dock bedömas ganska säkert, eftersom prisgenomslag i hemmaproduktionen sker med ganska stor eftersläpning och utsikterna är således att effekterna på den svenska prisnivån 1958 blir gynnsamma ur stabiliseringssynpunkt.

5. Sammanfattande synpunkter

Genomgången av det aktuella ekonomiska läget i våra viktigare avnärländer visar, att sannolikheten i samtliga fall talar för en märkbar uppbromsning av konjunkturen, d. v. s. en fortsättning av den utveckling, som gjort sig gällande åtminstone sedan andra halvåret 1957. I Danmark, Frankrike, Norge och Storbritannien har aktuella eller förväntade valutasvårigheter och strävan mot större prisstabilitet framtingat åtstramningar av den ekonomiska politiken i ett läge, där överskottsefterfrågan redan försvunnit (utom i Frankrike) och där expansionen redan kommit in i ett lugnare skede än tidigare. Åtstramningen har dämpat den redan avsaktande tillväxten i den ekonomiska aktiviteten, som i några fall kan förväntas upphöra eller till och med förbytas i nedgång.

Vid bedömningen av denna konstellation av konjunktur och politik bör

kanske för det första en allmän reservation göras beträffande den här givna beskrivningen av det ekonomiska läget. Det nämndes inledningsvis, att stagnationen under andra halvåret 1957 i viss mån kan ses som ett tillfälligt uppstannande efter en ganska intensiv spurt under första halvåret och att förnyat uppsving under 1958 av denna anledning borde vara ganska naturligt. Å andra sidan får man inte glömma, att den ekonomiska politiken i ett par länder — Storbritannien, Nederländerna och Danmark — faktiskt syftar till att begränsa en sådan uppgång. Angelägenhetsgraden av en hög tillväxttakt — och möjligheten av att på längre sikt realisera denna — har modifierats av de krav, som omsorgen om valutans yttre och inre värde ställer. Valutasvårigheter har, som t. ex. i nyssnämnda länder, varit den direkta anledningen till att en målmedveten dämpning av den ekonomiska aktiviteten kommit till stånd.

Men i samtliga de här diskuterade länderna har även den inhemska prisstegringen i och för sig gett upphov till allvarliga bekymmer. Det framgår av tabell 6, att dessa prisstegringar i de flesta fall ingalunda dämpats under sistförflutna år.

Tabell III: 6. Konsumentpriser i vissa länder 1956—1957

Procentuella förändringar

	Dec. 1955— dec. 1956	Dec. 1956— dec. 1957	1956—1957 årsmedeltal
Storbritannien	¹ + 3,4	+ 4,6	+ 3,8
Västtyskland	+ 1,7	+ 3,3	+ 2,1
Norge	+ 4,9	+ 2,0	+ 2,7
Nederländerna	+ 4,8	+ 7,3	+ 6,5
Danmark	² + 4,1	² + 1,2	+ 2,5
Frankrike	+ 1,2	(+ 11,0)	(+ 3,1)
Förenta staterna	+ 2,9	+ 3,1	+ 3,4
Sverige	+ 4,4	+ 3,8	+ 4,3

¹ Avser perioden jan.—jan. — ² Avser perioden jan.—dec. 1956.

Källor: Nationella serier.

Hänsyn till penningvärdet har fått särskild tyngd i de länder, som måste skydda sin valuta-reserv. Denna uppgift försvåras av stigande hemmamarknadspriser, vilket dels försvagar exportindustrins konkurrenskraft, dels ökar efterfrågan på utländska varor. I ett läge med överskottsefterfrågan skulle åtstramningspolitikens effekt på valutasituationen kunna vara tvåfaldig: att åstadkomma en nedskärning av importen och att samtidigt också lösgöra resurser för exporten. När som nu är fallet ingen överskottsefterfrågan föreligger, åstadkommes endast en nedskärning av importen, som alltså drabbar andra länders export. Att allt fler länder dras in i denna onda cirkel framgår av de givna länderöversikterna, som alla pekar på avmattning eller stagnation inom exportnäringarna. Denna utveckling får speciell betydelse därigenom, att de sista årens uppsving i allra högsta grad varit förenad med en stark expansion såväl av den intereuropeiska handeln som av världshandeln.

Västtyskland representerar det enda viktiga västeuropeiska undantaget, vad beträffar valutaläget och nödvändigheten av att föra en restriktiv politik. Men där — liksom i Förenta staterna — har ändå depressiva krafter gjort sig gällande i sådan utsträckning, att en påtaglig minskning i expansionstakten (i Västtyskland) och faktisk nedgång (i Förenta staterna) också karakteriserar det aktuella läget. Delvis kan denna utveckling hänföras till den anti-inflationistiska politik, som tidigare förts även i dessa länder, delvis också till det exportbortfall, som nedgången i andra länder börjat ge upphov till. Men dessutom syns i Västtyskland och Förenta staterna mer än på andra håll produktionskapaciteten ha byggts upp så snabbt, att varuefterfrågan åtminstone på kort sikt ej kunnat följa med. Slutligen har ett läge nåtts, i vilket den spontana ökningen av investeringsaktiviteten saktar av eller upphör. I Västtyskland har investeringsuppsvinget tidigare varit speciellt intensivt inom exportnäringarna, vilket delvis kan förklaras av de i förhållande till övriga länder relativt långsamt växande reala lönekostnaderna, fastän den förmånliga exportstrukturen samt den goda tillgången på arbetskraft givetvis också spelat en väsentlig roll. Härigenom har exportindustrins konkurrenskraft ökat och vinstutvecklingen inom hela näringslivet har både möjliggjort och stimulerat en omfattande investeringsverksamhet. Den därav betingade, av lönehöjningar utfyllda produktivitetsökningen har ytterligare stärkt konkurrenskraften gentemot utlandet, och så har exportexpansionen burit fram hela högkonjunkturen. När exportefterfrågan sjunkit, har överkapaciteten emellertid framträtt och dämpningen spridit sig till hela ekonomin, samtidigt som betydande lönekrav framkommit. I Västtyskland kan man dock alltså räkna med en främst från konsumtionssidan utgående stimulans till fortsatt hemmamarknadskonjunktur.

I dagens läge syns i övrigt statsfinansernas aktuella och förväntade expansionseffekt i Västtyskland liksom i Förenta staterna faktiskt vara de enda betydande plusposterna i den samlade försörjningsbalans man skulle kunna göra upp för industriländerna. Det har ovan påpekats, att dessa plusposter åtminstone för närvarande inte verkar vara av sådan storlek, att de kan få till stånd ett i dessa länder med hänsyn till de lediga resurserna möjligt uppsving och ännu mindre en med hänsyn till övriga länders valutaläge önskvärd parallell importökning. Ur denna synpunkt är den mycket labila expansionen i Frankrike också utan betydelse, eftersom de där vidtagna restriktionerna syftar till en direkt nedskärning av importen.

Konjunkturutvecklingen i Förenta staterna har också redan haft och kan i fortsättningen än mer beräknas få som resultat en nedskärning av *råvaruländernas* export med konsekvenser för deras kapacitet att importera från Västeuropa. Utvecklingen belyses av Reuters råvaruprisindex, som för närvarande ligger på den lägsta nivå som noterats under 1950-talet. Från årsskiftet 1956/57 fram till första noteringen i mars i år har nedgången varit nära 20 procent. Läget för råvaruländerna syns i själva verket nu vara mer bekymmersamt än under 1953—1954 års amerikanska avmattning. När konjunkturen då var på väg ner i Förenta staterna, var den på väg upp i

Västeuropa. Dessutom var råvarupriserna stigande efter den omedelbara nedgången, som följde på Korea-inflationen. Nu sammanträffar efterfrågeminskning och prisfall, vilket på litet längre sikt måste få avsevärda återverkningar på världshandeln.

De åtgärder man i dagens läge vidtar i olika länder syns mer bli avgörande för hur mycket varje enskilt land kan vinna i fråga om aktivitet och valuta från varje annat land än bidra till en förnyad expansion av världshandeln. Någon planerad koordination i syfte att för varje land skapa ökat utrymme att bedriva en för alla gagnande politik är i dagens läge inte i sikte. Även om de utvecklingstendenser, som här redovisats, visar sig vara kort-siktiga, pekar dock deras blotta existens på ett problem, som bör motivera en internationell planering åtminstone som beredskapsåtgärd. En dylik planering borde också vara av betydelse ur synpunkten av möjligheterna att med framgång genomföra de nu diskuterade arrangemangen med gemensamma marknader.

IV. Utrikeshandeln

Översikten i det förra kapitlet har klarlagt, att det finns en bestämd avmattningstendens i den internationella konjunkturen för närvarande. Under början av 1958 har man kunnat konstatera, att utrikeshandeln för de flesta länder minskats antingen absolut eller i fråga om ökningstakt på ett klart kumulativt sätt. För Sveriges del har produktionsavmattningen, främst betingad av försämrade exportmöjligheter, avspeglats i en uppbromsning av importen. Samma slag av minskande eller retarderande kedjereaktioner är som tidigare visats ett anmärkningsvärt inslag i den internationella bilden. När Sveriges handelsutbyte 1958 skall bedömas är det viktigt att åtminstone i någon grad precisera kvantitativt, vilken omfattning och varaktighet denna kumulativa process i världsekonomin kan väntas få samt att skaffa en allmän uppfattning om vilka varusektorer, som troligen drabbas relativt tidigt (och vilka som drabbas senare). Man kan nämligen vänta stora skillnader härvidlag och en därav betingad skillnad mellan olika länder vad beträffar tidpunkter och omfattning av krisfenomen. Det bör framhållas, att en del förhållanden avviker från den tidigare skisserade allmänna avmattningstendensen och vissa expansiva element kan tänkas komma till. De offentliga utgifterna och arbetslöshetspolitiken verkar i en del länder redan i motsatt riktning. Man har naturligtvis skäl räkna med att dylika åtgärder för att stabilisera konjunkturen bör bli vanligare i händelse av avsevärt skärpt kris.

En realistisk bedömning av den tänkbara omfattningen av en allmän västeuropeisk konjunkturedgång måste ta hänsyn till den ekonomisk-politiska beredskap för stabilisering, som numera föreligger. Ett bestämt bottenläge, betingat av denna handlingsberedskap, kan visserligen inte fixeras. Men om tecken på allmän produktionsnedgång föreligger och den uppkomna överskottskapaciteten tenderar att ta sig uttryck i en mer markant minskning i investeringsbenägenheten, kan man också räkna med motåtgärder i den för oss särskilt aktuella kretsen av stater. Det är väl inte orimligt att betrakta den ekonomiska avmattningen 1951—1953 som ett alternativ i pessimistisk riktning. Om ett sådant fall realiserades, skulle det senare stadiet i nedgången (definitiva tendenser till minskning av privata investeringar och väsentlig produktionsminskning i kapitalvarusektorerna) i huvudsak infalla 1959. För den aktuella utrikeshandelskalkylen avseende 1958 har lagts till grund antaganden om en betydligt gynnsammare utveckling i utlandet. Det har förutsatts att endast smärre reduktioner av exportefterfrågan sker i förhållande till läget under andra kvartalet 1958. I den mån exporten redan är bunden genom kontrakt är förutsägelserna relativt säkra. Kontinuerlig uppmärksamhet får riktas på utlandskonjunkturen inför möjligheten av skärpt

och därmed förlängd kris. Perspektivet har här begränsats till 1958, vilket bl. a. betingas av kraven på jämförbarhet i periodhänseende med övriga poster i försörjningsbalansen för att därmed möjliggöra en inbördes avstämning av de olika typerna av information.

1. Sammandrag av beräkningsresultaten för utrikeshandeln och valuta-utvecklingen under 1958

Kalkylerna för utrikeshandeln ger nu delvis andra resultat än de som presenterades i den preliminära nationalbudgeten. På grundval av det nya material som framkommit har kommerskollegium gjort en ny beräkning, på vilken den följande framställningen i huvudsak baserats. Det förutses, att exportens volym sjunker med 1 procent totalt från 1957 till 1958. Den största minskningen kommer därvid troligen att träffa trävarorna samt handelsfärdigt järn och stål, medan exporten av fartyg och bilar fortsätter att stiga kraftigt. Mellan 1956 och 1957 steg den totala exportvolymen med ca 8 procent.

Importvolymen beräknas bli densamma 1958 som föregående år. Samtidigt som importen av främst fasta bränslen, handelsfärdigt järn och stål samt textilråvaror troligen går ned ganska kraftigt, kan man räkna med relativt stor importökning beträffande bilar och flytande bränslen. Detsamma gäller televisionsapparater och delar av sådana. År 1958 blir importen av fartyg och flygplan sannolikt betydligt mindre än föregående år. För de större varugrupper, som inte nämnts särskilt, kan man förutse, att endast smärre förändringar inträffar. Totala importvolymen steg med ca 7 procent mellan 1956 och 1957. En översikt av utrikeshandelns förändringar 1956—1958 ges i tabell 1.

Prognosen för utrikeshandeln har avstämts mot efterfråge-, produktions- och lagerberäkningarna varugruppvis. Att nationalprodukten räknad i fasta priser kan väntas stiga något samtidigt som importvolymen förutsetts bli oförändrad från föregående år förklaras främst av att lagerutvecklingen och fördelningen mellan olika näringsgrenars produktion syns bli annorlunda 1958 än 1957. En analog situation kan ses i förändringarna som inträffade mellan 1952 och 1953: medan importvolymen var oförändrad steg nationalprodukten räknad i fasta priser med drygt 4 procent. Detaljerna av beräkningarna behandlas i nästa avsnitt.

I förhållande till 1957 torde Sveriges terms of trade komma att förbättras innevarande år. Det beräknas att importens genomsnittspriser sjunker med ungefär 3 procent, medan motsvarande priser för exporten endast sjunker med 1 procent mellan de bägge åren. Denna förbättring i bytesförhållandet med 2 procent kan jämföras med en försämring med 1 procent mellan 1956 och 1957. Vid beräkningarna av utrikeshandelns utveckling, vilka sker i anslutning till försörjningsbalanser varugruppvis, har den inhemska efterfrågan bedömts mot bakgrund av pris- och inkomstutvecklingen m. m. De för

Tabell IV: 1. Utrikeshandelns värde-, volym- och prisutveckling 1955—1958

Procentuella förändringar från föregående år

	1956	1957	1958 Prognos	
			prel.	rev.
Export (fob): värde	+ 13	+ 10	± 0	— 2
volym	+ 10	+ 8	± 0	— 1
pris	+ 2	+ 2	± 0	— 1
Import (cif): värde	+ 11	+ 10	— 1	— 2 ¹
volym	+ 6	+ 7	± 0	± 0
pris	+ 4	+ 3	— 1	— 3
Exportpriser	— 2	— 1	+ 1	+ 2
Importpriser				

¹ Genom att siffrorna för importens värde-, volym- och prisutveckling avrundats brister de skenbart i inbördes överensstämmelse.

vårt land gynnsammare utlandspriserna leder, om de slagit igenom i användningsledet (konsumtion och investering), rimligen till ökad försäljning under i övrigt lika omständigheter. I viss utsträckning har hänsyn tagits till importefterfrågans prisberoende vid kommerskollegii beräkningar.

De nu nämnda förändringarna avser *varuhandeln*. Vad utbytet av tjänster angår, förutses en försämring av sjöfartens intäktsnetto till följd av sjun-

Tabell IV: 2. Bytesbalansen 1956—1958

Miljoner kronor

	1956	1957	1958 Prognos
Import av varor, cif	11 434	12 547	12 250
Export av varor, fob	10 067	11 091	10 900
Handelsbalansens saldo	— 1 367	— 1 456	— 1 350
Sjöfartsnetto	+ 1 215	+ 1 440	+ 1 150
Övriga tjänster m. m. netto	+ 25	— 50	± 0
Bytesbalansens saldo	— 127	— 66	— 200
Kapitaltransaktioner, netto	— 113	— 33	— 40
Valutareservens teoretiska förändring	— 240	— 99	— 240
Förskjutningspost	+ 454	+ 172	..
Valutareservens faktiska förändring	+ 214	+ 73	..

kande fraktsatser och minskad aktivitet men en förbättring för nettot av tjänster i övrigt.

Sammantagna pekar dessa förändringar på att underskottet i bytesbalansen 1958 kommer att bli av storleksordningen 200 miljoner kronor, vilket innebär en försämring i förhållande till 1957 med ca 150 miljoner kronor. För kapitaltransaktionerna kan ingen förutsägelse med rimlig grad av säkerhet göras. Om kapitaltransaktionerna antas lämna ett underskott under

Tabell IV: 3. Utrikeshandelns fördelning på områden och länder 1956—1957Miljoner kronor,¹ löpande priser

	Import		Export		Handelsbalans	
	1956	1957	1956	1957	1956	1957
Sterlingområdet	2 626	2 826	2 465	2 635	— 161	— 191
EPU-området (exkl. sterling) ..	5 686	6 193	5 318	5 882	— 368	— 311
Summa EPU	8 312	9 019	7 783	8 517	— 529	— 502
Dollarområdet ²	1 786	2 185	827	882	— 959	— 1 303
Övriga länder	1 336	1 344	1 457	1 692	+ 121	+ 348
Totalt	11 434	12 548	10 067	11 091	— 1 367	— 1 457
Storbritannien	1 583	1 741	1 789	1 996	+ 206	+ 255
Västtyskland	2 515	2 768	1 377	1 580	— 1 138	— 1 188
Frankrike, Saar	433	387	635	572	+ 202	+ 185
Förenta staterna	1 171	1 609	512	531	— 659	— 1 078
Norge	425	463	824	1 086	+ 399	+ 623
Nederländerna	797	849	625	671	— 172	— 178

¹ Importen av flytande bränslen har i övre delen av tabellen fördelats efter inköpsland, i nedre delen efter ursprungsland. Till EPU-länder har förts OEEC-länder, sterlingområdet utom OEEC samt Indonesien. — ² Exkl. Colombia.

1958 på 40 miljoner kronor, skulle avtappningen i valutareserven under 1958 sålunda stanna vid ungefär 240 miljoner kronor. I tabell 2 har de nu berörda posterna i betalningsbalansen för 1958 angetts liksom motsvarande för 1956—1957. Det är anledning att än en gång erinra om att en från andra kvartalet 1958 *förstärkt* internationell avmattningstendens, en möjlighet som inte är utesluten, kommer att medföra ytterligare försämring av valutaläget. Både exporten och importen torde därvid bli mindre än som här har antytts, men justeringen skulle bli störst i fråga om exporten.

Tabell IV: 4. Utrikeshandelns fördelning på områden och länder första kvartalet 1957 och 1958

Miljoner kronor, löpande priser

	Import		Export		Handelsbalans	
	1957	1958	1957	1958	1957	1958
Sterlingområdet	567,7	648,0	582,6	559,8	+ 14,9	— 88,2
EPU-området (exkl. sterling) ..	1 622,1	1 685,5	1 346,7	1 214,4	— 275,4	— 471,1
Summa EPU	2 189,8	2 333,5	1 929,3	1 774,2	— 260,5	— 559,3
Dollarområdet	663,9	509,6	203,4	267,6	— 460,5	— 242,0
Övriga länder	389,1	366,8	379,5	330,8	— 9,6	— 36,0
Totalt	3 242,8	3 209,9	2 512,2	2 372,6	— 730,6	— 837,3
Storbritannien	418,4	463,6	416,3	392,2	— 2,1	— 71,4
Västtyskland	687,6	747,8	314,2	304,9	— 373,4	— 442,9
Frankrike, Saar	92,0	106,7	150,7	121,6	+ 58,7	+ 13,4
Förenta staterna	490,9	368,3	129,3	161,0	— 361,6	— 207,3
Norge	106,9	89,4	280,9	235,9	+ 174,0	+ 146,5
Nederländerna	212,1	218,7	142,3	102,4	— 69,8	— 116,3

2. Detaljkommentar till utrikeshandelns utveckling 1957 och 1958

Utrikeshandelns fördelning på områden och länder

Av tabell 3 framgår att de största förändringar som skett beträffande handelsbalansen med olika områden och länder 1957 jämfört med 1956, hänför sig till dollarområdet och Norge. Försämringen av handelsbalansen med dollarområdet kan tillskrivas handeln med Förenta staterna. Den kraftiga uppgången i införseln från detta land kan i stor utsträckning ses som ett resultat av att Suez-krisen förorsakade betydande ersättningsleveranser av flytande bränslen från Förenta staterna. Det kraftigt ökade exportöverskottet med Norge förklaras av en uppgång i fartygsleveranserna.

Exporten till Storbritannien och Västtyskland visar en väsentlig ökning, medan däremot utförseln till Frankrike minskat. Handelspolitiska åtgärder, som vidtagits i det sistnämnda landet, har haft ett visst inflytande.

Importökningen från Storbritannien är främst att hänföra till pundbetalda flytande bränslen, fasta bränslen och textilvaror. Införselökningen från Västtyskland föll i första hand på järn- och stålområdet samt maskiner och transportmedel. Tabell 4 visar hur länderfördelningen gestaltat sig under första kvartalet 1958 jämfört med föregående år.

Utsikterna för det svenska handelsutbytet i fortsättningen ter sig något olika för skilda delar av världen. Den amerikanska avmattningen har blivit kraftigare än vad som förutsågs i den preliminära nationalbudgeten. Avsättningsmöjligheterna för svensk export blir där väsentligt inskränkta. Genom att försäljningen av europeiska och däribland också svenska bilar på den amerikanska marknaden varit överraskande god och ökat under det senaste året är våra exportutsikter delvis också positiva. De västeuropeiska länderna visar en något varierande konjunkturbild, som i sin helhet ger anledning att räkna med sjunkande eller i varje fall inte ökad export under de närmast följande kvartalen. Importrestriktionerna, som införts i Frankrike, väntas bli ytterligare skärpta. Som kapitel III visar har de stora västeuropeiska ländernas import under 1958 legat under föregående års och presenterade »nationalbudgeter» förutser för 1958 avstannande importaktivitet. En inte oväsentlig del av den svenska exporten går till andra områden än Nordamerika och Västeuropa. En del reduktioner i förhållande till föregående år av exporten torde vara att förutse till de länder, som är inriktade på råvaruproduktion och som drabbats av både pris- och kvantitetsminskningar i fråga om sin export och endast till en del kan överbrygga valuta- och produktionsbortfallet genom särskilda åtgärder. De östeuropeiska länderna kan antas importera från Sverige i samma utsträckning som förut.

I fråga om importens länderfördelning kan den rådande strukturen i stort sett väntas bestå. Den bilateralt reglerade handeln har inte undergått några mer anmärkningsvärda förskjutningar. Sveriges regionala betalningsbalanser med olika länder och områden kan dock väntas undergå vissa föränd-

Tabell IV: 5. Exporten av varor 1956—1958

Miljoner kronor, löpande priser

	1956	1957	1958 Prognos	Procentuell förändring	
				1956—1957	1957—1958
Trävaror	1 237	1 339	1 170	+ 8	— 13
Massa, kemisk och mekanisk	1 763	1 685	1 640	— 4	— 3
Papper, papp m. m.	1 076	1 142	1 110	+ 6	— 3
Järnmalm	969	1 099	1 040	+ 13	— 5
Järn och stål m. m.	1 435	1 478	1 420	+ 3	— 4
Maskiner, transportmedel och instrument	2 265	2 879	3 080	+ 27	+ 7
Livsmedel m. m.	417	520	470	+ 25	— 10
Övrigt	905	949	970	+ 5	+ 2
Summa	10 067	11 091	10 900	+ 10	— 2

ringar genom de olikheter i världsmarknadsprisernas utveckling som inträffat. De ganska väsentliga reduktionerna i petroleumprodukternas fob-priser under början av 1958 väntas exempelvis skapa sådana förskjutningar.

Exportutvecklingen för olika varugrupper

De volymmässiga förändringarna i exporten av olika varugrupper 1956—1958 kan studeras i diagram 1. Det framgår att exporten av *transportmedel* ökade högst väsentligt. Exporten var 1957 ungefär 24 procent högre än 1956. Exporten av fartyg expanderade starkast, i första hand beroende på kraftigt ökad utförsel till Norge. Avsättningsmöjligheterna för bilar på den amerikanska marknaden var som förut sagts goda. För 1958 väntas utförseln av såväl fartyg som bilar och sammansättningsdelar komma att öka ytterligare ehuru mindre än 1957. Tabell 5 redovisar exportprognosen för 1958 liksom utvecklingen 1956 och 1957.

En betydande ökning i exporten av *maskiner och instrument* kunde också noteras för 1957. Volym- och värdeökningen uppgick till 13 respektive 20 procent. Stegringstakten för varor av konsumtionskaraktär var 1956—1957 något större än tidigare år, medan däremot maskiner för investering i industri, handel och kraftverk ökade långsammare. En speciellt stark uppgång visade utförseln av vissa specialmaskiner. Den stora exporten av maskiner kunde uppnås genom avsevärda leveranser till länder som inte tillhör EPU- och dollarområdena. Framför allt spelade här exportuppgången på Kina och Sovjetunionen en roll.

De gångna årens investeringsboom i Västeuropa har nu mattats av betydligt och investeringarna visar tecken att stagnera. Fortsätter konjunkturunedgången kan investeringsefterfrågan väntas sjunka, men detta torde inte ske mera påtagligt förrän 1959. I det rådande läget tenderar det att uppstå en kapacitetsreserv i sådana sektorer i Västeuropa, som producerar investeringsvaror, och den skärpta konkurrensen medför för Sveriges del en vikan-de efterfrågan. Mot denna bakgrund väntas därför ingen ytterligare expansion i exportvolymen.

Exporten av *skogsindustriprodukter* ökade mindre 1956—1957 än 1955—1956. Den ökning som ägde rum hänförde sig främst till utförseln av trävaror samt papp och papper; massaexporten minskade däremot. För 1958 uppskattas trävaruexporten minska från nära 1,1 miljon standards 1957 till ca 925 000 standards. I första hand väntas en minskning av utförseln till Storbritannien. För mekanisk massa torde, med hänsyn till det skärpta läget på tidningspappersmarknaden, en viss exportminskning kunna förutses för 1958. För kemisk massa är utsikterna för 1958 ännu osäkra. Med hänsyn till det nuvarande marknadsläget är en smärre återhämtning i förhållande till 1957 sannolik.

Den relativa expansionen i exportkvantiteten för papp och papper från 1956 till 1957 var något mindre än från 1955 till 1956. Avsaktningen hänförde sig såväl till utförseln av tidningspapper samt annat papper och papp. Minskningar i pappersleveranserna noterades främst på dollarområdet och Frankrike. I Frankrike och en del sydamerikanska länder vidtogs 1957 vissa importbegränsande åtgärder. För 1958 har räknats med fortsatta avsättnings-svårigheter på Frankrike; för de andra länderna är inverkan av åtgärderna ännu ganska oviss. Totalt torde en minskning i pappersexporten ske 1958 jämfört med 1957.

Utförseln av *järnmalm* ökade något 1957. Kvantiteten gick upp med 200 000 ton till 17,5 miljoner ton. Försäljningarna för 1958 har varit av ungefär samma storlek som föregående års.

Det åtstramade konjunkturläget spårades 1957 i utförseln av *handelsfärdigt järn och stål*. Exportkvantiteten för järn och stål exklusive ämnen minskade med 9 procent. Det högre genomsnittliga prisläget medförde dock en ökning av exportvärdet. För 1958 har räknats med en tillbakagång i såväl exportkvantitet som värde.

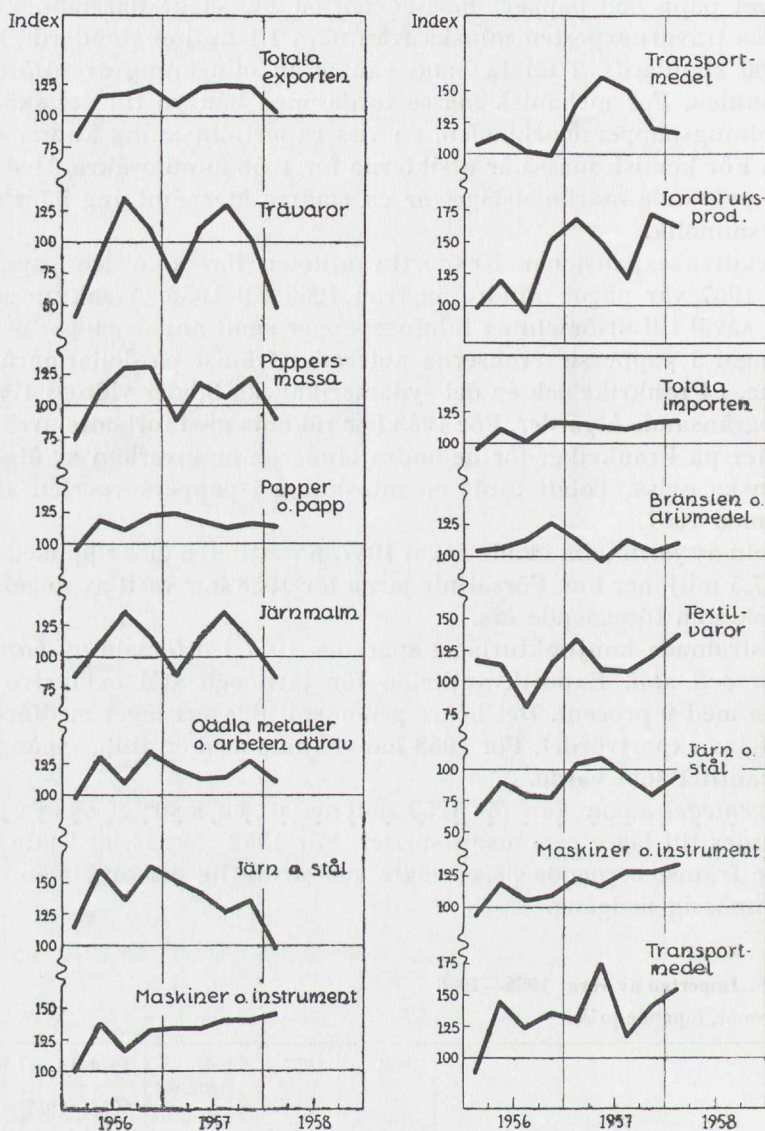
Vad *livsmedel* angår kan för 1957 noteras att en kraftigt ökad exportvolym utfördes till lägre genomsnittspriser. För 1958 räknas med minskat exportvärde främst beroende på en lägre genomsnittlig prisnivå men även på en volymmässig nedgång.

Tabell IV: 6. Importen av varor 1956—1958

Miljoner kronor, löpande priser

	1956	1957	1958 Prognos	Procentuell förändring	
				1956—1957	1957—1958
Livsmedel m. m.	1 888	1 862	1 810	— 1	— 3
Mineraliska och fossila ämnen	2 459	2 615	2 325	+ 6	— 11
Kemiska produkter, färger m. m.	715	773	805	+ 8	+ 4
Hudar, skinn, pälsverk och kautschuk	284	336	320	+ 18	— 5
Textilvaror	1 090	1 226	1 200	+ 13	— 2
Oädla metaller och arbeten därav	1 529	1 704	1 575	+ 11	— 8
Maskiner, transportmedel och instrument .	2 683	3 162	3 270	+ 18	+ 3
Övrigt	786	870	945	+ 11	+ 9
Summa	11 434	12 548	12 250	+ 10	— 2

Diagram IV: 1. Utrikeshandelns volymutveckling totalt och för olika varugrupper 1956—1958
(Index 1955=100)

Källa: Konjunkturinstitutet.

Importutvecklingen för olika varugrupper

Diagram 1 visar den svenska importvolymens utveckling 1956—1958 totalt och för några huvudgrupper av varor. De två föregående åren har den genomsnittliga volymstegringen varit 6 respektive 7 procent. För beräkning-

arna av de närmaste kvartalens importaktivitet har lagersituationen och den väntade efterfrågan bedömts på sätt som framgår av andra avsnitt i nationalbudgeten. Den privata konsumtionens volym väntas stiga endast ca 1 procent, varvid vissa varugrupper svarar för en proportionellt sett mycket kraftig ökning (personbilar och TV-apparater). Privata investeringar stiger mera eller med ca 6 procent. De offentliga utgifternas fortsatta stegring ger också en viss stimulans åt importaktiviteten. Beträffande investeringarna är det givetvis den förväntade ökningen i utgifterna för maskiner och annan utrustning, som har intresse här, eftersom denna del i särskilt hög grad innefattar potentiella importobjekt. I tabell 6 redovisas importutvecklingen 1956 och 1957 samt förutsägelserna för 1958. Beräkningarna kommenteras i det följande.

Inom verkstadsområdet kan importen av *bilar och sammansättningsdelar* förutses öka kraftigt. Införseln av *fartyg och flygplan* väntas däremot minska inte oväsentligt. Vad sedan den stora gruppen *maskiner och instrument* angår är det något svårare att bedöma framtidsutsikterna. Hänsyn måste tas till den svenska verkstadsindustrins situation för närvarande. Den ökning, som investeringarna i maskiner och utrustning samt konsumenternas efterfrågan av hushållsutrustning m. m. väntas undergå 1958, tycks inte avsevärt skilja sig från vad som kan anses vara normal utbyggnadstakt av produktionskapaciteten. En del av 1958 års leveranser har förberetts genom insatser (varor i arbete) tidigare år. Eftersom maskinexporten beräknas stagnera — en förutsättning härför är att avsättningsförhållandena i utlandet inte förändras nämnvärt efter andra kvartalet — upphör de sista årens gynnsamma läge. Den tidigare förekommande tendensen till kapacitetsbrist och därav betingad extra import torde bli ovanlig. Kapacitetsöverskott konstateras för närvarande på en del håll. Visserligen kan den inhemska produktionen inte substituera importen genomgående, men det skulle ändå finnas skäl att räkna med ett visst importbortfall trots den stegrade inhemska efterfrågan. Då importen av ifrågavarande produkter antagits i summa bli något större, innebär detta minskningar på en del håll och ökningar på andra. Importen av *televisionsmottagare* och delar till sådana torde komma att öka mycket kraftigt.

Situationen på järn- och stålområdet påverkas av konjunkturläget inom verkstadsbranschen. Samtidigt som exporten av *handelsfärdigt järn och stål* beräknas minska inte obetydligt från föregående år, kommer troligen de svenska järn- och stålverkens leveranser till den svenska marknaden att minska något från fjolårsnivån. I denna situation med en viss överkapacitet kommer importen totalt sett otvivelaktigt att sjunka ganska kraftigt, trots att en del av produkterna i den aktuella gruppen inte kan ersättas genom svensk produktion. Genom en förutsedd strävan till lagerreduktioner kommer den angivna importtendensen att förstärkas ytterligare. För *metallområdet i övrigt* förutses kvantitetsmässiga förändringar ungefär i takt med efterfrågan. Möjligheten av en lageruppyggnad framstår inte som sannolik med hänvisning till utvecklingen av världsmarknadspiserna.

Diagram 1 visar, att importkvantiteten för *bränslen och drivmedel* var något mindre 1957 än 1956. Efter uppgången i samband med Suez-krisen föll de genomsnittliga importpriserna under andra halvåret 1957. För *flytande bränslen* beräknas större importkvantitet 1958 än 1957. Under 1957 ökade lagren av *fasta bränslen*. Trots att övergången till flytande bränslen inte syns vara möjlig i samma utsträckning som tidigare år, kan med hänsyn till lagren importnedgången för fasta bränslen bli väsentligt större 1958 än 1957.

Införseln av *textilråvaror* visade en värdemässig ökning på 15 procent från 1956 till 1957. Till stor del berodde ökningen på kraftigt ökade ullpriser; även kvantiteten ökade trots att aktiviteten inom ylleindustrin var lägre 1957 än 1956. Införseln av bomull visade också en kvantitativ uppgång. För 1958 beräknas en minskning i importen av textilråvaror. Såväl en värde- som kvantitetsmässig uppgång i importen av textila färdigvaror räknas med för 1958.

Den svenska försörjningsbalansen för *livsmedel* (totalt) får troligen en utveckling 1958, som är ganska lik föregående års även om en del förskjutningar har inträffat för delgrupper. Jämfört med 1957 torde livsmedelsimportens volym sjunka obetydligt 1958. Även exportvolymen beräknas sjunka.

Valutareserven

Den svenska valutareservens utveckling 1956—1958 framgår av tabell 7. Trots exportens starka expansion under en följd av år har valutasituationen inte förbättrats kvantitativt. Eftersom den stora importen inte omedelbart förbrukats i produktion eller konsumtion, kan den potentiella ökningen av valutareserven sägas delvis ha tagit formen av lageruppbyggnad inom landet.

År 1957 resulterade de statliga kapitaltransaktionerna och värdepappershandeln i ett underskott på 33 miljoner kronor. För 1958 antas de lämna ett underskott på 40 miljoner kronor. Som framgår av tabell 2 skulle man teoretiskt fått en avtappning av valutareserven 1957 på 100 miljoner kronor, medan den 1958 skulle komma att minska med 240 miljoner kronor. Emellertid ökade valutareserven med 73 miljoner kronor 1957, vilket innebär att den s. k. förskjutningsposten uppgick till + 172 miljoner kronor.

Betalningsbalansen för januari—april 1958 visade en positiv förskjutningspost på ca 400 miljoner kronor eller 200 miljoner kronor mer än under samma tid i fjol. Med hänsyn till att kunskapen om betalningsströmmarna till och från utlandet och därmed förskjutningsposten är begränsad, kan någon prognos över tendensen för innevarande år inte göras och därmed inte heller någon säkrare uppskattning av valutareservens utveckling under året.

Tabell IV: 7. Guld- och valutareserven december 1955-april 1958

Miljoner kronor

	31/12 1955	31/12 1956	30/4 1957	31/12 1957	30/4 1958
<i>1. Riksbankens valutareserv</i>					
Guld	+ 1 426	+ 1 376	+ 1 290	+ 1 134	+ 1 052
Dollar	+ 733	+ 999	+ 1 110	+ 1 193	+ 1 208
EPU-valutor	+ 303	+ 235	+ 142	+ 93	+ 8
Övriga valutor	- 32	- 162	- 141	- 59	- 36
Summa	+ 2 430	+ 2 448	+ 2 402	+ 2 360	+ 2 231
<i>2. Affärsbankernas valutabehållning ..</i>	+ 121	+ 317	+ 137	+ 478	+ 308
Summa totalt	+ 2 551	+ 2 765	+ 2 539	+ 2 838	+ 2 539

V. Produktionen

Enligt de reviderade beräkningar, som konjunkturinstitutet utfört från bruttonationalproduktens användningssida och som finns redovisade i kapitel II, steg totalproduktionen med 3 1/2 procent från 1956 till 1957. Alternativa beräkningar, vilka baserats på de olika näringsgrenarnas bidrag, har lett fram till en produktionsökning 1957 på knappt 3 procent. De preliminära kalkyler som gjordes vid årsskiftet visade en mindre ökning, nämligen drygt 2 procent. Som jämförelse kan nämnas, att produktionens årliga tillväxt 1950—1956 i medeltal var 3 procent och 1946—1956 drygt 3 1/2 procent.

Genom att nya uppgifter blivit tillgängliga har kalkylerna över de olika näringsgrenarnas bidrag till totalproduktionen 1957 fått uppjusteras framför allt vad beträffar jordbruket och skogsbruket. De nya beräkningarna innebär, att kraft- och varuproduktionen steg snabbare än tjänsterna, nämligen 3—4 procent mot drygt 2 procent. Av tablån i slutet av detta kapitel (s. 61) framgår, att de största procentuella ökningarna registrerades för kraft- och belysningsverken (9 procent) samt jordbruket (6 procent). Industriproduktionen steg med 3 1/2 procent.

Liksom i den preliminära nationalbudgeten syns man vid bedömningen av produktionsutsikterna för 1958 kunna utgå från att det på försörjningssidan inte kommer att finnas några flaskhalsar i form av brist på råvaror, bränslen, elkraft eller produktionsutrustning. Det är i stället förhållandena på efterfrågesidan, som väntas spela den avgörande rollen. Både den minskade lageruppbbyggnaden och omkastningen på exportområdet från tidigare stora ökningar till någon nedgång kan beräknas ha en återhållande effekt på produktionsökningen. Osäkerheten både i fråga om lagren och om avsättningsförhållandena i utlandet gör det emellertid svårt att närmare uppskatta denna påverkan. Det har dock befunnits rimligt att räkna med en ökning av bruttonationalprodukten med omkring 1 procent från 1957 till 1958.

Industrin

Mer precisa uppgifter om produktionsutvecklingen i början av 1958 föreligger för närvarande endast för *industrins del*. Inom denna del av näringslivet steg produktionen i början av 1958 både om man jämför med samma period i fjol och (sedan säsonginflytandet eliminerats) med de närmast föregående kvartalen. Från första kvartalet 1957 till första kvartalet 1958 steg, enligt vad som framgår av tabell 1, den totala industriproduktionen med 2 procent. Ökningen var främst koncentrerad till konsumtionsvarorna, för vilka en produktionsuppgång på 4 procent noterades. Bland konsumtions-

Tabell V: 1. Industrins produktion 1955—första kvartalet 1958

Procentuell förändring vid jämförelse med motsvarande period ett år tidigare

	1956	1957	1957				1958 1 kv.
			1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	
Hela industrin	3	3 $\frac{1}{2}$	5	6	4	$\frac{1}{2}$	2
Kapitalvaruindustri	4	4	6	6	4	$\frac{1}{2}$	1
Konsumtionsvaruindustri	1	1	1	4	3	— $\frac{1}{2}$	4
Malmbrytning och metallindustri	7	4	6	7	5	± 0	± 0
därav: järnmalmgruvor	9	5	10	11	—3	2	2
järn- och metallverk ...	11	4	10	9	4	—3	—6
sysselsättning i verkstadsindustri	3	2	3	4	4	—2	—1
Träindustri	—9	2	7	5	—4	—1	4
Massa- och pappersindustri	5	5	7	10	5	—1	± 0
Livsmedelsindustri	± 0	—1	—2	1	2	± 0	10
Textil- och sömnadsindustri	2	1	1	3	3	—1	..
Läder- och skoindustri	1	7	11	15	8	—2	—1

Källa: Industriförbundets index.

varorna var det helt och hållet livsmedlen (och bland dessa framför allt tobaken och slakteriprodukterna), som svarade för ökningen. För kapitalvarorna registrerades en ökning med 1 procent under första kvartalet 1958 om man jämför med samma tid ett år tidigare.

Ser man till enskilda månader nådde fjolårets industriproduktion av säsongsgrensade serier att döma sin högsta nivå i september. Indexalen för de tre första månaderna i år låg i närheten av denna höga septembernivå. Betraktas däremot kvartalen som helheter nåddes 1957 års högsta värde under andra kvartalet. En begränsad successiv nedgång skedde sedan under tredje och fjärde kvartalen. Under första kvartalet i år lyftes sedan nivån så att den kom att ligga omkring 1 procent över andra kvartalet 1957. För att närmare klargöra förändringarna anges i följande tablå de procentuella förändringarna från föregående kvartal (baserade på säsongsgrensade serier) för hela industrin samt kapitalvaru- och konsumtionsvarusektorerna:

	1957				1958
	I	II	III	IV	I
Hela industrin	+ 0,8	+ 1,1	— 0,5	— 0,8	+ 2,3
Kapitalvaror	+ 0,4	+ 0,5	+ 1,4	— 1,8	+ 0,6
Konsumtionsvaror	+ 0,5	+ 2,9	— 2,1	— 1,5	+ 5,0

Som redan nämnts har stegringstendenserna i början av innevarande år återfunnits främst inom livsmedelsgruppen. Uppgång har emellertid också noterats för trävarorna samt i viss mån även för järnmalmen. Den kraftigaste tillbakagången i förhållande till de närmast föregående kvartalen har järn- och stålverken men också massa- och pappersfabrikerna fått vidkännas. För dessa båda områden ger de säsongsgrensade siffrorna emellertid intrycket av en i stort sett oförändrad produktion första kvartalet jämfört med läget vid årsskiftet. Också verkstadsindustrins sysselsättning syns i stort sett ha varit oförändrad under början av året.

Tabell V: 2. Antalet anställda arbetare inom industrin¹

Procentuell förändring vid jämförelse med motsvarande period ett år tidigare

	Hela 1957	1957				1958	
		1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	april
<i>Hela industrin</i>	+ 0,1	— 0,5	± 0	+ 0,5	+ 0,4	— 0,7	— 1,5
Gruvindustri	+ 3,1	+ 4,0	+ 3,6	+ 2,3	+ 2,3	— 0,4	— 1,6
Metall- och verkstadsindustri . . .	+ 1,3	+ 0,7	+ 1,3	+ 1,9	+ 1,4	— 0,1	— 1,2
Jord- och stenindustri	— 2,1	— 1,3	— 1,4	— 3,2	— 2,5	— 4,9	— 5,4
Träindustri	— 3,3	— 5,0	— 3,0	— 3,0	— 2,2	— 0,7	— 1,0
Massa- och pappersindustri	+ 1,0	— 1,3	+ 0,9	+ 1,3	+ 0,5	+ 0,1	+ 0,2
Livsmedelsindustri	— 1,5	— 1,4	— 1,8	— 1,1	— 1,6	— 2,4	— 1,4
Textil- och sömnadsindustri . . .	— 1,3	— 2,9	— 1,4	— 0,6	— 0,4	— 2,3	— 4,1
Läder- och skoindustri	+ 2,1	— 0,1	+ 2,3	+ 3,4	+ 2,5	— 1,1	— 2,1
Grafisk industri	— 0,2	— 0,6	— 0,3	— 0,9	— 0,1	+ 0,7	+ 1,4
Dryckesvaru- och tobaksindustri .	— 5,2	— 7,8	— 8,0	— 4,7	— 0,4	— 2,4	+ 1,1
Kemisk-teknisk industri	— 2,3	+ 0,3	+ 0,3	— 0,5	— 1,1	— 1,4	± 0

¹ Exkl. permitterade på grund av arbetsbrist, reparationer o. d.

Källa: Socialstyrelsens sysselsättningsstatistik.

En bedömning av utsikterna för de olika industrigrenarna under resten av året ger till resultat en ungefär oförändrad produktion för industrin som helhet om helåren 1957 och 1958 jämföres. Eftersom den totala industriproduktionen visade en ökning i förhållande till fjolåret under första kvartalet 1958 betyder det, att en minskning jämfört med 1957 års nivå förutses för en del perioder i fortsättningen. Det är t. ex. sannolikt att en tendens till produktionsminskning inträder under sommaren eftersom man i ett flertal fall planerar att ta ut arbetstidsförkortningen i form av fria sommarlördagar, dessutom har produktionsinskränkningar i samband med semestern annonserats på en del håll.

Av tabell 2 framgår att *antalet anställda arbetare* inom industrin i början av 1958 sjönk under nivån ett år tidigare. Från januari—april 1957 till samma period i år var nedgången 0,9 procent. Under fjolåret registrerades däremot ett ungefär oförändrat antal anställda arbetare i jämförelse med 1956. De produktionsstegringar som skett under dessa perioder får alltså helt tillskrivas en ökad produktion per arbetare. Vissa uppgifter till belysning av *produktivitetens* utveckling har sammanställts i tabell 3. På grundval av de uppgifter om produktionsvolym och antal utförda arbetstimmar, som lämnas i kommerskollegii industristatistik, kan utvecklingen av produktionen per arbetstimme beräknas fram t. o. m. 1956. Den sålunda definierade produktiviteten steg kraftigare (+ 4,6 procent) från 1955 till 1956 än under de närmast föregående två åren (omkring + 3 procent). För att utröna om den markanta uppgången i produktiviteten 1955—1956 fortsatt även därefter, har en jämförelse gjorts mellan å ena sidan produktionsutvecklingen enligt Industriförbundets index och å andra sidan socialstyrelsens statistik över antalet i arbete varande arbetare. Ur båda serierna har härvid verkstadsindustrin rensats bort, vilket har sin grund i att produktionsutvecklingen inom

Tabell V: 3. Produktion, produktivitet och sysselsättning inom industrin 1952—1958

	Produktion		Produktivitet		Sysselsättning	
	inkl.	exkl.	inkl.	exkl.	inkl.	exkl.
	verkstadsindustri		verkstadsindustri		verkstadsindustri	
1952—1953	+ 1,0	+ 4,1	+ 4,7	+ 5,1	— 3,6	— 0,9
1953—1954	+ 4,2	+ 5,0	+ 3,0	+ 4,2	+ 1,2	+ 0,8
1954—1955	+ 6,3	+ 5,5	+ 3,4	+ 4,6	+ 2,8	+ 0,8
1955—1956 ¹	+ 3,2	+ 3,6	+ 4,6	+ 5,7	— 1,3	— 2,0
1956—1957	..	(+ 3,4)	..	(+ 6,4)	..	(— 2,9)
1 kv. 1957—1 kv. 1958 ...	..	(+ 2,3)	..	(+ 4,9)	..	(— 2,5)

¹ Preliminära uppgifter.

Källor: 1952—1953 t. o. m. 1955—1956: kommerskollegii industristatistik.

Sysselsättning = antal arbetstimmar för arbetare.

1956—1957 samt 1 kv. 1958: Produktion: Industriförbundets index.

Sysselsättning: socialstyrelsens statistik över antalet i arbete varande arbetare.

denna i Industriförbundets index beräknas på grundval dels av sysselsättningsutvecklingen, dels av en *antagen* storlek på produktivitetsökningen.

Den approximativa beräkningen ger till resultat, att produktiviteten från 1956 till 1957 snarast skulle ha ökat ännu något snabbare än från 1955 till 1956. För första kvartalet 1958 leder uppskattningen däremot till ett lägre värde, som närmare ansluter till utvecklingen 1954 och 1955. Det bör påpekas, att de utförda uppskattningarna givetvis är behäftade med stora felmarginaler.

Efter en kulmination under första hälften av 1957 har *partipriserna* fallit tillbaka något. Från april 1957 till april 1958 utgjorde minskningen 1 1/2 procent. De produkter som härstammar från jordbruket förblev under denna tid ungefär oförändrade i pris, medan plantage- och industriprodukternas genomsnittliga priser sjönk. För gruv-, metall- och maskinindustrivarorna var nedgången 5 procent och för de kemisk-tekniska produkterna 3 procent. Genomsnittspriserna inom gruppen pappersmassa, papp och papper blev oförändrade, medan en mindre uppgång noterades för trävarorna. Hela nedgången i totalindex kan tillskrivas de ej eller endast oväsentligt bearbetade varorna, vars priser i april låg drygt 3 procent lägre 1958 än 1957. För de mer förädlade produkterna registrerades en uppgång med 1 1/2 procent. Ett väsentligt inslag i utvecklingen är vidare, att de råvaror, halvfabrikat och bränslen som används i industrin och jordbruket gått ner i pris. Från april 1957 till samma månad i år var nedgången för bränslen och smörjmedel 3 procent, för industriförnödenheter 6 procent och för jordbruksförnödenheter 3 1/2 procent. Konsumtionsvarornas partipris hade däremot stigit med 5 procent. För råvaruprisernas utveckling finns en närmare redogörelse i avsnitt 4 i kapitel III.

Kunskapen om industriföretagens *vinstutveckling* är alltså begränsad. Vissa grova kalkyler som indirekt belyser utvecklingen av bruttovinsterna kan dock göras med användande av industristatistikens material. Dessa

kalkyler utgår från antagandet att bruttovinsterna åtminstone approximativt utvecklas likformigt med skillnaden mellan å ena sidan produktionens avsaluvärde och å andra sidan vissa kostnader, nämligen löner, bränsle, elektrisk kraft, råvaror och halvfabrikat. Någon hänsyn till kapitalkostnaderna tas alltså inte i dessa kalkyler.¹ Stegringen i industrins sålunda beräknade bruttovinst var något lägre 1955—1956 än 1954—1955 och en successiv minskning av vinstmarginalerna syns ha ägt rum från 1954 till 1956. För bedömning av utgångsläget för 1958 års utveckling är det givetvis av intresse att söka uppskatta vinstutvecklingen även under fjolåret. Eftersom industristatistiken inte ännu föreligger för 1957, måste en sådan beräkning bli ytterst osäker. En framskrivning av 1956 års värden med hjälp av olika index för utvecklingen av löner, priser och produktion tyder dock på att vinstmarginalernas minskning skulle ha upphört under 1957 och kanske t. o. m. uppvisat någon ökning. Detta resultat förefaller inte heller orimligt med hänsyn till kombinationen av stegrad produktivitet och fallande råvarupriser.

I det följande sker en genomgång av läget för närvarande och de närmaste produktionsutsikterna inom viktigare industrigrenar.

Inom den betydande del (en tredjedel) av industrin som *verkstäderna* utgör var antalet utförda arbetstimmar under första kvartalet drygt 1 procent lägre 1958 än 1957. Bakom denna nedgång i sysselsättningen får man se en medveten strävan att bättre anpassa produktionen till orderingång och orderstockar. Enligt Industrins utredningsinstituts statistik reducerades storleken av totala verkstadsindustrins (inkl. varven) orderstockar med 13 procent från februari 1957 till samma månad 1958.

Till skillnad från övriga delar av verkstadsindustrin fortsatte för *varvens* del sysselsättningen att öka även under första kvartalet 1958. Från samma period 1957 var uppgången drygt 5 procent. Denna sysselsättningsökning har skett trots att en kraftig avmattning i orderingången ägt rum. Orderingången under september 1957—februari 1958 utgjorde sålunda endast en knapp femtedel av orderingången mars 1957—augusti 1957. Bakgrunden till sysselsättningsexpansionen är naturligtvis att speciellt de större varven har stora orderböcker, som gör att de är belagda för flera år framåt, samt att tillgången på yrkeskunnig arbetskraft blivit rikligare. För de medelstora och mindre varven är situationen en annan och deras sysselsättning är trygkad för en betydligt mer begränsad period.

Vid senaste årsskifte fanns 278 fartyg på sammanlagt 3,9 miljoner bruttoton i order hos de svenska varven. Tankfartygens andel av dessa utgjorde 73 procent. De norska beställarna svarade för 40 procent av ordena, de svenska för 30 procent. Utsikterna för de närmaste åren syns sålunda relativt goda för de större varven. Både leveranser och sysselsättning väntas

¹ Jfr Konjunkturläget hösten 1957, Meddelanden från konjunkturinstitutet, Serie A: 30, s. 81 f.

1958 bli något större än 1957. Varven utgör ett av de få klart expansiva områdena inom industrin under 1958.

Inom *verkstadsindustrin (exkl. varven)* sjönk antalet utförda arbetstimmar med 2 procent från första kvartalet 1957 till samma tid 1958. En nedgång inträffade för samtliga huvudgrupper, störst var den dock inom järn- och metallmanufakturbranschen (närmare 3 procent). Denna utveckling har föregåtts av en inte oväsentligt reducerad orderingång: från september 1956—februari 1957 till september 1957—februari 1958 uppgick minskningen till 12 procent. Mest betydande har nedgången varit för de mekaniska verkstäderna (17 procent). En följd har blivit att leveranserna överstigit orderingången, vilket medfört en krympning av de inneliggande beställningarna. Räknat från februari 1957 till februari 1958 sjönk sålunda orderstocken med närmare 15 procent inom verkstadsindustrin (exkl. varven).

Nedgången i sysselsättningen inom verkstadsindustrin (exkl. varven) har gällt både hemmamarknads- och exportsektorerna men varit något kraftigare inom den förstnämnda. Trots att minskningen även i fråga om orderingång varit något mindre markerad för exportområdet har dock följden blivit att exportandelen i orderstockarna sjunkit något: totalt sett från 26 till 24 procent från februari 1957 till februari 1958.

Den nuvarande tendensen mot krympande orderstockar utgör utan tvivel ett incitament till en fortsatt minskning i sysselsättningen. Avgörande för utvecklingen blir därigenom den kommande orderingången. Det bör därvid hållas i minnet, att beställningarna för de betydande investeringar, som beräknas bli gjorda i år, med säkerhet lades ut under tidigare perioder. Sannolikt sker en viss nedgång från 1957 till 1958 i produktionen inom verkstadsindustrin utanför varven.

Järn- och metallverken hör till den del av industrin, som fick vidkännas den kraftigaste avmattningen mot slutet av förra året. Produktionen sjönk enligt säsongrensade siffror med omkring 10 procent från tredje till fjärde kvartalet och låg under sistnämnda period 3 procent lägre 1957 än 1956. Genom den höga nivån under tidigare delar av året kom dock produktionen inom järn- och metallverken att stiga med 4 procent från 1956 till 1957. Kopparproduktionen sjönk något medan tillverkningen av bly och aluminium steg i inte oväsentlig omfattning. Även inom järn- och stålverken fortsatte produktionen att öka om man ser till året som helhet. Tillverkningen av handelsfärdigt järn och stål ökade med 3 procent från 1956 till 1957 och uppgick under sistnämnda år till 1 720 000 ton, vilket är en ny rekordnotering. I än högre grad än produktionen steg importen (med 22 procent till 813 000 ton). Exporten blev ungefär oförändrad (382 000 ton) bl. a. genom att ämnesexporten ökade. Tillförseln till den svenska marknaden steg alltså genom dessa förändringar med 198 000 ton eller 10 procent. Eftersom konsumtionen kan beräknas ha stigit långt mindre eller med 4 procent blev resultatet en betydande lageruppgång (106 000 ton), som haft ett tryckande inflytande på marknaden. De produktionsinskränkningar och permitteringar som förekommit får ses som en följd av denna utveckling,

som också fört med sig sänkta järn- och stålpriser. Under första kvartalet i år var både produktion, export, import samt tillförsel lägre än under samma kvartal 1957. För produktionen var nedgången 11 procent.

Genom den väntade expansionen inom byggnadsområdet kan förbrukningen av järn och stål inom landet beräknas fortsätta att öka 1958 om än i mindre utsträckning än 1957. Samtidigt väntas emellertid avmattningen på den internationella stålmarknaden medföra minskad export. Även om importen går ner väsentligt ligger det därför närmast till hands att anta någon krympning av järn- och stålverkens produktion under 1958 om man jämför med 1957. Läget är emellertid mycket labilt och det är därför svårt att komma med några mer bestämda förutsägelser.

Exporten av sågade och hyvlade *trävaror* noterade ett nytt efterkrigsrekord under fjolåret, nämligen 1 110 000 standards (inkl. lådbräder, bjälkar, sparrar och syllar). Från 1956 uppgick stegringen till 85 000 standards och från det tidigare rekordåret 1955 till 35 000 standards. Man får gå så långt tillbaka i tiden som till 1920-talet för att finna exportkvantiteter som överstiger 1957 års. Produktionen av trävaror steg med ett par procent från 1956 till 1957 och samtidigt ägde en inte obetydlig lagerminskning rum.

I början av 1958 inträffade en avmattning på den europeiska trävarumarknaden. Bakom den återhållsamhet i fråga om inköp, som visats särskilt från engelsk sida, har främst legat en strävan att skära ned lagren samt avvakta den fortsatta prisutvecklingen. På både finskt och ryskt håll har nämligen vissa prisnedsättningar ägt rum. En följd av avmattningen har blivit, att både de svenska försäljningarna och leveranserna varit mindre i början av 1958 än under motsvarande tid i fjol. Under månaderna januari—april var exporten av sågade och hyvlade trävaror närmare 110 000 standards lägre 1958 än 1957. Av betydelse för bedömningen av framtidsutsikterna är, att den tröga marknaden endast till en mindre del berott på förändringar i konsumtionen av trävaror, vilken hållit sig relativt väl uppe i importländerna. Man kan räkna med att ett betydande exportutbud kan absorberas under resten av året. För Sveriges del väntas dock exporten sjunka med över 100 000 standards från 1957 till 1958. Denna nedgång i exportefterfrågan kommer sannolikt att medföra en något minskad produktion om hela 1958 jämförs med 1957, trots att den inhemska förbrukningen beräknas stiga på grund av ökad byggnadsverksamhet och upphörande lagerminskning.

Inom träindustrin totalt (där förutom sågverk och hyvlerier även möbelfabriker och snickerier ingår) låg produktionen under första kvartalet 4 procent högre 1958 än 1957. Antalet anställda arbetare hade under samma tid sjunkit med en knapp procent.

Världens förbrukning av massa och papper har fortsatt att stiga, om än i något lägre takt än beräknat. Läget har emellertid även här påverkats av att det i importländerna funnits en strävan att skära ned lagren. Samtidigt har produktionskapaciteten utvidgats i betydande omfattning runtom i världen och en viss överkapacitet har uppstått. Denna utveckling har även återverkat på svensk export och produktion. Under fjolåret genomförde *massa-*

fabrikerna en partiell begränsning av produktionen i förhållande till den tillgängliga kapaciteten. Totalt steg dock produktionen av massa med ett par procent från 1956. De senaste årens uppgång i massaexporten ersattes 1957 med en nedgång på 2 procent i kvantitet räknat. Även om den inhemska konsumtionen steg blev följden en viss lageruppgång. Under 1958 kan man beräkna att det sker en viss återhämtning för exportens del, medan produktionen kan väntas bli ungefär oförändrad i förhållande till 1957. Första kvartalet låg massaproduktionen 1 procent högre 1958 än 1957.

För gruppen *papper, papp och wallboard* ligger det närmast till hands att anta, att fjolårets uppgång i exporten i år kommer att följas av en viss nedgång. Detta kommer givetvis att få återverkningar på produktionen och denna väntas, trots en sannolik stegring i den inhemska förbrukningen, totalt sett inte undergå större förändringar. Efter att ha stigit med 8 procent från 1956 till 1957 minskade produktionen med 1 procent från första kvartalet 1957 till samma period 1958.

Produktionsökningen inom den *sammanlagda pappers- och massaindustrin* på 5 procent från 1956 till 1957 åtföljdes av en stegring i antalet anställda arbetare med 1 procent. Under de första månaderna 1958 låg både sysselsättningen och produktionen på ungefär samma nivå som ett år tidigare.

Om man ser till årsgenomsnittet fortsatte de senaste årens återhämtning inom *textil- och konfektionsindustrin* även under fjolåret och produktionen steg med 1 procent från 1956. Eftersom produktionen sjönk något inom konfektionsindustrin var det uteslutande den egentliga textilindustrin (spinnerier, väverier och triåfabriker) som svarade för produktionsuppgången. Ökningen inom den egentliga textilindustrin kan beräknas ha uppgått till omkring 3 procent. Tillverkningen steg inom både triå- och bomullsindustrin, medan ylleindustrin fick vidkännas en nedgång. Produktionen av yllevävnader sjönk med 4 procent och nådde därmed den lägsta nivån under efterkrigstiden. Den utländska konkurrensen fortsatte att vara stark inom textilområdet, vilket avspeglar sig i en stegring i importen av textilvaror med drygt 10 procent. Trots en ökning även för exportens del steg tillförseln till den svenska marknaden med omkring 5 procent. Eftersom konsumtionen av textilvaror kan beräknas ha ökat med drygt 2 procent från 1956 till 1957 blev resultatet en uppgång i lagren.

De ovan anförda årsgenomsnittet döljer det faktum, att en förändring i den trendmässiga utvecklingen inträffade under loppet av 1957. Säsongrensade serier visar, att den uppåtriktade tendensen hos produktionen inom textil- och konfektionsindustrin som rått sedan slutet av 1954 bröts vid mitten av fjolåret och efterträdades av en stagnerande eller t. o. m. något vikande utveckling. Sysselsättningsstatistiken bekräftar omsvängningen. Efter att ha hejdats i början av 1957 fortsatte (enligt säsongrensade serier) nedgången i antalet anställda arbetare under senare delen av året. Genomsnittligt minskade arbetarantalet med drygt 1 procent från 1956. Intrycket av en något vikande tendens ger också konjunkturinstitutets senaste konjunkturbarometer (mars). Orderingången hade under vintermånaderna enligt denna bibe-

hållits på fjolårsnivån för konfektion men minskat inom övriga branscher. Under vårmånaderna väntades jämfört med samma tid i fjol minskad produktion och orderingång för den egentliga textilindustrin, medan konfektionsindustrin räknade med ungefär oförändrad tillverkning och försäljning.

Jordbruket

Jordbrukets produktion steg med 6 procent från 1956 till 1957. Ökningen var således betydande trots den svaga skörden. Innevarande år väntas en i stort sett oförändrad produktion, om väderleksbetingelserna blir normala. Både 1957 och 1958 års produktion i miljoner kronor räknat har justerats upp i förhållande till vad som angavs i den preliminära nationalbudgeten, men höjningen har varit störst för 1957. Från torråret 1955 till 1958 skulle således en återhämtning på 7 procent äga rum, vilket inte hindrar, att 1958 års produktion kommer att ligga några procent under 1954 års nivå och därmed också under medeltalet för 1950—1954. Enligt jordbruksnämndens beräkningar är det främst produktionen av kött och fläsk som beräknas öka (6 procent). Animalieproduktionen väntas därigenom stiga med 1 procent, trots att en viss tillbakagång är sannolik för mjölk och mejeriprodukter. För de vegetabiliska slutprodukterna förutses en minskning främst genom att fjolårets stora skörd av oljeväxter inte beräknas upprepas. Jordbrukets bidrag till bruttonationalprodukten kommer vidare att påverkas av att större köp utifrån måste göras, mest beroende på 1957 års svaga fodersädes-skörd.

Skogsbruket

Skogsavverkningarna kan 1957 beräknas ha uppgått till omkring 41 miljoner m³f (fast mått utan bark), vilket innebär en mindre nedgång från 1956. Trots detta har en uppgång på 1 procent framräknats i skogsbrukets bidrag till bruttonationalprodukten. Skogsuttagen kan nämligen uppskattas ha varit något mindre än tillväxten. Genom detta förhållande tillkommer en pluspost vid beräkningen av skogsbrukets bidrag. Gjorda uppskattningar tyder på att en minskning av skogsavverkningarna kan väntas även 1958. I den preliminära nationalbudgeten antogs, att skogsavverkningarna möjligen skulle kunna bli av samma omfattning 1958 som 1957. Förändringen i förhållande till denna tidigare uppskattning har bl. a. orsakats av att det gynnsamma vädret under hösten möjliggjorde en snabbare avverkning och en större kvantitet än beräknat kom att falla på 1957. De goda betingelserna för avverkning har också tillsammans med fjolårets dåliga skörd inom jordbruket otvivelaktigt medverkat till att hålla virkesuttagen innevarande vinter på en något högre nivå än vad som skulle ha varit fallet om endast avsättningsmöjligheterna för skogsprodukter på de internationella marknaderna skulle ha varit bestämmande. Sågtimmeravverkningen, som sjunkit 1954—1957, kan beräknas stiga något 1958. Detta får bl. a. ses mot bakgrund av att sågver-

kens lager av timmer och sågade varor sjönk under fjolåret. För massavirkets del fortsatte de senaste årens lageruppgång även 1957. En något minskad avverkning kan väntas för detta virkesslag.

Sammanfattning av produktionsutvecklingen inom olika näringsgrenar

De antagna volymförändringarna i de olika näringsgrenarnas produktion sammanfattas i nedanstående tablå:

Näringsgren	Förändring 1956—1957 Procent	Förändring Procent	1957—1958 Milj. kr. i 1957 års priser
Egentlig industri	+ 3 $\frac{1}{2}$	± 0	± 0
Kraft- och belysningsverk	+ 9	+ 5	+ 75
Byggnads- och anläggningsverksamhet	+ 2 $\frac{1}{2}$	+ 6	+ 300
Jordbruk	+ 6	± 0	± 0
Skogsbruk	+ 1	- 1	- 25
Summa kraft- och varuproduktion	+ 3 $\frac{1}{2}$	+ 1	+ 350
Statens och kommunernas bidrag till produktionen av den offentliga konsumtionen	+ 1 $\frac{1}{2}$	+ 3	+ 150
Bostadsnyttjande	+ 4 $\frac{1}{2}$	+ 4 $\frac{1}{2}$	+ 150
Handel och samfärdsel.....	+ 2	+ $\frac{1}{2}$	+ 50
Konsumenttjänster	± 0	± 0	± 0
Summa tjänster	+ 2	+ 1 $\frac{1}{2}$	+ 350
Totalt	+ 3	+ 1	+ 700

Den framräknade ökningen av den totala produktionen från 1957 till 1958 uppgår till 700 miljoner kronor eller omkring 1 procent. De mest betydande stegringarna kan väntas inom starkt hemmamarknadsinriktade områden såsom byggnads- och anläggningsverksamheten, kraftverken, bostadsnyttjandet samt statlig och kommunal verksamhet, medan industriproduktionen förutses ligga kvar på 1957 års nivå.

VI. Arbetsmarknaden och löneutvecklingen

1. Arbetskraftsresurserna

I den preliminära nationalbudgeten för 1958 beräknades *befolkningen i de arbetsföra åldrarna* 15—64 år ha ökat med omkring 40 000 personer eller 0,8 procent under loppet av 1957. Motsvarande ökning under 1956 utgjorde 23 000 personer eller närmare 0,5 procent. För innevarande år beräknades befolkningsutvecklingen enligt två alternativ. I alternativ 1 togs hänsyn endast till den naturliga befolkningstillväxten, d. v. s. in- och utvandring förutsattes balansera varandra. Enligt detta antagande skulle befolkningen i åldrarna 15—64 år stiga med omkring 37 000 personer. Den kraftigaste stegringen förutses därvid för åldersgruppen 15—19 år, som beräknas öka med inte mindre än 30 000 personer. Ökningar förutses också för de äldre årsklasserna, medan befolkningen i mellanåldrarna 25—44 år beräknas minska i antal. I alternativ 2 antogs en nettoimmigration av samma storlek 1958 som 1956, vilket skulle innebära ett ytterligare tillskott i de arbetsföra åldrarna med omkring 11 000 personer. Detta tillskott beräknas i huvudsak falla på åldrarna under 45 år. Med tanke på att nettoimmigrationen visat sig vara mycket konjunkturkänslig bör detta antagande i det nuvarande ekonomiska läget bedömas som ett maximialternativ.

Några direkta uppgifter till belysning av förändringarna i den *totala arbetsstyrkan* finns inte tillgängliga. Med hänsyn tagen till uppgifter över yrkesintensiteten och dess mera långsiktiga förändringar i de olika åldrarna kan den totala arbetsstyrkan beräknas stiga från 1957 till 1958 med omkring 24 000 personer enligt alternativ 1 och med omkring 28 000 personer enligt alternativ 2. I förhållande till den totala arbetsstyrkan innebär ovanstående en ökning mellan 0,7 och 0,9 procent jämfört med en ökning på 0,6 procent 1956—1957.

Med hänsyn till att arbetslösheten stigit från 1956 till 1957 kan den totala *sysselsättningen* beräknas ha ökat något mindre än den totala arbetsstyrkan eller med omkring 0,4 procent.

2. Arbetsmarknadsläget

Utvecklingen på arbetsmarknaden har under 1957 kännetecknats av en inom ramen för fortsatt hög sysselsättning förbättrad balans mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft. Av de båda arbetsmarknadskurvorna i diagram II:1 (s. 15) framgår, att såväl arbetslösheten som antalet tillsatta platser på 100 lediga legat högre 1957 än 1956. Även omsättningen på ar-

Tabell VI: 1. Antal under en vecka avgångna arbetare (exkl. uppsagda av arbetsgivare) inom industrin i procent av totala antalet anställda 1953—1958

	1953	1954	1955	1956	1957	1958
Februari.....	0,36	0,39	0,63	0,44	0,36	0,32
Maj.....	0,51	0,68	0,73	0,65	0,53	..
Augusti.....	0,67	0,83	0,90	0,75	0,71	..
November.....	0,42	0,48	0,50	0,44	0,35	..

Källa: Socialstyrelsen.

betskraft, en serie som visat sig vara mycket konjunkturkänslig, tyder på en ytterligare avmattning under 1957. Som framgår av tabell 1 har rörligheten inom industrin, som började avta 1956, visat en fortsatt nedgång även under 1957.

Det minskade efterfrågetrycket på arbetsmarknaden har gett utslag i form av lägre platstillgång 1957 än under de senaste åren. Att döma av säsongrensade siffror över antalet vid arbetsförmedlingarna i mitten av varje månad lediganmälda platser upphörde ökningen i arbetskraftefterfrågan redan under 1955. Platstillgången har därefter under både 1956 och 1957 varit ständigt sjunkande. Nedgången har fortsatt under de fem första månaderna av innevarande år. Utjämnningen mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft har väsentligen gällt icke yrkeskunnig arbetskraft. Däremot rådde fortfarande brist på yrkesarbetare och tekniskt utbildad personal. Utvecklingen under 1957 har också inneburit en viss utjämning av de relativt stora skiljaktigheter mellan olika geografiska områden, som arbetsmarknadsläget utvisat under de närmast föregående åren.

Avmattningen på arbetsmarknaden har också kommit till uttryck i stigande arbetslöshet. I likhet med andra ovan nämnda serier visade arbetslöshetsstatistiken på tendenser i denna riktning redan under 1956 och dessa tendenser har fortsatt under 1957. Arbetslöshetstalen kunde dock fortfarande betecknas som relativt små. Antalet vid arbetsförmedlingsorganen anmälda arbetslösa utgjorde sålunda i medeltal för de olika räkningstillfällena under 1957 ca 30 000, vilket var närmare 6 000 fler än genomsnittet för 1956. Arbetslösheten bland de arbetslöshetsförsäkrade, uttryckt i procent av medlemsantalet i arbetslöshetskassorna, steg från i genomsnitt 1,5 procent 1956 till 1,9 procent 1957. För en jämförelse med tidigare år lämnas i tabell 2 fackförbundens uppgifter om antalet arbetslösa i procent av medlemsantalet.

Mot slutet av 1957 började arbetslösheten öka något mer än som kan anses vara säsongmässigt vanligt. Vinterarbetslösheten kulminerade i januari innevarande år med 59 000 registrerade arbetslösa, vilket var 14 000 fler än i januari förra året. I februari sjönk de arbetslösas antal till 56 000 och i mars till 55 000; de arbetslösa var dock fortfarande 15 000 fler än samma månader 1957. Dessa kraftiga ökningstal sammanhänger delvis med ogynnsamma väderleksförhållanden vid räkningstillfällena. Detta gäller i stor ut-

Tabell VI: 2. Arbetslösheten inom fackförbunden 1952—1957

Procent av medlemsantalet

	1952	1953	1954	1955	1956	1957
Februari.....	2,8	4,2	4,7	3,8	4,8	3,9
April	2,0	2,3	2,4	2,0	2,8	3,2
Augusti	1,4	1,5	1,5	1,4	1,5	1,7
Oktober	1,7	1,7	1,4	1,5	1,8	2,0

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

sträckning Sydsverige. Sålunda rapporterades de största ökningarna i Göteborgs och Bohus samt i Malmöhus län, där antalet arbetslösa i medeltal för månaderna januari—mars 1958 hade stigit med respektive 1 600 och 1 500 i förhållande till motsvarande tid 1957. Särskilt besvärande har arbetsmarknadssituationen under vintermånaderna varit för byggnadsarbetarkåren. Av det totala antalet försäkrade arbetslösa, som i medeltal för första kvartalet i år utgjorde 46 500, föll närmare hälften eller 22 000 på de i byggnadsarbetarnas, murarnas och målarnas kassor organiserade arbetarna. Dessa svarade också för närmare hälften av den totala arbetslöshetsstegringen som inträffat bland kassamedlemmarna från samma kvartal i fjol. Inom industrin uppgick antalet arbetslösa under första kvartalet i år till i genomsnitt 14 000 eller 3 000 à 4 000 fler än ett år tidigare.

Medan arbetslösheten under tidigare år minskat något från mars till april, skedde i år en ny stegring av antalet arbetslösa till över 59 000, vilket var 19 500 fler än i april 1957. Den väntade säsongsmässiga nedgången var sålunda något försenad och kunde först konstateras vid arbetslöshetsräkningen i mitten av maj. Antalet registrerade arbetslösa hade då sjunkit med närmare 17 000 och uppgick till 42 500. De arbetslösa var dock 13 000 fler än i maj 1957. Förbättringen från föregående månad sammanhängde till största delen med att byggnadsverksamheten hade kommit igång. Antalet arbetslösa byggnadsarbetare, murare och målare, som ännu i mars och april hade legat vid 21 000, sjönk i maj till 12 000 och svarade sålunda för mer än 60 procent av den totala nedgången bland de försäkrade arbetslösa. Även på andra områden hade arbetslösheten minskat något. De enda undantagen utgjordes av skogs- och flottningsarbetarnas samt beklädnadsarbetarnas kassor, som i maj redovisade 800 respektive 200 fler arbetslösa än i april. För skogsbruket hade vinterns drivningsförhållanden varit mycket gynnsamma och det planerade avverkningsprogrammet hade snabbt genomförts. Det brukar även normalt inträda en dödsäsong mellan avverkningarna och flottningen. Denna friställning av arbetskraft i skogsbruket låg också bakom den ökade arbetslösheten i april. Av den totala stegringen av antalet försäkrade arbetslösa på 2 300 mellan mars och april svarade nämligen skogsarbetare för inte mindre än 2 100.

Enligt arbetslöshetsräkningen i maj redovisades det största antalet arbetslösa, 5 300, i Norrbottens län, därav var ca 1 600 skogsarbetare och ca 1 500 byggnadsarbetare. Norrbottens jämte Västerbottens och Jämtlands län

Tabell VI: 3. Arbetslösheten inom några arbetslöshetskassor i mitten av maj 1958

Arbetslöshetskassor	Antalet arbetslösa	Förändring från maj 1957	Arbetslösa i % av medlemsantalet	
			maj 1957	maj 1958
Metallindustriarbetarnas	3 736	+ 1 768	0,8	1,5
Stenindustriarbetarnas	156	+ 64	2,0	3,5
Träindustriarbetarnas	1 343	+ 487	1,4	2,2
Pappersindustriarbetarnas	406	+ 284	0,3	1,0
Livsmedelsarbetarnas	731	+ 77	1,7	1,9
Textilarbetarnas	809	+ 231	1,5	2,1
Beklädnadsarbetarnas	967	+ 502	1,2	2,5
Fabriksarbetarnas	1 362	+ 504	1,4	2,2
Byggnadsarbetarnas	10 725	+ 801	7,5	8,2
Murarnas	1 178	+ 99	7,4	8,2
Målarnas	539	+ 65	2,5	2,8
Lantarbetarnas	431	+ 46	1,2	1,5
Skogs- och flottningsarbetarnas	4 009	+ 1 966	7,7	13,9
Handelsanställdas	748	+ 186	0,7	0,9

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

var också de enda i landet som hade fler arbetslösa i maj än i april. Även i jämförelse med samma månad föregående år visar de nordligaste länen samt Stockholms stad de största ökningstalen.

Ytterligare uppgifter om arbetslösheten lämnas i tabell 3. I nedanstående sammanställning anges arbetslösheten bland de arbetslöshetsförsäkrade i procent av medlemsantalet i arbetslöshetskassorna:

	jan.	febr.	mars	april	maj
1957	2,9	2,6	2,6	2,7	1,9
1958	3,8	3,6	3,6	3,8	2,6

Även om den ovanligt stora vinterarbetslösheten i år till stor del kan tillskrivas rådande väderleksförhållanden, har också den fortsatta avmattningen i den ekonomiska aktiviteten gjort sig gällande på arbetsmarknaden. Efter en säsongrensning av den ovan angivna serien över arbetslöshetsprocenten finner man att denna ändring till minskat efterfrågetryck främst inträdde mot slutet av fjolåret. I början av innevarande år visar de säsongrensade arbetslöshetstalen endast mindre variationer. De höga arbetslöshetssiffrorna inom byggnadsarbetarkåren har visserligen dominerat utvecklingen under vintermånaderna, men det bör observeras att byggnadsarbetarnas andel i den totala arbetslösheten var oförändrad när första kvartalet i år jämförs med motsvarande tid i fjol. I maj var andelen t. o. m. mindre, byggnadsarbetarna utgjorde endast 30 procent av det totala antalet arbetslösa mot ca 40 procent i maj 1957. Det minskade efterfrågetrycket har i stor utsträckning gällt industriarbetare. Säsongrensade siffror över arbetslösheten inom industrin visar en fortsatt svag stegring.

Även om någon mera drastisk förändring av arbetsmarknadsläget alltså inte syns ha ägt rum under årets första fem månader, innehåller den närmaste framtiden en mängd osäkra faktorer. Nuläget på arbetsmarknaden kännetecknas av skiftande tendenser. Den påbörjade säsonguppgången pekar i positiv riktning och har redan medfört en ökad aktivitet. Samtidigt verkar emellertid konjunkturförsämringstecken inom och utom landet tydligt dämpande. Även i de bedömningar av arbetsmarknadsutsikterna för det närmaste halvåret, som länsarbetsnämnderna i likhet med tidigare år företagit, understryks genomgående svårigheten att i nuvarande labila konjunkturläge komma med några bestämda uttalanden utöver de närmaste 2 å 3 månaderna. Ser man till arbetsmarknadsutsikterna under den närmaste tiden, syns man emellertid inte ha anledning räkna med några mera väsentliga förändringar i arbetsmarknadsläget utöver de säsongmässiga. Några mera betydande sysselsättningssvårigheter väntas sålunda i allmänhet inte under den kommande sommaren. Länsarbetsnämnderna räknar dock med en genomsnittligt något högre arbetslöshetsnivå under sommarmånaderna än under de föregående åren. Den ökade arbetslösheten kommer i första hand att drabba den mera svårplacerade arbetskraften.

Det är främst ökningen av arbetskraftsbehovet inom säsongnäringarna, som på kort sikt väntas verka i utjämnande riktning och reducera arbetslösheten. Utsikterna för hög sysselsättning inom bostadsbyggandet bedöms som goda, medan läget syns vara något sämre beträffande byggnadsverksamheten för industriella och liknande ändamål. Även jord- och skogsbrukets efterfrågan på arbetskraft väntas bli av ungefär samma omfattning som under tidigare år. Möjligheter att efter arbetssäsongens slut bereda arbete inom andra näringar syns dock bli sämre än tidigare. Inom industrin är däremot den aktuella situationen mera splittrad. Även om man i allmänhet syns räkna med oförändrad sysselsättning åtminstone fram till semestertidens slut, präglas läget av en påtaglig återhållsamhet i efterfrågan på arbetskraft.

På längre sikt betecknas utvecklingen som mycket svårbedömbär. Ogynnsamma avsättningsförhållanden för pappers- och massaindustrin ger anledning till farhågor för ytterligare försämring av sysselsättningen inom denna del av näringslivet. Även inom vissa delar av verkstadsindustrin samt i textil- och beklädnadsindustrin syns sysselsättningsutsikterna vara mindre goda. Beträffande byggnadsverksamheten framhåller länsarbetsnämnderna det minskade investeringsintresset hos industrin men också hos kommunerna.

Att utifrån det läge som nu kan redovisas bedöma utvecklingen på arbetsmarknaden under höstmånaderna är följaktligen förbundet med stora svårigheter. Det är härvid framför allt den internationella konjunkturutvecklingen och dess effekt på den svenska exporten som spelar en stor roll. Att döma av de förväntningar som företagen i april redovisat till länsarbetsnämnderna bedöms dock utsikterna ännu så länge inte särskilt pessimistiskt.

Tabell VI: 4. Genomsnittlig timförtjänst inom industrin

Vuxna män och kvinnor samt minderåriga

Industrigren	Förändring i procent	
	nov. 1955— nov. 1956	nov. 1956— nov. 1957
Gruvindustri	+ 6,2	+ 6,3
Metall- och verkstadsindustri	+ 8,7	+ 5,2
Jord- och stenindustri	+ 8,0	+ 5,7
Träindustri	+ 7,0	+ 6,1
Massa- och pappersindustri	+ 7,9	+ 3,8
Grafisk industri	+ 7,4	+ 5,5
Livsmedelsindustri	+ 7,4	+ 5,2
Dryckesvaru- och tobaksindustri	+ 6,1	+ 4,3
Textil- och beklädnadsindustri	+ 7,6	+ 6,0
Läder-, hår- och gummivaruindustri	+ 6,7	+ 6,2
Kemisk och kemisk-teknisk industri	+ 8,2	+ 4,6
Samtliga industrigrupper	+ 8,3	+ 5,4

Källa: Socialstyrelsens kvartalsstatistik, indexserie med februari 1947 = 100.

3. Löneutvecklingen

Avmattningen på arbetsmarknaden återspeglas också i lönebildningen. Löneutvecklingen för den största löntagargruppen — industriarbetarna — framgår av tabell 4. Den visar, att ökningen av timförtjänsterna under 1957 varit väsentligt mindre än under det föregående året. Ser man på utvecklingen inom olika industribranscher, finner man, att medan timförtjänsterna inom de flesta industrigrenarna ökat med 5 å 6 procent, har stegringen inom massa- och pappersindustrin utgjort endast knappt 4 procent. Något entydigt samband mellan lönestegring och konjunkturläge inom olika branscher syns dock inte föreligga.

Den avtalsmässiga lönehöjningen under 1957 har för industriarbetare beräknats till i genomsnitt 2 1/2 å 3 procent. Eftersom timförtjänsterna enligt socialstyrelsens statistik stigit med 5,4 procent från november 1956 till november 1957, kan löneglidningen under 1957 beräknas ha uppgått till ca 2 1/2 procent. Löneglidningen har sålunda varit avsevärt mindre under 1957 än 1956, då den uppgick till ca 3 1/2 procent. Detta torde sammanhånga med det i förhållande till 1956 lugnare arbetsmarknadsläget. Det bör dock påpekas att 1956 års relativt höga siffra delvis berodde på speciella omständigheter.

För innevarande år innebar den centrala uppgörelsen mellan SAF och LO lönehöjningar inom en kostnadsram motsvarande 2 procent för ackordsarbeten och 3 1/2 procent för tidlöner. Samtidigt sänktes den ordinarie arbetstiden för arbetarkategorier med 48-timmarsvecka till 47 timmar. Över den faktiska utvecklingen av industriarbetarnas timförtjänster föreligger, när detta skrivs, endast uppgifter fram till februari månad. Enligt socialstyrelsens lönestatistik steg den genomsnittliga timförtjänsten för samtliga industriarbetare (vuxna män och kvinnor samt minderåriga) från november

1957 till februari 1958 med 2,6 procent. Det tvååriga avtalet på arbetsmarknaden medförde att i motsats till tidigare år de nya avtalen tillämpades redan från årets början. Eftersom avtalen för 1958 kan beräknas ha resulterat i en lönehöjning på ca 2 1/2 procent, har löneglidningen mellan november 1957 och februari 1958 varit obetydlig. Det bör dock påpekas att löneglidningen även tidigare år varit mycket liten under denna period.

I den preliminära nationalbudgeten beräknades ökningen av den totala lönesumman från 1956 till 1957 till ca 7 1/2 procent. Sedan dess har ytterligare lönestatistik framkommit. Det gör att bedömningen av fjolårets löneutveckling nu kan ske med något större säkerhet. Enligt reviderade beräkningar steg industriarbetarnas löneinkomster 1956—1957 med i genomsnitt 5 1/2 procent. Detta innebär en mindre nedjustering i förhållande till tidigare beräkningar, vilket beror på att löneglidningen mot slutet av 1957 blev något lägre än vad som förut antagits. Även för andra löntagargrupper än industriarbetare har löneberäkningarna justerats. Jämfört med den preliminära nationalbudgeten har dessa korrigeringar i regel inneburit mindre uppjusteringar av den beräknade lönestegringen. Den totala lönesumman beräknas ha stigit med ca 7 1/2 procent från 1956 till 1957. Den nya beräkningen innebär sålunda ingen förändring av totalsiffran i förhållande till den preliminära nationalbudgeten.

Tvåårsavtalet på arbetsmarknaden möjliggjorde en uppskattning av innevarande års löneutveckling redan vid utarbetandet av den preliminära nationalbudgeten. Den totala lönesumman beräknades sålunda stiga med ca 4 procent från 1957 till 1958. Det påpekades dock, att arbetstidsförkortningens effekt på inkomstutvecklingen är svår att överblicka. Man vet inte heller, i vilken mån avmattningen i konjunkturläget kommer att påverka löneutvecklingen. Kalkylen utgår emellertid från antagandet, att löneglidningen blir något lägre i år än 1957.

VII. De privata konsumenternas ekonomi

1. Utvecklingen av de disponibla inkomsterna

Löneutvecklingen under 1957 och 1958 har behandlats i föregående kapitel, avsnitt 3. Sammanfattningsvis konstaterades där, att ökningen av den totala lönesumman mellan 1956 och 1957 kan uppskattas till 7 1/2 procent, en siffra som överensstämmer med den som angavs i den preliminära nationalbudgeten. Prognosen för lönesummans utveckling mellan 1957 och 1958 grundas bl. a. på det mellan SAF och LO träffade tvååriga avtalet. Liksom i den preliminära nationalbudgeten uppskattas nu den totala lönesumman stiga med 4 procent mellan 1957 och 1958. Den lägre ökningstakten jämfört med 1957 sammanhänger delvis med arbetstidsförkortningen.

Det tillgängliga statistiska underlaget för bedömningen av övriga inkomsters utveckling är — särskilt för 1957 och 1958 — i vissa avseenden mycket bräckligt. De reviderade beräkningarna av jordbruksinkomsternas förändring 1956—1957 tyder på en ökning med 1 1/2 procent, medan från 1957 till 1958 en minskning med närmare 4 procent förutses. Övriga företagares inkomster har av konjunkturinstitutet beräknats ligga ca 4 procent högre 1957 än 1956, medan man för 1958 kan räkna med en något lägre ökning. Någon anledning att justera den preliminära nationalbudgetens prognos för kapitalinkomsterna syns ej föreligga.

Inkomstöverföringarna till hushållen steg med ca 320 miljoner kronor från 1956 till 1957, medan ökningen 1957—1958 kan väntas bli över 500 miljoner kronor. Av denna ökning svarar folkpensionerna och barnbidragen för vardera ca 200 miljoner och övriga sociala ändamål för ca 130 miljoner kronor. Folkpensionernas ökning beror främst på den beslutade standardhöjningen för pensionärerna fr. o. m. 1 juli samt på de av konsumentprisstegringarna förorsakade indextilläggen.

De utbetalda försäkringsbeloppens ökning 1957—1958 har förutsatts bli lika stora som föregående år, eller drygt 100 miljoner.

Enligt de utförda beräkningarna skulle således konsumenternas inkomster ha ökat med ca 2 900 miljoner kronor 1956—1957, medan stegringen 1957—1958 skulle komma att stanna vid 2 200 miljoner kronor.

Utvecklingen av konsumenternas disponibla inkomster bestäms förutom av förändringarna på inkomstsidan även av den direkta beskattningen och försäkringspremierna. Hushållens betalningar av direkta skatter och avgifter till stat och kommun ökade med 1 000 miljoner kronor från 1956 till 1957. Den beräknade stegringen 1957—1958 är avsevärt mycket mindre och väntas komma att uppgå endast till ca 400 miljoner kronor. Detta förklaras

Tabell VII: 1. De privata konsumenternas inkomster och utgifter 1955—1958

Miljoner kronor i löpande priser

	1955	1956	1957	1958 prognos
<i>Inkomster</i>				
Löner	26 900	28 900	31 100	32 500
Enskilda företagens inkomster	5 200	5 300	5 400	6 100
1) jordbrukare	2 500	2 500	2 500	
2) övriga företagare	2 700	2 800	2 900	
Kapitalinkomster (netto)	500	600	600	
Inkomstöverföringar	2 700	2 900	3 300	3 800
Utbetalda försäkringsbelopp	1 300	1 400	1 500	1 600
Ofördelad restpost av inkomster	2 200	2 500	2 600	2 700
Summa	38 800	41 600	44 500	46 700
<i>Utgifter</i>				
Direkta skatter och avgifter	7 600	8 200	9 200	9 600
Försäkringspremier	1 600	1 700	1 800	1 800
Konsumtion	27 500	29 700	31 200	33 000
1) varaktiga varor	3 300	3 500	3 900	
2) tjänster	17 700	19 200	19 800	
3) övrigt	6 500	7 000	7 500	
Sparande (exkl. försäkringssparande)	2 100	2 000	2 300	2 300
Summa	38 800	41 600	44 500	46 700

Källa: Konjunkturinstitutets nationalbokföring för 1955—1957.

främst av de höjda kommunala ortsavdragen, vilka för hushållens del medför ett skattebortfall med 400 à 500 miljoner kronor.

Den antagna långsammare inkomststegringen under 1958 verkar även dämpande på skattebetalningarna, medan de överlag höjda kommunala utdebiteringarna per skattekrona delvis neutraliserar skattebortfallet till följd av ortsavdragsreformen.

De reviderade beräkningarna över hushållens utgifter för försäkringspremier visar endast små avvikelser från de preliminära. Premiebetalningarna har förutsatts bli av ungefär samma storlek 1958 som 1957.

2. Sparande, konsumtion och konsumentpriser

Enligt konjunkturinstitutets reviderade nationalräkenskap ökade sparandet från 1956 till 1957 med ca 300 miljoner kronor, vilket innebär en högre marginell sparkvot än den som genomsnittligt gällt för efterkrigstiden. Företagna undersökningar har nämligen visat, att under denna tid i genomsnitt 15 procent av ökningarna i hushållens disponibla inkomster sparats. Sparandekalkylen för 1958 tyder på att sparandet kommer att få ungefär samma omfattning som 1957. Det bör understrykas att kalkylen är behäftad med vida osäkerhetsmarginaler.

Sammanställs de ovan redovisade förändringarna i hushållens inkomster, skatter m. m. samt sparande, får man följande ungefärliga utveckling av konsumtionsutgifterna 1956—1958 (belopp i miljoner kronor):

	1956—1957	1957—1958
Totalinkomsterna	+ 2 900	+ 2 200
Avgår genom ökningar av:		
Beskattning m. m.	— 1 000	— 400
Försäkringspremier	— 100	—
Sparande	— 300	—
Konsumtionsutgifterna	+ 1 500	+ 1 800

Enligt dessa beräkningar skulle värdet av den privata konsumtionen 1956—1957 ha ökat med 1 500 miljoner kronor eller med 5,1 procent. Från 1957 till 1958 väntas konsumtionsutgifterna stiga med 1 800 miljoner kronor, vilket motsvarar en ökning på närmare 6 procent.

Den reella köpkraften av de nominella inkomsterna beror av konsumentprisutvecklingen. I den preliminära nationalbudgeten analyserades prisutvecklingen under 1957 fram t. o. m. november. Fram t. o. m. april 1958 steg socialstyrelsens konsumentprisindex med ytterligare ca 3,3 procent och prisuppgången under den senaste tolv månadersperioden (april 1957—april 1958) är ca 6 procent.

Årsmedeltalet för konsumentpriserna 1957 låg mellan 4 och 4 1/2 procent högre än 1956. Om årsmedeltalets stegring 1956—1957 uppdelas på delgrupper finner man, att priserna för alkoholhaltiga drycker och tobak steg med 12 1/2 procent, för bränsle och lyse med 10 1/2 procent och för diversegruppen med 6 procent. Lägre prisstegringar än genomsnittet registreras för övriga delgrupper: bostad 4 procent, inventarier och husgeråd 3 procent, livsmedel samt kläder och skor 2 procent.

Konsumentprisstegringen under 1957 kan uppskattas till närmare 4 procent. Under 1956 var motsvarande tal 4 1/2 procent och under 1955 närmare 6 procent, vilket skulle innebära en viss successiv dämpning i den årliga prisstegringstakten under de senaste åren. Många av de stora varugrupperna uppvisade dock en ökande prisstegring, främst beklädnad samt inventarier och husgeråd, och för det senaste året även livsmedel.

Den delgrupp som steg mest i pris under 1957 var *bostad, bränsle och lyse*, som höjdes drygt 6 procent. Den preliminära omräkningen av bostads-posten i oktober reviderades i december, och kostnaderna för bostadsnyttjande, såsom dessa återspeglas i konsumentprisindex, steg under året med nära 8 procent. Priserna på bränsle och lyse steg med 3 procent under 1957 främst beroende på energiskattens införande i juli 1957 samt på höjningar av elströms- och gastaxorna. Importpriserna på kol- och oljebränslen har successivt sänkts. Posten bränsle och lyse sjönk i april efter en uppgång i februari och mars.

Diversegruppens prisstegring på 5 1/2 procent är huvudsakligen en följd av prisstegringar på tjänsteområdet (taxehöjningar m. m.). I december 1957 och i januari 1958 intogs höjda tandläkararvoden i index, och i februari i år höjdes järnvägstaxorna ytterligare. Samma månad slog den höjda bensinskatten igenom och diversegruppens prisstegring under innevarande års fyra första månader uppgår till 1 1/2 à 2 procent.

Livsmedelspriserna steg nära 3 procent under 1957 och i januari 1958 höjdes de ytterligare med knappt 2 procent, främst beroende på kraftiga prisstegringar på mjölk, grädde och potatis. Såsom nämndes i den preliminära nationalbudgeten sammanhänger prisuppgången för mjölk och grädde bl. a. med mjölksubventionernas avskaffande. I februari påverkade den nya sockerskatten prisindexen för livsmedelsgruppen, och denna månad låg livsmedelspriserna 2 à 2 1/2 procent över decembarnivån. I mars och april skedde ytterligare prisstegringar på livsmedel och i april låg priserna ca 3 1/2 procent över decembarnivån.

De återstående delgrupperna i konsumentprisindex visade alla stegringar på 2 à 3 procent under 1957. I februari innevarande år steg priserna på spritdrycker och vin kraftigt (14 procent) som följd av höjningarna i den indirekta beskattningen på dessa varor, medan övriga här ej närmare behandlade varugrupper har visat obetydliga prisvariationer under de första månaderna i år.

Av den totala stegringen i konsumentprisindex mellan april 1957 och april 1958 på 6 procent svarar tjänsterna för 2,2 procent, höjd indirekt beskattning (avseende energi, tobak, spritdrycker och vin, bensin samt socker) för 2,1 procent, livsmedlen för 1,7 procent och beklädnadsgruppen för 0,3 procent.

Den omräkning av socialstyrelsens konsumentprisindex med hänsyn till viktigare förändringar 1955—1957 i indirekta skatter, avgifter och subventioner som presenterades i den preliminära nationalbudgeten ger vid handen, att ca 1/3 av årsmedeltalets höjning 1956—1957 och ca 1/4 av den totala prisstegringen under 1957 skulle tillskrivas ifrågavarande förändringar. Motsvarande andelar i årsmedeltalets förändringar 1955—1956 och i prisstegringen under 1956 är 1/10 respektive 1/3. I denna kalkyl har hänsyn ej tagits till inträffade höjningar av offentliga taxor, såsom t. ex. järnvägs- och posttaxorna. Det bör understrykas att de nämnda talen endast anger den »direkta» effekten på index av skatte- och avgiftshöjningar samt subventioner. De prisförändringar på andra varor som betingas av prisförändringen på den beskattade eller subventionerade varan har sålunda inte kunnat beräknas. Det omräknade index motsvarar därför inte den prisutveckling som skulle ha ägt rum om beskattningen eller subventionen inte hade förändrats.

I april 1958 påverkades konsumentprisindex av de skattehöjningar, varom beslut fattades tidigare under året. Det gäller tobak, öl och läskedrycker, och effekten på index av detta kan beräknas till närmare 1/2 procent.

Prisutvecklingen under resten av innevarande år kan komma att påverkas av de s. k. 5- och 6-procentsreglerna¹ för jordbrukets prissättning. Under

¹ 5-procentsregeln innebär att prisgränser och importavgifter skall justeras (höjas eller sänkas) med samma procenttal när den allmänna prisnivån ändrats i mera betydande utsträckning. Som mått härpå används konsumentprisindex rensad från inverkan av i huvudsak bostadskostnaderna, allmän omsättningsskatt eller därmed jämförbart system av punktskatter. När denna index förändrats med minst 5 procent från augusti — september 1956 eller från föregående justeringstillfälle skall prisgränser och importavgifter justeras i motsvarande mån.

6-procentsregeln träder i kraft när reella producentprisindex (nominella producentprisindex dividerad med konsumentprisindex rensad på tidigare angivet sätt) under en följd av månader avviker med sammanlagt minst 30 enheter från 100. Ett avbrott i sammanräkningen sker om reella producentprisindex under mer än en månad återgår till intervallet 94—106.

hösten 1957 utlöstes 5-procentsregeln vilket medförde en femprocentig höjning av prisgränser och importavgifter. Verkan härav på totala konsumentprisindex har beräknats till mindre än en halv enhet. När konsumentprisindex exklusive bostadskostnaderna stigit ytterligare 5 procent från föregående justeringstillfälle utlöses 5-procentsregeln ånyo. I april uppgick denna prisstegring till 4,1 procent, varför riskerna för den antydda utvecklingen under 1958 är påtagliga.

Till följd av sänkningen av smörpriset påverkas nominella producentprisindex i sänkande riktning i maj. Trots att även konsumentprisindex påverkas i sänkande riktning är det troligt att reella konsumentprisindex sänks under den kritiska gränsen 94. 6-procentsregeln kan sålunda komma att träda i kraft under hösten 1958. Detta skulle medföra en justering av importavgifterna på samtliga jordbruksprodukter, så att priserna genomsnittligt återfördes till mittprisinivån. Att mera exakt uttala sig om effekten på konsumentprisindex är omöjligt, eftersom efterfrågesituationen på den svenska livsmedelsmarknaden, en del tekniska problem i samband med jordbruksprisregleringen samt handelsmarginalernas reaktioner är inverkande faktorer, vilkas effekt inte låter sig beräknas i nuläget.

Intressant är, att de båda prismekanismerna i viss mån är beroende av varandra. Om 5-procentsregeln utlöses först, kommer livsmedelspriserna och därmed konsumentprisindex att påverkas i höjande riktning liksom även de nominella producentpriserna. Att entydigt bestämma effekten på reella producentprisindex är dock ej möjligt. Om å andra sidan 6-procentsregeln skulle träda i kraft först, betyder detta en höjning av konsumentprisindex, vilket kommer att påskynda 5-procentsregelns utlösande.

En annan viktig faktor vid bedömningen av utvecklingen av livsmedelspriserna under senare delen av 1958 är årets skördeutfall.

De i den preliminära nationalbudgeten förutsatta prisstegringarna speciellt på tjänsteområdet torde fortfarande ha sin aktualitet, och dessutom kan varupriserna komma att påverkas i höjande riktning av handelsmarginalerna. Dessa faktorer kan väntas mer än uppväga de nu märkbara tendenserna till prisfall i import- och partiprisleden.

I april 1958 låg konsumentprisindex 4,8 procent över den genomsnittliga nivån för 1957. Om den prisnivå som uppnåddes i april skulle förbli konstant under resten av året skulle den genomsnittliga prishöjningen mellan 1957 och 1958 komma att uppgå till ca 4 1/2 procent. Den enda prisförändring som nu med säkerhet kan förutses gäller det sänkta smörpriset, som påverkar konsumentprisindex i maj. En fortsatt tendens till prisfall på bränsleområdet syns också sannolik och en eventuellt fortsatt konjunkturavmattning kan komma att påverka konsumentpriserna i sänkande riktning. Å andra sidan är livsmedelsprisernas fortsatta utveckling under 1958 mycket svårbedömlig till följd av det komplicerade systemet för prissättningen. En något större prisökning mellan 1957 och 1958 än mellan 1956 och 1957 förefaller för närvarande sannolik.

De disponibla inkomsterna kan enligt de ovan återgivna kalkylerna beräknas stiga från 1957 till 1958 med 1 800 miljoner kronor eller 5 1/2 pro-

Tabell VII: 2. Konsumentprisernas förändringar december 1956—april 1958

	Dec. 1956— juni 1957	Juni 1957— dec. 1957	Dec. 1957— april 1958
<i>Totalindex</i>	+ 1,3	+ 2,5	+ 2,7
Livsmedel	+ 1,5	+ 1,3	+ 3,5
Bröd, mjöl och gryn	+ 3,3	+ 0,2	+ 2,5
Mejeriprodukter	+ 1,3	+ 1,7	+ 7,3
Kött	+ 3,0	+ 0,1	+ 0,8
Fläsk	+ 3,7	— 8,4	+ 1,5
Fisk och konserver	+ 0,8	+ 8,9	+ 5,5
Rotfrukter och grönsaker	— 12,3	+ 25,7	+ 10,8
Specerier	— 0,7	— 2,2	+ 2,7
Alkoholhaltiga drycker och tobak	+ 0,3	+ 2,2	+ 11,4
Spritdrycker och vin	+ 0,04	— 0,02	+ 14,0
Tobak	± 0	+ 6,6	+ 8,4
Kläder och skor	+ 1,0	+ 1,3	+ 0,6
Bostad, bränsle och lyse	— 0,7	+ 6,8	+ 0,1
Bostad	± 0	+ 7,7	± 0
Bränsle och lyse	— 1,9	+ 5,0	+ 0,4
Inventarier och husgeråd	+ 1,8	+ 0,8	+ 0,5
Diverse	+ 2,6	+ 3,0	+ 1,8
Resor	+ 3,3	+ 2,2	+ 3,0
Motorfordon	+ 2,8	+ 1,6	+ 1,9

Källa: Socialstyrelsens konsumentprisindex.

cent, medan uppgången i prisnivån mot bakgrund av nu kända förhållanden uppskattas till 4 1/2 procent, vilket alltså skulle innebära en total realinkomstökning med omkring en procent.

Om inkomsttagarna skulle spara lika stor andel av inkomstökningen som de genomsnittligt gjort under efterkrigstiden, d. v. s. 15 procent, skulle konsumtionsvolymen under 1958 komma att bli mellan en halv och en procent högre än i fjol. Det har emellertid under efterkrigstiden visat sig, att variationerna i det personliga sparandet varit mycket stora under olika år, varför en prognos över konsumenternas utgifter möter speciellt stora svårigheter. Bland faktorer som kan anföras som stöd för en något lägre sparandeökning under 1958 än under 1957 kan nämnas, att sparandeökningen under 1957 var högre än genomsnittligt och att prisstegringen under 1958 förefaller bli något större än i fjol. Å andra sidan kan den ökade ovissheten om inkomst- och sysselsättningsutvecklingen framöver verka sparstimulerande. Beträffande konsumtionens utveckling under den hittills gångna delen av 1958 föreligger ännu bara spridda och ofullständiga uppgifter. Tendenserna till fortsatt ökning av bilutgifter och ökade inköp av televisionsapparater är ganska säkerställda liksom en ökning av bostadsnyttjandet vilken följer av nytillskottet av bostadslägenheter. Överväganden rörande den sannolika konsumtionsefterfrågan tyder på att sparandet under 1958 skulle bli ungefär lika stort som under 1957 och att konsumtionsvolymen 1958 skulle öka med drygt 1 procent i 1957 års priser eller med i runt tal 400 miljoner kronor.

VIII. De offentliga finanserna

1. Staten

Statens ekonomiska verksamhet

När den preliminära nationalbudgeten presenterades, fanns endast preliminära beräkningar av statens inkomster och utgifter för kalenderåret 1957 tillgängliga. Det nu beräknade utfallet av inkomst- och utgiftstitlarna för 1957 visar, att avsevärda justeringar av de tidigare redovisade uppgifterna måste göras.

Inkomstöverföringarna från staten under 1957, som i den preliminära nationalbudgeten uppskattades till 5 800 miljoner kronor, har vid senare beräkningar visat sig uppgå till ett något högre belopp, nämligen 5 940 miljoner kronor. Den största avvikelser mellan det preliminärt beräknade och det definitiva utfallet hänför sig till inkomstöverföringarna i form av räntor på statsskulden. De direkta inkomstöverföringarna till hushåll och organisationer har också visat sig bli något större än vad den preliminära uppskattningen gav vid handen.

Preliminära beräkningar av inkomstöverföringarna från staten till övriga sektorer under 1958 tyder på att överföringarna kommer att stiga med 1 100 miljoner kronor från 1957. Ökningen beror till ungefär hälften på utbetalningarna av kompensationer till kommunerna för det skattebortfall, som uppstår genom höjningen av de kommunala ortsavdragen. Inkomstöverföringarna till kommunerna beräknas av detta skäl stiga med närmare 600 miljoner kronor från 1957 till 1958 varemot står en minskning av andra överföringar. Det kan i detta sammanhang påpekas, att det nämnda beloppet inte motsvarar statens nettokostnad på grund av den kommunala ortsavdragsreformen. Den sänkning av kommunalskatterna som blir en följd av de höjda kommunala ortsavdragen medför nämligen att de vid statsbeskattningen avdragsgilla beloppen av kommunalskatt blir lägre. Den totala uppborörden av skatt minskas därför inte med samma belopp som kommunalskatterna.

De direkta inkomstöverföringarna till hushåll och organisationer kommer vidare att ökas betydligt 1958 jämfört med 1957, huvudsakligen på grund av höjningen av barnbidragen och folkpensionerna. Den mest betydande ökningen av subventionerna utgör det tillskott på 100 miljoner kronor som under andra hälften av budgetåret 1957/58 tillförs statens järnvägar. Tillskottet är beräknat motsvara den förlust som efter avskrivningar beräknas uppstå under budgetåret.

Tabell VIII: 1. Löpande utgifter och investeringsutgifter på driftbudgeten 1956/57 och 1956—1958
Miljoner kronor i löpande priser

Utgiftsart	1956/57	1956	1957	1958 prognos
<i>Inkomstöverföringar från staten</i>	5 570	5 370	5 940	7 050
1. räntor	460	450	560	600
2. subventioner	580	620	640	750
3. utbetalningar till sjukkassor	640	610	650	700
4. direkta inkomstöverföringar till hushåll och organisationer	2 530	2 370	2 630	3 100
5. inkomstöverföringar till kommuner	1 360	1 320	1 460	1 900
<i>Konsumtion</i>	2 690	2 590	2 850	3 000
<i>Bruttoinvestering</i>	1 930	1 820	2 050	2 250
Summa	10 190	9 780	10 840	12 300

Anm. Beloppen t. o. m. 1957 är avrundade till jämna 10-tal miljoner kronor och för 1958 till jämna 50-tal miljoner kronor.

Källa: Konjunkturinstitutet (1956—1957).

Statens konsumtion, varmed avses statens direkta ianspråktagande av varor och tjänster för löpande ändamål, beräknades i den preliminära nationalbudgeten till 2 850 miljoner kronor för 1957, vilket innebar en ökning med 10 procent i löpande priser och 1 procent i volym jämfört med 1956. Den nu beräknade statliga konsumtionen under 1957 överensstämmer mycket nära med den preliminära beräkningen. För 1958 beräknades en ökning jämfört med 1957 med 2 procent i fasta priser, varvid försvarskostnaderna preliminärt upptogs till i huvudsak oförändrade belopp i avvaktan på proposition i ärendet. Något försök till uppskattning av statens konsumtion i löpande priser under 1958 gjordes inte i den preliminära nationalbudgeten.

Med ledning av utfallet för 1957 och det nu uppskattade utfallet för budgetåret 1957/58 samt statsverkspropositionen och försvarspropositionen kan en uppskattning av statens konsumtion göras för kalenderåret 1958. Beräkningarna tyder på att någon revidering av den beräknade volymstegring med 2 procent, som antogs i den preliminära nationalbudgeten, inte behöver vidtas. I löpande priser uppskattas värdet av statens konsumtion 1958 till i runt tal 3 000 miljoner kronor, vilket innebär en ökning i löpande priser jämfört med 1957 med ca 150 miljoner kronor eller 5 1/2 procent. Konsumtionsutgifterna i försvaret förändras endast obetydligt jämfört med tidigare uppskattning.

Statens totala inkomster (se tabell 2), vari inräknas bl. a. hushållens avgifter till den obligatoriska sjukförsäkringen, beräknades i den preliminära nationalbudgeten öka med 1 100 miljoner kronor mellan 1957 och 1958, varav de direkta skatterna svarade för bortemot 900 miljoner kronor och merparten av den övriga stegringen föll på de indirekta skatterna.

En reviderad inkomstberäkning för kalenderåret 1958 kan nu göras på grundval dels av utfallet för 1957, dels av riksräkenskapsverkets förnyade

Tabell VIII: 2. Statens inkomster 1956/57 och 1956—1958

Miljoner kronor i löpande priser

Inkomststart	1956/57	1956	1957	1958 prognos
Direkta skatter	6 060	5 860	5 890	7 150
Indirekta skatter	4 320	4 210	4 520	4 900
Inkomst av kapital och rörelse				
1. ränta och utdelningar	330	210	370	350
2. affärsverkens inkomst	240	280	230	300
Övriga inkomster	210	210	220	200
Summa	11 160	10 770	11 230	12 900

Anm. Beloppen t. o. m. 1957 är avrundade till jämna 10-tal miljoner kronor och för 1958 till jämna 50-tal miljoner kronor.

Källa: Konjunkturinstitutet (1956—1957).

beräkning av inkomsterna under budgetåren 1957/58 och 1958/59. De största förändringarna gentemot de preliminära beräkningarna gäller de indirekta skatterna. De höjningar av vissa punktskatter som skett sedan statsverkspropositionen framlades beräknas ge staten en merinkomst av närmare 300 miljoner kronor under 1958, varav den tillfälliga energiskatten på bensin och motorsprit, den höjda omsättningsskatten på spritdrycker och vin samt cigarrettskatten svarar för huvudparten. Sammanlagt beräknas statens inkomster av indirekta skatter 1958 komma att uppgå till 4 900 miljoner kronor, vilket skulle innebära en ökning med i det närmaste 400 miljoner kronor jämfört med 1957.

Ökningen av statens inkomster av direkta skatter beräknades i den preliminära nationalbudgeten till mellan 850 och 900 miljoner kronor. De preliminära uppskattningarna har visat sig överskatta utfallet för 1957. Beräkningarna av de direkta skatterna under 1958 har i betydande omfattning reviderats uppåt jämfört med uppskattningarna i den preliminära nationalbudgeten. Den nu uppskattade inkomsten av direkta skatter 1958 uppgår till 7 150 miljoner kronor, vilket är 1 260 miljoner kronor mer än utfallet för 1957. Den ökning av statens inkomster med över 1 250 miljoner kronor som sålunda beräknas mellan 1957 och 1958, är emellertid till stor del endast en reflex av att utbetalningarna av kommunalskattemedel från inkomstskattetiteln kommer att minska. Denna minskning, som uppgår till ca 550 miljoner kronor, är en följd av skattebortfallet i anledning av de höjda kommunala ortsavdragen och bortfallet av den »extra» fastighetsskatt som utbetalades till kommunerna 1957. Bortfallet av den »extra» fastighetsskatten motvägs å andra sidan av de från och med 1958 starkt höjda kommunala utdebiteringarna. Minskningen i utbetalningarna av kommunalskattemedel från inkomstskattetiteln belastar — som tidigare berörts — i stället driftbudgetens utgiftstitlar i form av kompensationer för kommunernas skattebortfall.

Totalt kan statsinkomsterna under 1958 uppskattas till 12 900 miljoner kronor, vilket innebär en ökning jämfört med 1957 med drygt 1 650 miljoner kronor eller nästan 15 procent.

De ovan behandlade statsutgifterna är alla av löpande karaktär. Statens investeringar behandlas i följande kapitel i samband med de privata och de kommunala investeringarna. De uppgifter om statens investeringar som inta- gits i tabell 1 i detta kapitel avser endast de investeringar som finansieras via driftbudgeten, huvudsakligen vägar och försvarsmateriel. Uppgifterna i tabell 3 omfattar utöver bruttoinvesteringarna på driftbudgeten även de till- skott som via driftbudgeten i form av avskrivningar och via kapitalbudge- ten i form av investeringsbemyndiganden tillförs statens affärsverksfonder, luftfartsfonden, statens allmänna fastighetsfond samt försvarets fonder. De i tabell 3 redovisade uppgifterna angående investeringarna motsvarar de be- lopp med vilka den statliga investeringsverksamheten direkt ökar statens upplåningsbehov. Däremot ingår inte sådana investeringar som skett med medel som inom fonderna varit disponibla för investering och inte heller investeringar i statliga aktiebolag.

Statsbudgetens verkningar på samhällsekonomin

En sammanfattande bild av den statliga ekonomiska verksamheten ger ta- bell 3, som också kan utgöra grundval för en bedömning av denna verksam- hets betydelse för den samhällsekonomiska utvecklingen. Statens affärs- verksfonder, luftfartsfonden, statens allmänna fastighetsfond samt försva- rets fonder ingår endast i den mån överskott inlevererats till statskassan eller överföringar från budgeten skett till fonderna för investeringsändamål.

Det kassamässiga utfallet av den ekonomiska verksamhet som bedrivs av den så definierade statliga sektorn, är identiskt med statens upplåningsbe- hov. Inom ramen för härledningen av detta registreras sålunda alla de kassa- mässiga transaktioner med vilka den egentliga statliga sektorn påverkat det samhällsekonomiska förloppet, vare sig dessa transaktioner hänför sig till drift- eller kapitalbudgeten eller sker vid sidan av budgeten. Den ur

Tabell VIII: 3. Statens ekonomiska verksamhet 1956/57 och 1956—1958

Miljoner kronor i löpande priser

Transaktionsart	1956/57	1956	1957	1958 prognos
A. Inkomstöverföringar till staten.....	11 160	10 770	11 230	12 900
B. Inkomstöverföringar från staten	5 570	5 370	5 940	7 050
C. Disponibel inkomst (A—B)	5 590	5 400	5 290	5 850
D. Konsumtion.....	2 690	2 590	2 850	3 000
E. Bruttoinvesteringar	2 590	2 470	2 760	3 000
F. Finansiellt sparande (C—D—E=G+H—I)....	310	340	— 320	— 150
G. Utlåning	1 570	1 240	1 610	1 050
1. Reell utlåning	1 060	970	1 030	1 250
2. Insättningar i riksbanken m. m.	510	270	580	¹ — 200
H. Förskjutningspost.....	80	— 10	200	} 1 200
I. Upplåning	1 340	890	2 130	

¹ Återföring av medel för investeringar i LKAB (— 190); för återbetalning på statsskulden (— 450); avsättning för framtida pensionsändamål (+ 275) och av vissa konjunkturpolitiska in- komster (+100); fondering av arbetsgivarbidrag (+ 59).

statsfinansiell synpunkt relevanta uppdelningen av statens transaktioner på drift- och kapitalbudget har här ersatts med en uppdelning av transaktionerna efter deras realekonomiska innebörd.

Staten påverkar det samhällsekonomiska förloppet dels direkt genom sin efterfrågan på varor och tjänster för konsumtion och investering, dels indirekt genom att den påverkar köpkraften i andra sektorer med inkomstöverföringar till och från den egna sektorn. Saldot mellan dessa transaktioner — saldot mellan å ena sidan de totala inkomsterna, å andra sidan löpande utgifter och utgifter för realinvestering — utgör statens finansiella sparande och är ett mått på de medel staten på kreditmarknaden ställt till förfogande för övriga sektorer (vid positivt finansiellt sparande) eller tagit i anspråk från övriga sektorer (vid negativt finansiellt sparande). Det finansiella sparandet motsvaras därför av nettoförändringen av statens finansiella tillgångar och skulder.

Statens finansiella sparande minskade som framgår av tabell 3 starkt från 1956 till 1957 och var under det senare året negativt med i runt tal 300 miljoner kronor. Den motsvarande förändringen av statens finansiella tillgångar och skulder utgjordes av en ökning av statens skulder enligt riksgäldskontorets redovisning med drygt 2 100 miljoner kronor samt en ökning av de finansiella tillgångarna med 1 600 miljoner kronor, varav ca 1 000 föll på aktieteckning och bostadsutlåning samt ca 500 på ökningsar av statens tillgodohavanden i riksbanken. Skillnaden mellan å ena sidan summan av statens negativa finansiella sparande och dess upplåning, å andra sidan ökningen av de finansiella tillgångarna har i tabell 3 införts som en förskjutningspost. Denna post tjänstgör delvis som korrektionspost för transaktioner som ej grupperats realekonomiskt men motsvarar dessutom vissa transaktioner vid sidan av budgeten. Bland de senare ingår bl. a. förskott, som ej överlagts på riksstatsanslag.

En sammanställning av de löpande transaktionerna och investeringsutgifterna har även för 1958 gjorts i tabell 3. Som framgår av tabellen kan statens finansiella sparande 1958 beräknas komma att vara negativt med ca 150 miljoner kronor. En avgörande roll för realismen i denna beräkning spelar givetvis antagandena om statens inkomster under året. En fortsatt konjunkturavmattning kan sålunda komma att kullkasta de preliminära uppskattningarna.

Ett försök har även gjorts att uppskatta statens upplåningsbehov under 1958. Av betydelse för en sådan prognos är förutom statens beräknade negativa finansiella sparande också ökningen av statens finansiella tillgångar. I tabell 3 har räknats med en utlåning till bostäder och andra ändamål samt aktieteckning till ett sammanlagt belopp av 1 250 miljoner kronor. I detta belopp ingår de 190 miljoner kronor som reserverats på särskilt konto i riksbanken för investeringar i LKAB och som via fonden för låneunderstöd skall återföras till bolaget. Denna transaktion ökar emellertid inte statens upplåningsbehov, eftersom den endast innebär att en fordran på riksbanken utbyts mot en fordran på LKAB. I tabell 3 återspeglas denna transaktion av

en minskning av statens insättningar i riksbanken och av en lika stor ökning av statens reella utlåning. Under första halvåret 1958 har vidare skett en ytterligare avsättning med 275 miljoner kronor av medel för framtida pensionsändamål och med 100 miljoner kronor av konjunkturpolitiska inkomster. Dessa fonderingar medför en motsvarande ökning av statens upplåningsbehov.

En allmän överblick av de transaktioner som påverkar statens upplåningsbehov har gett till resultat att staten under 1958 skulle behöva upplåna ca 1 600 miljoner kronor ($150 + 1\,250 - 190 + 375$). Därtill kommer den fondering av arbetsgivarbidrag till den obligatoriska sjukförsäkringen, som ägt rum i riksgäldskontoret i februari 1958 och som ökat statsskulden med drygt 50 miljoner kronor.

Det nu framräknade upplåningsbehovet är emellertid endast formellt och motsvarar inte det belopp med vilket staten kan beräknas komma att belasta kreditmarknaden under 1958. Under 1958 kommer nämligen 450 miljoner kronor, som tidigare steriliserats i riksbanken, att ianspråktagas för återbetalning på statsskulden. Statens upplåning under 1958 kan därför sammanfattningsvis anges till ($1\,600 + 50 - 450 =$) 1 200 miljoner kronor eller ca 900 miljoner kronor mindre än 1957.

Liksom vid utarbetandet av den preliminära nationalbudgeten har en uppskattning gjorts av hur statsbudgeten påverkat den privata efterfrågan genom inkomstöverföringar till och från budgeten. Härvid har hänsyn tagits till alla poster på utgiftssidan som påverkat den privata efterfrågan, medan på inkomstsidan endast medräknats verkan av förändrade skatteskalor, införande av nya skatter eller höjning av gamla. Om olika marginella konsumtionskvoter och skattekvoter appliceras på de så erhållna budgetbeloppen erhålls en uppskattning av hur statstransaktionerna *primärt* har påverkat den privata efterfrågan. De utförda beräkningarna tyder på att statsutgifterna under 1957 jämfört med 1956 har primärt ökat den privata konsumtionsefterfrågan med närmare 350 miljoner kronor. Detta belopp överensstämmer med det som angavs i den preliminära nationalbudgeten. Den ökning av ränteutbetalningarna jämfört med den preliminära uppskattningen som tidigare berörts har inte påverkat kalkylen över statsbudgetens verkningar på den privata konsumtionsefterfrågan, eftersom ökningen till stor del hänförde sig till en ökning av ränteutbetalningarna till riksbanken. Å andra sidan har de budgetpolitiska åtgärderna på budgetens inkomstsida medfört en primär minskning av den privata konsumtionsefterfrågan med drygt 100 miljoner kronor. Den sammanlagda primära expansiva effekten på den privata konsumtionsefterfrågan av statsutgifterna och åtgärder berörande budgetens inkomstsida kan uppskattas till i runt tal 200 miljoner kronor under 1957 jämfört med 1956.

Ett försök har även gjorts att uppskatta den primärt konsumtionsökande effekten av statsbudgeten under 1958 jämfört med 1957. Som tidigare framhållits ökar mellan 1957 och 1958 inkomstöverföringarna till hushåll och organisationer kraftigt. Å andra sidan blir löneökningarna 1958 lägre än

1957 och vidare ökar subventionerna (om överföringen till statens järnvägar med 100 miljoner kronor borträknas) mindre än 1957. Sammanräknas de nu angivna faktorerna erhålls som resultat en primärt konsumtionsökande effekt av ungefär 450 miljoner kronor jämfört med 1957. Åtgärderna på budgetens inkomstsida kan under 1958 beräknas lämna den privata konsumtionsefterfrågan ungefär opåverkad. Mot den konsumtionsstimulerande effekten av höjningen av de kommunala ortsavdragen står verkningarna av höjningarna av ett flertal indirekta skatter, dels i mitten av 1957, dels i början av 1958.

Det bör understrykas att de angivna beloppen inte anger de totala verkningarna på den privata konsumtionsefterfrågan av de statliga transaktionerna. Sålunda har den konsumtionsbegränsande effekt som genom skattekalkalornas progressivitet uppstår vid stigande inkomster inte beräknats. Den primära konsumtionsstimulans som utgår från statsbudgeten leder vidare till stigande företagarinkomster, vilket i sin tur å ena sidan leder till ökad konsumtion och investering, å andra sidan till större statsinkomster. Inte heller dessa effekter har — i brist på en numerisk modell av de samhälls-ekonomiska förloppen — kunnat beräknas.

2. Kommunerna

I den preliminära nationalbudgeten beräknades den kommunala konsumtionen ha ökat med 4 procent i fasta priser från 1956 till 1957.

Bedömningen av den kommunala ekonomiska utvecklingen under 1958 grundades i den preliminära nationalbudgeten på statistiska centralbyråns prognosstatistik. Ökningen av kommunernas inkomster från 1957 till 1958 uppskattades till 170 miljoner kronor, vilket är avsevärt mindre än inkomstökningen mellan 1956 och 1957. Den minskade stegringstakten sammanhänger huvudsakligen med bortfallet av den »extra» fastighetsskatt, som utbetalades till kommunerna under 1957. Mot denna blygsamma inkomstökning stod en planerad utgiftsexpansion av betydande omfattning. Trots att kommunernas finansiella ställning vid slutet av 1957 var tämligen god, ansågs i den preliminära nationalbudgeten en utgiftsexpansion av planerad omfattning inte möjlig. En viss nedjustering av utgiftsbeloppen skedde därför i prognosen. Ett inte alltför orimligt antagande ansågs därvid vara, att den kommunala konsumtionsökningen mellan 1957 och 1958 skulle komma att uppgå till 4 procent i fasta priser. Något nytt material som kunnat föranleda en revision av denna prognos har inte framkommit. På basis av byggnads- och igångsättningstillståndsstatistiken har prognosen för de kommunala investeringarna något uppjusterats (se vidare kapitel IX).

3. Den offentliga konsumtionen

Sammanfattningsvis kan den totala offentliga konsumtionen beräknas komma att i fasta priser öka med 3 procent mellan 1957 och 1958. I absoluta belopp framgår den offentliga konsumtionen av följande tablå:

Löpande priser	Miljoner kronor	
	1957	1958 (prognos)
Statlig konsumtion	2 853	3 000
Kommunal konsumtion	4 236	..
Summa	7 089	..
1957 års priser		
Statlig konsumtion	2 853	2 910
Kommunal konsumtion	4 236	4 404
Summa	7 089	7 314

IX. Investeringarna

I kapitel II har framhållits att vissa tecken tyder på att en fortsatt avmattning av konjunkturen ägde rum under senare delen av föregående år, en avmattning vilken inte hade hunnit registreras i den statistik som var tillgänglig då beräkningarna för den preliminära nationalbudgeten utfördes. Med hänsyn till investeringarnas strategiska roll i konjunkturen är det under sådana omständigheter av särskild betydelse, att investeringsprognosen blir föremål för omprövning. Det finns härvid också anledning dels att ånyo fästa uppmärksamheten på det faktum, att investeringsavgiften slopats från och med ingången av 1958 och att byggnadsregleringen från och med samma tidpunkt uppmjukats i vissa avseenden, dels att beakta den i maj genomförda räntesänkningen. Bortsett från räntesänkningen var dessa ändringar av den ekonomiska politiken visserligen kända redan då prognosen till den preliminära nationalbudgeten gjordes, och vad investeringsavgiftens slopande beträffar var den känd även av företagen, då de i oktober 1957 lämnade uppgifter till kommerskollegium rörande sina investeringsplaner för 1958. Inte desto mindre är det uppenbart att i varje fall denna sistnämnda omständighet har föranlett vissa förskjutningar i företagens planer sedan i höstas, speciellt syns fördelningen av investeringarna mellan 1957 och 1958 ha påverkats.

På betydelsefulla punkter föreligger också ett nytt statistiskt material, vilket redan det motiverar och möjliggör en revidering av den i december utförda prognosen till den preliminära nationalbudgeten. Sålunda har konjunkturinstitutet framlagt nya beräkningar av bruttoinvesteringarna under 1957; en redogörelse för dessa har lämnats i kapitel II. Vidare har kommerskollegium under mars månad företagit en ny undersökning av investeringsplanerna inom industrin. Denna kommer att redovisas i det följande. Nya uppskattningar av den sannolika utvecklingen av investeringarna inom statens affärsdrivande verk föreligger också från samma tidpunkt. Planerna vad beträffar den statliga bostadslånegivningen för budgetåret 1958/59 har framlagts i proposition liksom även planerna för försvarets framtida organisation. Vidare är det nu möjligt att för de områden, där månads- eller kvartalsstatistik föreligger, överblicka förutom 1957 års sista kvartal — för vilket data över den faktiska utvecklingen i stort sett saknades då beräkningarna till den preliminära nationalbudgeten gjordes — även de tre å fyra första månaderna av innevarande år. Detta innebär bl. a. att det varit möjligt att revidera den i den preliminära budgeten redovisade prognosen för den del av byggnads- och anläggningsinvesteringarna som 1957 var underkastad särskilt tillståndstvång. Detta har skett med stöd av nu föreliggande

uppgifter om igångsättningen av sådana projekt under sista kvartalet 1957 och första kvartalet 1958. Härvid har också resultaten av den av arbetsmarknadsstyrelsen i februari genomförda byggnadsinventeringen kunnat utnyttjas. Nämnda revidering är av betydelse för prognosen för industrins, handelns och kommunernas investeringar i byggnader och anläggningar.

Investeringsprognosen i tabell 2 syftar till att fastställa den reala investeringsutvecklingen från 1957 till 1958. Förändringstalen skall sålunda vara angivna i samma priser som siffrorna för 1957 års investeringsverksamhet, d. v. s. i 1957 års genomsnittspriser. De föreliggande uppgifterna om investeringsplanerna är emellertid ofta beroende av prisläget vid tillfället för uppgiftslämnandet; detta gäller exempelvis industriföretagens uppgifter till kommerskollegium. Inom andra områden kan de uppgivna planerna vara mer eller mindre starkt bundna till nominellt fixerade ramar, vilket bl. a. innebär att en prisstegring minskar de reala investeringsmöjligheterna; detta gäller framför allt vissa delar av de statliga investeringarna. Med hänsyn till dessa förhållanden har det varit nödvändigt att vid genomförandet av investeringsprognosen för 1958 även göra vissa antaganden rörande prisutvecklingen. Med rådande prisutvecklingstendenser på råvaruområdet och med hänsyn dels till de i annat sammanhang uppskattade lönehöjningarna, dels till en förutsatt produktivitetsstegring i normal omfattning, har det dock inte funnits anledning att räkna med annat än en förhållandevis obetydlig prisstegring. De antaganden som gjorts innebär, att prisnivån för 1958 års investeringar skall komma att ligga endast någon procent över 1957 års genomsnittsnivå.

Bostäder. Under 1957 färdigställdes bostadshus med sammanlagt omkring 64 500 lägenheter, vilket är mer än något tidigare år. Siffran kan jämföras med ett färdigställande av omkring 57 000 lägenheter både 1955 och 1956. Samtidigt beräknas det under föregående år ha påbörjats bostadsbyggen med sammanlagt drygt 65 000 lägenheter. Mot bakgrunden härav kan man räkna med att antalet inflyttningsfärdiga lägenheter skall bli av samma storleksordning under 1958 som under 1957. Tillfälliga fluktuationer i färdigställandet kan dock lätt komma den faktiska siffran att avvika med ett par tre tusen uppåt eller nedåt från detta antal. Speciellt gör det faktum, att det förelåg en viss anhopning av igångsättningen under 1957 till de senare höstmånaderna, kalkylen osäker. Till stor del kom dessa byggen igång för sent för att arbetet på dem skulle kunna bedrivas rationellt under vintern. Detta torde vara en i varje fall bidragande orsak till att antalet vid bostadsbyggen sysselsatta arbetare i mitten av februari 1958 var närmare 15 procent mindre än vid samma tidpunkt ett år tidigare (enligt vad som framgår av arbetsmarknadsstyrelsens inventering) trots att antalet lägenheter i pågående byggen kan antas ha varit endast ett par procent lägre.

Nationalbudgetens investeringsprognos skall emellertid inte avse antalet under året färdigställda lägenheter utan kostnaderna för det under året utförda byggnadsarbetet. En beräkning härav förutsätter inte endast känne-

dom om igångsättningen av bostadsbyggen under 1957 och om den genomsnittliga byggnadstiden utan även en prognos för igångsättningen under innevarande år. Vid sidan om de nu föreliggande uppgifterna rörande den faktiska igångsättningen t. o. m. april 1958 utgörs den viktigaste utgångspunkten för denna del av beräkningen av planerna för den statliga bostadslånegivningen — omkring 94 procent av antalet lägenheter består nämligen av lägenheter i statsbelånade fastigheter.

Ramarna för den statsbelånade byggnadsverksamheten fixeras i budgeten. För budgetåret 1957/58 uppgår den mot igångsättningen svarande medelsramen (inkl. medel på tilläggsstat) till ett belopp, vilket kan beräknas motsvara 42 000 å 43 000 lägenheter i statsbelånade flerfamiljshus, häri inräknat 1 000 lägenheter i pensionärshem. Låneramen för småhus beräknas motsvara omkring 16 000 lägenheter. Vidare räknar man med åtminstone 4 000 lägenheter i privatfinansierade flerfamiljshus och småhus. Härutöver måste man ta hänsyn till att vissa förskott på nästkommande budgetårs medelsramar för preliminära lånebeslut beviljats för att möjliggöra en ur samsättningssynpunkt lämplig säsongfördelning av byggnadsverksamheten. Med stöd av dessa uppgifter och uppgifter om den faktiska igångsättningen under andra halvåret 1957 har, vad flerfamiljshusen beträffar, igångsättningen av byggen under första halvåret 1958 beräknats vara av storleksordningen 16 000 å 17 000 lägenheter. Direkt statistik föreligger för närvarande endast för årets fyra första månader. Arbetsmarknadsmyndigheterna höll planmässigt igångsättningen låg under de första månaderna 1958. För första kvartalet uppgår den sammanlagt till endast 4 500 lägenheter i flerfamiljshus. Igångsättningen under första halvåret har således i hög grad koncentrerats till andra kvartalet; under april beräknas den sålunda ha varit av storleksordningen drygt 4 000 lägenheter i flerfamiljshus.

Bedömningen av igångsättningen under andra halvåret 1958 får bl. a. grundas på förslagen i den i mars framlagda propositionen (Kungl. Maj:ts proposition nr 119/1958) rörande låneanslagen för budgetåret 1958/59. De där föreslagna medelsramarna för flerfamiljshus motsvarar en igångsättning av byggen med 41 500 lägenheter (inräknat 500 lägenheter i pensionärshem) under hela budgetåret 1958/59. Härtill får läggas de icke statsbelånade husen. Mot bakgrunden av dessa uppgifter har i nationalbudgetberäkningen förutsatts, att flerfamiljsbyggen med omkring 31 000 lägenheter skall igångsättas under andra halvåret 1958 (inräknat pensionärshem och icke statsbelånade hus). Med hänsyn till det av arbetsmarknadsmyndigheterna i år praktiserade förfarandet med förhandsbesked om igångsättningstillstånd till byggnadsföretag färdiga att starta under tredje kvartalet beräknar man kunna uppnå en starkare anhopning av igångsättningen till denna period än som under tidigare år varit fallet. Avsikten med denna koncentration av igångsättningen är att flertalet av dessa byggen därigenom till vintern skall ha hunnit till ett sådant skede, att arbetet på dem skall kunna fortsätta i normal takt, och säsongarbetslösheten därigenom bli mindre markerad.

Vad småhusbyggandet beträffar, svarar såväl de för innevarande som de för budgetåret 1958/59 föreslagna låneramarna mot en igångsättning av 16 000 lägenheter. Härtill får läggas 1 000 à 2 000 lägenheter i icke statsbelånade småhus. Även om det vad beträffar småhusen på enstaka orter förekommit vissa tecken på en avmattning i byggnadsviljan syns denna dock för landet i dess helhet vara av den omfattningen att det inte finns anledning att räkna med annat än att låneramarna skall komma att utnyttjas och igångsättningen bli av samma storleksordning som under 1957.

Dessa antaganden utgör utgångspunkten för den beräkning av bostadsbyggandets utveckling som ingår i tabell 2 och vilken därutöver bygger på vissa förutsättningar rörande byggnadstider och lägenhetsytor. Vad beträffar byggnadstiderna har antagits, att dessa för vid årsskiftet pågående och under innevarande år påbörjade byggen skall komma att visa sig vara ungefär en halv månad kortare än vad som genomsnittligt gällde för byggen avslutade under 1957. Detta antagande har motiverats av den förkortning av byggnadstiderna som kan konstateras ha ägt rum under senare delen av 1957. Någon ytterligare sänkning under 1958 har inte förutsatts. Vidare har antagits, att den genomsnittliga ytan för lägenheter i bostadshus påbörjade under 1958 skall vara av samma storlek som ytan för lägenheter i hus påbörjade under 1957.

Den på dessa antaganden baserade prognosen innebär en ökning av byggnadsverksamheten i såväl flerfamiljsbyggen som i småhusbyggen. Såväl relativt som absolut är ökningen störst för småhusen. Detta är till stor del en eftersläpande effekt av den betydande ökningen av igångsättningen från omkring 14 000 lägenheter 1956 till uppskattningsvis 17 000 lägenheter 1957. Sammanlagt har ökningen av bostadsbyggandet från 1957 till 1958, inklusive en ökning av underhållsverksamheten i normal omfattning, på dessa grunder uppskattats till 250 miljoner kronor eller omkring 7 procent.

Jordbruken. Investeringarna i såväl ekonomibyggnader som i jordbruksmaskiner och redskap har förutsatts bli av samma omfattning 1958 som 1957.

Industrin. Resultatet av den undersökning av investeringsplanerna inom industrin som kommerskollegium företog i mars återges i tabell 1. För jämförelses skull redovisas även oktoberenkäten 1957. Vad 1957 års siffror beträffar visar den nya enkäten förhållandevis god överensstämmelse då det gäller den egentliga industrins investeringar i byggnader och anläggningar (716 miljoner kronor i oktoberenkäten och 729 i marsenkäten). För maskiner och apparater har däremot skett en nedjustering av siffran med inte mindre än 4 procent (från 1 176 miljoner kronor enligt oktoberenkäten till 1 130 i marsenkäten). Enligt dessa senaste beräkningar var den egentliga industrins totala bruttoinvesteringar (inkl. utgifter för reparationer och underhåll) volymmässigt av ungefär samma omfattning 1957 som 1956. För maskiner och apparater konstateras en minskning med ca 1 pro-

Tabell IX: 1. Investeringsplaner inom industrin för 1958

Ny- och ombyggnadskostnader samt ny- och ersättningsanskaffning (miljoner kronor)

	Byggnader och anläggningar					Investeringar i maskiner och apparater			
	Enligt höstenkäten		Enligt vårenkäten			Enligt höstenkäten		Enligt vårenkäten	
	Beräknade kostnader 1957	Planerade utgifter 1958	Beräknade kostnader 1957	Planerade utgifter 1958	Därav avsedda att påbörjas senare än 1 april	Beräknade kostnader 1957	Planerade utgifter 1958	Beräknade kostnader 1957	Planerade utgifter 1958
1. Gruvindustri	82	99	90	105	14	62	75	60	72
2. Metall- och verkstadsindustri	311	387	332	411	129	433	518	427	559
därav: järn- och stålverk...	57	102	56	77	16	127	197	116	157
verkstadsindustri									
(inkl. metallverk,									
exkl. skeppsvarv) ...	215	230	218	265	106	269	277	274	310
skeppsvarv	39	55	58	69	7	37	44	37	92
3. Jord- och stenindustri	29	25	26	32	10	44	39	44	41
4. Träindustri	22	26	26	35	16	42	40	42	49
5—6. Massa-, pappers- och grafisk industri	123	102	111	113	23	343	329	313	389
7. Livsmedelsindustri	72	109	73	88	35	67	83	69	94
8. Dryckesvaru- och tobaksindustri	12	19	13	19	3	17	15	18	16
9. Textil- och sömnadsindustri	12	12	11	12	6	40	36	36	45
10. Läder-, hår- och gummivaruindustri	4	6	3	6	4	20	21	19	18
11. Kemisk-teknisk industri ...	49	40	44	43	19	108	98	102	129
Summa	716	825	729	864	259	1 176	1 254	1 130	1 412
12. El-, gas- och vattenverk ...	700	809	660	815	134	169	170	163	170
Totalt	1 416	1 634	1 389	1 679	393	1 345	1 424	1 293	1 582

Anm. Redovisningen innefattar inte investeringar i bostäder och bilar.

Källa: Kommerskollegii investeringsenkäter.

cent, vilket uppvägs av en ökning på ca 2 procent för byggnader och anläggningar.

Marsenkäten visar för den egentliga industrin en planerad ökning av nyinvesteringarna i byggnader och anläggningar med 19 procent från 1957 till 1958; motsvarande siffra i oktoberenkäten var 15 procent. För maskiner och apparater uppgår den enligt den senaste enkäten planerade ökningen till närmare 25 procent att jämföra med 7 procent enligt oktoberenkäten. Sett mot bakgrunden av den allmänna konjunkturutvecklingen är dessa betydande ökningstal liksom den kraftiga uppjusteringen sedan i höstas ägnade att förvåna. Snarare skulle man ha väntat en nedjustering. Det är emellertid vid tolkning av dessa siffror nödvändigt dels att ta hänsyn till de tendenser till systematiska feluppskattningar — överskattningar — som de av företagen i mars uppgivna planerna enligt erfarenheter från tidigare år rymmer, dels att beakta det inflytande på speciellt maskininvesteringarnas fördelning mellan 1957 och 1958 som avskaffandet av investeringsavgiften vid årsskiftet kan förutsättas ha haft.

Den för *byggnader och anläggningar* uppgivna ökningen (19 %) är visserligen större än den som framkom i oktoberenkäten. Jämfört med de tidigare år i mars noterade ökningstalen är årets siffra dock låg (se nedanstående tablå). Vidare kan konstateras, att en uppjustering i förhållande till oktoberenkäten har förekommit även 1956 och 1957 men att den är mindre i år än vid dessa båda tillfällen. Inte desto mindre kan man inte räkna med att hela den nu uppgivna ökningen skall komma att realiseras. Investeringsenkäternas ökningstal för industrins byggnads- och anläggningsinvesteringar har alltid visat sig överdrivna. Detta har gällt såväl oktober- som marsenkätorna och framgår av nedanstående uppgifter om planerade och faktiska förändringar under en följd av år:

	Förändringar i procent			
	1954—1955	1955—1956	1956—1957	1957—1958
Planerat i oktober året innan	+ 48	+ 22	+ 12	+ 15
Planerat i mars samma år	+ 40	+ 33	+ 25	+ 19
Utfallsberäkning enligt senast föreliggande uppgifter:				
löpande priser	+ 11	+ 9	+ 7	..
fasta priser	+ 7	+ 3	+ 2	..

Det mest påtagliga skälet till att de uppgivna planerna inte har kunnat realiseras har varit den återhållande verkan som byggnadsregleringen utövat. Det har under sådana omständigheter inte varit möjligt att basera prognosen för industrins byggnads- och anläggningsinvesteringar på företagens egna uppgifter. Den har i stället fått grundas dels på statistik över meddelade byggnadstillstånd och utnyttjandet av dessa, dels på kända planer för utformningen av byggnadsregleringen under det framförliggande året. Från och med ingången av 1958 har emellertid byggnadsregleringen uppmjukats på sätt som närmare beskrevs i den preliminära nationalbudgeten. Därtill kommer, att någon årsplanering för byggnadstillståndsgivningen (för de områden och projekt den fortfarande avser) inte fastställts. Fortfarande krävs dock igångsättningstillstånd från arbetsmarknadsmyndigheterna även i de fall där särskilda byggnadstillstånd inte längre behövs. Prognosen för 1958 års investeringar i industribyggnader och anläggningar får i första hand grundas dels på statistiken över under 1957 meddelade byggnadstillstånd och utnyttjandet av dessa, dels på den motsvarande statistiken över hittills i år meddelade och utnyttjade igångsättningstillstånd. Uppgifter av det senare slaget finns för närvarande att tillgå för årets första kvartal. Med den byggnadstid som för närvarande gäller för ett genomsnittligt industriellt byggnads- och anläggningsprojekt kan man dock räkna med att ifrågavarande uppgifter till ca 80 procent täcker 1958 års investeringsverksamhet av detta slag, d. v. s. endast ca 20 procent faller på projekt påbörjade under årets tre sista kvartal. Enligt den av kommerskollegium företagna enkätundersökningen skulle emellertid inte mindre än 30 procent av den för 1958 uppgivna planerade byggnads- och anläggningsverksamheten gälla projekt vilka beräknas påbörjas senare än 1 april. Den-

na höga andel i jämförelse med vad som skulle vara normalt visar, att ett genomförande av de uppgivna planerna skulle förutsätta en betydande höjning av igångsättningstakten under senare delen av året eller starkare anhopning av denna än normalt till vårmånaderna. Det syns knappast realistiskt att räkna med en sådan höjning redan av den anledningen, att tillströmningen av ansökningar om byggnadstillstånd snarast visat tendens att sjunka.

Med stöd av ovan berörda data över igångsättningen av industribyggen t. o. m. första kvartalet 1958 samt under antagande av en total igångsättning innevarande år i samma omfattning som föregående år har industrins byggnads- och anläggningsinvesteringar antagits komma att öka med 50 miljoner kronor. Ökningen av nyinvesteringarna utgör den eftersläpande effekten av höjningen av byggnadstillståndsgivningen från 1956 till 1957, vilken uppgår till 10 procent, även om man reducerar för effekten av en tillfällig anhopning av ett par mycket stora projekt som sträcker sig över en period på flera år.

Även när det gäller investeringar i *maskiner och apparater* är det enligt tidigare erfarenheter normalt med en uppjustering av planerna från oktober- till marsenkäten. Det har senare visat sig, att de i oktober uppgivna planerna för investeringar i maskiner och apparater överskridits (1956 och 1957 även i fasta priser räknat), medan de i mars angivna investeringsökningarna inte realiserats ens nominellt. Detta framgår av nedanstående tablå över uppskattningar vid olika tidpunkter av förändringar i den egentliga industrins nyinvesteringar i maskiner och apparater (exkl. bilar):

	1954—1955	1955—1956	1956—1957	1957—1958
Planerat i oktober året innan	+ 1	— 2	— 10	+ 7
Planerat i mars samma år	+ 10	+ 14	+ 4	+ 25
Utfallsberäkning enligt senast föreliggande uppgifter:				
löpande priser	+ 4	+ 7	— 3	.
fasta priser	— 2	+ 1	— 6	.

Redan det faktum att investeringsplanerna för maskiner och apparater till en del är förhållandevis kortsiktiga gör, att det ter sig naturligt med en uppjustering av siffrorna, då man kommer närmare den period som prognosen avser. Uppjusteringen är emellertid i år — i motsats till vad fallet är för byggnads- och anläggningsinvesteringarna — något större än normalt. Denna uppjustering liksom det betydande ökningstalet över huvud taget torde emellertid, såsom redan berörts i den preliminära nationalbudgeten, till stor del få tillskrivas ett par speciella omständigheter vid sidan om den normala tendensen till överskattning. Av särskild betydelse i sammanhanget kan, såsom berörts ovan, slopandet av investeringsavgiften fr. o. m. ingången av innevarande år ha varit. Det är givet, att företagen i ett sådant läge, så långt det varit möjligt utan olägenheter av annat slag, försökt skjuta över investeringar från 1957 till 1958. En sådan förskjutning torde till stor del ha varit planerad redan då uppgifterna lämnades till ok-

toberenkäten och utgjorde i varje fall en bidragande orsak till det i jämförelse med tidigare år förhållandevis höga ökningstal som då redovisades. Det syns emellertid också sannolikt, att företagen under årets sista månader allt mera uppmärksammat möjligheten att skjuta investeringarna över årsskiftet. Detta skulle i varje fall till en del förklara den uppjustering av ökningstalen som skett sedan i höstas. Det är omöjligt att avgöra, vilken omfattning denna överflyttning från 1957 till 1958 kan ha haft. I illustrerande syfte kan nämnas, att en överflyttning av en halv månads investeringar från 1957 till 1958 i och för sig skulle leda till en höjning av 1958 års siffra i förhållande till 1957 års med närmare 9 procent, medan en överflyttning av en hel månads investeringar skulle leda till en motsvarande höjning på 18 procent.

Vidare bör, liksom skedde i den preliminära budgeten, framhållas, att en icke obetydlig del av den till 1958 planerade ökningen av investeringar i maskiner och apparater avser ett enda mycket betydande projekt inom järn- och stålindustrin. För övriga företag torde den enligt marsenkäten planerade ökningen stanna vid i runt tal 20 procent.

Tar man samtidigt hänsyn till alla dessa omständigheter — en normal tendens till överskattning i samband med marsenkäten, en säkerligen icke oväsentlig förskjutning av investeringarna från 1957 till 1958 som en följd av investeringsavgiftens slopande samt slutligen en viss anhopning av ökningen till ett särskilt betydande projekt — ter sig marsenkätens siffror mindre uppseendeväckande. Mot bakgrunden av de tidigare erfarenheterna av att marsuppgifterna innebär en överskattning finns det dock anledning att räkna med en lägre ökningssiffra än enkätens 25 procent eller omkring 280 miljoner kronor. Förutsätter man emellertid, att den här antydda överflyttningen från 1957 till 1958 verkligen ägt rum betyder det, att man får räkna med att industrins maskininvesteringar faktiskt kommer att vara högre under 1958 än under 1957 även om investeringsviljan — såsom förefaller vara fallet — på något längre sikt skulle vara sjunkande.

Tillgänglig statistik för årets första månader talar inte emot ett antagande om en viss ökning av industrins maskininvesteringar. Visserligen har verkstadsindustrins orderingång från hemmamarknaden — om hänsyn tas till normala säsongvariationer — varit påtagligt lägre under perioden juni 1957 — februari 1958 än tidigare under 1956 och 1957. Orderstockarna är emellertid på sina håll fortfarande förhållandevis långa — genomsnittligt uppgår de för verkstadsindustrin (exklusive varven) till ett drygt halvårs produktion. Visserligen har också en nedgång ägt rum i denna del av verkstadsindustrins sysselsättning för hemmamarknadsproduktion. Nedgången är dock inte större än att den, om produktivitetstegringen försiggått i normal takt, hittills helt uppvägs av denna. Importen av maskiner och apparater har vidare fortsatt att öka och kan för månaderna januari—april 1958 beräknas ha varit volymmässigt omkring 10 procent högre än under samma period 1957. Slutligen skall också framhållas att såsom ett led i den här diskuterade prognosen för industrins maskininvesteringar ingår den

förutsättningen att lagren inom verkstadsindustrin inte skall komma att öka lika starkt som under 1957.

Under samtidigt beaktande av de ovan anförda olika omständigheterna har det bedömts rimligt att räkna med en ökning av industrins totala investeringar i maskiner och apparater (inkl. utgifter för bilar och för reparationer och underhåll) av storleksordningen 150 miljoner kronor eller 6 1/2 procent, d. v. s. samma siffra som i den preliminära nationalbudgeten. Det bör påpekas, att denna ökning inte är större än att den förutom av den antagna underhållsökningen kan tänkas helt förklarad dels av den förskjutning av maskininvesteringarna, vilken kan förutsättas vara en följd av investeringsavgiftens slopande, dels av ökningen i samband med ovan nämnda större investeringsprojekt inom järn- och stålindustrin. Det bör emellertid också framhållas, att i den utsträckning som det skett en överflyttning från 1957 till 1958 får detta antas ha lett till dels en reduktion av investeringarna särskilt under de sista månaderna av 1957 till en del parallellt med en motsvarande ökning av färdigvarulagren hos verkstadsindustrin, dels en ansvällning av leveranserna i början av 1958 parallellt med en viss motsvarande lageruttömning inom verkstadsindustrin.

Kraftverk m. m. Även vad beträffar el-, gas- och vattenverkens investeringar visar, såsom framgår av tabell 1 (grupp 12), marsenkäten högre ökningstal än oktoberenkäten. Förändringen här ligger emellertid huvudsakligen på byggnads- och anläggningsinvesteringarna och är snarare en följd av en nedjustering av siffran för 1957 än en uppjustering av prognosen för 1958. Revideringen av 1957 års siffror gäller såväl de privata som de statliga och kommunala investeringarna. Det har mot bakgrunden av de nya siffrorna för 1957 ansetts berättigat att genomföra en viss uppjustering av ökningstalen för 1958. Den i tabell 2 angivna investeringsökningen för kraft- och belysningsverk på 100 miljoner kronor innefattar förutom en förhållandevis betydande ökning av statens vattenfallsverks investeringar även en viss ökning av de privata kraftverksinvesteringarna, medan de kommunala antagits bli i stort sett oförändrade. Därtill ingår i denna post en ökning av investeringarna i AB Atomenergis regi.

Handel. Prognosen för handelns byggnadsinvesteringar är baserad dels på den tidigare nämnda undersökningen av byggnads- och igångsättningstillståndsstatistiken, dels — vad beträffar handelslokaler i bostadshus — på de förut relaterade beräkningarna av byggnadsverksamheten i flerfamiljshus. Totalt har ökningen av handelns byggnadsinvesteringar med stöd av dessa uppgifter uppskattats till 30 miljoner kronor.

Handelsflottan. Enligt de för investeringsberäkningarna gällande principerna räknas ett fartyg som svensk investering först vid det tillfälle då det levereras till det svenska rederiet, medan det under produktionsperioden inkluderas i lagerposten (om det tillverkas inom landet). Enligt en under

maj månad företagen enkätundersökning bland de större varven kan de svenska varvens leveranser till svenska rederier beräknas bli inte oväsentligt större 1958 än de var 1957. Till en del uppvägs emellertid denna ökning av en beräknad minskning av importen av nya fartyg. Sammanlagt har investeringarna i handelsflottan antagits öka med 150 miljoner kronor från 1957 till 1958.

Statliga investeringar. De senaste uppgifterna rörande de statliga kommunikationsverkens investeringsplaner innebär i summa ingen nämnvärd förändring jämfört med antagandena i den preliminära nationalbudgeten. Sålunda har dessa investeringar nu antagits komma att öka med 135 miljoner kronor mot tidigare 140 miljoner kronor. Större delen av ökningen i förhållande till 1957 gäller statens kraftverksinvesteringar, men även televerkets investeringar väntas öka liksom luftfartsverkets, de senare i samband med anläggandet av den nya storflygplatsen. Med undantag för vattenfallsverkets redovisas ifrågavarande kommunikationsverks investeringar under rubriken statlig samfärdslösning i tabell 2. Under denna rubrik redovisas också dels en investeringsminskning på drygt 10 miljoner kronor inom SAS (hälften av den svenska andelen räknas till den statliga sektorn), dels ett investeringsbortfall på drygt 40 miljoner kronor, vilket äger samband med anskaffningen 1957 av en isbrytare, vilket inte har någon motsvarighet under 1958.

De statliga investeringarna i vägar beräknas komma att öka med omkring 50 miljoner kronor, vilket äger samband dels med en ökning av medelsförbrukningsramen, dels med den större omfattningen innevarande år av beredskapsarbeten i arbetslöshetsbekämpande syfte.

Vad beträffar de militära investeringarna var det inte möjligt att vid årsskiftet göra någon prognos, då frågan om försvarets framtida organisation ännu var öppen. I avvaktan på ett senare ståndpunktstagande antogs preliminärt, att de militära investeringarna blir av samma omfattning 1958 som 1957. Med stöd av Kungl. Maj:ts sedermera avgivna förslag kan försvarets investeringar förutsättas komma att öka till 1958. Ökningen som avser anskaffningen av materiel har uppskattats till omkring 125 miljoner kronor. Investeringarna i byggnader och anläggningar för försvaret har däremot förutsatts oförändrade.

Övriga statliga investeringar gäller dels industriföretag, vilka innefattas i den tidigare diskuterade prognosen för den egentliga industrins investeringar, dels förvaltningsbyggnader, skolor, sjukhus m. m., poster som det visat sig inte finnas någon anledning att nu revidera.

Kommunala investeringar. Några nya uppgifter om kommunernas investeringsplaner föreligger, som nämnts, inte bortsett från de kommunala industriföretag, vilka ingår i tabell 1. Den tidigare nämnda revideringen av de på byggnads- och igångsättningstillståndsstatistiken baserade beräkning-

Tabell IX: 2. Prognos för bruttoinvesteringarnas utveckling från 1957 till 1958

Miljoner kronor i 1957 års priser

	1957			Förändring 1957—1958		
	Byggnader o. anläggningar	Övrigt	Summa	Byggnader o. anläggningar	Övrigt	Summa
Bostäder	3 530	—	3 530	+ 250	—	+ 250
Jordbruk, skogsbruk och fiske	546	514	1 060	—	—	—
Egentlig industri	1 010	2 349	3 359	+ 50	+ 150	+ 200
Kraft-, gas- och belysningsverk	635	325	960	+ 80	+ 20	+ 100
Handel m. m. (endast byggnader)	418	—	418	+ 30	—	+ 30
Samfärdsl	801	2 780	3 581	+ 45	+ 160	+ 205
Enskild: motorfordon	—	1 341	1 341	—	+ 45	+ 45
handelsflottan	—	737	737	—	+ 150	+ 150
övrigt	35	61	96	—	— 15	— 15
Statlig	602	547	1 149	+ 25	— 10	+ 15
Kommunal	164	94	258	+ 20	— 10	+ 10
Förvaltnings- och sociala ändamål	589	157	746	+ 20	—	+ 20
Sjuk- och hälsovård, sociala ändamål ..	317	88	405	+ 10	+ 5	+ 15
Förvaltning och diverse ändamål	272	69	341	+ 10	— 5	+ 5
Skolor och kyrkor	453	70	523	+ 20	+ 5	+ 25
Väg- och gaturarbeten etc.	1 363	83	1 446	+ 75	—	+ 75
Militära investeringar	171	1 361	1 532	—	+ 125	+ 125
Summa	9 516	7 639	17 155	+ 570	+ 460	+ 1030
därav: enskilda	4 819	4 930	9 749	+ 325	+ 370	+ 695
statliga	1 929	2 284	4 213	+ 150	+ 105	+ 255
kommunala	2 768	425	3 193	+ 95	— 15	+ 80

arna har dock föranlett en viss uppjustering av de kommunala byggnads- och anläggningsinvesteringarna i jämförelse med prognosen i den preliminära nationalbudgeten.

Följande poster i tabell 2 har inte berörts i ovanstående redogörelse: *skogsbruk, fiske, motorfordon och »övrig» enskild samfärdsl*. På dessa punkter föreligger inte något underlag för en revidering av de antaganden som gjordes i den preliminära budgeten.

Den ovan för olika områden kommenterade investeringsprognosen har sammanfattats i tabell 2. Den anger en ökning av de totala bruttoinvesteringarna med 1 030 miljoner kronor eller omkring 6 procent. Detta kan jämföras med en i den preliminära prognosen beräknad ökning på 640 miljoner kronor. Ökningen i den reviderade prognosen uppgår till omkring 6 procent såväl för byggnader och anläggningar som för investeringar i maskiner och transportmedel. Kalkylen innebär vidare en ökning av de privata investeringarna med 695 miljoner kronor eller 7 procent och av de offentliga med 335 miljoner kronor eller 4 1/2 procent. Större delen av den offentliga investeringsökningen faller på de statliga investeringarna, innebärande en ökning för dessa med 255 miljoner kronor eller 6 procent. Uppgången för kommunernas del stannar vid 80 miljoner kronor eller 2 1/2 procent.

X. Kreditmarknaden

1. Det finansiella sparandet 1955—1957

När de utgifter, som en ekonomisk enhet gör för realinvesteringar och konsumtion, överstiger de disponibla inkomsterna, har enheten i fråga ett negativt finansiellt sparande. Enhetens nettoskuldsättning har därmed ökat, vilket kan ha skett i form av ökade skulder, minskade fordringar eller andra kombinationer av skuld- och tillgångsförändringar. Differensen mellan förändringen i finanstillgångar (utlåning) och förändringen i skulder (upplåning) är sålunda lika med det finansiella sparandet.

Skuldökningen hos enheter med inkomstunderskott är definitionsmässigt lika stor som fordringsökningen hos enheter med inkomstöverskott. Överskottsenheternas efterfrågan på finansiella tillgångar riktar sig inte bara mot de skuldbevis som underskottsenheterna utbjuder (obligationer och aktier etc.) utan också mot pengar (kassa och banktillgodohavanden), försäkringsfonder m. m. Överskottens transferering till underskottsenheterna sker därför i stor utsträckning via kreditinstituten. Med den begränsning i fråga om sektorsindelningen, som praktiska skäl gör nödvändig, förekommer inom respektive sektor både över- och underskottsenheter. Dessutom efterfrågar också underskottsenheterna vissa finanstillgångar, i första hand kassa och banktillgodohavanden.

I efterhand kommer, såsom ovan nämnts, summan av de olika sektorernas negativa och positiva finansiella sparande att vara lika med noll. Detta behöver emellertid inte gälla det planerade finansiella sparandet. Det är efter en anpassning av både priserna på finanstillgångar (räntesatser och lånevillkor) och inkomsterna, som den realiserade efterfrågan och utbudet på kreditmarknaden blir identiskt lika.

Det förhållandet att de realiserade förändringarna inte behöver överensstämma med de planerade, medför att uppgifterna om det finansiella sparandet och dess förändringar — vilka samtliga avser realiserade storheter — måste tolkas med försiktighet. Storleken av en sektors finansiella sparande visar sålunda inte utan vidare, i vilken utsträckning sektorn verkat expansivt eller kontraktivt. Med en uppmjukning av penningpolitiken och därav ökade möjligheter till upplåning för företagen kan det planerade finansiella sparandet för företagen sålunda vara negativt. Den av upplåningen finansierade utgiftsökningen kan emellertid komma att medföra en sådan stegring i den allmänna ekonomiska aktiviteten och därmed i företagens vinster, att ökningen i underskottet uteblir. Detta är helt analogt med det förhållandet att en ökning i statens utgifter under vissa villkor kan medföra oförändrat eller minskat budgetunderskott.

Som bilaga bifogas en kreditmarknadsmatris, omfattande åren 1955—1957. I matrisen indelas ekonomin i nio sektorer. För dessa redovisas en ganska långt driven uppdelning av utlåning och upplåning. För sektorerna staten, kommuner, företag-hushåll och utlandet — sålunda i vad gäller de sektorer, inom vilka den huvudsakliga realekonomiska verksamheten äger rum — har inte alla lånetransaktioner kunnat kartläggas. De resterande beloppen har införts i form av en förskjutningspost hos respektive sektor. Ofullständigheter i det statistiska materialet har också förorsakat, att företag och hushåll måst sammanföras i en kombinerad restsektor. I anslutning till matrisen lämnas ytterligare data av teknisk natur, till vilka hänvisas (s. 131—132).

Tabell 1 utgör en sammanfattning av bilagan. På tillgångssidan redovisas i denna tabell endast kassa och banktillgodohavanden samt andra fordringar och på skuldsidan endast finansiellt sparande och upplåning.

Om det finansiella sparandets utveckling inom olika sektorer under tiden 1955—1957 må följande nämnas. Åren 1955 och 1956 var statens finansiella sparande positivt och staten sålunda nettokreditgivande, medan det 1957 var negativt och staten därmed nettolåntagande. Beloppen uppgick till ca 120, 340 respektive minus 320 miljoner kronor. För kommunerna var det finansiella sparandet under motsvarande år negativt med 290, 430 respektive 40 miljoner kronor. Förändringarna i statens finansiella sparande går under dessa år som synes i motsatt riktning till kommunernas: 1956 var det statliga finansiella sparandet större än 1955, det kommunala mindre; 1957 var det statliga finansiella sparandet mindre än 1956, det kommunala större. Förklaringen härtill är till en del att söka i skattesystemets utformning. Staten uppbär som bekant såväl sina egna som kommunernas skatter. Ett på vissa grunder beräknat kommunalskattebelopp inlevereras under hand till kommunerna, men slutavräkningen äger rum först andra året efter uppbörden. År 1956 var slutavräkningsbeloppet relativt litet, varigenom kommunernas finansiella sparande hölls nere och statens ökades. År 1957 steg slutavräkningsbeloppet till följd av det ökade skatteunderlaget 1955 och utbetalningen av »dubbel» fastighetsskatt genom fastighetsbeskattningens omläggning från och med sistnämnda år. Härigenom minskades statens finansiella sparande 1957 och ökades kommunernas.

Utlandets finansiella sparande gentemot Sverige var positivt men sjunkande under den här redovisade perioden (ca 420, 130 resp. 70 miljoner kronor). Den kreditgivning, som sålunda ägt rum från utlandet, har i stor utsträckning utgjorts av korta krediter till svenska företag, realiserade genom förskjutningar i för- och efterskottsbetalningar vid export och import. I kreditmarknadsmatrisen ingår dessa krediter i förskjutningsposten hos berörda sektorer.

Någon separat beräkning av företagens finansiella sparande har inte kunnat utföras. Företagen har därför hänförs till restsektorn »Företag och hushåll». De partiella beräkningar som gjorts och som avser i huvudsak företag som är juridiska personer, d. v. s. aktiebolag och ekonomiska för-

Tabell X: 1. Finansiellt sparande, upplåning och utlåning för vissa sektorer 1955—1957, miljoner kronor

Sammandrag av kreditmarknadsmatrisen

	Utlåning		Finansiellt sparande	Upplåning
	Kassa och banktillgodo- havanden	Andra fordringar		
1955				
Staten	+ 140	+ 1 010	+ 120	+ 1 030
Kommuner	— 20	— 140	— 290	+ 130
Riksbanken	—	+ 720	+ 90	+ 630
Affärsbanker	+ 300	— 460	+ 110	— 270
Hypoteksinstitut	0	+ 510	0	+ 510
Försäkringsbolag	0	+ 850	..	+ 850
Andra kreditinstitut	+ 30	+ 1 040	+ 50	+ 1 020
Företag och hushåll	+ 1 190	+ 820	— 500	+ 2 510
Utlandet	..	+ 390	+ 420	— 30
1956				
Staten	+ 260	+ 950	+ 340	+ 870
Kommuner	+ 80	— 80	— 430	+ 430
Riksbanken	—	+ 420	+ 90	+ 330
Affärsbanker	— 150	+ 880	+ 20	+ 710
Hypoteksinstitut	0	+ 460	+ 10	+ 450
Försäkringsbolag	— 10	+ 870	..	+ 860
Andra kreditinstitut	+ 20	+ 1 330	+ 50	+ 1 300
Företag och hushåll	+ 1 930	+ 700	— 210	+ 2 840
Utlandet	..	+ 440	+ 130	+ 310
1957				
Staten	+ 510	+ 1 230	— 320	+ 2 060
Kommuner	+ 120	— 120	— 40	+ 40
Riksbanken	—	+ 840	+ 150	+ 690
Affärsbanker	— 80	+ 1 610	+ 50	+ 1 480
Hypoteksinstitut	0	+ 770	+ 10	+ 760
Försäkringsbolag	0	+ 960	..	+ 960
Andra kreditinstitut	— 10	+ 1 490	+ 60	+ 1 420
Företag och hushåll	+ 2 730	+ 690	+ 20	+ 3 400
Utlandet	..	+ 170	+ 70	+ 100

Anm. Den utlåning till och upplåning från egen sektor, som finns upptagen i kreditmarknadsmatrisen, har uteslutits här.

Som banktillgodohavanden har för staten, kommuner och företag-hushåll räknats både tillgodohavanden i kreditinstituten och i riksbanken, för kreditinstituten däremot enbart deras tillgodohavanden i riksbanken. För utlandet redovisas inga uppgifter för »Kassa och banktillgodohavanden». Detta sammanhänger med att valutareserven ingår som nettobelopp i riksbankens och affärsbankernas »Andra fordringar».

Det finansiella sparandet genom försäkringssektorn har i sin helhet förts till »Företag och hushåll».

Uppgifterna för 1957 är preliminära.

eningar, utvisar emellertid ett starkt negativt finansiellt sparande 1955 och ett något mindre negativt 1956. Någon nämnvärd förändring av företagens finansiella sparande från 1956 till 1957 inträffade ej. Nedgången i utlandets finansiella sparande gentemot Sverige från 1955 till 1957 motsvaras av minskad upplåning i utlandet från de svenska företagens sida och en ökning i dessas finansiella sparande.

Den avgörande delen av de krediter, som företagssektorn erhållit, har

emellertid ställts till förfogande av inhemska sektorer via kreditsystemet. Hushållens finansiella sparande är vanligtvis positivt och var 1957 mera positivt än 1956 och möjligen också mera positivt än 1955. Uppskattningen av hushållens sparande beror bl. a. av hur hushållen avgränsas från företagen, d. v. s. i vilken mån enskilda företagare hänförs till hushållssektorn. För företag och hushåll tillsammans erhålls för dessa år en stigande serie: negativa belopp 1955 och 1956 med ca 500 respektive 210 miljoner kronor och ett obetydligt positivt 1957 (ca 20 miljoner kronor).

Tabell 1 visar att ökningen i den kombinerade företags- och hushållssektorns finansiella sparande mellan 1955 och 1956 uppgick till ca 300 miljoner kronor, men att tillväxten i kassa och banktillgodohavanden var betydligt snabbare. Dessa tillgångar ökade nämligen under 1956 med ett omkring 740 miljoner kronor större belopp än under 1955. Den fortsatta ökningen i det finansiella sparandet uppgick mellan 1956 och 1957 till ca 230 miljoner kronor. Kassa och banktillgodohavandena å sin sida steg under 1957 med ett belopp, som var inte mindre än 800 miljoner kronor större än ökningen under året innan. Relativt måttliga ökningarna i det finansiella sparandet från 1955 till 1956 och från 1956 till 1957 åtföljdes således av avsevärt större ökningarna i de likvida tillgångarnas tillväxt. Hos tillväxten i andra fordringar förelåg en i stort sett minskande tendens. En betydande förskjutning i den privata sektorns fordringsstruktur ägde med andra ord rum.

Dels med tanke på den effekt, som konjunkturvariationerna har på statens och kommunernas finansiella sparande (skattebeloppens förändring vid förändring av nationalinkomsten), dels med tanke på de statliga och kommunala sektorernas betydelse som konjunkturstyrande faktorer, kan det vara motiverat att sammanföra dessa båda sektorer till en enda. I denna offentliga sektor bör också riksbanken ingå.

För den offentliga sektorn, omfattande nämnda sektorer, erhålls ett utgiftsöverskott med ca 80 miljoner kronor 1955, medan inkomster och utgifter ungefär tog ut varandra under 1956. Beräkningarna av det finansiella sparandet visar sålunda en ringa nettoskuldsättning för den offentliga sektorn 1955 och ingen alls 1956. Det negativa finansiella sparandet hos den offentliga sektorn 1957 med omkring 210 miljoner kronor tyder emellertid på att denna sektor då var mer expansiv än den privata.

I konjunktursammanhang är också utlandets finansiella sparande gentemot Sverige av intresse. Detta sparande är lika med bytesbalansens saldo, ehuru med omvänt tecken eftersom det beräknats från utlandets synpunkt. Utvecklingen av utlandets finansiella sparande kan tas som ett tecken på att framför allt under 1955 men i någon mån också under 1956 och 1957 efterfrågetrycket i Sverige var relativt starkare än i de länder, som Sverige i utrikeshandelsavseende främst var beroende av.

Det finansiella sparandet inom olika sektorer ger besked endast om den totala nettokreditgivningen sektorerna emellan. Nedan lämnas något mera detaljerade uppgifter om sektorernas ut- och upplåning och berörs några av de problem som sammanhänger med denna.

2. Statens utlåning och upplåning

Statens utlåning har under lång tid varit inriktad på framför allt bostadsändamål. Statens bostadskreditgivning växte sålunda ända fram till och med 1955, då nettoutlåningen uppgick till omkring 1 000 miljoner kronor. (Se kreditmarknadsmatrizen s. 133.) Sedan dess har den statliga bostadskreditgivningen i viss mån nedskurits. Bland de former, genom vilka nedskärningen ägt rum, märks främst begränsningarna i de statliga förskottsutbetalningarna; nettominskningen i dessa uppgick 1956 till ca 170 miljoner kronor och 1957 till ca 160 miljoner kronor. Vidare må nämnas att de provisoriska kapitalsubventionerna, införda 1951, avvecklats och att maximigränser för bostadshusens belåningsvärden för bestämmande av storleken på de statliga bostadslånen införts. Från och med 1958 kommer också det förhållandet, att en viss del av de tidigare under 1950-talet beviljade tillägglånen omvandlats till räntebärande amorteringslån, att ha en viss minskande effekt. I samma riktning, fast på lång sikt, verkar förkortningen av amorteringstiden för tertiärlån från 40 till 30 år.

Nedgången av den statliga bostadskreditgivningen har dock inte varit mera betydande än att den statliga nettoutlåningen för bostadsändamål 1957 uppgick till ca 850 miljoner kronor. Den statliga andelen i den totala nettokreditgivningen till bostäder sjönk emellertid mera. Av de i tabell 4 redovisade bostadskrediterna utgjorde statens bostadskrediter 1955 43 procent och 1957 34 procent. För 1958 kan den statliga bostadskreditgivningen förutses bli av ungefär samma storleksordning som 1957 i absolut belopp men relativt till den totala bostadskreditgivningen något mindre.

Den statliga utlåningen för andra privata ändamål än till bostäder har jämfört med bostadskreditgivningen varit mindre betydande. Under 1955—1957 uppgick den till omkring 50, 80 respektive 40 miljoner kronor.

Bland övriga statliga kapitalplaceringar må nämnas den statliga aktie-teckningen och vidare insättningen av medel på särskilda konton i riksbanken.

År 1957 tecknade staten aktier i Statens skogsindustrier för 35 miljoner kronor och inlöste aktier i LKAB för 165 miljoner kronor. Aktier i LKAB kommer också 1958 att inlösas med ett lika stort belopp som 1957.

Under 1955—1957 insatte staten på särskilda konton i riksbanken 110, 246 respektive 459 miljoner kronor. Under första hälften av 1958 kommer — efter insättningar av tillsammans 375 miljoner kronor och överföring till LKAB av 100 miljoner kronor — statens tillgodohavanden på dessa konton att växa till 1 090 miljoner kronor. Under andra halvåret 1958 kommer till LKAB att överföras 90 miljoner kronor, till folkpensioneringsfonden 550 miljoner och de resterande 450 miljoner kronorna att återgå till staten för avbetalning av statsskuld.

Statens ekonomiska transaktioner 1955—1957 medförde en *statlig upplåning* med respektive 1 022, 885 och 2 129 miljoner kronor. Åren 1955 och 1956 översteg, som tidigare nämnts, statens inkomster dess utgifter för kon-

Tabell X: 2. Statsskuldökningens placering 1955—1957

Förändring i utestående belopp, miljoner kronor

	1955	1956	1957
<i>Kapitalmarknaden</i>			
Lån mot statsobligationer hos			
Försäkringsbolag	+ 231	— 47	+ 347
Sparbanker	+ 72	+ 32	+ 40
Posten	— 11	+ 31	+ 21
Jordbrukskasseorganisationen	+ 5	+ 29	+ 16
Övriga	+ 300	+ 37	— 1
	+ 597	+ 82	+ 423
Lån mot andra finansobjekt hos			
Försäkringsbolag	— 3	0	— 1
Sparbanker	— 20	— 10	— 1
Posten	— 111	+ 98	+ 84
Jordbrukskasseorganisationen	—	+ 8	+ 5
Övriga	— 35	+ 32	+ 44
	— 169	+ 128	+ 131
Summa	+ 428	+ 210	+ 554
<i>Riksbanken</i>	+ 804	+ 502	¹ + 760
<i>Affärsbanker</i>	— 210	+ 173	+ 815
<i>Statsskuldökning</i>	+ 1 022	+ 885	+ 2 129

¹ Beräknad uppgift.

sumtion, realinvesteringar och inkomstöverföringar. Upplåningsbehovet härrörde från den statliga utlåningen, som i vidsträckt bemärkelse uppgick till ca 1 140 respektive 1 230 miljoner kronor. År 1957 steg statens utlåning till totalt ca 1 810 miljoner kronor, vilket i förening med det tidigare nämnda inkomstunderskottet förklarar omfattningen av statsskuldökningen under detta år. Under januari—maj 1958 nedgick statsskulden mer än under motsvarande tid de tre närmast föregående åren eller med ca 880 miljoner kronor mot ca 530, 580 och 340 miljoner kronor ifrågavarande period 1955, 1956 respektive 1957. För hela 1958 beräknas statsskulden öka med ca 1 200 miljoner kronor.

I tabell 2 redovisas hur statsskuldökningen fördelats på olika långgivare med kapitalmarknaden, riksbanken och affärsbankerna som huvudgrupper. *Upplåningen på kapitalmarknaden* har uppdelats i dels lån mot obligationer, dels lån mot andra finansobjekt. Gruppen »Lån mot obligationer» kan i stort gälla som statens långfristiga placeringar på kapitalmarknaden. I den andra gruppen, »Lån mot andra finansobjekt», dominerar postgirokontorets kortfristiga kreditgivning till riksgäldskoptoret. För övrigt ingår i denna grupp huvudsakligen lån från andra statliga institutioner samt dessutom kapitalmarknadsinstitutens placeringar i statsskuldförbindelser och skattkammarväxlar.

Den statliga upplåningen på kapitalmarknaden mot obligationer uppgick 1955—1957 till omkring 600, 80 respektive 420 miljoner kronor. Samtliga obligationsemittenter placerade på kapitalmarknaden under dessa år

omkring 840, 520 respektive 760 miljoner kronor. Statens andel av kapitalmarknadens obligationsplaceringar var sålunda betydande 1955, synnerligen låg 1956 och åtminstone relativt begränsad 1957. Andelarna var ca 70, 15 respektive 55 procent.

Vad staten kommer att erhålla på obligationsmarknaden under 1958 kan naturligtvis inte förutses. Det totala utbudet på denna marknad bestäms bl. a. av riksbankens räntepolitik; via riksbankens emissionskontroll fördelas detta utbud på olika låntagare. Vid given räntenivå och givna preferenser beträffande den utsträckning, i vilken olika låntagare bör beredas utrymme på obligationsmarknaden, är statens upplåning på denna marknad bestämd. Det är som bekant främst gentemot bostadsbyggandets behov av långfristiga krediter som riksbanken har att avväga utrymmet för statens långa upplåning.

Under tiden januari—maj 1958 har statens upplåning mot obligationer tillsammans med riksbankens försäljningar uppgått till netto ca 550 miljoner kronor. Av dessa torde ca 200 miljoner kronor ha placerats på kapitalmarknaden, vilket är mer än under motsvarande tid 1956 och 1957 men mindre än 1955, då räntan höjdes i april. Andra obligationsemitterter än staten, huvudsakligen hypoteksinstituten, har under januari—maj 1958 mot obligationer lånat netto ca 350 miljoner kronor, varav ca 300 miljoner placerats på kapitalmarknaden. Av det på kapitalmarknaden totalt placerade obligationsbeloppet under januari—maj 1958 (ca 500 miljoner kronor) utgör således ca 40 procent statsobligationer och ca 60 procent andra obligationer.

Statens *upplåning i riksbanken* har för 1955—1957 i runt tal uppgått till 800, 500 respektive 760 miljoner kronor. Under samma år har statens tillgodohavanden i riksbanken — medel på checkräkning och medel på särskilda konton — ökat med ca 140, 260 respektive 510 miljoner kronor. Nettoskuldsättningen har sålunda uppgått till omkring 660, 240 respektive 250 miljoner kronor.

Avvecklingen under andra halvåret 1958 av statens tillgodohavanden på särskilda konton i riksbanken torde åtföljas av en icke obetydlig återbetalning av statens skuld till riksbanken. En viss ökning av nettoskulden kan dock förväntas med hänsyn till den ökning i allmänhetens kassahållning, som står i samband med nationalinkomstens tillväxt, och den minskning av riksbankens valutainnehav, som kan förmodas följa av den beräknade nedgången i den totala valutareserven.

Statens *upplåning i affärsbankerna* minskade 1955 med något mer än 200 miljoner kronor. Denna minskning bör ses mot bakgrunden av omfattningen i kapitalmarknadens obligationsköp detta år men står också i samband med att bankerna ökade sitt riksbanksgiro med 300 miljoner kronor, vilket förklarar den speciellt stora statsupplåningen i riksbanken samma år. Under 1956 var ökningen av statsupplåningen i bankerna relativt obetydlig (ca 170 miljoner kronor) men uppgick under 1957 till över 800 miljoner kronor. Denna ökning inträffade trots en avsevärd stegring i kapitalmarknadens

efterfrågan på statspapper jämfört med 1956 och en viss ökning av den statliga upplåningen i riksbanken och återspeglar därmed ökningen i statens lånebehov under 1957.

3. Kommunernas utlåning och upplåning

Fördelningen av den totala kommunala utlåningen på olika ändamål eller finansobjekt är endast till ringa del känd. Aktier har tecknats för 10 å 20 miljoner kronor per år under tiden 1955—1957 (kreditmarknadsmatrisen s. 134). År 1955 ägde dessutom vissa placeringar i statsobligationer rum. Utlåning förekommer till kommunala verk och inrättningar, likaså till bostäder, men storleken på utlånade belopp har ej kunnat erhållas. Den explicit redovisade egentliga utlåningen var positiv under samtliga här behandlade år. Kommunernas banktillgodoavanden har dessutom ökat ganska betydligt under 1956 och 1957.

I tabell 3 har matrisens material om den kända kommunala upplåningen sammanställts med fördelning på kapitalmarknad och affärsbanker samt i anslutning därtill med fördelning på vissa finansobjekt. Av den stora upplåningen 1956 placerades nästan allt — ca 400 miljoner kronor — på kapitalmarknaden. Affärsbankernas kreditgivning till kommunerna uppgick detta år liksom 1955 och 1957 till förhållandevis små belopp.

Till skillnad från staten kan kommunerna inte få sitt upplåningsbehov täckt i varje läge, och under det gångna året har en speciell restriktivitet vitsats mot dem. Den ringa ökningen av den kommunala upplåningen 1957 är sålunda inte enbart betingad av den allmänna restriktiviteten i kreditgivningen utan också — vid sidan av att kommunernas andel i obligationsupplåningen minskat — av de maximiräntor och begränsningar av löptidens

Tabell X: 3. Kommunernas upplåning på kreditmarknaden 1955—1957

Förändring i utestående belopp, miljoner kronor

	1955	1956	1957
<i>Kapitalmarknaden</i>			
Kapitalmarknadsinstitutens egentliga kommunlån	+ 16	+ 317	+ 81
Kapitalmarknadsinstitutens innehav av kommunobligationer	+ 54	+ 105	— 37
Allmänhetens m. fl. innehav av kommunobligationer	+ 9	— 14	— 37
	+ 79	+ 408	+ 7
<i>Affärsbanker</i>			
Egentliga kommunlån	+ 66	— 23	+ 10
Innehav av kommunobligationer	— 23	+ 39	+ 23
	+ 43	+ 16	+ 33
Summa	+ 122	+ 424	+ 40

längd för de kommunala reverslånen, vilka överenskommits mellan riksbanken och kreditinstituten hösten 1956 och som relativt försämrat kommunernas ställning som låntagare. De minskade lånemöjligheterna under 1957 verkade återhållande på de kommunala investeringarna. Trots detta kunde kommunernas utgifter expandera, bl. a. till följd av de förut omtalade stora slutavräkningslikviderna från staten, vilka medförde att kommunerna blev om inte helt så dock i långt större utsträckning självfinansierande detta år än 1955 och 1956.

För 1958 har kommunerna planerat en inte oväsentlig ökning av såväl sina investerings- som konsumtionsutgifter. Då ökningen av deras inkomster beräknas bli betydligt mindre — sammanhängande bl. a. med att slutavräkningsbeloppet, avseende 1956 års skatter kommer att bli avsevärt lägre 1958 än 1957 — kan investerings- och konsumtionsplanerna realiseras endast under förutsättning av en ökad upplåning. Tillgängliga uppgifter om kommunernas upplåning på obligationsmarknaden (jan.—mars), i kapitalmarknadsinstituten (jan.—maj) och i affärsbankerna (dec.—maj) utvisar också en större kommunal upplåning under de första månaderna av 1958 än av 1957, men den är mindre än under motsvarande tid 1956.

4. Den privata sektorn

Tidigare har omnämnts, att staten svarar för en betydande del av *bostadskreditgivningen* men att kreditinstituten dock svarar för den största. I tabell 4, vars uppgifter hämtats antingen direkt ur kreditmarknadsmatrisen eller ur det material som ligger till grund för denna, redovisas vilken omfattning kreditinstitutens, allmänhetens, riksbankens och statens bostadskreditgivning har haft under 1955—1957. I stället för stadshypoteks- och bostadskreditkassans utlåning har dessa kassors obligationer, fördelade på innehavare, redovisats.

Av tabellen framgår, att kapitalmarknadsinstitutens kreditgivning tillsammans med allmänhetens köp av hypoteksobligationer 1955 uppgick till omkring 1,3 miljard kronor, 1956 till omkring 1,1 miljard kronor och 1957 till omkring 1,2 miljard kronor. En viss minskning i tillskotten från kapitalmarknaden 1956 och 1957 jämfört med 1955 syns sålunda föreligga. Som nämnts har också statens bostadskreditgivning minskat under denna tid. Affärsbankernas kreditgivning för bostadsändamål har däremot varit väsentligt större 1956 och 1957 än 1955. År 1956 ligger ökningen i första hand på kreditiven. Dessa fortsatte att öka fram till räntehöjningen i juli 1957, då en betydande del av dem — efter hypoteksinstitutens obligationsemitteringar — kunde avlyftas. Affärsbankernas köp av hypoteksobligationer i samband härmed innebar emellertid tillsammans med en mindre nettoökning av kreditiven, att affärsbankernas totala bostadskrediter ökade med ungefär samma belopp 1957 som 1956.

Kostnaderna för bostadsbyggandet 1958 uppskattas enligt kalkyler, som

Tabell X: 4. Bostadskreditgivning och bostadsproduktion 1955—1957

Miljoner kronor

	1955	1956	1957
Bostadskreditgivning			
Förändring i utestående belopp			
Försäkringsbolag:			
Inteckningslån	+ 130	+ 140	+ 210
Hypoteksobligationer	+ 180	+ 210	+ 150
	+ 310	+ 350	+ 360
Sparbanker:			
Inteckningslån	+ 470	+ 520	+ 580
Hypoteksobligationer	+ 30	+ 40	+ 50
	+ 500	+ 560	+ 630
Posten:			
Kreditiv och lån med kommunalborgen	+ 120	— 40	— 10
Inteckningslån	+ 310	+ 100	+ 100
Hypoteksobligationer	+ 10	+ 100	+ 80
	+ 440	+ 160	+ 170
Allmänheten m. fl.:			
Hypoteksobligationer	+ 50	+ 40	+ 80
<i>Summa kapitalmarknadens bostadskreditgivning</i>	+ 1 300	+ 1 110	+ 1 240
Staten:			
Förskott	+ 170	— 170	— 160
Lån	+ 830	+ 1 040	+ 1 010
	+ 1 000	+ 870	+ 850
Riksbanken:			
Hypoteksobligationer	+ 10	— 60	+ 40
Affärsbanker:			
Disponerade kreditiv och lån	— 140	+ 350	+ 70
Hypoteksobligationer	+ 160	+ 80	+ 330
	+ 20	+ 430	+ 400
<i>Summa bostadskreditgivning</i>	+ 2 330	+ 2 350	+ 2 530
Bostadsproduktion			
Kostnader enligt konjunkturinstitutets beräkningar:			
Bostäder	2 290	2 450	2 540
Bostäder samt jordbrukets och handels byggnader	2 690	2 910	3 020

Anm. Med hypoteksobligationer avses här uteslutande stadshypotekskassans och bostadskreditkassans obligationer. Riksbankens obligationsinnehav har beräknats. Ett fel i den beräkningen påverkar uppgifterna under »Allmänheten m. fl.», vilka erhållits som restposter i kalkylen.

Uppgifterna för bostadsproduktionen inkluderar kostnader för ombyggnad men inte kostnader för reparationer och underhåll.

Tabell X: 5. Jordbrukets upplåning i kreditinstituten 1955—1957

Förändring i utestående belopp, miljoner kronor

	1955	1956	1957
Jordbrukskasseorganisationen	+ 56	+ 35	+ 70
Lanthypoteksorganisationen	+ 58	+ 37	+ 34
Sparbanker	+ 67	+ 46	+ 50
Affärsbanker	+ 3	— 5	+ 15
<i>Summa</i>	+ 184	+ 113	+ 169

redovisats i kapitel IX, till ett ca 250 miljoner kronor större belopp 1958 än 1957 mätt i 1957 års priser. I vilken utsträckning kapitalmarknaden kommer att kunna tillgodose de därav följande ökade anspråken på krediter är ovisst. För månaderna januari—april är dock kapitalmarknadens tillskott till bostadsproduktionens finansiering omkring 100 miljoner kronor större än under motsvarande tid föregående år. Tillskottet från staten är av oförändrad storleksordning, medan för affärsbankerna någon minskning föreligger. De första månaderna av 1958 kännetecknas sålunda av en viss tendens till ökade placeringar av bostadskrediterna på kapitalmarknaden och minskade hos affärsbankerna. Härav får dock inte dras alltför långtgående slutsatser om bostadskreditgivningens utveckling under hela 1958.

I tabell 5 redovisas *jordbrukets upplåning* i kreditinstituten. Någon fördelning på innehavare av lanthypoteksorganisationens obligationer ges inte, utan lanthypoteksorganisationens utlåning redovisas direkt. Den avgörande delen av obligationerna har emellertid placerats på kapitalmarknaden. Affärsbankernas nettoköp av dessa obligationer uppgår till mycket begränsade belopp — ett 20-tal miljoner kronor för hela tiden 1955—1957. Affärs-

Tabell X: 6. Industrins, handelns och samfärdselns upplåning på kreditmarknaden 1954—1957¹

Förändring i utestående belopp, miljoner kronor

	1954	1955	1956	1957
<i>Obligationer och förlagsbevis</i>				
Industribolag	+ 32	— 24	+ 48	+ 48
Trafikbolag	+ 20	+ 25	— 16	+ 67
	+ 52	+ 1	+ 32	+ 115
<i>Aktier²</i>				
Industribolag	+ 165	+ 209	+ 299	+ 99
Handelsbolag	+ 62	+ 83	+ 79	+ 44
Trafikbolag	+ 4	+ 8	+ 13	+ 3
	+ 231	+ 300	+ 391	+ 146
<i>Försäkringsbolagens reverslån till näringslivet</i>	+ 103	+ 177	+ 202	+ 249
<i>Affärsbankernas lån³ till</i>				
Industri	+ 134	+ 32	+ 52	— 140
Handel och servicenärningar	+ 239	+ 31	— 48	+ 114
Samfärdse	+ 59	— 9	— 22	+ 56
	+ 432	+ 54	— 18	+ 30
Summa	+ 818	+ 532	+ 607	+ 540

¹ Tabellen omfattar endast upplåning mot obligationer, förlagsbevis och aktier samt lån i försäkringsbolag och affärsbanker.

² Uppgifterna för 1954—1956 avser samtliga inbetalningar för aktier i nyregistrerade bolag och samtliga inbetalningar efter nyteckning i äldre bolag, sålunda inte blott kontantinbetalningar utan också betalningar med apportegendom. Uppgifterna för 1957 avser enbart kontanta inbetalningar. Betalningen med apportegendom uppgick 1957 för industribolag, handelsbolag och trafikbolag till resp. 54, 12 och 30 miljoner kronor. Betalningar med apportegendom har inte kunnat urskiljas tidigare år.

³ Enligt Svenska Bankföreningens novemberundersökningar, publicerade i Ekonomisk Revy. Uppgifterna avser sålunda inte kalenderår utan tiden november—november.

bankernas kredittillskott till jordbruket har över huvud taget varit ringa under denna tid. Utöver nämnda obligationsköp har affärsbankerna under 1955—1957 gett jordbrukskrediter till ett sammanlagt belopp av blott ett 10-tal miljoner kronor. Jordbrukets egna kreditinstitut tillsammans med sparbankerna har sört för jordbrukskreditgivningen.

En del av de viktigare lånetransaktionerna för företagen inom *industri, handel och samfärdsel* har sammanförts i tabell 6. Den finansiering, som redovisas i tabellen, har under 1955—1957 legat på en lägre nivå än 1954. Effekten av kreditrestriktionerna är markant i serien över affärsbankernas lån. Tabellen visar också aktieemissionernas betydelse som kompenserande finansieringskälla under 1955 och 1956, medan obligationsmarknaden först under 1957 spelar någon nämnvärd roll för företagen. I fråga om aktierna bör emellertid observeras, att i uppgifterna för 1954—1956 ingår inte blott kontanta inbetalningar utan också betalningar medelst apportegendom. Inkluderas apportegendomen också 1957, växer posten för finansieringen genom aktieemitteringar detta år med 100 miljoner kronor och ett belopp ungefär i nivå med 1954 erhålls. Under de första fyra månaderna 1958 låg den kreditgivning, som tabellen omfattar, på en högre nivå än under motsvarande tid 1957; kapitalmarknadens tillskott låg något under och affärsbankernas ganska avsevärt över fjolårsnivån.

Tabellen bör emellertid kompletteras med uppgifter om företagens övriga finansiella transaktioner, eftersom dessa under perioden uppvisat stora förändringar. Sålunda har företagens banktillgodohavanden starkt minskat under 1955. För industrins del kan nedgången uppskattas till omkring 600 miljoner kronor. Minskningen fortsatte under 1956, ehuru i avtagande takt, och uppgick då till troligen något över 200 miljoner kronor. Den ökning som följde 1957 torde ha uppgått till ca 600 miljoner kronor.¹ Vidare har de krediter från utlandet, vilka återspeglas i den s. k. förskjutningsposten i betalningsbalansen, varit av stor betydelse för företagens finansiering under 1955 och 1956. I särskilt hög grad gäller detta för verkstadsindustrin och speciellt varven. Även 1957 var förskjutningsposten av betydelse men uppgick då till blott ca 270 miljoner kronor eller ungefär hälften av föregående års. Den minskning i de svenska företagens krediter från utlandet, som detta torde ha inneburit, kompenserades delvis av en ökning av statens finansiella transaktioner med den industriella sektorn. Genom statens inlösen av aktier i LKAB samt aktieteckning i Statens skogsindustrier har under 1957 ett tillskott med ca 200 miljoner kronor erhållits. Att döma av förskjutningspostens storlek första kvartalet 1958 har de kommersiella krediterna från utlandet åter ökat.

Hushållens utlåning tar i stor utsträckning formen av ökade banktillgodohavanden. De uppgifter om företag-hushållsektorns kassa och banktillgodohavanden, som ges i tabell 1 för 1955—1957 (+ 1 190, + 1 930 resp. + 2 730

¹ Omdömena för 1955 baseras på en av konjunkturinstitutet för stabiliseringsutredningens räkning utförd undersökning, omfattande 1 100 i huvudsak medelstora och större industriföretag, och för 1956 och 1957 på ett mindre urval av aktiebolag.

miljoner kronor), kan kompletteras med uppgifter för 1954 med en ökning av ca 2 miljarder kronor och för 1953 med en ökning av mer än 2 miljarder kronor. Den förhållandevis låga ökningen 1955 hänger bland annat samman med att staten då täckte en betydande del av sitt lånebehov genom upplåning utanför affärsbankerna. Såväl 1955 som 1956 hölls inlåningsökningen tillbaka av att affärsbankernas utlåning efter kreditåttstramningen 1955 ökade i långsammare takt än dessförinnan.

Vid bedömningen av likviditetsutvecklingen är inlåningsförändringarna i sig själva av intresse, men de bör ses mot bakgrunden av förändringarna i upplåningen. Under de här redovisade åren har även upplåningen ökat. Ökningstakten hos upplåningen har emellertid varit lägre än ökningstakten hos de likvida tillgångarna, varför även med hänsyn tagen till upplåningen den totala privata sektorns likviditet ökat från 1955 till 1956 och från 1956 till 1957.

Tabell 7 ger en *totalbalans för kapitalmarknaden*. På efterfrågesidan har sammanställts förändringen i kommunlånen, jordbrukslånen, olika slag av krediter till bostadsändamål, de lån som upptagits mot aktier och obligationer samt dessutom vissa andra lån i kapitalmarknadsinstitut. Härutöver har till efterfrågan på kapitalmarknaden förts statens totala upplåning, efter avdrag av ökningen i statens tillgodohavanden i riksbanken. Även om en viss godtycklighet i klassificeringen föreligger, kan de här angivna slagen av upplåning betraktas som en mot kapitalmarknaden riktad efterfrågan.

Som kapitalmarknadens placeringsbehov eller utbud har sammanställts dels kapitalmarknadsinstitutens placeringsbehov, definierat som faktiska placeringar minus tillfällig upplåning (se not till tab. 7), dels allmänhetens placeringar i obligationer och aktier samt allmänhetens utlåning till staten mot andra finansobjekt än obligationer.

Tabellen avser att visa, i vilken utsträckning kapitalmarknaden under olika år kunnat tillfredsställa den mot densamma riktade efterfrågan och i vilken utsträckning affärsbankerna och riksbanken trätt emellan. I differensen mellan efterfrågan och placeringsbehov ingår, förutom affärsbankernas kreditgivning till mera långfristiga privata ändamål och deras totala långivning till staten samt riksbankens nettokreditgivning till staten och köp av hypoteksobligationer, även utlandets kreditgivning, som dock inte har någon större omfattning, och kapitalmarknadsinstitutens relativt ringa tillfälliga upplåning.

Efterfrågan, mätt på angivet sätt, ökade 1955 med ca 3,1 miljarder kronor, 1956 med ca 3,5 miljarder kronor och 1957 med ca 4,4 miljarder kronor. Utbudets ökning företer inte samma stigande kurva. År 1956 var ökningen i stort sett densamma som 1955 eller omkring 2,6 miljarder kronor. År 1957 uppgick den till ett något större belopp eller till ca 2,8 miljarder kronor. En betydande differens mellan efterfrågan och utbud förelåg sålunda för samtliga dessa år. År 1955 uppgick den till ca 580 miljoner kronor, 1956 till ca 870 miljoner kronor och 1957 till ca 1 620 miljoner kronor. Den ökning i differensen som föreligger mellan 1956 och 1957 härrör främst från den

Tabell X: 7. Totalbalans för kapitalmarknaden 1955—1957

Förändring i utestående belopp, miljoner kronor

	1955	1956	1957
A. Efterfrågan			
1. Kommunlån, inkl. kommuners upplåning mot obligationer	+ 120	+ 430	+ 40
2. Bostadskrediter i öppna marknaden....	+ 1 330	+ 1 480	+ 1 680
3. Jordbrukslån	+ 180	+ 110	+ 170
4. Näringslivets reverslån i kapitalmarknadsinstitutet	+ 180	+ 200	+ 250
5. Industri- och trafikbolags m. fl. obligationslån	— 50	— 20	+ 50
6. Upplåning mot aktier i öppna marknaden	+ 360	+ 400	+ 260
7. Övrig privat upplåning i kapitalmarknadsinstitutet	+ 140	+ 270	+ 350
8. Statens totala upplåning minus statens tillgodohavanden i riksbanken	+ 880	+ 620	+ 1 620
<i>Summa A</i>	+ 3 140	+ 3 490	+ 4 420
B. Utbud			
1. Kapitalmarknadsinstitutens placeringsbehov ¹	+ 2 020	+ 2 250	+ 2 510
försäkringsbolag	+ 910	+ 900	+ 1 010
sparbanker	+ 760	+ 860	+ 950
posten	+ 260	+ 420	+ 470
jordbrukskasseorganisationen	+ 90	+ 70	+ 80
2. Allmänhetens m. fl. kapitalmarknadsplaceringar	+ 540	+ 370	+ 290
obligationer och aktier	+ 570	+ 340	+ 250
diverse utlåning till staten	— 30	+ 30	+ 40
<i>Summa B</i>	+ 2 560	+ 2 620	+ 2 800
<i>C. Efterfrågan utöver utbud (A—B)</i>	+ 580	+ 870	+ 1 620
Fördelning:			
1. Kapitalmarknadsinstitutens tillfälliga upplåning	— 60	+ 10	+ 20
2. Nettoexport av obligationer och aktier	+ 20	— 50	0
3. Riksbanken	+ 670	+ 180	+ 290
statens nettoskuldsättning i riksbanken	+ 660	+ 240	+ 250
riksbankens köp av hypoteksobligationer	+ 10	— 60	+ 40
4. Affärsbanker	— 50	+ 730	+ 1 310
a) affärsbankernas långsiktiga kreditgivning till andra än staten	+ 160	+ 560	+ 490
obligationer	+ 170	+ 230	+ 390
aktier	+ 60	+ 10	0
kommunlån (per 30/11)	+ 70	— 20	+ 10
bostadskrediter (inkl. kreditiv)	— 140	+ 350	+ 70
jordbrukskrediter (per 30/11)	0	— 10	+ 20
b) affärsbankernas totala kreditgivning till staten	— 210	+ 170	+ 820
<i>Summa C</i>	+ 580	+ 870	+ 1 620
<i>B + C</i>	+ 3 140	+ 3 490	+ 4 420

¹ Kapitalmarknadsinstitutens placeringsbehov är definierat som kapitalmarknadsinstitutens totala placeringar (exkl. postgirokontorets och postsparbankens »omsättningsmedel» hos postverket och försäkringsbolagens »livlån») minus tillfällig upplåning.

ökade statliga upplåningen, vilken som nämnts, efter avdrag för statens tillgodohavanden i riksbanken, i sin helhet förts till efterfrågan på kapitalmarknaden. Differensen täcktes under 1955 främst av riksbanken, 1956 och 1957 av affärsbankerna.

Vid bedömningen av differensens storlek bör bl. a. observeras att kapitalmarknaden inte är en klart avgränsad del av kreditmarknaden och att en del av de krediter som uppförts på kapitalmarknadsbalansens efterfrågesida normalt tillgodoses av affärsbankerna. Därtill kommer att en viss ökning av såväl affärsbankernas som riksbankens obligationsinnehav bör äga rum även i en balanserad ekonomi. Differensens storlek under de senare åren visar dock — i synnerhet som efterfrågan här endast avser förverkligad efterfrågan — att ett mycket betydande efterfrågeöverskott förelegat.

Det bristande placeringsbehovet hos kapitalmarknaden i förhållande till den statliga upplåningen och det utbud av obligationer, som föreligger från andra än staten, medför en ökning av *affärsbankernas likvida tillgångar*. En ökning av dessa inträffar antingen affärsbankerna finansierar den verksamhet, som inte kunnat finansieras genom krediter från kapitalmarknaden, eller riksbanken gör det.

Av vikt för affärsbankslikviditeten är emellertid härutöver valutareservens utveckling och allmänhetens behov av sedlar samt andra riksbankens transaktioner än de som ingår i vad här redan nämnts.

I tabell 8 har under B sammanställts affärsbankernas likvida tillgångar och under A de motposter, utifrån vilka förändringen i affärsbankslikviditeten lämpligen kan diskuteras. Förändringarna i posterna under A är emellertid i viss mån beroende av varandra liksom också av affärsbankslikviditetens utveckling, varför en direkt kausal tolkning från förändringar i A-poster till förändringar i banklikviditeten inte är möjlig.

Det statliga kassamässiga utgiftsöverskottet har för samtliga här behandlade år varit starkt positivt och 1957 långt mera positivt än 1955 och 1956. Den statliga upplåningen mot långa obligationer samt övrig upplåning utanför riksbanken och affärsbankerna neutraliserade dock 1955 och 1956 i icke obetydlig utsträckning utgiftsöverskottets effekt på banklikviditeten. Så var inte fallet 1957, då differensen mellan utgiftsöverskottet och dessa former av statlig upplåning uppgick till ca 1,2 miljard kronor.

Jämsides med statens upplåning har riksbanken bedrivit en viss obligationsförsäljning. I den utsträckning obligationsposterna placerats utanför affärsbankerna, har denna försäljning haft en åtstramande effekt på affärsbankslikviditeten. Åtstramande på affärsbankslikviditeten har också riksbankens finansiella sparande verkat. Detta gäller även i fråga om allmänhetens ökade behov av sedlar. Däremot har valutareservens utveckling och affärsbankernas köp av andra obligationer än korta statsobligationer från riksgäldskontoret samtliga dessa år haft en expansiv effekt.

Totalt har affärsbankernas likvida tillgångar vuxit under tiden 1955—1957. Åren 1955 och 1956 var tillväxten måttlig (ca 390 resp. 440 miljoner

Tabell X: 8. Affärsbankernas likvida tillgångar 1955—1957

	1955	1956	1957
A. Affärsbankslikviditeten påverkande faktorer			
1. Totala valutareserven	+ 38	+ 214	+ 73
2. Allmänhetens sedelinnehav (—)	— 199	— 264	— 220
3. Riksbankens köp av obligationer från marknaden ¹	— 60	— 220	— 90
4. Riksbankens finansiella sparande (—) ..	— 90	— 90	— 150
5. Riksbanken, diverse	— 6	— 9	+ 6
6. Statens kassamässiga utgiftsöverskott ²	+ 895	+ 630	+ 1 620
7. Statens upplåning ³ (—)	— 628	— 373	— 436
8. Affärsbankernas köp av andra obligationer än korta från riksgäldskontoret	+ 436	+ 549	+ 401
Summa A	+ 386	+ 437	+ 1 204
B. Affärsbankernas likvida tillgångar			
1. Kassa (sedlar)	+ 33	+ 15	+ 22
2. Riksbanksgiro minus upplåning i riksbanken	+ 311	— 177	— 183
3. Statspapper	— 210	+ 173	+ 815
4. Andra obligationer än statens	+ 170	+ 230	+ 390
5. Valutor	+ 82	+ 196	+ 160
Summa B	+ 386	+ 437	+ 1 204

¹ Beräknade belopp.² Statsskuldökning minus ökning av checkräkning och bunden räkning (sterilisering) i riksbanken.³ Utelöpande långa statsobligationer plus övrig upplåning från andra än riksbanken och affärsbankerna.

kronor), under det att den 1957 var högst betydande (ca 1,2 miljard kronor). Det var framför allt under andra halvåret 1957, som affärsbankernas likvida tillgångar ökade. Under det halvåret var statens utgiftsöverskott exceptionellt stort och därtill köpte, som tidigare nämnts, affärsbankerna i samband med hypoteksinstitutens obligationsemitteringar efter räntehöjningen i juli hypoteksobligationer till ett inte obetydligt belopp.

Av de likvida tillgångarna uppvisar kassalikviditeten — summan av sedelinnehavet och tillgodohavandena på checkräkning i riksbanken efter avdrag för eventuell upplåning i riksbanken — en nedåtgående trend under 1956 och 1957. En låg kassalikviditet för affärsbankerna är möjlig, utan att dessa för den skull behöver känna sig trängda och drivas att minska sin utlåning, så länge affärsbankerna innehar tillräckligt med värdepapper, förfallande vid de för likviditeten mest ansträngande tidpunkterna. En sådan likviditetsreserv har affärsbankerna haft under senare år.

Avskaffandet av det s. k. utlåningstaket i juli 1957 i förening med den ovan beskrivna likviditetsökningen utgjorde förutsättningar för ökad utlåning. Den höjda räntan tillsammans med den allmänna nedgången i konjunkturen höll emellertid tillbaka efterfrågan. Den nedgång av utlåningen till allmänheten, som säsongmässigt förekommer under andra halvåret, blev större 1957 än 1956 men mindre än 1955.

Under första kvartalet 1958 ökade utlåningen i ungefär samma omfattning som under första kvartalet 1957. I april och maj följde sedan en ökning, som var något större än ett år tidigare. Om kreditgivningens inriktning under de första månaderna 1958 har i annat sammanhang nämnts, att affärsbankernas utlåning till gruppen industri, handel och samfärdslösning ökat väsentligt, medan deras bostadskrediter minskat. Om likviditetsutvecklingen för affärsbankerna må slutligen nämnas, att den säsongmässiga nedgången under januari—maj 1958 varit något större än under samma tid föregående år, vilket sammanhänger med bl. a. det ökade statliga inkomstöverskottet.

5. Synpunkter på kreditmarknaden 1958

Tidigare har visats, att utlandets finansiella sparande gentemot Sverige successivt minskat under tiden 1955—1957. Enligt den prognos över bytesbalansens utveckling 1958, som redovisats i kapitel IV, förväntas emellertid utlandets finansiella sparande gentemot Sverige — saldot för bytesbalansen med omvänt tecken — komma att något öka från 1957 till 1958 och för 1958 bli positivt med ca 200 miljoner kronor med åtföljande kontraktiva effekt på den svenska ekonomin.

Statens och kommunernas finansiella sparande, som efter en mindre stegring från 1955 till 1956 åter sjönk från 1956 till 1957, kan förväntas minska också från 1957 till 1958 och bli negativt med betydligt mer än en halv miljard kronor enligt de beräkningar som återgetts i kapitel VIII. Statens finansiella sparande torde komma att öka något, medan för kommunerna en avsevärd minskning beräknas. För riksbanken kan, med hänsyn till värdepappersinnehav och ränteläge, ett finansiellt sparande av ungefär 1957 års storlek förutses. Totalt för den offentliga sektorn torde emellertid det finansiella sparandet 1958 bli mera negativt än 1957. Minskningen blir sannolikt större än den ökning som förväntas för utlandets del. Vid ett någorlunda oförändrat finansiellt sparande inom kreditinstituten skulle sålunda det finansiella sparandet inom den kombinerade företag-hushållssektorn bli större 1958 än 1957. För hushållssektorn beräknas det bli i stort sett oförändrat, varför hela den eventuella ökningen skulle komma på företagen.

Att uppskatta storleken av företagens kreditanspråk under 1958 är förknippat med betydande svårigheter. Behovet av krediter för finansiering av planerade fasta investeringar och ökad lagerhållning — vilkas sammanlagda ökning dock väntas bli mindre 1958 än 1957 — är beroende av bl. a. vinstutvecklingen. Denna sammanhänger — liksom även investeringsefterfrågan — med konjunkturutvecklingen och är svår att förutse. Statens återbetalning till skogsindustrin av pris- och konjunkturutjämningsavgifter i början av året (127 miljoner kronor) och inlösen av aktier i LKAB längre fram (165 miljoner kronor) likaså överföringen till LKAB av i riksbanken insatta medel (190 miljoner kronor) ingår emellertid som kända faktorer i bedömningen av företagens finansieringsmöjligheter. För omfattningen av företagens

ianspråktagande av den inhemska kreditmarknaden spelar som förut nämnts de i förskjutningsposten ingående utländska kommersiella krediterna en viktig roll. Den ökning av dessa krediter, som syns föreligga under första kvartalet 1958, utgör emellertid ett föga hållbart underlag för uppskattning av deras omfattning för året som helhet. Det förefaller dock som om några finansiella hinder inte skulle föreligga för industrins del att genomföra den i kapitel IX förutsedda investeringsökningen, åtminstone inte om industrin betraktas som en enhet.

Tidigare har berörts kapitalmarknadens otillräcklighet 1955—1957 för finansiering av vad som konventionellt anses böra komma på denna marknads lott. Också för 1958 torde efterfrågan på långfristiga krediter komma att överstiga kapitalmarknadens placeringsbehov. Härför talar, vid sidan av en viss stabilitet i nettoökningen av utbudet, statsskuldökningens förväntade storlek, kommunernas ökade lånebehov och ökningen av den privata bostadsfinansieringen. Affärsbankerna syns sålunda också 1958 komma att få svara för en inte oväsentlig del av den reellt långfristiga kreditgivningen. Vilka former denna kreditgivning kommer att ta och till vilka sektorer och ändamål den kommer att gå, bestäms ytterst av riksbankens politik. Liksom 1957 torde emellertid obligationsköpen komma att spela en betydande roll, innebärande en ökning av affärsbankernas likvida tillgångar. En nedgång i valutareserven skulle utgöra en faktor verkande i motsatt riktning. Totalt syns emellertid affärsbankernas likvida tillgångar komma att inte oväsentligt öka under 1958, men mycket tyder på att ökningen blir mindre än under 1957.

XI. Sammanfattande bedömning

1. Den ekonomiska utvecklingen i Sverige 1956—1957

Den mer definitiva bild av den ekonomiska utvecklingen i Sverige från 1956 till 1957, som redovisats i kapitel II i denna nationalbudget, skiljer sig i icke oväsentliga avseenden från den bild som presenterades vid årsskiftet. Detta gäller framför allt lagerutvecklingen och produktionen och i viss grad även den privata konsumtionen, vilka ökat mer än som förutsågs. Den preliminära uppskattningen av investeringsutvecklingen har däremot endast obetydligt reviderats.

Den expansion i utrikeshandeln som inträdde i samband med det internationella konjunkturuppsvinget under 1953—1955, fortsatte även under 1957 med en parallell stegring av import och export. Värdemässigt uppgick ökningen såväl för importen som exporten till 10 procent och i volym till 7 procent för importen och 8 procent för exporten. Från 1953 till 1957 har därmed exporten ökat med 39 och importen med 45 procent, medan den totala produktionen under samma period ökat med knappt 17 procent, allt räknat i oförändrade priser. Bytesbalansen, vilken försämrades under konjunkturuppgångens tidigare del, uppvisar under senare år en successiv förbättring. Underskottet, som 1955 uppgick till 415 miljoner kronor, sjönk 1956 till 130 och 1957 till 70 miljoner kronor.

Den stegring av exportvolymen som framkommer vid en jämförelse mellan helåren 1956 och 1957, hänförde sig till en expansion under andra halvåret 1956 och första kvartalet 1957, varefter exporten stagnerade och under sista kvartalet visade en något sjunkande tendens. Exportökningen bars i stor utsträckning upp av den fram till mitten av 1957 stigande internationella investeringskonjunkturen. Exporten av verkstadsprodukter (maskiner, instrument och transportmedel) ökade sålunda från 1956 till 1957 med 27 procent i värde och 19 procent i volym. Den mot slutet av fjolåret inträdande försvagningen i investeringskonjunkturen avspeglade sig under 1957 främst i en minskad efterfrågan på järn och stål. Den svenska exporten av handelsfärdigt järn och stål sjönk därmed från 1956 till 1957 med 3 procent i volym. Även exporten av massa minskade under 1957 efter de närmast föregående årens betydande ökningar. Avsättningssvårigheterna började göra sig gällande under andra halvåret 1957 och resulterade i en nedgång i massaexporten för helåret räknat med ca 3 procent.

Under loppet av 1957 inträdde en successiv förbättring av bytesförhållandet gentemot utlandet genom att priserna på importvarorna, framför allt bränslen, sjönk mer än på exportvarorna. Denna förbättring hade emellertid föregåtts av en försämring under 1956 och var inte större än att genomsnittspriserna för hela året 1957 kom att i jämförelse med genomsnittspri-

serna för 1956 innebära en försämring av bytesförhållandet med ca 1 procent. Förbättringen under 1957 beräknas däremot framkomma 1958 i jämförelse med fjolåret.

Det mest markanta draget i utvecklingen 1957, sådan den framträder i de reviderade beräkningarna, är omfattningen av lagerökningen, som numera uppskattas till drygt 1 200 miljoner kronor, vilket är mer t. o. m. än den mycket stora lagerökningen under 1955. Satt i relation till bruttonationalprodukten överträffas 1957 års lagerökning endast av den som ägde rum under 1951. Det är därmed tredje året i följd som betydande lagerökningar äger rum i den svenska ekonomin. Vid bedömningen av lagerökningens storlek bör framhållas, att en oförändrad relation mellan lager och total produktion vid en produktionsstegring på 3 procent skulle innebära en lagerökning av storleken $1/2 - 1$ miljard kronor. Expansionsprocessen är emellertid inte jämn utan stegringstakten olika snabb i olika näringsgrenar och avsättningsmöjligheterna fluktuerar. Därtill kommer spekulativa inslag i lagerhållningen. Dessa faktorer har med olika styrka influerat lagerutvecklingen i Sverige under 1957. Produktionsstegringen inom industrin har varit särskilt stor inom verkstadsindustrin, där varor under arbete är av speciell betydelse. Som närmare framgår av kapitel II har lagerökningen under de tre senaste årens konjunkturuppgång varit koncentrerad just till verkstads- och varvsindustrin, och största delen av lagerökningen gäller här varor under arbete. Den betydande ökning av massaindustrins lager som inträffade under 1957, betingades å andra sidan av avsättningssvårigheterna under andra halvåret. Detsamma gäller lageruppgången vid järn- och stålverken.

De totala bruttoinvesteringarna ökade från 1956 till 1957 med ca 3 procent i volym. Bakom denna ökning ligger framför allt en expansion av den offentliga investeringsverksamheten, medan ökningen av de privata investeringarna stannade vid 1 procent. För industrins del syns investeringarna under 1957 ha legat på samma nivå som under 1956. Bakom den totalt oförändrade investeringsaktiviteten under 1957 ligger en ökning för kapitalvaruindustrin, som uppväger en minskning för konsumtionsvaruindustrin.

Uppgången i den privata konsumtionen mellan 1956 och 1957 belöpte sig i volym räknat till närmare 2 procent, vilket betyder en fortsatt avaktning sedan 1955 av stegringstakten för konsumtionen. Ökningen under 1957 koncentrerades till varaktiga konsumtionsvaror (bilar och televisionsapparater m. m.) som steg med 8 procent, medan volymen av icke varaktiga varor förblev oförändrad och tjänsteförbrukningen, vars viktigaste komponent är bostadsnyttjandet, ökade med 2 procent. Den offentliga konsumtionen slutligen steg från 1956 till 1957 med $3\frac{1}{2}$ procent, d. v. s. i takt med bruttonationalprodukten.

En summering av de ovan genomgångna posterna i försörjningsbalansen ger — efter avdrag för importen — en stegring i bruttonationalprodukten 1957 på $3\frac{1}{2}$ procent, d. v. s. samma ökningstal som för 1956 och något mer än som gällt i genomsnitt för den hittills gångna delen av 1950-talet.

Denna uppgång är resultatet bl. a. av en betydande fortsatt produktivitetstegring inom industrin.

Såsom framgått av den ovan lämnade redogörelsen steg bruttoinvesteringarna 1957 snabbare än den samlade konsumtionen, samtidigt som en betydande lageruppbbyggnad ägde rum och underskottet i bytesbalansen så gott som utjämnades. Detta innebär att den totala kapitalbildningen (bruttosparandet) ökade sin andel av bruttonationalprodukten till det högsta värde som hittills registrerats för efterkrigstiden. I fördelningen av sparandet ägde en förskjutning rum genom att statens bruttosparande minskade såväl absolut som relativt, medan kommunernas steg något och en betydande sparandeökning inträffade inom den privata sektorn. Det privata sparandets fördelning på företag och enskilda är inom vida marginaler osäkert, men det förefaller som om ökningen under 1957 varit likformig.

Prisutvecklingen under 1957 karakteriserades av fallande export- och importpriser, i stort sett oförändrade partipriser men en ökning i konsumentpriserna med 4 procent. Konsumentprisstegringen är i första hand bestämd av interna faktorer, av vilka höjda indirekta skatter och ökade priser på tjänster, däri även inräknat handelns tjänster (handelsmarginalerna), spelat den viktigaste rollen.

Såsom framgått av den ovan lämnade redogörelsen fortsatte under 1957 den uppbromsning av konjunkturen som i vissa avseenden, främst på arbetsmarknaden, började göra sig gällande redan under 1956. Om neddämpningen i konjunkturen under 1956 i betydande utsträckning kan tillskrivas effekterna av den sedan 1955 skärpta ekonomiska politiken, stödd av en i det hela väl balanserad utlandskonjunktur, framstår den under andra halvåret 1957 mer accentuerade uppbromsningen som betingad av försvagningen i den internationella konjunkturen. Denna medförde en minskning i efterfrågan på en del viktiga exportprodukter redan under fjolåret och stegringen i industriproduktionen avtog under andra halvåret. En successiv förskjutning inträdde i balansen mellan utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden. Detta avspeglades bl. a. i avsaktande löneglidning och medförde under vintermånaderna därutöver en arbetslöshet, som inom ramen för en totalt sett alltså hög sysselsättning dock legat över den under 1950-talet normala säsongarbetslösheten. Redan utvecklingen under 1957 har sålunda i praktiken understrukt det samband som råder mellan den svenska ekonomin och den internationella konjunkturen. Innan framställningen övergår till att behandla den internationella bakgrunden för den svenska utvecklingen under 1958, skall dock utvecklingen under 1956 och 1957 jämföras med 1955 års långtidsutrednings bedömningar.

2. 1955 års långtidsutredning och den faktiska utvecklingen 1955—1957

Utgångspunkten för långtidsutredningens bedömningar var en konjunkturbild under de fem åren 1956—1960 liknande den som kännetecknat de tidigare efterkrigsåren. Man räknade med att utvecklingstakten år från år

kunde komma att rubbas av kortsiktiga konjunkturväxlingar, men man förutsatte att i det närmaste full sysselsättning skulle kunna upprätthållas. I den händelse en djupare ekonomisk kris skulle inträffa, bedömde man det vara nödvändigt med en fullständig revision av det presenterade utvecklingsprogrammet. Mot bakgrund av dessa antaganden om konjunkturutvecklingen och utifrån produktionsplanerna på olika områden angavs två alternativ — ett lägre och ett högre — för produktionens tillväxt 1956—1960. Tillväxttakten per år angavs till 2,8 procent i det lägre (A) och till 3,7 procent i det högre produktionsalternativet (B), när man bortsåg från effekten av arbetstidsförkortningen 1958—1960. Under de två år som gått av prognosperioden kan utredningens förutsättningar om konjunkturutvecklingen sägas ha uppfyllts. Även den procentuella tillväxttakten ligger inom ramen för dess framtidsbedömningar. I genomsnitt per år har produktionen nämligen ökat med 3,6 procent. Överensstämmelsen med utredningens högre produktionsalternativ har således varit god.

Den femårsperiod långtidsutredningen behandlade kan indelas i en första period, omfattande 1956—1957, och en andra period, omspännande 1958—1960. I ett avseende har förutsättningarna för produktionens tillväxt varit gynnsammare under de nu tilläandalupna första två åren än under den kommande treårsperioden. Det sammanhänger med att genom arbetstidsförkortningen 1958—1960 en annars möjlig standardhöjning tas ut i form av ökad fritid. Långtidsutredningen angav i anslutning till utredningen om kortare arbetstid, att arbetstidsförkortningen skulle komma att motsvara ett produktionsbortfall i förhållande till annars möjlig produktion på 4 procent. Produktionens årliga ökning under hela femårsperioden beräknades härigenom komma att stanna vid i genomsnitt 2 procent enligt det lägre och vid 2,9 procent enligt det högre produktionsalternativet. För att den faktiska produktionen under femårsperioden skall överensstämma med den av utredningen angivna fordras därför, att den i genomsnitt per år 1958—1960 ökar med ca 1 procent enligt det lägre och med ca 2 1/2 procent enligt det högre produktionsalternativet. I den händelse ingen mer omfattande konjunkturavmattning inträffar, syns således möjligheter föreligga för en produktionsuppgång och därmed en tillväxt av konsumtion och investeringar som ligger inom ramen för långtidsutredningens utvecklingsalternativ.

En av långtidsutredningens viktigaste målsättningar var en stegring av kapitalbildningens andel av bruttonationalprodukten och en motsvarande nedgång av konsumtionens andel. En utveckling i denna riktning syns också ha ägt rum. Från 1955 till 1956 var visserligen kapitalbildningskvoten ungefär oförändrad, men från 1956 till 1957 steg den med en procentenhet. Den höjning av kapitalbildningskvoten med drygt en procentenhet som förutsetts i långtidsutredningen syns således i stort redan ha förverkligats. Om detta gäller kapitalbildningen totalt gäller det dock inte för dess olika delområden. Medan lagerökningen såväl 1956 som 1957 haft en väsentligt större omfattning än vad som förutsetts, har investeringarna i fast kapital ökat något långsammare. Den faktiska ökningen uppgår visserligen till 3,3 pro-

Tabell XI: 1. Jämförelse mellan den faktiska utvecklingen 1955—1957 och långtidsutredningens framtidsbedömning

	Värde 1955 i miljarder kronor enligt senaste beräkning	Procentuell årlig ökning i genomsnitt				
		Långtidsutredningens förutsägelser för 1955—1960		Faktisk utveckling 1955—1957	Återstår att realisera 1958—1960	
		A	B		A	B
Bruttonationalprodukt utan arbetstidsförkortning	48,9	2,8	3,7	3,6	(2,3)	(3,8)
Bruttonationalprodukt efter arbetstidsförkortning		2,0	2,9		1,0	2,4
<i>Kapitalbildning</i>	13,9					
Bytesbalansens saldo	— 0,4					
Lagerökning	1,0					
Investeringar i fast kapital.	13,3	2,4	3,3	3,3	1,8	3,3
varav:						
Civila ny- och reinvesteringar ..	9,0	2,6	3,5	3,4	2,1	3,6
Underhåll	4,3	2,0	2,9	3,1	1,3	2,8
<i>Konsumtion</i>	32,7					
Privat konsumtion	27,9	1,3	2,3	2,4	0,5	2,2
Offentlig civil konsumtion	4,8	4,0	4,0	5,4	3,0	3,0
<i>Militära utgifter</i>	2,3	2,0	2,9	2,4	1,7	3,2

cent per år eller lika mycket som i det högre produktionsalternativet, men procenttalet för dessa avsåg hela femårsperioden. Man får därför förutsätta en något större tillväxttakt under de första två åren av femårsperioden än under de senare tre åren, då utrymmet för konsumtion och investeringar beräknas tillväxa i långsammare takt som följd av arbetstidsförkortningen. Långtidsutredningens målsättning om en successiv förbättring av bytesbalansens saldo från — 415 miljoner kronor 1955 till + 375 miljoner kronor 1960 har under de gångna två åren överträffats. Även valutareserven har utvecklats bättre än väntat mätt i absoluta tal. I förhållande till importen har dock utvecklingen varit ogynnsammare. Importens relativa ökningstakt har nämligen varit betydligt större än valutareservens. Det har medfört att utredningens målsättning om en lika stor procentuell ökning av valutareserven som av importen hittills inte kunnat förverkligas, trots att under såväl 1956 som 1957 förskjutningen mellan varu- och betalningsströmmarna varit till fördel för valutareserven. I slutet av 1955 motsvarade valutareserven ca 3 månaders import. För 1957 var siffran 2 2/3 månader. Ansvällningen av importen, vilken delvis sammanhänger med den omfattande lageruppbbyggnaden, har medfört att långtidsutredningens importprognos för femårsperioden — en ökning med ca 12 procent — redan efter två år har mer än uppfyllts. Att bytesbalansens saldo trots detta kan sägas ha motsvarat förutsägelserna beror på att exporten likaledes redan på två år ökat ungefär lika mycket som förutsagts för hela femårsperioden eller om-

kring 20 procent. Såväl importens som exportens stegring har således hittills varit avsevärt större än vad som förutsatts.

Mot en ökad kapitalbildningskvot står en återhållsamhet i den privata konsumtionsutvecklingen. För den privata konsumtionen uppgår ökningen hittills till 2,4 procent per år. I utredningen angavs ökningen per år till 1,3 respektive 2,3 procent. Eftersom för 1958 konsumtionsstegringen beräknats till omkring 1 procent syns förutsättningar föreligga för att den återhållsamhet i konsumtionens tillväxttakt som utredningen angav skulle kunna komma till stånd.

Återstår av försörjningsbalansens poster den offentliga konsumtionen och de militära utgifterna. Totalt har för dessa stegringstakten varit något större än vad som angetts i det högre produktionsalternativet. För såväl den civila statliga som den kommunala konsumtionen har ökningstakten överstigit 5 procent per år.

För investeringsavvägningen uppställdes i långtidsutredningen vissa prioritetsgrunder. De innebar bl. a. att prioritet skulle ges sådana områden, där exceptionella köbildningar uppstått och där detta medfört uppenbar diskriminering mellan olika individer. Som exempel angavs bostads- och skolinvesteringar. Man ansåg det vidare angeläget att inte hålla tillbaka investeringarna på sådana områden, där en kapacitetsökning kunde väntas förstärka bytesbalansen. Hit hänfördes exportindustrins utbyggnad och utbyggnaden av den inhemska bränsleförsörjningen. Vidare gavs prioritet för rationaliseringsinvesteringar och för investeringsområden där ökningarna av produktionstillskottet i förhållande till de gjorda investeringarna kunde väntas bli stora redan på kortare sikt. Frånsidan av prioritetsgrunderna var att de investeringsönskemål, som sammanhängde med en standardförbättring utanför de akuta bristområdena, fick förverkligas först på litet längre sikt. Det gällde investeringar, som hade samband med bilen, fritiden och service i olika former.

Då långtidsutredningen förutsatte att investeringsökningen på olika områden skulle komma att ske i olika takt de enskilda åren försvåras i hög grad en avstämning av de alternativa investeringsförslagen. Vissa utvecklingstendenser kan dock urskiljas. För vissa av de prioriterade investeringsområdena syns i stort ökningstakten ha överensstämt med den som angavs av utredningen i det högre investeringsalternativet. Det gäller t. ex. investeringar i kraftverk och bostäder. Som målsättning för bostadsbyggandet uppställde utredningen dels ett tillskott av 65 000 lägenheter per år i slutet av perioden, dels en successiv förskjutning mot ökad andel småhus och större lägenheter. Eftersom 64 500 lägenheter färdigställdes 1957 och antalet förutses bli av minst samma omfattning 1958 syns utredningens målsättning om bostadsbyggandets omfattning redan ha överträffats. För investeringar i skolor och industri tycks däremot eftersläpningar ha uppstått i jämförelse med vad utredningen angivit. Enligt investeringsprognoserna för 1958 förutses dock framför allt för industriinvesteringarna betydande ökning. Avvikelse föreligger också på investeringsområden, vilka inte prioriterats.

Tabell XI: 2. Jämförelse mellan långtidsutredningens alternativa förslag till investeringsinriktning 1956—1960 och den faktiska utvecklingen 1956—1957

Exkl. underhåll och militära investeringar

	Procentuella förändringar			
	Årlig genomsnittlig förändring enligt långtidsutredningen		Faktisk genomsnittlig årlig ökning 1955—1957	Prognos för 1957—1958
	A	B		
<i>Varuproduktion</i>	+ 3,1	+ 4,6	+ 0,8	+ 9
Jordbruk, skogsbruk, fiske	+ 1,1	+ 1,5	— 2,4	± 0
Egentlig industri	+ 3,0	+ 4,9	— 0,3	+ 9
Kraft- och belysningsverk, gasverk	+ 4,4	+ 5,4	+ 5,8	+ 12
<i>Distribution</i>	± 0	+ 2,1	+ 7,6	+ 7
<i>Samfärdsel</i>	+ 1,8	+ 2,6	+ 5,7	+ 8
Kommunikationsmedel	+ 1,7	+ 2,8	+ 4,7	+ 7
Väg- och gatuarbeten m. m.	+ 2,2	+ 2,2	+ 9,5	+ 10
<i>Vatten och avlopp m. m.</i>	± 0	± 0	+ 6,2	+ 4
<i>Bostäder</i>	+ 3,0	+ 3,0	+ 3,7	+ 9
<i>Skolor m. m.</i>	+ 8,5	+ 8,5	— 1,6	+ 6
<i>Sjukvård, sociala ändamål, förvaltning m. m.</i>	+ 0,7	+ 1,3	+ 7,0	+ 3
Hälsö- och sjukvård	+ 3,6	+ 5,3	+ 15,9	} + 4
Sociala ändamål	± 0	± 0	— 5,3	
Förvaltning	— 2,2	— 2,2	+ 4,6	} + 1
Brandväsen och civilförsvar	+ 4,5	+ 4,5	+ 9,8	
Summa civila ny- och reinvesteringar	+ 2,6	+ 3,5	+ 3,4	+ 8

Investeringarna i handelns lokaler, förvaltning och sjukvård, vatten och avlopp samt vägar har sålunda ökat i snabbare takt än vad som förutsatts.

Även om avvikelser i enskilda detaljer förekommer kan utvecklingen på det stora hela sägas hittills ha följt långtidsutredningens mer optimistiska utvecklingsalternativ för den svenska ekonomin. Produktionens tillväxt har sålunda bildat underlag för fortsatt standardförbättring för den enskilde samtidigt som den relativa återhållsamheten i konsumtionsökningen möjliggjort en vidgad kapitalbildning. Huruvida denna utveckling skall fortsättas även under den återstående delen av femårsperioden beror bl. a. på om produktionsökningstakten kommer att kunna upprätthållas. Arbetstidens förkortning medför 1958—1960 ett bortfall av eljest möjlig produktion motsvarande ca ett års normal produktionsökning. Expansionstakten i den svenska ekonomin kommer vidare att i hög grad vara beroende på styrkan och varaktigheten i den internationella konjunkturavmattning som inträtt under 1957/58. En uppbromsning av ökningstakten i de resurser som är disponibla för konsumtion och investering, följer dessutom redan av önskemålet att förbättra valutareserven. Strävandena att öka kapitalbildningens andel av de reala resurserna kommer vidare att möta svårigheter bl. a. till följd av den konsumtionsstimulerande effekten av folkpensionernas höjning och av försvarsutgifternas tillväxt.

3. Den internationella bakgrunden

Såsom framhållits i översikten över utvecklingen i Sverige under 1957 fick vårt land kännning av avmattningen i den internationella konjunkturren redan under fjolåret. I kapitel III har lämnats en ingående analys av den uppbromsning i konjunkturen, som sedan andra halvåret 1957 ägt rum i samtliga av våra viktigare avnämamländer. Omsorgen om valutareserven och strävandena att stabilisera den inhemska prisnivån har i en rad länder såsom Nederländerna, Frankrike, Danmark, Norge och Storbritannien framdrivit åtstramningar av den ekonomiska politiken, vilka i huvudsak bibehållits även i de fall där överskottsefterfrågan försvunnit och expansionen kommit in i ett lugnare skede. Under loppet av 1957 upphörde stegringen av industriproduktionen i de större länderna i Västeuropa (med undantag för Frankrike) och minskningar inträffade på flera håll. Senast tillgängliga uppgifter över industriproduktionen hittills under 1958 ger intrycket av en i flertalet länder stagnerande eller sjunkande produktion. Där ökningar förekommit såsom i Västtyskland, Italien och i vårt land är de obetydliga. Ansträngningarna att förbättra bytesbalansen har krönts med en viss framgång i Storbritannien, Nederländerna och Danmark men till priset av en nedpressad aktivitet. Som ett tecken på konjunkturavmattningen i Västeuropa kan anföras, att OEEC-ländernas totala import under första halvåret 1957 i värde låg 14 procent men andra halvåret endast 4 procent över fjolårsnivån för att under de två första månaderna 1958 sjunka 10 procent under nivån året innan. Sjunkande importpriser förklarar en del men långt ifrån hela denna nedgång.

Försöken att förbättra valutaläget tenderar i nuvarande konjunktursituation med outnyttjad kapacitet att leda inte till ökad export utan via minskad inhemsk efterfrågan till minskad import, d. v. s. till minskad export för andra länder och därmed till en krympning av den internationella handeln. Dessa tendenser förstärks av den samtidiga konjunkturedgången i Förenta staterna, som minskar möjligheterna till europeisk export såväl till Förenta staterna som till de råvaruproducerande länderna. En viktig förutsättning för den internationella handelns expansion har varit ökningarna i världens dollarreserver, vilka varit resultatet av Förenta staternas militära och civila hjälpprogram samt under senare år även av en betydande privat amerikansk kapitalexport. Det innebar därför en allvarlig försämring — låt vara att den till en del betingades av exceptionella förhållanden — när Förenta staternas betalningsbalans 1957 medförde en minskning i den övriga världens guld- och dollarreserver med 400 miljoner dollar mot en ökning 1956 med 1 000 miljoner dollar.

I Västeuropa kännetecknas utvecklingen av fortsatta stora överskott i den västtyska utrikeshandeln. Västtyskland och Förenta staterna är de enda större länder som kan bedriva en ekonomisk politik under full valutamässig rörelsefrihet. Aktivitetsnivån i dessa länder — och deras kapitalrörelser — sätter därmed ett tak för den genomsnittliga expansionstakt som övriga

länder av valutamässiga hänsyn kan tillåta sig. Ur allmän västeuropeisk synpunkt är därför utvecklingen i Förenta staterna och Västtyskland av avgörande betydelse.

Vad först angår *Förenta staterna* har nedgången i industriproduktionen varit snabbare och större än under avmattningen 1953—1954. Produktionen låg i april 13 procent under nivån i september 1957. Arbetslösheten har — om man bortrensar säsonginflytandet under vårmånaderna — successivt stigit i år och uppgick i april till 7 1/2 procent mot 4 procent i april i fjol. Ett viktigt inslag i nedgången har utgjorts av den upphörande lageruppbbyggnaden, som under 1957 minskade efterfrågan med 4,1 miljarder dollar (i relation till nationalprodukten skulle detta i Sverige motsvara en minskning i lagerinvesteringarna av storleksordningen 500 miljoner kronor). Denna utveckling fortsatte under första kvartalet i år med en lageravveckling som minskade efterfrågan med inte mindre än 6,3 miljarder dollar (uppräknat till årsnivå). Det är naturligt att denna lageravveckling inte kan pågå i oförminskad takt under någon längre tid och att därför en uppbromsning av nedgången är att vänta. Vissa sporadiska tecken härpå har också registrerats i orderingången: minskningen sker långsammare och har i vissa branscher efterträtts av en mindre ökning. Å andra sidan föreligger inga faktorer som tyder på en mer markerad återhämtning av konjunkturen under innevarande år. Företagens investeringar beräknas sålunda sjunka med 13 procent 1958 och enligt gjorda enkäter planeras en fortsatt nedgång för 1959, vilket framstår som naturligt med hänsyn till överkapacitet och krympande företagsvinster. Sjunkande personliga inkomster och en ännu inte avslutad prisstegring — under det senaste halvåret har konsumentpriserna stigit med 2 procent och låg i april 3 1/2 procent över fjolårsnivån — gör inte någon mer betydande uppgång i de privata konsumenternas efterfrågan sannolik. Bostadsbyggandet, som spelade en viktig roll i återhämtningen efter den föregående avmattningen, sjönk under första kvartalet och antalet ingångsatta lägenhetsbyggen har i vår legat obetydligt under fjolårsnivån men visar en uppåtgående tendens. De offentliga utgifterna stiger långsamt och någon avgörande expansiv effekt kan inte påräknas härifrån på kort sikt. Enligt de uppskattningar som redovisas i kapitel III har ökningen hittills i år inte varit större än att den kompenserat blott en fjärdedel av nedgången i företagens fasta investeringar. Längre framöver syns emellertid statsbudgeten få en större expansiv effekt. Att döma av uppgifter om revideringar av budgetförslaget för budgetåret 1958/59 beräknas budgeten nu ge ett underskott av storleksordningen 8 å 10 miljarder dollar att jämföras med ett mindre överskott enligt förslaget i januari i år. Denna utveckling är givetvis till en del reflexen av ett sjunkande skatteunderlag men underskottet betingas också av ökade utgifter.

Den amerikanska betalningsbalansen för första kvartalet 1958 föreligger ännu inte. Man vet emellertid att ett avsevärt guldutflöde ägt rum i år. Det förefaller som om denna utveckling, vilken skiljer sig från fjolårets, bland annat berott av förändringar i bytesbalansen och därvid i första hand

av en nedgång i den amerikanska exporten. Denna nedgång är på sitt vis ett symptom på den internationella konjunkturavmattningen men den innebär likväl en förbättring i den övriga världens dollarsituation, vilken tidigare ingett farhågor.

I jämförelse med Förenta staterna framstår visserligen utvecklingen i *Västtyskland* som expansiv men även där har en tydlig uppbromsning av konjunkturen ägt rum sedan mitten av fjolåret. Från första till andra halvåret 1957 sjönk industriproduktionen med någon procent; det är första gången under 1950-talet som en dylik nedgång inträffat. Den uppgång, som senare ägt rum under början av 1958, är relativt begränsad och produktionen låg i februari—april endast 2 procent över fjolårsnivån. Orderingången mattades successivt under 1957 och låg i början av 1958 under fjolårsnivån. Man räknar med en strävan att skära ned lagren, som på många håll ter sig för stora i förhållande till den stagnerande omsättningen och otillfredsställande orderingången. En dämpning i investeringsaktiviteten kan förutses: näringslivets byggnadsinvesteringar torde minska under 1958, medan maskininvesteringarna, speciellt inom hemmamarknadsindustrierna, fortsätter att stiga. Ökningstakten i investeringsefterfrågan har därmed alltsedan 1956 fortsatt att sjunka. Den ekonomiska politiken är inställd på en försiktig konjunkturstimulans. Det offentliga bostadsbyggandet kan förväntas expandera. Vidare beräknas försvarsutgifterna stiga under budgetåret 1958/59 med inte mindre än 40 procent, vilken ökning motsvarar drygt 1 procent av bruttonationalprodukten. De tyska militärutgifterna ligger därmed på ungefär samma nivå relativt sett som i Sverige. Dessutom planeras vissa skattelättnader för 1958, dock av mindre omfattning än 1957. Underskottet i totalbudgeten beräknas därmed komma att öka trots att skatteintäkterna beräknas stiga snabbare än föregående budgetår.

En uppbromsning i den västtyska exporten har också ägt rum. Varuexporten låg andra halvåret 1957 11 procent över fjolårsnivån mot 19 procent för första halvåret. Utvecklingen hittills i år visar en fortsatt nedgång i exportens ökningstakt. Detta har emellertid inte inneburit, att överskotten i utrikeshandeln tenderar att minska. Importstegringen första kvartalet i år jämfört med samma kvartal i fjol är volymmässigt visserligen större än exportökningen men till följd av förbättring i bytesförhållandena har överskotten fortsatt att öka. Även om expansionen i *Västtyskland* således alltså är större än i andra länder i Västeuropa, är den inte så markerad att överskotten i betalningsbalansen kan väntas upphöra.

Övriga länder i Västeuropa, som spelar en mer betydande roll som avnämare av svensk export, präglas samtliga av stagnationstendenser under innevarande år. I *Storbritannien*, som är vår viktigaste handelspartner, har produktionsstegringen inom industrin upphört sedan andra kvartalet 1957 och låg under första kvartalet i år under nivån i slutet av fjolåret. Det rör sig om små förändringar i en produktion, som varit i stort sett stagnerande allt sedan slutet av 1955. Arbetslösheten har stigit om än i långsam takt och antalet arbetslösa uppgick i maj i år till 450 000 mot 315 000 för ett år

sedan. Industriinvesteringarna, som 1957 var den viktigaste expansionsfaktorn, beräknas under 1958 ligga kvar på oförändrad nivå. Bostadsbyggandet var 1957 lägre än något år sedan 1952 och en fortsatt nedgång väntas under 1958. Den lagerökning som inträffade under 1957 beräknas ha fört upp lagren till en sådan nivå att strävanden till en lagerminskning kan förutses under 1958. Återhållsamhet med offentliga utgifter, bl. a. på investeringsidan, har signalerats och de diskontosänkningar, som vidtagits under våren, har mer karaktären av anpassning till det sänkta ränteläget i andra länder — framför allt Förenta staterna och Västtyskland — än av inledning till en allmän uppmjukning av den ekonomiska politiken. Den stagnation, som präglar den brittiska ekonomin, inleddes redan 1955. Stegringen i bruttonationalprodukten har varit mycket begränsad under de senaste två åren, men trots detta har pris- och lönestegringen varit betydande. En förbättring i betalningsbalansen har dock inträtt efter krisen hösten 1957, men förbättringen gäller Storbritannien, medan det övriga sterlingområdet till följd av sjunkande råvarupriser fått sin betalningssituation successivt försämrad. Totalt har dock för sterlingområdet i dess helhet en ökning i guld- och dollarreserverna ägt rum, som från maj 1957 till maj i år uppgår till inemot 700 miljoner dollar. I både *Danmark* och *Norge* har valutamässiga bekymmer föranlett skärpning av den ekonomiska politiken. För Danmarks del inträffade detta redan under 1957 med en serie finanspolitiska ingrepp, som åstadkom en markerad dämpning av den ekonomiska aktiviteten under andra halvåret 1957. I Norge är det de sjunkande fraktsatserna, som i första hand åstadkommer nedgången i valutaintäkterna och gör det ekonomiska läget mer labilt än tidigare. Vad slutligen *Frankrike* angår, siktar den ekonomiska politiken i detta land till en avsevärd dämpning av efterfrågan under 1958 efter de senaste årens starka uppsving som följts av mycket snabba prisstegringar, speciellt under det senaste året. Oavsett om strävandena att balansera den franska ekonomin lyckas eller ej, kommer tydligen verkningarna av en eventuell fortsatt fransk expansion att avskärmats från den övriga världen genom en av direkta restriktioner framkallad nedskärning av importen.

Ett sammanfattande omdöme om de aktuella tendenserna i dagens internationella konjunkturläge blir att den uppbromsning av aktiviteten, som inträdde under 1957, kommer att bestå framöver: några klart expansiva faktorer förefinns inte vid oförändrad politik. Den ökade investeringsefterfrågan, som i stor utsträckning burit upp den senaste konjunkturen, har nu i stort sett stagnerat och överskottskapacitet föreligger på många håll. Utvecklingen under de senaste månaderna tyder snarare på en viss ytterligare nedpressning under den närmaste framtiden än på en stabilisering vid den rådande nivån. I denna utveckling spelar råvaruländernas successivt försämrade läge en viktig roll. Denna bedömning utgår från i stort sett oförändrad ekonomisk politik i de länder som i första hand skulle kunna injicera en ökad aktivitet, nämligen Förenta staterna och Västtyskland. Som ovan framhållits utgör i dessa båda länder den statsfinansiella utvecklingen

i nuvarande läge den viktigaste expansionsfaktorn. Tecken tyder på att den kommer att få ökad betydelse under budgetåret 1958/59. Hittills tillgängliga uppgifter ger dock inte skäl att av denna anledning räkna med en mer markerad stegring av aktiviteten i dessa länder under det närmaste halvåret.

Utvecklingen 1957—1958 företer både likheter och väsentliga olikheter med konjunkturavmattningen 1951—1953: Industriproduktionen upphörde att öka i flertalet västeuropeiska länder vid mitten av 1951 och utvecklingen var — bedömd efter totalindex — ganska likartad den som ägt rum 1957. De industrier som 1951 först drabbades av minskad efterfrågan, var konsumtionsindustrierna, speciellt textil, medan den privata konsumtionen denna gång varit väl hävdad. För kapitalvaruindustriernas del inträdde en avmattning först under senare delen av 1952, vilket delvis får tillskrivas att rustningsutgifterna ökade kraftigt 1950—1952 och sedan stagnerade mellan 1952 och 1953. I den nuvarande konjunkturedgången har kapitalvaruindustriernas — först järn- och stålverkens — svårigheter kommit på ett tidigare stadium genom att avmattningen just sammanhänger med en dämpning av den privata investeringsaktiviteten utan en på samma sätt kompenserande ökning från den offentliga sektorn. Den spekulativa lagerökningen under 1951, som hade ett avgörande inflytande på konjunktursvängningarna i olika näringsgrenar under 1951—1953, saknar i stort sett motsvarighet denna gång, även om såsom är vanligt vid ett konjunkturuomslag lagren för närvarande framstår som för stora på många håll. En omständighet, som å andra sidan förvärrar dagens situation i jämförelse med läget 1951—1953, är den amerikanska konjunkturavmattningen. Nedgången i Väst-europa skedde då vid i stort sett stagnerad konjunktur — när avmattningen kom i Förenta staterna 1953—1954 hade konjunkturen redan vänt i Väst-europa — medan den nu har förstärkts av den amerikanska utvecklingen.

4. Den svenska ekonomin under 1958

I tidigare kapitel av denna nationalbudget har material presenterats, som tjänar som underlag för en samlad bedömning av utvecklingen i den svenska ekonomin under 1958. Med utgångspunkt från de prognoser, som kunnat göras för olika delmarknader — och med beaktande så långt möjligt av de ömsesidiga samband som föreligger dem emellan — har en sammanfattande prognos uppställts i försörjningsbalansens form. Prognosen återges i tabell 3. Det bör inledningsvis påpekas att prognosen bygger på förutsättningen om oförändrad ekonomisk politik. De av sysselsättningspolitiska skäl företagna eller beslutade ökningarna i offentliga investeringar (bl. a. inom vägväsendet, televerket m. m.) har beaktats i prognosen för dessa poster. Antagandet om oförändrad restriktivitet i kreditpolitiken påverkar i första hand prognosen för ökningen i kommunernas investeringar.

I rådande konjunkturläge med tillgång till outnyttjade produktionsresurser kan den svenska *exporten* betraktas som en (på kort sikt) utifrån be-

Tabell XI: 3. Reviderad nationalbudget för 1958

1957 års priser

	1957 Miljoner kr	Förändring 1957—1958	
		Milj. kr	Procent
<i>Tillgång</i>			
Produktion	57 100	+ 700	+ 1
Import av varor	12 550	± 0	± 0
Summa tillgång	69 650	+ 700	+ 1
<i>Användning</i>			
Privat inhemsk bruttoinvestering	9 750	+ 700	+ 7
Offentlig inhemsk bruttoinvestering	7 410	+ 350	+ 5
Därav: statlig	4 210	+ 250	+ 6
kommunal	3 200	+ 100	+ 3
Ökning av lager m. m.	1 240	— 800	..
Export av varor och netto av tjänster	12 480	— 150	— 1
Privat konsumtion	31 680	+ 400	+ 1
Offentlig konsumtion	7 090	+ 200	+ 3
Därav: statlig	2 850	+ 50	+ 2
kommunal	4 240	+ 150	+ 4
Summa användning	69 650	+ 700	+ 1

Anm. I prognosen för 1958 har samtliga poster angetts i jämna 50-tal miljoner kronor och avvikor därför i vissa fall från motsvarande uppgifter som återfinns i tidigare kapitel.

stämd storhet. Som ovan visats har den ekonomiska aktiviteten under det senaste året bromsats upp i samtliga av våra viktigare avnämarnländer. Ur svensk synpunkt är det därvid av särskild betydelse, att avmattningen i efterfrågan gäller — och framöver i ökad utsträckning sannolikt kommer att gälla — investeringarna. Den kalkyl för den svenska exporten under 1958, som uppgjordes vid årsskiftet och som tydde på oförändrad exportvolym, har nu på grund av den fortsatta internationella avmattningen fått revideras nedåt. Den i kapitel IV presenterade, reviderade kalkylen slutar på en nedgång i exporten 1958 med 2 procent i värde och 1 procent i volym att jämföras med ökningarna på 10 respektive 8 procent från 1956 till 1957. Exporten av trävaror, som i fjol noterade en avsevärd stegring, väntas i år sjunka; detsamma gäller papp och papper. Massaexporten sjönk redan under fjolåret och för vissa massaslag kan en fortsatt minskning förutses. Handelsfärdigt järn och stål är den varugrupp, som tidigast brukar drabbas av en investeringsavmattning, och en minskning i den svenska exporten inträffade redan under 1957 och denna väntas fortgå under 1958. Däremot har maskinexporten antagits bli oförändrad. En fortsatt ökning i exporten av transportmedel ingår vidare i kalkylen och kan betraktas som säkerställd på grund av att leveranserna av fartyg, vilka utgör den största posten, är bundna av kontrakt. Nettot av tjänsteexporten — främst sjöfartstjänster — minskar till följd av den försämrade sjöfartskonjunkturen inte bara i värde utan också i volym.

Genomsnittspriserna för den svenska exporten beräknas under 1958 komma att ligga ca 1 procent under genomsnittet för fjolåret. Denna prognos

innebär i stort sett att prisläget under första kvartalet i år skall bestå. Att döma av prisnoteringarna föreligger ganska goda utsikter för att så också skall bli förhållandet. En osäkerhetsfaktor är härvidlag dock utvecklingen av massapriserna för resten av året, vilka ännu inte kan överblickas. Den försämring utöver den som antagits i prognosen skulle dock inte i någon nämnvärd utsträckning påverka genomsnittet för innevarande år utan först för 1959.

Importvolymen under 1958 beräknas bli ungefär lika stor som under fjolåret. Minskning i importen av fasta bränslen, handelsfärdigt järn och stål och textilråvaror skulle uppväga den fortsatta ökningen för flytande bränslen och vissa verkstadsprodukter, framför allt bilar och televisionsapparater.

Den totala importens genomsnittspriser beräknas komma att ligga 3 procent under nivån för 1957. Det är främst de sänkta bränsle- och råvarupriserna samt de sjunkande fraktsatserna som förklarar denna utveckling. Med den redovisning av bytesbalansen som sker i Sverige med importen redovisad inklusive frakt (cif), medan exporten redovisas exklusive frakt (fob), betyder en sänkning av fraktsatserna en förbättring av Sveriges bytesförhållande. En sådan förbättring motvägs emellertid av den genom de sänkta fraktsatserna framkallade nedgången i sjöfartsintäkterna. Det skulle därför vara mer upplysande om importen i likhet med exporten redovisades fob. Också en renodlad fobredovisning skulle för 1958 sannolikt ge en förbättring av bytesförhållandet ehuru mindre än de 2 procent som erhålls med den nuvarande redovisningen.

Den ovan återgivna prognosen för bytesbalansen under 1958 slutar på ett underskott av ca 200 miljoner kronor att jämföra med ca 70 miljoner kronor 1957. Försämringen har således antagits bli ganska begränsad. Till en del är detta en följd av speciella omständigheter sammanhängande med importen och exporten av fartyg under 1958, som bestämts av tidigare kontrakt och som alltså inte påverkats av konjunkturavmattningen. Hade importen och exporten av fartyg i stället antagits ligga kvar på 1957 års nivå, skulle det beräknade underskottet ha blivit dubbelt så stort. Såsom påpekats i kapitel IV föreligger risker att underskottet blivit för lågt uppskattat. På exportsidan framstår sålunda en nedgång i verkstadsexporten under årets senare del inte som utesluten och även utsikterna för trävaror, papp och papper är alltså osäkra. Vidare kan prognosen om en i volym oförändrad import under 1958 visa sig vara en underskattning. En fortsatt uppgång i nationalprodukten i Sverige och en aktivitet som ligger internationellt sett relativt högt i förening med prissänkningar och intensifierade försäljningsansträngningar från utlandets sida gör en uppgång av importen inte utesluten. Säsongrensade uppskattningar av importvolymen tyder också på en sedan mitten av 1957 växande differens mellan importens och exportens volymutveckling.

Förändringen i valutarenservens bestäms, såsom de senaste åren tydligt visat, inte endast av bytesbalansens utfall och av mera långsiktiga kapitalrörelser (i statistiken benämnda »kända kapitalrörelser») utan också av

den s. k. förskjutningsposten. Denna har under de tre senaste åren varit positiv med ett belopp på sammanlagt drygt 1 miljard kronor. Ökningen under 1957 var dock avsevärt lägre än under de två föregående åren eller ca 175 miljoner kronor. Att göra en prognos för utvecklingen under 1958 är inte möjligt redan av den anledningen, att flera av de faktorer som kan antas influera förskjutningsposten ej kan statistiskt belysas. En under våren verkställd undersökning bland de svenska varven tyder på att man för varvens del snarast skulle ha att emotse en mindre nedgång. Hittills i år har emellertid förskjutningsposten varit avsevärt större än under samma period i fjol, varför förskjutningspostens förändringar inte står i något enkelt samband med förändringarna i den totala omslutningen av utrikeshandeln. Det är möjligt, att förändringen i varufördelningen i utrikeshandeln — med stigande andel för verkstadsprodukterna — kan förklara en del av den fortsatta ökningen i förskjutningsposten. I den mån förskjutningsposten påverkas av förändringar i det relativa kreditmarknadsläget, skulle utvecklingen hittills i år vara ett indicium på att kreditmarknaden i Sverige — trots den senaste diskontosänkningen och uppgången i affärsbankernas utlåning — är restriktivare än i utlandet, när det gäller exportkrediter. Eftersom konkurrensen på de internationella marknaderna skärps och svenska exportörer därigenom kan komma att tvingas till större kreditgivning än de svenska importörerna samtidigt erhåller, ökar riskerna för att förskjutningsposten sjunker och kanske längre fram blir negativ.

Avmatningen i exportefterfrågan kan i och för sig väntas dämpa industrins investeringsvilja. Att döma av den planstatistik, som i vår insamlats, har emellertid denna effekt i varje fall hittills inte inträtt. Den prognos för industrins *investeringar* under 1958, som framläggs i kapitel IX, slutar tvärtom på en ökning av industriinvesteringarna med inmot 6 procent efter att ha varit ungefär oförändrade mellan 1956 och 1957. Denna ökning framstår onekligen som anmärkningsvärd med hänsyn till det internationella konjunkturläget och de framtidsbedömningar, som syns vara vanliga inom näringslivet. Till en del kan ökningen sannolikt förklaras av investeringsavgiftens avskaffande vid årsskiftet, som bör ha medfört en överflyttning av investeringarna från fjolåret till innevarande år. Den förutsedda investeringsökningen för 1958 bör antagligen mer betraktas som genomförandet av tidigare uppskjutna projekt än som en förstärkning av investeringsviljan på litet längre sikt. Investeringarna under 1958 kan också ha influerats av den som det synes relativt goda vinstutvecklingen under 1957 och den ökning i industrins likviditet, som efter två års nedgång inträffade under fjolåret. De kalkyler som redovisas i kapitel X tyder på att finansiella möjligheter för en investeringsökning av antagen storlek skulle föreligga, i varje fall om industrin betraktas som en helhet. Likviditetsökningen inom industrin under 1957 har redan nämnts; härtill kommer återbetalningar av under 1951—1952 inbetalade konjunktur- och prisutjämningsavgifter och visst ianspråktagande av tidigare avsättningar till investeringsfonder för konjunkturutjämning samt fortsatt inlösen från statens sida av aktier i

LKAB. Uppbromsningen av takten i lageruppbyggnad ger också större utrymme för fasta investeringar. Vidare förutses en betydande ökning av handelsflottans investeringar. Denna ökning är en följd av tidigare beställningar, som beräknas bli färdiga för leverans under 1958 och utgör alltså inte något symptom på det nuvarande konjunkturläget. Större delen av leveranserna sker från svenska varv och medför därigenom samtidigt en minskning i försörjningsbalansens lagerpost (lager av varor under arbete).

Ökningen i bostadsbyggandet fortsätter under 1958. I nedlagda kostnader uppgår ökningen till 7 procent att jämföra med 2 procent för fjolåret. Det totala lägenhetstillskottet beräknas uppgå till omkring 65 000 lägenheter. Den statliga investeringsökningen (6 procent) faller huvudsakligen på vattenfalls- och kommunikationsverken (exkl. SJ) samt försvaret och vägväsendet. Kommunernas investeringar syns i år komma att öka i väsentligt långsammare takt än i fjol, vilket i första hand sammanhänger med inkomstutvecklingen, som försvårat finansieringen av eljest planerade investeringar. Den sammanlagda investeringsprognosen för 1958 slutar därmed på en ökning av 6 procent. För den privata sektorn skulle ökningen bli 7 procent mot 5 procent för den offentliga.

Liksom under 1957 förefaller investeringarna därmed öka snabbare än *konsumtionen*. Hushållens inkomster av tjänst, rörelse och kapital stiger under 1958 avsevärt långsammare än under 1957 till följd av avmattningen i konjunkturen och arbetstidsförkortningen. De disponibla inkomsternas ökning reduceras emellertid inte i motsvarande grad. Detta beror på starkt ökade statliga transfereringar (främst folkpensioner och barnbidrag) och skattesänkningar genom höjda kommunala ortsavdrag, vilka senare dock delvis motverkas av höjda kommunala utdebiteringar. Ökningen i de disponibla inkomsterna beräknas därför bli av ungefär samma storlek som under 1957. Mätt i fasta priser reduceras stegringen emellertid väsentligt av en till stor del redan inträdd höjning av konsumentpriserna. Prisnivån under 1958 kan beräknas i genomsnitt komma att ligga mellan 4 och 5 procent över 1957 års nivå. Vissa delar av den privata konsumtionen befinner sig i stark expansion. Det gäller framför allt bilar och televisionsapparater. Likaså stiger bostadsnyttjandet i takt med ökningen av bostadsbeståndet. Hur hushållens sparande i detta läge kommer att utveckla sig har vi mycket begränsade kunskaper om. När konsumtionen i den ovan återgivna prognosen uppskattas i volym stiga med 400 miljoner kronor, d. v. s. med mellan 1 och 1 1/2 procent, bygger detta i första hand på föreliggande tendenser i konsumtionsefterfrågan och innebär, att hushållens sparande i stort sett skulle förbli oförändrat under 1958 trots inkomststegringen.

Den samlade inhemska efterfrågan för fasta investeringar och konsumtion skulle enligt denna prognos alltså komma att 1958 i volym stiga med 3 procent, vilket är något mer än från 1956 till 1957. Den mest svårbedömbara och variabla posten på försörjningsbalansens användningssida är *lagerinvesteringarna*. Variationerna i bruttonationalproduktens utvecklingstakt är i stor utsträckning betingade av förändringar i lagerinvesteringar-

na. Som tidigare nämnts har en betydande lageruppbbyggnad ägt rum under de senaste tre åren inom den svenska ekonomin. Inom vissa näringsgrenar framstår den nuvarande lagerhållningen som alltför stor i förhållande till produktion och avsättningsförväntningar. Med hänsyn till produktionsutvecklingen finns vidare inte anledning att räkna med att den ökning i verkstadsindustrins (exkl. varven) lager av varor i arbete som ägde rum under 1957 skall fortsätta. För varvens del är tvärtom en nedgång att vänta. Å andra sidan kan i nuvarande konjunkturläge ofrivilliga lagerökningar inträffa. Överväganden av denna typ mot bakgrund av en trendmässig ökning har lett till att lagerökningen under 1958 förutsatts bli avsevärt lägre än under 1957. Den uppskattnings av lagerförändringsposten, som införts i prognosen för försörjningsbalansen, måste självfallet omges med speciellt stora osäkerhetsmarginaler. Det är möjligt att skillnaden i lageruppbbyggnad mellan 1957 och 1958 blir mindre än som angetts här. Detta skulle kunna bli fallet om t. ex. exporten utvecklades sämre än som antagits och företagen på kort sikt — och eftersom kalkylen slutar vid årsskiftet är det ju i hög grad fråga om kortsiktsreaktioner — producerar på lager. Samma effekt har givetvis också en till följd av skärpt importkonkurrens minskad avsättning på hemmamarknaden. Det skall heller inte uteslutas att skillnaden kan bli större än som antagits, vilket skulle innebära, att produktionsökningen överskattats eller efterfrågan för investering och privat konsumtion underskattats.

När prognosen av försörjningsbalansen ses från produktionssidan, innebär den, såsom närmare behandlas i kapitel V, bl. a. en i stort sett stagnerad industriproduktion. Eftersom produktiviteten måste antas fortsätta att stiga, även om det skulle ske i avtagande takt, betyder detta en minskning i sysselsättningen inom industrin. Mätt i antalet anställda reduceras denna minskning dock till en del av arbetstidsförkortningen. Häremot står å andra sidan en ökning i sysselsättningen inom byggnads- och anläggningsverksamheten och inom den offentliga sektorn. En viss förskjutning av sysselsättningen till hemmamarknadsproduktion syns alltså sannolik.

Det är självklart — och har för övrigt påpekats i många tidigare nationalbudgeter — att prognosverksamhet av det slag som försökts här, är behäftad med stora svagheter. Metoden att jämföra helårsgenomsnitt kan dessutom i sig själv ge en missvisande bild av förloppet. Det som ur den ekonomiska politikens synpunkt är av intresse är utvecklingen och möjligheterna att snabbt registrera förändringar i denna. Denna nationalbudget ger, eftersom den utgår från helårssiffror, bilden av en relativt stabil utveckling mellan 1957 och 1958. Detta utesluter emellertid inte möjligheten av ganska betydande förändringar i utvecklingen mot slutet av året.

En av de punkter, där prognosen framstår som osäker, är som redan tidigare framhållits utrikeshandeln. Det är möjligt att underskottet blir större än som angetts i prognosen under innevarande år. Med en fortsatt avmattning i den internationella konjunkturen och en bevarad hög aktivitet inom landet är riskerna för ökade underskott i bytesbalansen framöver påtagliga.

På exportsidan kan nedgången således väntas sprida sig till verkstadsprodukterna. Som en jämförelse kan erinras om den nedgång i verkstadsexporten som inträffade från 1952 till 1953 och som belöpte sig till 15 procent. Verkningarna härav på den totala exportvolymen uppvägdes vid det tillfället av en samtidig uppgång i exporten av skogsprodukter. En sådan kompenserande ökning förefaller emellertid inte sannolik i nuvarande konjunkturläge. Verkningarna på den svenska ekonomin av en under 1959 fortsatt nedgång i exporten och skärpt importkonkurrens är av särskild betydelse i den mån de träffar sysselsättningen.

Den primära effekten på exportnäringarnas produktion beror på företagens benägenhet (och finansiella möjligheter) att producera på lager. Benägenheten att upprätthålla produktion och investeringsutgifter bestäms bl. a. av förväntningarna om nedgångens varaktighet. Ju kortare nedgången bedöms bli, desto mindre påverkas produktion och investeringar. Kompenserande åtgärder för att bevara sysselsättningen har dessutom i viss mån redan vidtagits och återspeglas i prognosen för 1958 i en ökad andel för byggnads- och anläggningsverksamheten. Vidare har en fortsatt ökning av statsbudgetens expansiva effekt på konsumtionsefterfrågan ägt rum från 1957 till 1958. Under 1958 kan verkningarna på sysselsättningen väntas bli ganska begränsade, även om risker för en ökning av arbetslösheten föreligger mot slutet av året. I den mån som den förutsedda och oväntat stora ökningen i den privata investeringsverksamheten inte skulle komma till stånd, ökas givetvis dessa risker. Som tidigare framhållits förklaras investeringsökningen till en del av en överflyttning från föregående år och kan såtillvida inte tas som symptom på ökad investeringsvilja. Försämringen i konjunkturläget kan medföra, att inte hela investeringsökningen blir förverkligad. Också en eventuell förlängning av byggnadstiderna skulle innebära en begränsning av ökningen i byggnads- och anläggningsinvesteringarna.

En väsentlig fråga i det nuvarande konjunkturläget gäller utsikterna för den svenska betalningsbalansen och därmed det problem som i 1930-talets diskussion benämndes det »internationella utrymmet» för en konjunkturstabiliserande politik inom landet. Med minskad avsättning för exporten och oförändrad eller ökad import stiger underskotten i bytesbalansen. Under 1958 tillgodogör sig Sverige visserligen som tidigare nämnts en inte oväsentlig förbättring i bytesförhållandet. Fastän importvolymen enligt den ovan redovisade prognosen beräknas bli ungefär lika stor under 1958 som under 1957, medan exportvolymen sjunker med ca 1 procent, uppskattas den *värde*mässiga nedgången (i procent) bli lika stor för importen som för exporten. Denna förbättring i prisrelationerna har emellertid i stort sett redan inträffat och en fortsatt förbättring framstår i varje fall inte som säker.

Utrymmet för underskott i bytesbalansen bestäms av valutareservens storlek (och av möjligheter till upplåning i utlandet). Valutareservens funktion är just att skapa finansiella möjligheter att överbrygga variationer i utlandstransaktionerna. Den svenska valutareserven uppgår för närvarande

till 2,5 miljarder kronor. Ett bortfall av exportintäkter motsvarande en 10-procentig nedgång i totala exportvärdet (varor och tjänster) skulle vid oförändrat importvärde och oförändrade kapitalrörelser minska valutareserven med ca 1 200 miljoner kronor. Teoretiskt skulle alltså valutareserven räcka 2 år vid en sådan pågående exportminskning. När man bedömer de valutamässiga konsekvenserna av en exportminskning, är det viktigt att framhålla att exporten och importen inte är oberoende av varandra. En allmän sänkning av exportpriserna följs sålunda av en sänkning även av importpriserna: det är inte den absoluta prisnedgången utan skillnaden i prisnedgång mellan exporten och importen som är av betydelse. Dessutom är importvolymen inte oberoende av exportvolymen. Det är — speciellt för verkstadsexporten — möjligt att exportbortfallet i viss mån kan avsättas på hemmamarknaden och ersätta en del av importefterfrågan. Vilken kvantitativ betydelse en sådan substitution kan få, kan inte klarläggas utan ingående empiriska undersökningar. Den samtidiga nedgång i exporten och importen av verkstadsprodukter som ägde rum vid den föregående avmattningen torde dock inte så mycket ha berott på en sådan substitution utan mera på att investeringsefterfrågan då var sjunkande även i Sverige. Vid bedömningen av valutareservens storlek är det *skillnaden* mellan de värdemässiga förändringarna i importen och exporten som är av betydelse. Ett underskott, som i belopp motsvarar 10 procent av exportvärdet, kan alltså uppstå vid en krympning av utrikeshandeln som är betydligt större.

Ur den ekonomiska politikens synpunkt är det väsentligt huruvida ett förväntat underskott i bytesbalansen kan betraktas som på kort sikt övergående eller ej. Om underskottet antas vara av engångskaraktär, kan det utan komplikationer utjämnas av en nedgång i valutareserven. Avgörande för politikens utformning blir därför bedömningen av den internationella avmattningens varaktighet. Det internationella utrymmet för den inhemska politiken begränsas även i den meningen att handlingsfriheten, när det gäller valuta- och handelspolitik, är starkt begränsad av det internationella samarbetet. Hänsynen till valutareserven medför därför, att en konjunkturstabiliserande politik, som avser att kompensera en av minskad exportefterfrågan och skärpt importkonkurrens framkallad sysselsättningsnedgång, måste avvägas efter de vidtagna åtgärdernas effekt inte bara på sysselsättningen utan också på import- och exportutvecklingen. Detta betyder bl. a., att efterfrågan i första hand bör stimuleras på områden med relativt låg importkvot och begränsas på områden med relativt hög importkvot. Av samma skäl framstår det som en primär uppgift för den ekonomiska politiken att förebygga en fortsatt uppgång av den inhemska kostnadsnivån.

*Bilaga***Kreditmarknadsmatris för Sverige 1955—1957**

I den kreditmarknadsmatris, som framläggs i denna bilaga, redovisas lånetransaktionerna mellan nedanstående sektorer. Transaktionerna har därvid fördelats på olika finansobjekt. Möjligheter till fördelning på olika ändamål föreligger inte annat än i undantagsfall.

Matrisen uppftar följande sektorindelning:

- I. Staten
- II. Kommuner
- III. Riksbanken
- IV. Affärsbanker
- V. Hypoteksinstitut
- VI. Försäkringsbolag
- VII. Andra kreditinstitut
- VIII. Företag och hushåll
- IX. Utlandet

Den statliga sektorn innefattar ej statens affärsdrivande verk.¹ Dessa har liksom de statliga aktiebolagen förts till »Företag och hushåll». I »Hypoteksinstitut» ingår Sveriges Allmänna Hypoteksbank, Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och Svenska Bostadskreditkassan. I »Andra kreditinstitut» ingår sparbanker, postgirokontoret, postsparbanken och jordbrukskassaseorganisationen. »Företag och hushåll» utgör en restsektor. Önskvärt hade naturligtvis varit att redovisa företag för sig och hushåll för sig. Tillgängligt statistiskt material möjliggör emellertid inte detta.

Vissa uppgifter i matrisen, t. ex. de statliga aktieteckningarna, kan erhållas direkt som betalningsströmmar (»flows»). I flertalet fall kan emellertid uppgifterna beräknas endast som differenser mellan behållningsstorheter (»stocks»). I de fall framräknade differenser kan justeras för nedskrivningar och uppskrivningar, vinster och förluster, erhålls korrekta uppgifter — aktuella kontantvärden — också medelst denna metod. Nedskrivningar och uppskrivningar, vinster och förluster finns emellertid tillgängliga i bästa fall endast för varje typ av finansobjekt (obligationer, aktier etc.) men inte för de delposter av finansobjekt, som ingår i matrisen (statsobligationer, industriobligationer etc.) Av denna anledning kan inte heller aktuella kontantvärden erhållas över hela linjen. Något slag av approximation måste tillgripas. Som sådan har för sektorernas obligationsinnehav förändringarna i innehavets nominella värde använts. I flertalet fall ligger dock förändringarna i behållningsstorheternas bokförda värden till grund för beräkningarna. De avvikelser från de verkliga betalningarna, som dessa approximationer medför, torde emellertid inte vara stora. För obligationer äger en betydande del av transaktionerna rum just i nominella värden och för övriga finansobjekt sammanfaller ofta de bokförda värdena med de aktuella kontantvärdena.

¹ Vid beräkningen av statens finansiella sparande ingår som utgift överföringar av medel till affärsverken för investering. Dessa överföringar betraktas alltså ej som statlig utlåning.

De uppgifter, som tas fram som differenser mellan behållningsstorheter, visar i en del fall de parter, mellan vilka transaktionerna ägt rum. Exempel härpå utgör allmänhetens insättningar i kreditinstitutet och kreditinstitutens utlåning till allmänheten. En mycket betydande del av differensuppgifterna avser emellertid inte direkta transaktioner mellan två sektorer. Den väg ett innehavarpapper eller annat fordringsbevis gått under året följs inte, utan den sektor, som innehar fordringsbeviset vid årsskiftet, står som långivare.

I några fall har uppgifter om finanstillgångar respektive skulder inte kunnat erhållas vare sig till nominella eller bokförda värden utan andra uppskattningar har måst göras. Sålunda har sparbankernas egentliga kommunlån med ledning av vissa kända data måst beräknas för samtliga i matrisen ingående år. Detsamma gäller förändringarna av riksbankens innehav av andra obligationer än statens, och för 1957 har även statsobligationsinnehavet måst uppskattas. I vad gäller 1957 är för samtliga sektorer ett flertal uppgifter preliminära.

Sektorernas finansiella sparande eller nettoutlåning — i detta kontosystem infört på respektive sektors upplåningssida — har inte kunnat beräknas på ett för alla enhetligt sätt. För riksbanken och kreditinstitutet, för vilkas lånetransaktioner en ganska fullständig statistik föreligger, har det beräknats som differensen mellan utlåning och upplåning. I fråga om försäkringsbolagen föreligger dock svårigheter att skilja försäkringsbolagens eget finansiella sparande från försäkringstagarnas. Det finansiella sparandet genom försäkringssektorn redovisas därför som ett enda belopp, vilket i sin helhet förts till sektorn »Företag och hushåll» under rubriken »Försäkrings-sparande». För övriga sektorer, sålunda de inom vilka den huvudsakliga realekonomiska verksamheten äger rum, har inte alla lånetransaktioner kunnat kartläggas, varför det finansiella sparandet måst beräknas på annat sätt. För sektorerna staten, kommuner och utlandet har det beräknats som differensen mellan löpande inkomster och utgifter i nationalräkenskapen. För den kombinerade företags- och hushållssektorn har det — liksom övriga poster inom denna sektor — erhållits som rest. För de sektorer, inom vilka ut- och upplåningen inte till fullo kunnat redas ut, har skillnaden mellan det ur nationalräkenskapen framräknade finansiella sparandet och nettoförändringen i registrerade skulder och fordringar sammanförts i en förskjutningspost.

Kreditmarknadsmatris för Sverige 1955—1957

Beloppen är avrundade till jämna 10-tal miljoner kronor. Uppgifterna för 1957 är i ett flertal fall preliminära

I. Staten	1955	1956	1957
<i>Statens utlåning</i>			
1. Insättningar i riksbanken	+ 140	+ 260	+ 510
a) checkräkning III: 11a	+ 30	+ 10	+ 50
b) särskilda konton III: 12a	+ 110	+ 250	+ 460
2. Aktieteckning VIII: 17a	0	+ 10	+ 200
3. Utlåning	+ 1 040	+ 960	+ 960
till			
a) staten I: 12a	— 10	+ 10	+ 70
b) företag och hushåll VIII: 18a	+ 1 050	+ 950	+ 890
varav: för bostadsändamål	+ 1 000	+ 870	+ 850
för andra ändamål	+ 50	+ 80	+ 40
4. Andra inhemska fordringar VIII: 19a	+ 20	+ 20	+ 50
5. Lån till utlandet	— 30	— 10	— 10
a) skattkamarväxlar IX: 7a	— 10	0	0
b) andra finansobjekt IX: 9a	— 20	— 10	— 10
6. Förskjutningspost II: 5, VIII: 12, IX: 4	— 30	— 10	+ 200
7. Summa	+ 1 140	+ 1 230	+ 1 810
<i>Statens upplåning</i>			
8. Finansiellt sparande II: 7, III: 9, IV: 15, V: 7, VII: 14, VIII: 14, IX: 6	+ 120	+ 340	— 320
9. Obligationer	+ 580	+ 20	+ 670
placerade hos			
a) kommuner II: 2	+ 40	+ 10	0
b) riksbanken III: 4a	— 70	— 150	— 120
c) affärsbanker IV: 8a	+ 50	+ 80	+ 370
d) försäkringsbolag VI: 6a	+ 230	— 50	+ 350
e) andra kreditinstitut VII: 9a	+ 70	+ 90	+ 80
f) företag och hushåll VIII: 7a	+ 250	+ 40	— 10
g) utlandet IX: 1b	+ 10	0	0
10. Statsskuldförbindelser	0	— 20	+ 130
placerade hos			
a) riksbanken III: 3	0	0	0
b) affärsbanker IV: 7	+ 30	— 10	0
c) försäkringsbolag VI: 5	0	0	0
d) andra kreditinstitut VII: 8	— 30	— 10	+ 130
e) företag och hushåll VIII: 6	0	0	0
11. Skattkamarväxlar	+ 550	+ 830	+ 1 540
placerade hos			
a) riksbanken III: 2	+ 870	+ 650	+ 880
b) affärsbankerna IV: 6	— 310	+ 120	+ 450
c) andra kreditinstitut VII: 7	—	+ 60	+ 210
d) företag och hushåll VIII: 5	0	0	0
e) utlandet IX: 1a	— 10	0	0
12. Annan statlig upplåning	— 110	+ 60	— 210
från			
a) statliga myndigheter och fonder I: 3a	— 10	+ 10	+ 70
b) affärsbanker IV: 11a	+ 20	— 20	0
c) försäkringsbolag VI: 9a	0	0	0
d) andra kreditinstitut VII: 6	— 100	+ 50	— 250
e) företag och hushåll VIII: 11a	— 20	+ 20	— 30
f) utlandet (Marshall-länet) IX: 2	0	0	0
13. Summa	+ 1 140	+ 1 230	+ 1 810
II. Kommuner			
<i>Kommunernas utlåning</i>			
1. Tillgodohavanden	— 20	+ 80	+ 120
hos			
a) affärsbanker IV: 16a	— 40	— 10	+ 50
b) andra kreditinstitut VII: 15a	+ 20	+ 90	+ 70

	1955	1956	1957
2. Innehav av statsobligationer I: 9a	+ 40	+ 10	0
3. Aktieteckning VIII: 17b	+ 10	+ 20	+ 10
4. Utlåning VIII: 18b	+ 40	+ 40	+ 40
5. Förskjutningspost I: 6, VIII: 12, IX: 4	— 240	— 150	— 170
6. Summa	— 170	0	0
<i>Kommunernas upplåning</i>			
7. Finansiellt sparande I: 8, III: 9, IV: 15, V: 7, VII: 14, VIII: 14, IX: 6	— 290	— 430	— 40
8. Obligationer	+ 40	+ 130	— 50
placerade hos			
a) affärsbanker IV: 8b	— 20	+ 40	+ 20
b) försäkringsbolag VI: 6b	+ 50	+ 60	— 30
c) andra kreditinstitut VII: 9b	0	+ 50	0
d) företag och hushåll VIII: 7b	+ 10	— 20	— 40
9. Lån hos kreditinstitut	+ 80	+ 300	+ 90
a) affärsbanker (per 30/11) IV: 10a	+ 70	— 20	+ 10
b) försäkringsbolag VI: 8a	+ 60	+ 220	— 40
c) andra kreditinstitut VII: 11a	— 50	+ 100	+ 120
10. Summa	— 170	0	0
III. Riksbanken			
<i>Riksbankens utlåning</i>			
1. Inhemska checkar och postremissväxlar IV: 16b ..	0	+ 10	0
2. Skattkamarväxlar I: 11a	+ 870	+ 650	+ 880
3. Statsskuldförbindelser I: 10a	0	0	0
4. Obligationer	— 60	— 210	— 80
innehav av			
a) statens I: 9b	— 70	— 150	— 120
b) hypoteksinstitutens V: 8a	+ 10	— 60	+ 40
5. Utlåning	— 70	— 10	+ 70
till			
a) affärsbanker IV: 17	— 40	—	+ 80
b) andra kreditinstitut VII: 16a	— 10	0	0
c) företag och hushåll VIII: 18c	— 20	— 10	— 10
6. Andra inhemska fordringar VIII: 19b	+ 20	— 40	+ 60
7. Guld och utländska valutor IX: 8a	— 40	+ 20	— 90
8. Summa	+ 720	+ 420	+ 840
<i>Riksbankens inlåning</i>			
9. Finansiellt sparande I: 8, II: 7, IV: 15, V: 7, VII: 14, VIII: 14, IX: 6	+ 90	+ 90	+ 150
10. Utelöpande sedlar	+ 230	+ 280	+ 240
hos			
a) affärsbanker IV: 1	+ 30	+ 20	+ 20
b) hypoteksinstitut V: 1	0	0	0
c) försäkringsbolag VI: 1	0	0	0
d) andra kreditinstitut VII: 1	+ 10	0	+ 20
e) företag och hushåll VIII: 1	+ 190	+ 260	+ 200
11. Innestående å checkräkning	+ 310	— 240	— 90
för			
a) staten I: 1a	+ 30	+ 10	+ 50
b) affärsbanker IV: 3	+ 270	— 170	— 100
c) andra kreditinstitut VII: 3	+ 20	+ 20	— 30
d) företag och hushåll VIII: 2a	— 10	— 100	— 10
12. Innestående å depositions- och kapitalräkning ...	+ 110	+ 310	+ 530
för			
a) staten I: 1b	+ 110	+ 250	+ 460
b) företag och hushåll VIII: 2b	0	+ 60	+ 70
13. Andra inhemska skulder VIII: 11b	— 20	— 10	+ 50
14. Skuld till utlandet IX: 3	0	— 10	— 40
15. Summa	+ 720	+ 420	+ 840

	1955	1956	1957
IV. Affärsbanker			
<i>Affärsbankernas utlåning</i>			
1. Sedlar <i>III: 10a</i>	+ 30	+ 20	+ 20
2. Checkar och postremissväxlar <i>IV: 16c</i>	+ 10	— 50	0
3. Checkräkning i riksbanken <i>III: 11b</i>	+ 270	— 170	— 100
4. Lån till hypoteksinstitut <i>V: 9</i>	0	+ 10	0
5. Lån till andra kreditinstitut <i>VII: 16b</i>	— 50	— 10	+ 30
6. Skattkamarväxlar <i>I: 11b</i>	— 310	+ 120	+ 450
7. Statsskuldförbindelser <i>I: 10b</i>	+ 30	— 10	0
8. Obligationer	+ 220	+ 310	+ 760
innehav av			
a) statens <i>I: 9c</i>	+ 50	+ 80	+ 370
b) kommuners <i>II: 8a</i>	— 20	+ 40	+ 20
c) hypoteksinstituts <i>V: 8b</i>	+ 170	+ 90	+ 330
d) hypoteks- och inteckningsbolags <i>VIII: 15a</i>	+ 20	+ 40	— 10
e) industri- och trafikbolags <i>VIII: 16a</i>	0	+ 30	+ 40
f) utländska <i>IX: 7b</i>	0	+ 30	+ 10
9. Aktier <i>VIII: 17c</i>	+ 60	+ 10	0
10. Utlåning	— 530	+ 100	+ 140
till			
a) kommuner (per 30/11) <i>II: 9a</i>	+ 70	— 20	+ 10
b) företag och hushåll <i>VIII: 18d</i>	— 600	+ 120	+ 130
varav: bostadskrediter	— 140	+ 350	+ 70
jordbrukskrediter (per 30/11)	0	— 10	+ 20
krediter till industri, handel och sam-			
färdse (per 9/11)	+ 50	— 20	+ 30
11. Andra inhemska fordringar	+ 80	+ 100	— 30
hos			
a) staten <i>I: 12b</i>	+ 20	— 20	0
b) företag och hushåll <i>VIII: 19c</i>	+ 60	+ 120	— 30
12. Avista utländska fordringar <i>IX: 8b</i>	+ 80	+ 190	+ 160
13. Andra utländska fordringar <i>IX: 9b</i>	— 40	+ 60	+ 100
14. Summa	— 150	+ 680	+ 1 530
<i>Affärsbankernas inlåning</i>			
15. Finansiellt sparande <i>I: 8, II: 7, III: 9, V: 7, VII: 14, VIII: 14, IX: 6</i>	+ 110	+ 20	+ 50
16. Inlåning	— 100	+ 470	+ 1 190
från			
a) kommuner <i>II: 1a</i>	— 40	— 10	+ 50
b) riksbanken <i>III: 1</i>	0	+ 10	0
c) affärsbanker <i>IV: 2</i>	+ 10	— 50	0
d) försäkringsbolag <i>VI: 3</i>	— 10	0	0
e) andra kreditinstitut <i>VII: 2</i>	0	+ 10	0
f) företag och hushåll <i>VIII: 3</i>	— 60	+ 510	+ 1 140
17. Lån i riksbanken <i>III: 5a</i>	— 40	—	+ 80
18. Hypoteksinstitutens placeringar <i>V: 2</i>	0	0	+ 10
19. Andra kreditinstituts placeringar <i>VII: 4</i>	+ 40	+ 100	+ 150
20. Andra inhemska skulder <i>VIII: 11c</i>	— 160	+ 90	+ 50
21. Summa	— 150	+ 680	+ 1 530
V. Hypoteksinstitut			
<i>Hypoteksinstitutens utlåning</i>			
1. Sedlar <i>III: 10b</i>	0	0	0
2. Placeringar i affärsbanker <i>IV: 18</i>	0	0	+ 10
3. Innehav av hypoteksobligationer <i>V: 8c</i>	0	+ 20	+ 10
4. Utlåning <i>VIII: 18e</i>	+ 500	+ 450	+ 760
varav: bostadskrediter	+ 440	+ 410	+ 730
jordbrukskrediter	+ 60	+ 40	+ 30
5. Andra inhemska fordringar <i>VIII: 19d</i>	+ 10	+ 10	0
6. Summa	+ 510	+ 480	+ 780

	1955	1956	1957
<i>Hypoteksinstitutens upplåning</i>			
7. Finansiellt sparande I: 8, II: 7, III: 9, IV: 15, VII: 14, VIII: 14, IX: 6	0	+ 10	+ 10
8. Obligationer	+ 510	+ 460	+ 770
placerade hos			
a) riksbanken III: 4b	+ 10	— 60	+ 40
b) affärsbanker IV: 8c	+ 170	+ 90	+ 330
c) hypoteksinstitut V: 3	0	+ 20	+ 10
d) försäkringsbolag VI: 6c	+ 230	+ 220	+ 170
e) andra kreditinstitut VII: 9c	+ 40	+ 160	+ 150
f) företag och hushåll VIII: 7c	+ 60	+ 30	+ 70
g) utlandet IX: 1c	0	0	0
9. Lån i affärsbanker IV: 4	0	+ 10	0
10. Andra inhemska skulder VIII: 11d	0	0	0
11. Summa	+ 510	+ 480	+ 780
VI. Försäkringsbolag			
<i>Försäkringsbolagens utlåning</i>			
1. Sedlar III: 10c	0	0	0
2. Utländska kassamedel IX: 9c	0	— 10	0
3. Checkräkning i affärsbanker IV: 16d	— 10	0	0
4. Checkräkning i andra kreditinstitut VII: 15c	0	+ 10	— 10
5. Statsskuldförbindelser I: 10c	0	0	0
6. Obligationer	+ 460	+ 200	+ 480
innehav av			
a) statens I: 9d	+ 230	— 50	+ 350
b) kommuners II: 8b	+ 50	+ 60	— 30
c) hypoteksinstituts V: 8d	+ 230	+ 220	+ 170
d) hypoteks- och inteckningsbolags VIII: 15b	— 20	— 50	— 20
e) industri- och trafikbolags VIII: 16b	— 20	+ 20	+ 20
f) utländska IX: 7c	— 10	0	— 10
7. Aktier och andelsbevis	+ 30	+ 40	+ 30
innehav av			
a) svenska VIII: 17d	+ 30	+ 40	+ 30
b) utländska IX: 7e	0	0	0
8. Utlåning	+ 410	+ 610	+ 460
till			
a) kommuner II: 9b	+ 60	+ 220	— 40
b) företag och hushåll VIII: 18f	+ 350	+ 390	+ 500
varav: bostadskrediter	+ 130	+ 140	+ 210
näringslivets reverslån	+ 180	+ 200	+ 250
9. Andra fordringar	— 40	+ 10	0
hos			
a) staten I: 12c	0	0	0
b) företag och hushåll VIII: 19e	— 40	+ 10	0
varav: livlån	— 30	0	+ 10
10. Summa	+ 850	+ 860	+ 960
<i>Försäkringsbolagens inlåning</i>			
11. Försäkringstagarnas försäkringssparande samt försäkringsbolagens eget finansiella sparande VIII: 10	+ 900	+ 850	+ 900
12. Aktie- och garantikapital VIII: 8a	+ 10	+ 10	+ 10
13. Övriga skulder VIII: 11e	— 60	0	+ 50
14. Summa	+ 850	+ 860	+ 960
VII. Andra kreditinstitut			
<i>Andra kreditinstituts utlåning</i>			
1. Sedlar III: 10d	+ 10	0	+ 20
2. Checkar och postremissväxlar IV: 16e	0	+ 10	0
3. Checkräkning i riksbanken III: 11c	+ 20	+ 20	— 30

	1955	1956	1957
4. Placeringar i affärsbanker IV: 19	+ 40	+ 100	+ 150
5. Placeringar i andra kreditinstitut VII: 15b	— 20	+ 10	+ 30
6. Lån till staten I: 12d	— 100	+ 50	— 250
7. Skattkamarväxlar I: 11c	—	+ 60	+ 210
8. Statsskuldförbindelser I: 10d	— 30	— 10	+ 130
9. Obligationer	+ 90	+ 300	+ 250
innehav av			
a) statens I: 9e	+ 70	+ 90	+ 80
b) kommuners II: 8c	0	+ 50	0
c) hypoteksinstituts V: 8e	+ 40	+ 160	+ 150
d) hypoteks- och inteckningsbolags VIII: 15c	— 10	0	— 10
e) industri- och trafikbolags VIII: 16c	— 10	0	+ 30
f) utländska IX: 7d	0	0	0
10. Aktier och andelsbevis VIII: 17e	0	0	0
11. Utlåning	+ 970	+ 780	+ 1 030
till			
a) kommuner II: 9c	— 50	+ 100	+ 120
b) företag och hushåll VIII: 18g	+ 1 020	+ 680	+ 910
varav: bostadskrediter	+ 900	+ 580	+ 670
jordbrukskrediter	+ 120	+ 80	+ 120
12. Andra fordringar VIII: 19f	+ 70	+ 40	— 30
13. Summa	+ 1 050	+ 1 360	+ 1 510
<i>Andra kreditinstituts inlåning</i>			
14. Finansiellt sparande I: 8, II: 7, III: 9, IV: 15, V: 7, VIII: 14, IX: 6	+ 50	+ 50	+ 60
15. Inlåning	+ 1 070	+ 1 310	+ 1 420
från			
a) kommuner II: 1b	+ 20	+ 90	+ 70
b) andra kreditinstitut VII: 5	— 20	+ 10	+ 30
c) försäkringsbolag VI: 4	0	+ 10	— 10
d) företag och hushåll VIII: 4	+ 1 070	+ 1 200	+ 1 330
16. Upplåning	— 60	— 10	+ 30
från			
a) riksbanken III: 5b	— 10	0	0
b) affärsbankerna IV: 5	— 50	— 10	+ 30
17. Andra inhemska skulder VIII: 11f	— 10	+ 10	0
18. Summa	+ 1 050	+ 1 360	+ 1 510
VIII. Företag och hushåll			
<i>Företagens och hushållens utlåning</i>			
1. Sedlar III: 10e	+ 190	+ 260	+ 200
2. Inlåning i riksbanken	— 10	— 40	+ 60
a) checkräkning III: 11d	— 10	— 100	— 10
b) depositions- och kapitalräkning III: 12b	0	+ 60	+ 70
3. Inlåning i affärsbankerna IV: 16f	— 60	+ 510	+ 1 140
4. Inlåning i andra kreditinstitut VII: 15d	+ 1 070	+ 1 200	+ 1 330
5. Skattkamarväxlar I: 11d	0	0	0
6. Statsskuldförbindelser I: 10e	0	0	0
7. Obligationer	+ 310	— 10	+ 20
innehav av			
a) statens I: 9f	+ 250	+ 40	— 10
b) kommuners II: 8d	+ 10	— 20	— 40
c) hypoteksinstituts V: 8f	+ 60	+ 30	+ 70
d) hypoteks- och inteckningsbolags VIII: 15d	— 10	— 20	— 10
e) industri- och trafikbolags VIII: 16d	0	— 40	+ 10
8. Aktier, svenska	+ 280	+ 380	+ 120
innehav av			
a) försäkringsbolags VI: 12	+ 10	+ 10	+ 10
b) andra bolags VIII: 17f	+ 270	+ 370	+ 110
9. Utländska värdepapper IX: 7f	— 20	— 30	— 60

	1955	1956	1957
10. Försäkringssparande VI: 11	+ 900	+ 850	+ 900
11. Andra fordringar	— 240	+ 170	+ 120
hos			
a) staten I: 12e	— 20	+ 20	— 30
b) riksbanken III: 13	— 20	+ 10	+ 50
c) affärsbanker IV: 20	— 160	+ 90	+ 50
d) hypoteksinstitut V: 10	0	0	0
e) försäkringsbolag VI: 13	— 60	0	+ 50
f) andra kreditinstitut VII: 17	— 10	+ 10	0
g) utlandet IX: 9d	+ 30	+ 60	0
12. Förskjutningspost I: 6, II: 5, IX: 4	— 140	— 340	— 300
13. Summa	+ 2 280	+ 2 950	+ 3 530
<i>Företagens och hushållens upplåning</i>			
14. Finansiellt sparande I: 8, II: 7, III: 9, IV: 15, V: 7, VII: 14, IX: 6	— 500	— 210	+ 20
15. Hypoteks- och inteckningsbolags obligationer placerade hos	— 20	— 30	— 50
a) affärsbanker IV: 8d	+ 20	+ 40	— 10
b) försäkringsbolag VI: 6d	— 20	— 50	— 20
c) andra kreditinstitut VII: 9d	— 10	0	— 10
d) företag och hushåll VIII: 7d	— 10	— 20	— 10
16. Industri- och trafikbolags obligationer	— 30	+ 10	+ 100
placerade hos			
a) affärsbanker IV: 8e	0	+ 30	+ 40
b) försäkringsbolag VI: 6e	— 20	+ 20	+ 20
c) andra kreditinstitut VII: 9e	— 10	0	+ 30
d) företag och hushåll VIII: 7e	0	— 40	+ 10
e) utlandet IX: 1d	0	0	0
17. Aktier	+ 350	+ 400	+ 290
placerade hos			
a) staten I: 2	0	+ 10	+ 200
b) kommuner II: 3	+ 10	+ 20	+ 10
c) affärsbanker IV: 9	+ 60	+ 10	0
d) försäkringsbolag VI: 7a	+ 30	+ 40	+ 30
e) andra kreditinstitut VII: 10	0	0	0
f) företag och hushåll VIII: 8b	+ 270	+ 370	+ 110
g) utlandet IX: 1e	— 20	— 50	— 60
18. Upplåning	+ 2 340	+ 2 620	+ 3 220
från			
a) staten I: 3b	+ 1 050	+ 950	+ 890
varav: för bostadsändamål	+ 1 000	+ 870	+ 850
för andra ändamål	+ 50	+ 80	+ 40
b) kommuner II: 4	+ 40	+ 40	+ 40
c) riksbanken III: 5c	— 20	— 10	— 10
d) affärsbanker IV: 10b	— 600	+ 120	+ 130
varav: bostadskrediter	— 140	+ 350	+ 70
jordbrukskrediter (per 30/11)	0	— 10	+ 20
krediter till industri, handel och sam- färdsel (per 9/11)	+ 50	— 20	+ 30
e) hypoteksinstitut V: 4	+ 500	+ 450	+ 760
varav: bostadskrediter	+ 440	+ 410	+ 730
jordbrukskrediter	+ 60	+ 40	+ 30
f) försäkringsbolag VI: 8b	+ 350	+ 390	+ 500
varav: bostadskrediter	+ 130	+ 140	+ 210
näringslivets reverslån	+ 180	+ 200	+ 250
g) andra kreditinstitut VII: 11b	+ 1 020	+ 680	+ 910
varav: bostadskrediter	+ 900	+ 580	+ 670
jordbrukskrediter	+ 120	+ 80	+ 120

	1955	1956	1957
19. Andra skulder	+ 140	+ 160	— 50
till			
a) staten I: 4	+ 20	+ 20	— 50
b) riksbanken III: 6	+ 20	— 40	+ 60
c) affärsbanker IV: 11b	+ 60	+ 120	— 30
d) hypoteksinstitut V: 5	+ 10	+ 10	0
e) försäkringsbolag VI: 9b	— 40	+ 10	0
varav: livlån	— 30	0	+ 10
f) andra kreditinstitut VII: 12	+ 70	+ 40	— 30
20. Summa	+ 2 280	+ 2 950	+ 3 530

IX. Utlandet*Utlandets utlåning till Sverige*

1. Nettoexport av svenska värdepapper	— 20	— 50	— 60
a) skattkammarväxlar I: 11e	— 10	0	0
b) statsobligationer I: 9g	+ 10	0	0
c) hypoteksinstitutens obligationer V: 8g	0	0	0
d) övriga obligationer VIII: 16e	0	0	0
e) aktier VIII: 17g	— 20	— 50	— 60
2. Marshall-lånet I: 12f	0	0	0
3. Svensk skuld till IMF och IBRD III: 14	0	— 10	— 40
4. Förskjutningspost I: 6, II: 5, VIII: 12	+ 410	+ 500	+ 270
5. Summa	+ 390	+ 440	+ 170

Utlandets upplåning från Sverige

6. Finansiellt sparande I: 8, II: 7, III: 9, IV: 15, V: 7, VII: 14, VIII: 14	+ 420	+ 130	+ 70
7. Nettoimport av utländska värdepapper	— 40	0	— 60
a) statens köp av utländska skattkammarväxlar I: 5a	— 10	0	0
b) affärsbankers köp av utländska obligationer IV: 8f	0	+ 30	+ 10
c) försäkringsbolags köp av utländska obligationer VI: 6f	— 10	0	— 10
d) andra kreditinstituts köp av utländska obligationer VII: 9f	0	0	0
e) försäkringsbolags köp av utländska aktier och andelsbevis VI: 7b	0	0	0
f) övrig import av utländska värdepapper VIII: 9	— 20	— 30	— 60
8. Guld och valutor	+ 40	+ 210	+ 70
a) riksbanken III: 7	— 40	+ 20	— 90
b) affärsbankerna IV: 12	+ 80	+ 190	+ 160
9. Övrig kapitalexport	— 30	+ 100	+ 90
av			
a) staten I: 5b	— 20	— 10	— 10
b) affärsbankerna IV: 13	— 40	+ 60	+ 100
c) försäkringsbolag VI: 2	0	— 10	0
d) företag och hushåll VIII: 11g	+ 30	+ 60	0
10. Summa	+ 390	+ 440	+ 170

1957	1956	1955
58	100	140
50	50	30
50	30	20
30	120	60

Summary

I. Introduction

The present publication of the revised National Budget for 1958 is a reprint from the Government Budget Proposals B for the fiscal year 1958/59 published in June, 1958. The preliminary National Budget was presented in January this year and has been published by the Economic Research Institute (Konjunkturinstitutet) in its series B (No. B: 24).

More reliable statistical information concerning 1957 is now available and plans for future defence expenditures have been worked out since the preliminary National Budget was presented. In March, a new survey on investment plans for 1958 has also been carried out. The uncertainties of the international economic situation, however, remain. A dominating problem is the development of Swedish exports in 1958 and its repercussions on the internal economic activities.

The separate labour market chapter has been reintroduced and problems of the credit market are discussed in more detail than earlier. The credit market chapter has been supplemented with a statistical appendix (p. 131), showing the borrowing and lending operations in certain sectors of the economy.

II. The Swedish Economy in 1957

1. Domestic Gross Expenditure

From 1956 to 1957 *total gross fixed investment* rose by around 8 per cent in current and about 3 per cent in constant prices (Tables 4 a—4 c). The rate of expansion in 1957 is, consequently, somewhat lower than in 1956. As will be seen in Table 4 a, the rise in the investment activity is very largely due to increased capital outlays in the field of communications, which exceeded the 1956 level by 7 per cent. The volume of house-building rose in 1957 by about 2 per cent, while investment in manufacturing remained at practically the same level as in the preceding year. Table 4 b shows the distribution of investment between the private and the public sectors; it appears that the increase of total investment is mainly a consequence of the expansion in central and local government investments, which amounted to 5 per cent and 8 per cent, respectively. Table 4 c, finally, indicates that the volume of investment in machinery has expanded more than investments in buildings and plant.

From 1956 to 1957 *private consumption* expenditures increased by about 5 per cent in current and 2 per cent in constant prices (Tables 5 a and 6 b). The volume of consumption of durable consumer goods rose by 8 per cent,

while the consumption of services increased by 2 per cent. For non-durable goods the volume of consumption remained the same as in 1956. While food consumption was unchanged from 1956 to 1957, consumption of alcoholic beverages and wines showed a fall of 11 per cent in constant prices, mainly owing to the price increases late in 1956. Expenditure on new motor vehicles and on operation costs increased (in constant prices) by 15 per cent and expenditure on radio, television etc. rose by about 10 per cent. For clothing outlays a 3 per cent rise was registered. Since consumers' disposable income rose more than their consumption expenditure it follows that consumers' saving increased in 1957.

With regard to *public consumption*, outlays for the central government sector increased by 2 per cent in constant prices while those of the local government sector increased by 4 per cent (Table 7).

2. Foreign Trade and Inventories

The *balance of current payments* improved by approximately Kr. 60 million from 1956 to 1957 (Table 8). Imports increased by 10 per cent in value and 7 per cent in volume, exports by 10 and 8 per cent, respectively. The terms of trade deteriorated by about 1 per cent from 1956 to 1957. Net income from shipping rose by around Kr. 240 million or by 23 per cent in current prices.

According to preliminary calculations, inventories seem to have increased considerably during last year. It seems probable that to a certain degree the stock accumulation can be attributed to the stagnation of demand during 1957. Stocks of raw materials, goods in process and finished products in the engineering industry rose by around Kr. 690 million. The total increase in holding of stocks has been estimated at around Kr. 1,240 million in current prices (Table 9).

3. Gross National Product, Income Development and Saving

On the basis of the changes in investment, consumption, foreign trade and inventories, the *gross national product* has been estimated. It shows a rise of 3.5 per cent at constant prices from 1956 to 1957 (Table 2). Calculations of the gross national product from the production side confirm a rise of this magnitude. At current prices, gross national product rose by around 8 per cent. This implies a rise of 4 per cent in the average price level for the whole national product.

As will appear from Table 10, *total saving* (calculated from data for gross investments, changes in inventories and the balance of current transactions) as a percentage of gross national product has been fairly constant during the last few years. The table indicates a rise of saving from 1956 to 1957 amounting to about 1 per cent of the gross national product.

In Table 11 the amount of *financial savings* i.e. the surplus (deficit) of current income over expenditure for consumption and real investment is given in millions of kronor for various sectors of the economy. The table

shows a decreasing deficit in the transactions with the rest of the world, an increasing deficit for the public sector and an increasing surplus (decreasing deficit) for the private sector. Thus the table reflects the stagnation of demand in the private sector which the period under consideration has witnessed.

4. Economic fluctuations

The balance of resources, discussed above, gives the development in terms of whole-year comparisons and consequently does not give any information about the economic development during the years in question. For this latter purpose, various statistical series (most of them seasonally adjusted), which are usually sensitive to variations in the economic situation, are given in charts II: 1 and II: 2. Curve 1 in chart II: 1 shows the volume of total exports, curve 2 the volume of exports of machinery and instruments, and curve 3 the volume of total imports. Curve 4 shows the volume of industrial production, curve 5 unemployment in the unions of industrial workers, and curve 6 the percentages of vacancies filled. Curve 7 gives the index of shares, and curves 9 and 10, finally, give consumer and wholesale prices. Chart II: 2 shows employment in various branches of manufacturing.

These statistics clearly show that there was a moderate increase in economic activity at the beginning of 1957 and a downward trend at the end of the year. For 1958 no clear tendency in any direction is indicated by the series.

III. The International Economic Development

The international economic situation is dealt with mainly from its effects on the demand for Swedish exports. The economic situation in Great Britain, Western Germany, Norway, the Netherlands, Denmark, France and the United States is analysed. About two-thirds of Swedish exports are directed to these countries.

The ratio of imports from Sweden to total imports in the seven countries mentioned above, except Norway, has been almost constant during the last three years. As imports in most countries are closely related to the economic activity, the development of Swedish exports is also dependent on the levels of economic activity in foreign countries. Thus, no increases in Swedish exports can be assumed in 1958 if the present stagnation in the world economic situation continues.

The analysis of the economic development in various countries indicates that the stagnation, which began in the second half of 1957, will probably continue in 1958. The economic policy in most countries has tended to decrease imports which induces reductions of exports and, consequently, in the economic activity of other countries. The need for a closer international coordination of the economic policies pursued in different countries is stressed.

IV. Foreign Trade

1. Foreign trade and payments in 1957

The definite figures for the Swedish foreign trade in 1957 show on the whole the same picture as that given in the preliminary National Budget. The volume of commodity exports rose by 8 per cent and the volume of imports by 7 per cent between 1956 and 1957, while import prices rose a little more than export prices. The value of total exports as well as imports rose by 10 per cent. The current balance of payments showed a minor improvement compared with the previous year partly because of a considerable increase in shipping income. Net capital transactions were negative in 1957 though by a smaller amount than in 1956. The fact that the additions to the total foreign exchange reserves were smaller in 1957 (+ Kr. 73 million) than in the preceding year (+ Kr. 214 million) reflects that the residual item (consisting mainly of short-term credits) was considerably smaller in 1957 (cf. Table IV: 2, p. 43).

Especially large movements in the trade balance were registered in relation to the United States (increased deficit) and Norway (increased surplus) as is shown in Table IV: 3, p. 44. Further details of the development in 1957 were given in the preliminary National Budget.

2. Foreign trade in 1958

During the first part of 1958 import but especially export values were lower than during the same period one year earlier (cf. Table IV: 4, p. 44). With reference to the international economic situation the export volume for the whole year 1958 is expected to decrease 1 per cent while the import volume will be unchanged. As an improvement in the terms of trade is likely, the commodity trade balance will, however, improve in comparison with 1957 in case the forecast of the development of volumes comes true. The decrease of income from shipping will be bigger, so a deficit of Kr. 200 million is forecast for 1958 in the current balance of payments as against Kr. 66 million in 1957. There is the possibility, however, that the recession in Western European trade will increase this deficit via a further decline in both exports and imports.

V. Production

1. Production in 1957

The increase in gross national product from 1956 to 1957 amounted to $3\frac{1}{2}$ per cent. The average yearly increase from 1950 to 1956 was 3 per cent and from 1946 to 1956 slightly more than $3\frac{1}{2}$ per cent. The production of goods and electricity rose by 3—4 per cent from 1956 to 1957 and thus somewhat more than the services which increased by 2 per cent. The

following percentage changes have been calculated for the different industrial branches: manufacturing + $3\frac{1}{2}$, electricity + 9, building and construction + $2\frac{1}{2}$, agriculture + 6, forestry + 1, government services + $1\frac{1}{2}$, housing + $4\frac{1}{2}$, and trade and transportation + 2.

2. Production outlook for 1958

As in the preceding years shortages of manpower, industrial capacity, raw materials, fuel and electricity do not seem likely to hamper a continued expansion of output. Instead it is estimated that the demand situation will govern the development of production. Both the lowered inventory investment and the abrupt turn of exports from earlier large increases to some decreases will surely have a restraining effect on further expansion. Considering home demand and export possibilities total output is expected to increase by 1 per cent from 1957 to 1958. It is expected that the largest increases will be in specific home market branches such as building and construction, electricity, housing and government services.

Production in manufacturing and mining seems to be about unchanged from 1957. As in the beginning of 1958 the production was somewhat larger than in the same period of 1957, the forecast means that the output will run below the level of last year in some of the months to come. A minor expansion is predicted for the shipyards and food industries, while the production of pulp and paper is supposed to remain unchanged. Engineering industries (excl. shipyards), forest industries, but especially iron and steel industries are expected to show decreases.

Unchanged production level is forecast for agriculture (granted a normal crop) while a certain decrease is plausible in forestry.

VI. Labour Market and Wage Development

1. Supply of manpower

During 1957 the population between 15 and 64 years of age increased by approximately 40,000 persons or 0.8 per cent (1956: 23,000 persons or 0.5 per cent). In 1958 the natural growth of population in age groups 15—64 years is expected to be approximately 37,000 persons. With a net immigration of the same size as in 1956 the total rise in population would be 49,000. This would represent an addition to the manpower supply of about 28,000 workers (if no net immigration, 24,000).

2. Labour market situation

During 1957 the Swedish economy has been characterized by full employment and a relatively good balance between demand and supply of manpower. Some indicators are given in the diagram II: 1 (p. 15), chart 5 showing unemployment in the unions of industrial workers and chart 6 the

percentage of vacancies filled, and in Tables VI: 1 (p. 63) and VI: 2 (p. 64), showing the percentage of workers leaving their jobs and unemployment in the labour unions, respectively. All these series clearly show that there was less strain in the labour market in 1957 as compared with 1956.

In January, 1958, the number of unemployed persons rose seasonally to 59,000, an increase of 14,000 as compared with the same month previous year. During the following three months unemployment remained at this high level, amounting to between 3.6 and 3.8 per cent of the members in insurance funds. About a half of the unemployment was concentrated to housebuilding activities, partly due to unfavorable weather conditions. In May, 1958, unemployment fell to 43,000. This was, however, 13,000 more than in May, 1957.

According to seasonally adjusted series, the demand for labour had decreased somewhat at the end of 1957. During the five first months of 1958 there were no appreciable changes in the labour market situation. Nor are any employment disturbances expected during the summer months.

However, the international economic situation is unstable and the outlook for the latter part of 1958 is very uncertain. The weakening of export demand can lead to increasing unemployment in some export branches.

3. *Wage development*

The better overall balance in the labour market during 1957 is also reflected in the wage development. The average rise in industrial wages amounted to 5.4 per cent for the period November 1956—November 1957 as compared with 8.3 per cent in the previous year. Due to wage negotiations for 1957 wage rates were raised between 2 1/2 and 3 per cent. Thus, the wage slide has been calculated to about 2 1/2 per cent, which is considerably less than during 1956 at 3 1/2 per cent.

According to the wage negotiations for industrial workers, wage rates have increased in 1958 by 2 per cent for piece work and 3 1/2 per cent for time work. The working week has been reduced from 48 to 47 hours. The wage slide is expected to be somewhat less than during 1957.

In total, wages and salaries increased by 7 1/2 per cent from 1956 to 1957. The rise in total wages and salaries payments from 1957 to 1958 is calculated to be around 4 per cent.

VII. Incomes and Expenditures of Private Households

1. *Disposable income*

Wages and salaries went up 7 1/2 per cent 1956—1957. From 1957 to 1958 the rise is expected to be around 4 per cent, the reason for the lower rate of increase being a reduction of the working week by one hour from 1957 to 1958 and a smaller wage slide. Farmers' incomes are expected to decrease and other entrepreneurial incomes are expected to increase less during 1957—1958 than during 1956—1957.

Transfers from state and local authorities are, however, expected to increase by more than Kr. 500 million from 1957 to 1958, of which around Kr. 200 million will go to each of the two categories old age pensions and children's allowances.

Total incomes of households increased during 1956—1957 by Kr. 2,900 million (= 7 per cent). From 1957 to 1958 the rise is calculated to be Kr. 2,200 million (= 5 per cent).

2. *Savings, consumer's expenditure and consumer prices*

Savings increased during 1956—1957 by Kr. 300 million, implying a higher marginal propensity to save than has on the average prevailed after the second world war.

Consumer's expenditure on goods and services increased during 1956—1957 by 5.1 per cent. From 1957 to 1958 an increase by nearly 6 per cent is expected. The derivation of the increase of private consumption is summarized below (millions of kronor in current prices):

	1956—1957	1957—1958
Total income	+ 2 900	+ 2 200
less: increases in taxes etc.	— 1 000	— 400
insurance fees	— 100	—
savings	— 300	—
Consumption expenditure	+ 1 500	+ 1 800

Calculations of the probable demand for consumer goods and services indicate that personal savings will be of approximately the same absolute magnitude in 1958 as in 1957 and that the volume of consumption will increase by a good 1 per cent in 1957 prices or by around Kr. 400 million.

The average rise in *consumer prices* during 1956—1957 was between 4 and 4 1/2 per cent. During 1957 the rise was nearly 4 per cent against 4 1/2 per cent for 1956 and nearly 6 per cent in 1955. The yearly rate of increase in consumer prices has thus slowed down somewhat.

In April, 1958, consumer prices were 4.8 per cent above the average level for 1957. Provided that this price level persists for the rest of 1958, the average rise in consumer prices from 1957 to 1958 will be about 4 1/2 per cent. There are, however, reasons to believe that the price level cannot be maintained. Prices on fuel seem likely to continue their downward trend and a continuation of the current recession may also affect consumer prices. On the other hand there are some obvious risks of major price increases on food, although the development of food prices is difficult to foresee. The conclusion is that a somewhat bigger increase in consumer prices during 1957—1958 than during 1956—1957 is probable.

If the assumptions concerning the development of personal disposable income (+ Kr. 1,800 million or 5 1/2 per cent) and consumer prices (+ 4 1/2 per cent) prove valid, the real income of private households will increase by about 1 per cent or by about Kr. 400 million.

VIII. Public Finances

An overall view of the economic activities of the central government is given in Table VIII: 3. All figures are given on a cash basis.

Current *transfers to the central government* (line A) are forecast to increase by almost 15 per cent from 1957 to 1958. Indirect taxes on i.a. alcoholic beverages and wines, tobacco and fuel have been raised with about Kr. 300 million for the financing of new defence expenditures. The increase in direct taxes by Kr. 1,250 million is partly due to a reform of local government direct taxation, and the increase is partly counterbalanced by an increase in central government current transfers to local authorities (part of line B).

Current *transfers to households* will rise considerably in 1958 compared with 1957, largely as a result of the raising of children's allowances and old age pensions. Government *subsidies* will be increased in 1958, the rise being almost entirely due to transfers to the State Railways.

The volume of central government *consumption* is forecast to increase by 2 per cent or Kr. 50 million in 1957 prices. The proposed increase in defence expenditure will only insignificantly influence the volume of government consumption in 1958. In current prices the government consumption is calculated at Kr. 3,000 million in 1958 (line D in Table VIII: 3). Central government gross *investment* as recorded in Table VIII: 3 (line E) does not include all investments in government business enterprises. The figures given here only illustrate the effect of government investment activity on government borrowing. The investment activities of the central government are dealt with in chapter IX.

The *financial savings* of the central government are expected to be negative and of the order of Kr. 150 million in 1958. The *lending*, largely for the financing of residential building, and the purchases of shares by the government, will be about Kr. 1,250 million (line G. 1). As the government's deposits on special accounts with the central bank (line G. 2) will decrease by Kr. 200 million, the borrowing of the government in 1958 will be considerably lower than in 1957 or Kr. 1,200 and 2,130 million respectively (line I).

Local government consumption is forecast to increase by 4 per cent or Kr. 150 million in constant prices. *Total public consumption* is, thus, forecast to increase by Kr. 200 million in 1957 prices or by 3 per cent.

IX. Investments

The forecast for 1958 of fixed capital formation is partly based on statements from entrepreneurs in mining and manufacturing, from certain state enterprises, from central authorities etc. Those statements have been related to the current situation on the credit market as well as to actual and planned measures of economic policy. Available information of investment and policy

plans etc. is partly expressed in a quantitative form; partly, however, it is affected by current and future price changes. The forecast in Table IX: 2, page 93, shows the expected change from 1957 to 1958 in fixed gross capital formation (incl. repair and maintenance) estimated in constant (1957) prices.

For a proper understanding of the investment outlook for 1958 it is of special importance to note that the investment tax, which existed during 1955—1957, was abolished as from January 1, 1958, and that the building restrictions, at least occasionally, have been reduced in several and important respects from the same date.

Though the number of dwellings completed in 1958 probably will be about the same as in 1957, or roughly 65,000, an increase in *residential building activity* of Kr. 250 million (+ 7 per cent) is forecast. This increase is explained by changes in the timepattern of construction of dwellings started during 1956—1958. The estimated change of housing construction from 1957 to 1958 covers an increase in the building of apartment houses as well as of one-family houses.

Plans for investment in *mining and manufacturing*, as surveyed in March, 1958, are presented in Table IX: 1. They imply a rise in building and construction of Kr. 135 million, or 19 per cent.¹ Considering the available statistics of works started during 1957 and hitherto during 1958 it has, however, been deemed more reasonable to forecast an increase of around Kr. 50 million (+ 5 per cent).² According to the entrepreneurial plans reported in March, 1958, new investments in machinery and other equipment would increase by around Kr. 280 million or 25 per cent from 1957 to 1958.¹ In view of the current economic situation this considerable increase may seem somewhat strange. However, besides a normal bias to overestimate investments in equipment when surveyed at this time of the year, the reported increase probably reflects to a large extent the abolishment of the investment tax. This was known in advance, and in order to avoid the tax the firms have probably transferred an important part of their investments in equipment planned for the last months of 1957 to the beginning of 1958. The revised National Budget assumes an increase of investment in machinery and other equipment by Kr. 150 million (+ 6 per cent),² the adjustment in relation to the figures reported by the firms being due mainly to the above-mentioned normal bias in the March survey.

Central government investment is forecast to rise by Kr. 255 million, or 6 per cent. The main part of the increase is recorded for defence expenditure, power plants, and roads and highways.

For *local governments* no new statistics of plans have been collected. Considering the number of works started during the last quarter of 1957 and the first quarter of 1958 it seems reasonable to adjust the forecast in the preliminary National Budget slightly upwards. Thus it is now assumed

¹ New investment, thus excluding repair and maintenance.

² Including repair and maintenance.

that local government gross capital formation will rise by Kr. 80 million or around 2 1/2 per cent from 1957 to 1958.

The investment forecast for 1958 (Table IX: 2, p. 93) thus contains a total increase in gross fixed capital formation of Kr. 1,030 million or around 6 per cent, implying a rise of building and construction of Kr. 570 million and of machinery and other equipment of Kr. 460 million, both implying a relative increase by around 6 per cent. Private investment is expected to increase by Kr. 695 million, or around 7 per cent, public investment (total of central and local government) by Kr. 335 million or about 4 1/2 per cent.

X. Credit Market

The monetary transactions between various sectors are represented in the *appendix* (pp. 131—139) by type of financial object. For the sectors, whose financial savings have been calculated from the national accounts (i.e. sectors I, II, VIII and IX below), a residual (= »förskjutningspost», items I: 6, II: 5, VIII: 12 and IX: 4) is obtained.

The sectors are

- I. Central government
- II. Local governments
- III. Central bank (riksbanken)
- IV. Commercial banks
- V. Mortgage banks
- VI. Insurance companies
- VII. Other credit institutions
- VIII. Enterprises and households
- IX. The foreign sector

Table X: 1 (p. 96) is a summary of the *appendix*. The assets are only broken down into cash + bank deposits and other claims. The liabilities are divided into financial savings and borrowings.

The financial savings by sectors inform only about the intrasectoral net total flow of credits. Below, some data are presented more in detail together with some general trends of the activity of various sectors on the credit market.

1. Central government

Central government lendings (the *appendix* p. 133) have for a long time been directed chiefly to *housing* at a yearly rate since 1955 of approximately Kr. 1,000 million. Among other assets should be mentioned purchases of shares in government-run companies which in 1957 amounted to Kr. 200 million.

Table X: 2 shows *central government borrowings* by origin — the capital market, the central bank and the commercial banks. Most remarkable is the

increase in borrowings in the commercial banks. The data about the borrowings in the central bank must be seen against the rise in the central government's deposits in the central bank, amounting in 1955 to Kr. 140, in 1956 to 260 and in 1957 to 510 million. The total central government borrowings amounted during 1955—1957 to Kr. 1,022, 885 and 2,129 million respectively, and are forecast to amount to around Kr. 1,200 million in 1958.

2. Local governments

Local government *lendings* are much less extensive than those of the central government. Loans are granted to local public facilities and institutions and to housing. Local government *borrowings* on the capital market and in the commercial banks are shown in Table X: 3. By means of various restrictive measures the local government borrowings have in 1957 been kept at a low level. Despite this fact the expenditures of the local governments increased at a faster rate in 1957 than in the previous year, due to especially extensive payment of taxes.

3. The private sector

As regards the private sector data on credits for *housing* are given in Table X: 4. The table shows that the capital market and the central government are the dominant suppliers of credits for housing. During 1956 and 1957, however, the part of the commercial banks was considerable. After the increase in the discount rate in July, 1957, the share of the commercial banks in the financing of the production of residential buildings consisted in purchases of bonds issued by the mortgage institutions.

Some of the most important credit transactions made by enterprises within *industry, commerce and transport* have been set out in Table X: 6. The sum of borrowing presented in the table has 1955—1957 been on a lower level than it was in 1954. The credit restrictions that were imposed in 1955 have had a considerable effect upon borrowings in the commercial banks. Shares and bonds have to a certain extent been used as compensating sources of finance. The table ought, however, to be complemented with data over other financial transactions of the enterprises. Among them are short-term credits that have been granted by foreign enterprises (the appendix: »förskjutningsposten») and the additions that the entrepreneurial sector has received by central government purchases of shares. The bank deposits of the industrial enterprises decreased by considerable amounts both in 1955 and 1956. 1957, however, witnessed an increase in deposits.

Table X: 7 gives a *total balance for the capital market*. The table intends to show how far the demand for long-term loans has been satisfied by the capital market for different years and to what degree these loans have been placed in the commercial banks and in the central bank. The gap between demand and supply amounted in 1955 to around Kr. 580 million, in 1956 to around Kr. 870 million in 1957 to around Kr. 1,620 million. The widening of the gap between 1956 and 1957 reflects the increased borrowings by the

central government registered as demand for long-term loans. The gap was closed in 1955 primarily by the central bank, in 1956 and 1957 by the commercial banks.

The *liquid assets of the commercial banks* that during 1955 and 1956 rose by around Kr. 400 million per annum, increased in 1957 by around Kr. 1,200 million. This increase — having its correspondence in the increased liquidity of the enterprises and the households (cf. Table X: 1) — ought to be seen against the rise of the central government surplus of expenditures. Also in 1958 an increase in the liquid assets of the commercial banks can be expected.

XI. Conclusions

1. *The long-term economic survey of 1955 and the actual development*

A comparison of the long-term economic survey made for 1956—1960 and the actual development in the first two years of this period has been worked out and is presented in chapter XI. In the long-term economic survey two alternatives for the development of the Swedish economy were presented. On the whole, the actual development in 1956 and 1957 has been in accordance with the more optimistic one of these. Thus, the annual growth of GNP has been 3.6 per cent as against 3.7 per cent in the forecasts. Also the distribution of resources between investments and consumption has been in accordance with the plans showing an increase of 3.3 and 2.4 per cent, respectively, compared to 3.3 and 2.3 per cent, respectively, in the forecasts. The reserves of gold and foreign exchange in relation to imports are, however, lower than expected and the distribution of investments between various sectors has not quite coincided with the objectives. This holds especially true for investments in industry and schools that have been lower than expected. Investments in residential building seem, on the other hand, to be higher than in the forecasts.

2. *The Swedish economy in 1958*

The forecasts of the probable development in the various markets are condensed — with due regard to their interrelationships — in a balance of resources. The forecasts are based on the assumption of an unchanged economic policy, the restrictive credit policy being of special importance for the development of local government investment expenditures.

Revised national budget for 1958.

At 1957 prices

	1957 Millions of kronor	Changes 1957—58 Millions of kronor	Per cent
<i>Supply</i>			
Production	57 100	+ 700	+ 1
Imports of goods	12 550	± 0	± 0
Total	69 650	+ 700	+ 1
<i>Use</i>			
Private gross domestic investment	9 750	+ 700	+ 7
Public gross domestic investment	7 410	+ 350	+ 5
of which: central government	4 210	+ 250	+ 6
local government	3 200	+ 100	+ 3
Increase in stocks	1 240	—800	..
Exports of goods and services	12 480	—150	—1
Private consumption	31 680	+ 400	+ 1
Public consumption	7 090	+ 200	+ 3
of which: central government	2 850	+ 50	+ 2
local government	4 240	+ 150	+ 4
Total	69 650	+ 700	+ 1

The above calculations indicate a deficit in the current balance of payments of about Kr. 200 million in 1958 as compared with about Kr. 70 million in 1957. The deterioration is thus assumed to be rather limited. This is partly due to special circumstances concerning the imports and exports of ships, these being fixed by earlier contracts. The decrease in Swedish exports is mainly concentrated on wood products (timber, pulp and paper) and iron and steel. It must be underlined, however, that the decrease in exports may become greater and as the internal activity is relatively high an increase in import volume does not seem impossible. These problems will be further discussed below. The terms of trade are likely to improve somewhat.

Investment plans in industry indicate a considerable increase in private investment activity amounting to about 6 per cent. The assumed increase is partly due to abrogation of the 10 per cent investment tax as from January 1 and, thus, to some extent reflects a postponement of investment expenditures from 1957. It may also be that investment demand has been stimulated by an increase in profits in 1957 and the favourable liquidity position at the end of the year. Investment in residential housing is assumed to increase by 7 per cent. Local government investment expenditures are assumed to rise only slightly, largely due to the restrictive credit policy. Central government investment, largely in power construction, roads and defence, is assumed to increase somewhat more. Investments in stocks are likely to be much smaller than in the last three years, the increase being exceptionally high in 1957.

The increase in personal income will be less than in 1957. *Private consumption* will, however, be stimulated by social and fiscal reforms and is

assumed to increase by about 1 per cent, largely due to increased expenditures on cars and television sets. Personal savings are calculated to remain unchanged as compared to 1957.

Total production is assumed to increase by around 1 per cent. The low expansion rate is to some extent due to the shortening of the working week in 1958. Industrial production seems to remain at the level reached during 1957.

Unemployment has since the autumn of 1957 been higher than during the previous year. Owing to an increase in building activity, unemployment was in June brought down to the level of 1957. A new increase in unemployment is, however, expected during the forthcoming winter.

The main problem of the Swedish economy in 1958 is the development of foreign trade and the internal price level. A continuing stagnation in the world economic activity and a relatively high internal Swedish activity may increase the deficit of the balance of current payments. The reserves of gold and foreign exchange in the central bank and the commercial banks amount to about Kr. 2,500 million, which is enough to cover a decrease by 10 per cent in Swedish exports during two years, assuming unchanged imports and capital transactions. It must be underlined, however, that imports and exports are closely interrelated, and that a deficit corresponding to 10 per cent of the export value probably would coincide with a considerably greater total decrease in foreign trade. The scope of independent economic policy is limited by a rather small reserve of foreign exchange and by exchange rates being largely determined by international agreements. A temporary deficit in the balance of current payments may of course be financed by drawing down the foreign exchange reserves. But if the slowing down of international economic activity should continue, an economic policy, aiming at a high internal activity, might endanger Sweden's international liquidity position. In order to minimize the repercussions on the balance of payments, the economic policy will have to stimulate demand in such fields where import propensities are low and reduce demand in such fields where import propensities are high. For the same reason it is essential to prevent further rise in costs.

Tabellförteckning

II.	1. Försörjningsbalansen 1954—1957 i löpande priser	3
	2. Försörjningsbalansen 1954—1957 i 1954 års priser	4
	3. Inhemska bruttoutgifter 1954—1957 i löpande priser	4
	4 a. Bruttoinvesteringar 1954—1957, uppdelade på ändamål	5
	4 b. Bruttoinvesteringar 1954—1957, uppdelade i privata och offentliga	5
	4 c. Bruttoinvesteringar 1954—1957, uppdelade efter typ	6
	5. Industrins investeringar exkl. personalbostäder och underhåll 1954—1957	6
	6 a. Privat konsumtion 1954—1957 i löpande priser	7
	6 b. Privat konsumtion 1953—1957 i 1954 års priser	8
	7. Offentlig konsumtion 1954—1957	9
	8. Bytesbalansen 1954—1957	10
	9. Lagerförändringar för statistiskt belysta varuområden 1954—1957 ..	11
	10. Sparande-investering 1954—1957 i löpande priser	13
	11. Finansiellt sparande 1954—1957	13
III.	1. Bruttonationalprodukt och varuimport 1955—1957	20
	2. Industriproduktionen i vissa länder samt den svenska exporten ..	21
	3. Förenta staternas bruttonationalprodukt och dess användning: förändringarna under 1957 och första kvartalet 1958	22
	4. Förenta staternas betalningsbalans 1956—1957	25
	5. Råvaruprisförändringar juli 1957—maj 1958	36
	6. Konsumentpriser i vissa länder 1956—1957	38
IV.	1. Utrikeshandelns värde-, volym- och prisutveckling 1955—1958 ..	43
	2. Bytesbalansen 1956—1958	43
	3. Utrikeshandelns fördelning på områden och länder 1956—1957 ..	44
	4. Utrikeshandelns fördelning på områden och länder första kvartalen 1957—1958	44
	5. Exporten av varor 1956—1958	46
	6. Importen av varor 1956—1958	47
	7. Guld- och valutareserven december 1955—april 1958	51
V.	1. Industrins produktion 1955—första kvartalet 1958	53
	2. Antalet anställda arbetare inom industrin	54
	3. Produktion, produktivitet och sysselsättning inom industrin 1952—1958	55
VI.	1. Antal under en vecka avgångna arbetare (exkl. uppsagda av arbetsgivare) inom industrin i procent av totala antalet anställda 1953—1958	63
	2. Arbetslösheten inom fackförbunden 1952—1957	64
	3. Arbetslösheten inom några arbetslöshetskassor i mitten av maj 1958	65
	4. Genomsnittlig timförtjänst inom industrin	67
VII.	1. De privata konsumenternas inkomster och utgifter 1955—1958 ..	70
	2. Konsumentprisernas förändringar december 1956—april 1958 ...	74
VIII.	1. Löpande utgifter och investeringsutgifter på driftbudgeten 1956/57 och 1956—1958	76
	2. Statens inkomster 1956/57 och 1956—1958	77
	3. Statens ekonomiska verksamhet 1956/57 och 1956—1958	78

IX.	1. Investeringsplaner inom industrin för 1958	87
	2. Prognos för bruttoinvesteringarnas utveckling 1957—1958	93
X.	1. Finansiellt sparande, upplåning och utlåning för vissa sektorer 1955—1957	96
	2. Statsskuldökningens placering 1955—1957	99
	3. Kommunernas upplåning på kreditmarknaden 1955—1957	101
	4. Bostadskreditgivning och bostadsproduktion 1955—1957	103
	5. Jordbrukets upplåning i kreditinstituten 1955—1957	103
	6. Industrins, handelns och samfärdselns upplåning på kreditmark- naden 1954—1957	104
	7. Totalbalans för kapitalmarknaden 1955—1957	107
	8. Affärsbankernas likvida tillgångar 1955—1957	109
XI.	1. Jämförelse mellan den faktiska utvecklingen 1955—1957 och lång- tidsutredningens framtidsbedömning	116
	2. Jämförelse mellan långtidsutredningens alternativa förslag till in- vesteringsinriktning 1956—1960 och den faktiska utvecklingen 1956—1957	118
	3. Reviderad nationalbudget för 1958.....	124

Diagramförteckning

II.	1. Konjunkturindikatorer	15
	2. Antal arbetare inom industrin	16
IV.	1. Utrikeshandelns volymutveckling totalt och för olika varugrupper 1956—1958.....	48

Tables

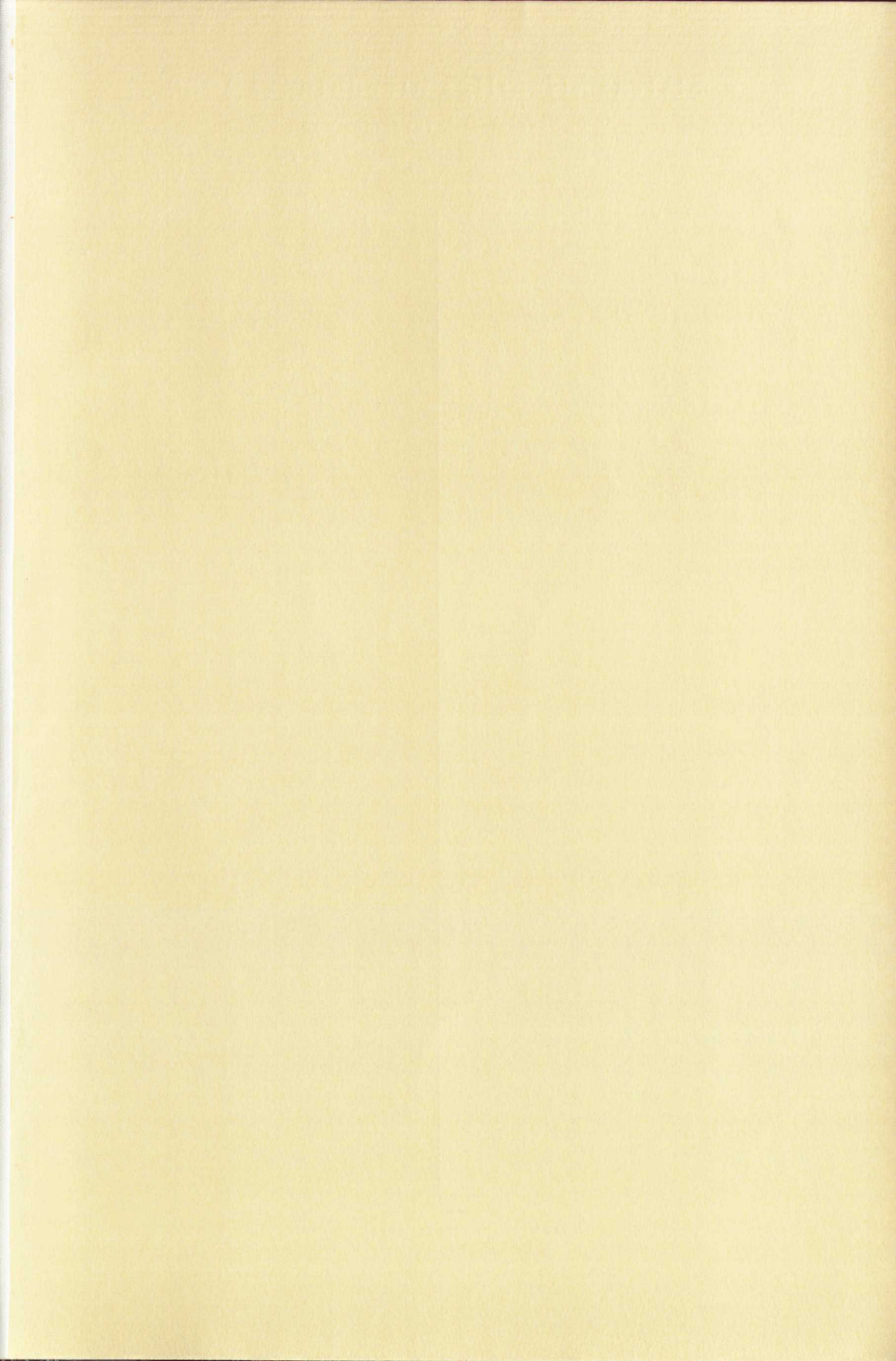
II.	1. Balance of resources, 1954—1957, in current prices	3
	2. Balance of resources, 1954—1957, in 1954 prices	4
	3. Domestic gross expenditure, 1954—1957, in current prices	4
	4 a. Gross fixed investment, 1954—1957, by purposes	5
	4 b. Gross fixed investment, 1954—1957, by sectors	5
	4 c. Gross fixed investment, 1954—1957, by types	6
	5. Industrial investment (excl. maintenance and employees' dwellings) 1954—1957	6
	6 a. Private consumption, 1954—1957, in current prices	7
	6 b. Private consumption, 1953—1957, in 1954 prices	8
	7. Public consumption, 1954—1957	9
	8. Balance of current payments, 1954—1957	10
	9. Changes in stocks of certain commodities, 1954—1957	11
	10. Savings-investments, 1954—1957, in current prices	13
	11. Financial savings, 1954—1957	13
III.	1. Gross national product and import of commodities, 1955—1957 ...	20
	2. Industrial production in certain countries and the Swedish export	21
	3. Gross national product and its use in the United States, 1957—first quarter 1958	22
	4. Balance of payments of the United States, 1956—1957	25
	5. Percentage changes of certain raw material prices, July 1957—May 1958	36
	6. Consumer prices in certain countries, 1956—1957	38
IV.	1. Foreign trade: value, volume and prices, 1955—1958	43
	2. Balance of current payments, 1956—1958	43
	3. Foreign trade by areas and countries, 1956—1957	44
	4. Foreign trade by areas and countries, first quarter 1957—first quarter 1958	44
	5. Exports, 1956—1958	46
	6. Imports, 1956—1958	47
	7. Gold and foreign exchange reserves, December 1955—April 1958 ..	51
V.	1. Industrial production, 1955—first quarter 1958	53
	2. Number of workers employed in industry	54
	3. Production, productivity and employment in industry, 1952—1958	55
VI.	1. The weekly number of workers leaving their employments (excl. dis- missals) in per cent of the total number of employed, 1953—1958 .	63
	2. Unemployed as registered by the trade union branches, 1952—1957	64
	3. Unemployment as registered by the unemployment insurance funds, mid-May 1958	65
	4. Average hourly earnings in industry	67

VII.	1. Personal incomes and expenditures, 1955—1958	70
	2. Changes in consumer prices, December 1956—April 1958	74
VIII.	1. Central government current and investment expenditures 1956/57 and 1956—1958	76
	2. Central government revenue 1956/57 and 1956—1958	77
	3. Central government economic activity 1956/57 and 1956—1958 ...	78
IX.	1. Investment plans in industry for 1958	87
	2. Forecast of the development of gross fixed investment, 1957—1958	93
X.	1. Financial saving, borrowing and lending, 1955—1957, by sectors ..	96
	2. Distribution of the increase in government debt	99
	3. Local government borrowing on the credit market, 1955—1957 ...	101
	4. Credits for residential building purposes, 1955—1957	103
	5. Agricultural borrowing in credit institutes, 1955—1957	103
	6. Borrowing by industry, commerce and transport on the credit market, 1954—1957	104
	7. Total balance for the capital market	107
	8. Liquid assets of the commercial banks, 1955—1957	109
XI.	1. Comparison between the actual development 1955—1957 and the forecast of the long term economic survey	116
	2. The long term economic survey's alternative suggestions on the direc- tion of investment 1956—1960, compared with the actual develop- ment 1956—1957	118
	3. Revised national budget for 1958	124

Charts

I.	1. Economic trend indicators	15
	2. Number of workers in industry	16
IV.	1. Development of the foreign trade volume, total and by commodity groups	48

KUNGL. BIBL.
- 4 SEP 1958
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1958

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Häradsrätts sammansättning i brottmål. [9]
Förslag till varumärkeslag. [10]
Betänkande med förslag till allmän tjänstepliktslag m. m.
[16]
Förslag till förenklingar i vissa delar av aktiebolagslagen.
[27]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Utredning om vissa förhållanden vid konserveringsforskningsinstitutet. [3]
Författningsutredningen. 1. Kandidatnominering vid andrakammarval. [6] 2. Regeringsarbetet. [14]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Socialförsäkring och rehabilitering. [17]
Reviderad nationalbudget för år 1958. [28]

Hälsa- och sjukvård.

Gemensam nordisk hälsovårdsutbildning. [8]
Hälsovård och öppen sjukvård i landstingsområdena. [15]
Mentalsjukvårdsdelegationen. 2. Behandlingshem och mentalsjukhem för barn och ungdomar. [20]
Sjukreseersättningar. [23]
Regionsjukvården. [26]

Allmänt näringsväsen.

Gotland. [18]
Tornedalsutredningen. [22]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Småbrukarstödet. [7]
Bättre matpotatis. [24]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Vägplan för Sverige. Del 1. Riktlinjer och förslag samt kartbilagor. [1] Del 2. Expertutredningar och övriga textbilagor. [2]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Promemoria med förslag om fondförvaltning m. m. i samband med en utbyggd pensionering. [4]
Permanent skördeeskadeskydd. [5]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.

Andlig odling i övrigt.

1955 års universitetsutredning 3. Reserverna för högre utbildning. Beräkningar och metoddiskussion. [11] 4. Lärarbrist och läraröverskott. [21]
Supplement nr 9 till Sveriges familjenamn 1920. [19]
Ändrad utbildning av tandtekniker. [25]

Försvarsväsen.

Civilt försvarsutbildningen. [12]
Civilt försvarets organisation. [13]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.